

İsmail Beşikçi

Cumhuriyet Halk Fırkası'nın
Programı (1931) ve Kürt Sorunu

Bilim Yöntemi, Türkiye'deki Uygulama:6

BİLİM DİZİSİ

BELGE YAYINLARI: 131
Birinci Baskı: Temmuz 1991

CUMHURİYET HALK FIRKASININ PROGRAMI (1931) VE KÜRT SORUNU /
İsmail Beşikçi / Dizgi: SEL / Baskı: Aydınlar / Montaj Mehmet Aydın / Kapak Dü-
zeni: Yusuf Aslan / BELGE ULUSLARARASI YAYINCILIK TİC. LTD. ŞTİ: Baş-
musahip Sokak, Talas Hanı 16/302, Cağaloğlu - İSTANBUL / Tel: 511 63 20

İSMAİL BEŞİKÇİ

**CUMHURİYET HALK FIRKASI'NIN
PROGRAMI (1931) VE KÜRT SORUNU**

Bilim Yöntemi, Türkiye'deki Uygulama: 6

İSMAİL BEŞİKÇİ'NİN YAPITLARI

Doğu Mitingleri'nin Analizi, Erzurum 1967 (teksir) / *Doğu Anadolu'da Göçebe Kürt Aşiretlerinde Topumsal Değişme*, Erzurum 1968 (teksir) / *Doğu'da Değişim ve Yapısal Sorunlar* (Göçebe Alikan Aşireti), Doğan Yayınevi, Ankara 1969 / *Doğu Anadolu'nun Düzeni, Sosyo-Ekonomik ve Etnik Temeller*, E Yayınları, İstanbul 1969, 2. Baskı 1970 / *Bilim Yöntemi*, Komal Yayınları, İstanbul 1977 / *Kürtlerin Mecburi İskanı*, Komal Yayınevi, İstanbul 1977 / *Türk Tarih Tezi, Güneş-Dil Teorisi ve Kürt Sorunu*, Komal Yayınevi, İstanbul 1978 / *Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Tüzüğü (1927) ve Kürt Sorunu*, Komal Yayınevi, İstanbul 1978 / *Devletlerarası Sömürge Kürdistan*, Alan Yayıncılık 1990 / *Bilim, Resmi İdeoloji, Devlet, Demokrasi ve Kürt Sorunu*, Alan Yayıncılık, İstanbul 1990 / *Bir Aydın Bir Örgüt ve Kürt Sorunu*, Melsa Yayıncılık, İstanbul 1990 / *Tunceli Kanunu (1935) ve Dersim Jenosidi*, Belge Yayınları, İstanbul 1990 / *Muğlalı Olayı (1943)*, Ouzuç Kurşun, Belge Yayınları, İstanbul 1991.

11 Yıl 1 Ay Sonra İkinci ÖNSÖZ

Bu inceleme, 1978 yılı Kasım ayında, basılmaya hazır bir biçimde Komal Yayınevi'ne teslim edilmişti. Komal Yayınevi, bundan önceki iki incelemede olduğu gibi, iyice anlayamadığım nedenlerden dolayı, bunu da yayınlamadı. Zaten, bu incelemelerin, yayınevine teslim edilmiş sırasına göre yayınlanmaları gerekiyordu.

Komal Yayınevi, 12 Eylül döneminde, bu incelemeyi de kaybetti.

Bu yeni inceleme, konunun yeniden ele alınmasıyla meydana getirilmiş değildir. 1977-1978 yıllarında hazırlanan notlardan ve müsveddelerden yararlanılarak kaleme alınmıştır. Bu notlarda ve müsveddelerde hiçbir değişiklik yapılmamıştır. Okuyucunun, bunun 1978'de, yayınlanmış bir kitap olduğunu düşünmesinde ve buna göre tavır koymasında yarar vardır.

Daha önceki ve daha sonraki çalışmalar dikkate alındığı zaman böyle davranmanın daha yararlı olacağını düşündüm.

Belge Yayınlarına, bu incelemeyi gün ışığına çıkardığı için teşekkür ediyorum.

İsmail Beşikçi

Ankara
Ocak 1990

ÖNSÖZ

Daha önce, CHF'nin Tüzüğü (1927) ile ilgili bir araştırma yayınlanmıştır.^(x) Bu araştırma ise, CHF'nin Programı ile ilgilidir. Bu arada, CHF Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in, dolayısıyla CHF'nin görüşlerini radikal bir biçimde yorumlamaya ve bu görüşlere doktriner bir karakter vermeye çalışan Kadro Hareketi üzerinde de durulmuştur. CHF'nin Tüzüğü (1927) gibi programı da (1931) Türkiye'nin siyasal hayatında çok büyük rol oynamış bir metindir. Demokrat Parti ve O'nun devamı olan Adalet Partisi de dahil olmak üzere, CHF kökenli bütün partilerde bu etkiyi görmek mümkündür.

1931 Programında "halkçılık" olarak ifade edilen görüşler, bugün, "emek ve sermaye arasında barışı sağlamak" adı altında bütün partilerin programında yer almaktadır. "Milliyetçilik" konusundaki görüşler ise, "sosyalist" partiler de dahil olmak üzere, aşağı yukarı bütün partilerin programında yer almıştır. Türk siyasal partilerinin hiçbiri, bu tür bir "milliyetçilik" anlayışını Kürt ulus olgusu açısından değerlendirmemiştir. "Sosyalist" partilerin ifade etmeyerek, dokunmayarak, görmezlikten gelerek, CHP ve CHP kökenli partiler de hararetle savunarak Kemalist milliyetçiliğin (ırkçılığın) sahipleri olmaya devam ediyorlar. Her zamanda ve her koşulda resmi ideolojiyi yeniden üretiyorlar.

Örneğin, Türkiye İşçi Partisi'nin 1963 programında, milliyetçilik, CHP programında ve CHP kökenli öteki partilerin programında ifade edildiği biçimde yer almıştır. Bu arada, Milliyetçi Hareket Partisi'ni "ırkçı" gösterip öteki partileri "milliyetçi" olarak görmenin de üzerinde durulması gerekir. Böyle bir çabanın, yani Türk ırkçılığını, sadece, MHP ile sınırlamanın esas amacı, Türk siyasal partilerinin, özellikle CHP'nin Kürt ulusuna karşı sürdürdüğü ırkçı ve sömürgeci politikayı maskeleyektir.

İrkçılığı her zaman, kahvehaneleri ayırmak, okulları ayırmak, yerleşim mahallerini ayırmak vs. olarak değerlendirmemek gerekir. Türk'e has ırkçılık da böyle olmaktadır. Kürt ulus varlığını inkar etmek suretiyle asimilasyonu gerçekleştirmek. Kürtlere, Türk dilini ve Türk kültürünü dayatmak.

İsmail Beşikçi

Ankara

Kasım 1978

(x) Daha önce yayımlananlar için bk.

Bilim Yöntemi, Türkiye'deki Uygulama 1. Kürtlerin Mecburi İskanı, Komal Yayınları, İstanbul 1977, 250 s.

Bilim Yöntemi, Türkiye'deki Uygulama 2. Türk Tarih Tezi, Güneş-Dil Teorisi ve Kürt Sorunu, Komal Yayınları, Ankara 1977, 261 s.

Bilim Yöntemi, Türkiye'deki Uygulama 3. Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Tüzüğü (1927) ve Kürt Sorunu, Komal Yayınları İstanbul 1978, 316 s.

Bilim Yöntemi, Türkiye'deki Uygulama 4. Tunceli Kanunu (1935) ve Dersim Jenosidi (1937-1938), Belge Yayınları, İstanbul 1990, 187 s.

Bilim Yöntemi, Türkiye'deki Uygulama 5. "Muğlalı Olayı (1943), Otuzüç Kurşun" Belge Yayınları, İstanbul 1991, 221. s.

Türk Tarih Tezi ve Güneş-Dil Teorisi'nin geliştirilmeye çalışıldığı sıralarda, önemli bir fikir akımı da, "Sınıfsız, imtiyazsız ve tezatsız, kaynaşmış bir millet" yaratma yolunda geliştirilmeye çalışılmıştır. Türk Tarih Tezi, Türk Tarih Kurumu, Güneş-Dil Teorisi Türk Dil Kurumu etrafında ifade edilmeye ve savunulmaya çalışılmıştır. Sınıfsız, imtiyazsız ve tezatsız, kaynaşmış bir millet yaratma çabalarının başlıcası ise KADRO Dergisi etrafında yürütülmüştür. Şefin isteği gereği, derginin kendini kapatmasından sonra ise, CHF bünyesinde bu çabalar yine sürdürülmüştür.

Kadro Dergisinin bu konu ile ilgili çabalarına geçmeden önce, CHF Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in, Anadolu'nun ekonomik ve toplumsal yapısı ile ilgili bazı fikirlerini gözden geçirelim:

I. CHF Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in Görüşleri

"... Ben öyle bir parti teşkilini tasavvur ediyorum ki, bu parti milletin bütün sınıflarının refah ve saadetini sağlamaya çalışacak bir programa malik olsun. Milletimizin şartları buna müsaittir." (14 Ocak 1923 tarihinde İleri Gazetesi Başyazarı Celal Nuri'ye verilen demeç, *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1908)* 2. bs. TİTE Ankara 1959, s. 50)

"... Bütün sınıfları birbirinden ayrılmaz olan, çünkü menfaatleri birbirine karşı olmayan, halkımızın müşterek ve umumi menfaatler ve saadetini temin için "Halk Fırkası" namı altında bir fırka teşkili tasavvur edilmektedir... Bu ifade ile beyan edilmek istenilen şudur ki, ismi fırka (parti) olan halk teşekkülünden maksat evladı milletin bir kısmının, halk sınıflarından bazılarının diğer evlat ve sınıfların zararına menfaatlerini temin etmek değildir. Belki birbirinden ayrı ve hariç olmayıp halk namı altında bulunan umum milleti müşterek ve birleşmiş bir surette müşterek ve umumi olan hakiki refaha ulaştırmak için faaliyete geçirmedir." (16 Ocak 1923 te Arifeyce'de yapılan konuşma, *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II* s. 60)

"... Bence bizim milletimiz birbirinden çok farklı menfaatler takip edecek ve bu itibarla birbirleriyle mücadele halinde bulunagelen muhtelif sınıflara malik değildir. Mevcut sınıflar birbirlerinin lazım ve mehzunu (biri olunca öbürünün de olması şart olan) mahiyetindedir. *Binaenaleyh Halk Fırkası, bütün sınıfların haklarını ve mutluluk sebeplerini sağlamaya çalışabilir.*" (30 Ocak 1923 tarihinde İzmir'de gazetecilerle yapılan konuşma, *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, II*, s. 82)

"... Halk Fırkası dediğimiz zaman, bunun içinde bir kısım değil, bütün millet dahildir. Bir defa halkımızı gözden geçirelim. Biliyorsunuz memleketimiz çiftçi memleketidir. O halde memleketimizin önemli çoğunluğu, çiftçi ve çobandır. Bu böyle olunca buna karşı büyük arazi sahibi ve çiftlik sahipleri akla gelir. Bizde kaç kişi büyük araziye maliktir. Bu arazinin miktarı nedir? Tetkik edilirse, görülür ki, hiç kimse büyük araziye malik değildir. Binaenaleyh bu arazi sahipleri de himaye edilecek insanlardır. Sonra sanayi sahipleriyle kasabalarda ticaret eden küçük tüccarlar gelir. Bittahi bunların menfaatleri-

ni, hal ve geleceklerini temin ve muhafaza mecburiyetindeyiz. Çiftçilerin karşısında olduğunu farzettiğimiz büyük arazi sahipleri gibi, ticaret erbabı karşısında da büyük sermaye sahibi insanlar yoktur. *Kaç milyonerimiz var. Hiç. Binaenaleyh biraz parası olanlara da düşman olacak değiliz. Bilakis memleketimizde birçok milyonerlerin, hatta milyarderlerin yetişmesine çalışacağız.*

Sonra işçi gelir. Bugün memleketimizde fabrika, imalathane vs. gibi müesseseler çok mahduttur. Mevcut işçimizin miktarı yirmi bini geçmez. Halbuki memleketi yükselmek için çok fabrikalara muhtacız. Bunun için de işçi lazımdır. Binaenaleyh tarlada çalışan çiftçilerden farklı olmayan işçiyi de korumak ve himaye etmek lazımdır.

Bundan sonra aydınlar ve ulema (alimler) denilen kimseler gelir. Bu aydınlar ve ulema kendi kendilerine toplanıp halka düşman olabilirler mi? Bunlara düşen vazife halkın içine girerek onları uyurma ve yükselmek, onlara ilerleme ve uygarlaşmada önder olmaktır.

İşte ben milletimizi böyle görüyorum. Binaenaleyh muhtelif meslekler erbabının menfaatleri birbirleriyle karışmış olduğundan onları sınıflara ayırmak imkanı yoktur. Ve heyet-i umumiyesi halktan ibarettir." (7 Şubat 1923 tarihinde Balıkesir'de halkla yapılan konuşma, *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*, s. 97-98)

Görüldüğü gibi Mustafa Kemal, 1923 yılı başlarında yaptığı çeşitli konuşmalarda, ülkenin çiftçi ve çoban memleketi olduğunu söylemekte, fakat toprak sahipleri ile topraksız köylüler arasında en ufak bir fark görmemektedir. Her iki grubun menfaatlerinin ve çıkarlarının aynı ölçüde korunacağından söz etmektedir. Bunun gibi fabrika ve atölye sahipleriyle işçiler arasında da önemli farklılıklar görmemekte, devletin bu iki grubu da aynı hassasiyetle koruması gerektiğini belirtmektedir. Topraksız köylüleri, toprak sahiplerini, işçileri, sanayi ve ticaret erbabını, aydınları, bürokratları, ayrı ayrı sınıflar kabul etmemekte, bunların bir bütün olduğunu, aralarında herhangi bir tezat bulunmadığını ifade etmektedir. Hepsinin devlet tarafından aynı oranda gözetileceğini, haklarının ve çıkarlarının korunacağını söylemektedir. Öte yandan toprak sahiplerinin nasıl milyoner hatta milyarder yapılacağı konusu üzerinde ısrarla durduğu halde, topraksız köylülerin durumu üzerinde hiç durmaması da dikkati çekmektedir.

TBMM Başkanı Mustafa Kemal, 17 Şubat 1923 tarihinde, İzmir İktisat Kongresini açarken yaptığı konuşmada ise şunları söylemektedir:

"... Bizim halkımız menfaatleri birbirinden ayrıdır sınıflar halinde değil, bilakis mevcudiyetleri ve çalışmalarının bileşkesi birbirlerine lazım olan sınıflardan ibarettir. Bu dakikada dinleyicilerim, çiftçilerdir, sanatkarlardır,

tüccarlardır, işçilerdir. Bunların hangisi birbirinin karşıtı olabilir? Çiftçinin sanatkara, sanatkarın çiftçiye ve çiftçinin tüccara ve bunların hepsinin birbirlerine ve işçiye muhtaç olduğunu kim inkar edebilir? Bugün mevcut fabrikalarımızda ve daha çok olmasını temenni ettiğimiz fabrikalarımızda kendi işçimiz çalışmalıdır. Ve saydığımız bu sınıflar aynı zamanda zengin olmalıdırlar. Ve hayatın hakiki lezzetini tadabilmelidirler ki, çalışmak için kuvvet ve kudret bulabilsin. Binaenaleyh programdan bahsolunduğu zaman, adeta denebilir ki, bütün halk için bir "Say (çalışma) misakı millisi" dir." (*Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*, s. 112)

Bu konuşmada ise Mustafa Kemal, devlet tarafından korunan ve gözetilen bu sınıfların aynı şekilde zengin olacaklarını, refahı ve mutluluğu birlikte paylaşacaklarını söylemektedir. Bu görüşler 1930 yılına doğru biraz daha belirginleşerek devam etmektedir. CHF Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal, 27 Ocak 1931 tarihinde, CHF'nin İzmir'deki kongresinde yaptığı konuşmada şunları söylemektedir.

"... Malumu alinizdir ki siyasi partiler, mahdut maksatlarla teşekkül ederler. Mesela, İzmir tüccarları, yalnız kendi menfaatlarını taamin edebilecek bir parti yapabilirler. Yahut yalnız çiftçilerden ibaret bir parti olabilir. Halbuki bizim partimiz böyle sınırlı nazar takip eden bir teşekkül değildir. Bilakis her sınıf halkın menfaatlerini eşit bir surette bir diğerini zarara uğratmadan temin etmeği amaç edinen bir teşekküldür. Bunu hareket tarzımız isbat etmektedir. Bundan sonra da öyle olacaktır. Diğer memleketlerde bu teşekkülün bir benzerini aramaya lüzum yoktur." (*Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*, s. 263-264)

CHF Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in, 1929-1930 yıllarında, Musiki Muallim Mektebi, Tarih ve Medeni Bilgiler Öğretmeni Bayan Afet'e (Prof.Dr. Afet İnan) yazdırdığı notlarda ise, "*sınıfsızlık ve tezatsızlık*" anlayışı daha açık bir şekilde ifade edilmiştir.

"... Biz, memleket halkı, fertleri ve çeşitli sınıf mensuplarının birbirlerine yardımlarını, aynı kıymet ve mahiyette görürüz. Hepsinin menfaatlerini aynı derecede ve aynı eşitlik duygusuyla temine çalışmak isteriz. Bu tarzın ulusun genel refahı, devlet bünyesinin kuvvetlendirilmesi için daha uygun olduğu kanısındayız. *Bizim nazarımızda*, çiftçi, çoban, amele, tüccar, sanatkar, asker, doktor, velhasıl herhangi bir sosyal müessesede çalışan bir vatandaşın, hak, menfaat ve hürriyeti eşittir." (Afet İnan, *Medeni Bilgiler ve Mustafa Kemal Atatürk'ün El Yazıları*, TTK. Ankara 1969 s. 425-426; ayrıca bk. aynı ki-

tap, XIV-XVII, ve 1-11; Afet İnan, Atatürk'ün Vatandaşlık Hak ve Vazifeleri Üstündeki Düşünceleri, *Atatürk Konferansları I*, TTK Ankara 1964 ss. 7-13)

CHF Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in Türkiye'nin ekonomik ve toplumsal yapısına ilişkin görüşleri hakkında son bir örnek daha verelim. 1931 mebus tayinleri dolayısıyla, 20 Nisan 1931 tarihinde Millete Yayınlanan Beyanname'de özetle şöyle denmektedir.

"... Türkiye Cumhuriyeti halkını ayrı ayrı sınıflardan mürekkep değil ve fakat ferdi ve içtimai hayat için işbölümü itibarıyla muhtelif mesai erbabına ayrılmış bir camia telakki etmek esas prensiplerimizdendir. A) Çiftçiler, B) Küçük sanat erbabı ve esnaf, C) Amele ve işçi, D) Serbest Meslek erbabı, F) Tüccar, G) Memurlar, Türk camiasını teşkil eden başlıca zümrelerdir. Bunların herbirinin çalışması, diğerinin ve umumi camianın hayat ve saadeti için zaruridir. Fırkamızın bu prensip ile istihdaf ettiği gaye sınıf mücadelesi yerine içtimai intizam ve tesanüd temin etmek ve birbirini nakzetmeyecek (kırmayacak) surette menfaatlarda ahenk tesis eylemektir. Menfaatler kabiliyet, marifet ve çalışma derecesiyle mütenasip olur.

Çiftçilerimizi kredi istihsal kooperatifleri gibi iktisadi teşekküllere mazhar etmek ve bu teşekkülleri terakki ve tekammül ettirmek gayedir.

Küçük sanatlar erbabını esnafı, müşkilat ve zaafı ve onlara daha kuvvetli, emniyetli bir vaziyete koymak için icap eden kredi müesseseleri yaratmak düşündüğümüz esaslı noktalardan biridir.

Milliyetçi Türk amelesini ve işçileri mevcudiyetleri ve emekleriyle Türk camiasının kıymetli uzuvlarıdır. Bu itibarla amele ve işçilerin hayat ve haklarını ve menfaatlerini gözönünde tutarız.

Serbest meslek erbabının milli Türk mevcudiyeti için çok lüzumlu ve faydalı olan hizmetleri fırkanın daima takdir gözü önünde tutulur. Kabiliyetleri ve hizmetleri karşılığını görmek için faaliyetleri sahasını açık ve emin bulundurmaya ehemmiyet verdiğimiz vazifelerdendir.

Memleketin inkişafında büyük ticaret, fabrika, büyük arazi ve çiftlik sahiplerinin faaliyetleri mühimdir. *Normal çalışan ve tekniğe istinad eden sermaye sahipleri teşvik ve himayeye layıktırlar.*

Memleketin yüksek menfaatlerini daima gözönünde tutarak bütün dikkat ve hizmetleriyle vazifelerine hasrı hayat eden memurlar her türlü huzur ve refaha layıktırlar.

Devletin yüksek bünyesinin sarsılmaz temeli olan ve milli mefkureyi milli varlığı ve milli inkılabı kollayan ve koruyan Cumhuriyet ordusunun ve onun fedakar ve kıymetli mensuplarının daima hürmet ve şeref mevkiinde tutulmasına surati mahsusada itina ederiz." (*Atatürk'ün Tamim Telgraf ve Beyannameeleri IV, (1917-1938) TTE Ankara 1964, s. 550*)

CHF Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal, 20 Nisan 1931 tarihli beyannamesinde CHF ile ilgili olarak şunları da ifade etmektedir.

"... Cumhuriyet Halk Fırkasının cumhuriyetçi, milliyetçi, halkçı, devletçi, laik ve inkılapçı vasıfları onun değişmeyen bariz mahiyetidir. Bu mahiyetleri şu noktalar izah eder:

A) Milli mefkureye sadık kalmak,

B) Milletin irade ve hakimiyetini, devletin vatandaşa ve vatandaşın devlete karşılıklı vazifelerinin hakkıyla ifasını tanzim yolunda kullanmak,

C) *Ferdi mesai ve faaliyeti esas tutmakla beraber*, mümkün olduğu kadar az zaman içinde milleti refaha ve memleketi mamuriyete erdirmek için milletin umumi ve yüksek menfaatlerinin bilhassa iktisadi sahada devleti fiilen alakadar ve faal kılmak." (*Atatürk'ün Tamim Telgraf ve Beyannameleri IV*, ss. 549-550)

CHF Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in görüşlerini şu şekilde özetleyebiliriz: Toplumsal sınıfların varlığı reddedilmekte, yok sayılmaktadır. İşçiler, köylüler, fabrikatörler, askerler, memurlar vs. eşit derecede himaye ve ilgi göreceklendir, denerek özel mülkiyet, girişim özgürlüğü vs. korunmaktadır. Bu tutum CHF programına (1931) aynen yansımıştır. Yani program, özel mülkiyeti koruma, temel düşüncesi etrafında geliştirilmiştir.

II. Olgu VII, Cumhuriyet Halk Fırkasının Programı (1931)

Bilim Yöntemi, Türkiye'deki Uygulama 3, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Tüzüğü (1927), ile ilgili araştırmada belirtildiği gibi, Fırka'nın 11 Aralık 1923 tarihli Nizamnamesi (Tüzüğü) hem tüzüğe, hem de programa ilişkin maddeleri ihtiva etmekteydi. Bu nizamnamenin ikinci maddesinde halk ve halkçılık şöyle tarif ediliyordu.

"... Halk fırkası nazarında halk meşhuru, herhangi bir sınıfa münhasır değildir. Hiçbir imtiyaz iddiasında bulunmayan, ve umumiyetle kanun nazarında mutlak bir müsavata kabul eden bütün fertler halktandır. Halkçılar hiçbir ailenin, hiçbir sınıfın, hiçbir cemaatin, hiçbir ferdin imtiyazlarını kabul etmeyen ve kanunları vazetmekteki mutlak hürriyet ve istiklal tanıyan fertlerdir"

Daha sonra, CHF'nin, 1927 tarihindeki İkinci Büyük Kurultayında etraflı bir tüzük kabul edilmişti. 1927 tarihli tüzüğün ilk 7 maddesi yine, programa ilişkin hükümler ihtiva ediyordu. Halk ve halkçılık ile ilgili olan ve yukarıda sözü edilen hüküm, 1927 tüzüğünün 4. maddesinde yer alıyordu. 1931 tarihli Üçüncü Büyük Kurultayda ise, CHF ilk defa etraflı bir program kabul etti. 10-18 Mayıs 1931 tarihleri arasında toplanan Üçüncü Büyük Kurultayda kabul edilen programa, CHF Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in yukarıda özetlemeye çalışılan görüşleri aynen girmiştir. Bu program şöyledir: (Programla ilgili açıklamalar dipnotları ile yapılacaktır.)

A. Programın Metni

"Methal

Cumhuriyet Halk Fırkasının programına temel olan ana fikirler, inkılabımızın başlangıcından bugüne kadar ki fiiliyat ve tatbikatta aşikardır.

Bundan başka bu fikirlerin başlıcaları Fırkanın 1927 senesinde Büyük Kongrece kabul olunan, nizamnamesinin umumi esaslarında ve aynı kongrece tasvip edilen Umumi Reislğin Beyannamesinde ve 1931 Büyük Millet Meclisi intihabı (seçimi) münasebetiyle neşredilen beyannamede tesbit olunmuştur.(1)

Yalnız birkaç sene içinde değil, istikbale de şamil olan bu tasavvurlarımızın ana hatları burada toplu olarak yazılmıştır.

Birinci Kısım

Esaslar: 1. Vatan, 2. Millet, 3. Devletin Esas Teşkilatı, 4. Amme Hukuku

1. Vatan, Türk milletinin eski ve yüksek tarihi ve topraklarının derinliklerinde mevcudiyetlerini muhafaza eden eserleri ile yaşadığı bugünkü siyasi sınırlarımız içindeki yurttur.

Vatan hiçbir şart altında ayrılım kabul etmez bir küldür.

2. Millet, dil, kültür ve mefkure birliği ile birbirlerine bağlı vatandaşların teşkil ettiği bir siyasi ve içtimai heyettir.(2)

3. Devletin Esas Teşkilatı: Türk milletinin idare şekli, vahdeti kuva (kuvvetler birliği) esasına müstenid olan bugünkü devlet şeklimizdir. Bu şekilde, Büyük Millet Meclisi millet namına hakimiyet hakkını kullanır. Reiscumhur ve icra vekilleri heyeti onun içinden çıkar. Hakimiyet birdir. Kayıtsız, şartsız milletündür. Devlet teşekküllerinin en muvafığı bu olduğuna Fırka kanidir.(3)

4. Amme Hukuku: Türk vatandaşlarına teşkilatı esasıye kanununun verdiği ferdi ve içtimai hürriyet, müsavat, masuniyet ve mülkiyet haklarını mahfuz bulundurmak Fırkamızca ehemmiyetli esaslardandır.

Bir dereceli intihabı (seçimi) tatbik etmek yüksek emelimizdir. Ancak vatandaş intihap edeceğini (seçeceğini) tanıyabilecek vasıflar, şartlar ve va-

sıtalarla mücehhez kılmak lazımdır. Bunun temini hususundaki mesainin matlup neticeyi vereceği güne kadar vatandaşı, yakından tanıdığı ve emniyet ettiği insanları intihap etmekte (seçmekte) serbest bıraktığı demokrasinin hakiki icaplarına daha uygun buluruz.⁽⁴⁾

Fırkamız vatandaşların siyasi hakları noktasında cinsiyet farkı gözetmez. Bilakis Türk milletinin yüksek ve derin tarihinde içtimai hayatını her noktadan birliğe istinad ettirmiş olduğunu bilen Fırkamız kadınlarımızın, belediye intihabında olduğu gibi, mebus intihabında da siyasi haklarını kullanmaları için lazımgelen müsait zemini hazırlamayı bir vazife addeder. Fırka ancak bu takdirdе tarihi ve şerefli hayatımızı yeni şeraite uygun simasile ihya etmiş olacağına kanidir.

İkinci Kısım Cumhuriyet Halk Fırkasının Ana Vasıfları

1. Cumhuriyet Halk Fırkası, A) Cumhuriyetçi, B) Milliyetçi, C) Halkçı, Ç) Devletçi, D) Laik, E) İnkılapçıdır.

A) Fırka, cumhuriyetin, milli hakimiyet mefkuresini en iyi ve en emin surette temsil ve tatbik eder, devlet şekli olduğuna inanır. Fırka bu sarsılmaz kanaatle cumhuriyeti tehlikeye karşı her vasıta ile müdafaa eder.

B) Fırka, terakki ve inkişaf yolunda beynelmilel temas ve münasebetlerde bütün muasır milletlere muvazi ve onlarla bir ahenkte yürümekle beraber Türk içtimai heyetinin hususi seciyelerini ve başlı başına müstakil hüviyetini mahfuz tutmayı esas sayar.

C) İrade ve hakimiyetin kaynağı millettir. Bu irade ve hakimiyetin devletin vatanışa ve vatanışın devlete karşılıklı vazifelerinin hakkıyla ifasını tanzim yolunda kullanılması Fırkaca büyük esastır.

Kanunlar önünde mutlak müsavat kabul eden ve hiçbir ferde, hiçbir aileye, hiçbir sınıfa, hiçbir cemaate, imtiyaz tanımayan fertleri halktan ve halkçı olarak kabul ederiz.⁽⁵⁾

Ç) Ferdi faaliyeti ve mesaiyi esas tutmakla beraber mümkün olduğu kadar az zaman içinde milleti refaha ve memleketi mamuriyete erdirmek için milletin umumi ve yüksek menfaatlerinin icap ettirdiği işlerde —bilhassa iktisadi sahada— devleti fiilen alakadar etmek mühim esaslarımızdandır.⁽⁶⁾

D) Fırka, devlet idaresinde, bütün kanunların nizamların ve usullerin, ilim ve fenlerin muasır medeniyete temin ettiği esas ve şekillere ve dünya imtizaçlarına göre yapılmasını ve tatbik edilmesini prensip kabul etmiştir.

Din telakkisi vicdani olduğundan, Fırka, din fikirlerini devlet ve dünya işlerinden ayrı tutmayı milletimizin muasır terakkide başlıca muvaffakiyet amili görür.

E) Fırka, milletimizin birçok fedakarlıklarla yaptığı inkılaplardan doğan ve inkişaf eden prensiplere sadık kalmayı ve onları müdafaa etmeyi esas

tutar.

2. Türkiye Cumhuriyeti halkını ayrı ayrı sınıflardan mürekkep değil, fakat ferdî ve içtimai hayat için işbölümü itibarıyla muhtelif mesai erbabına ayrılmış bir camia telekkî etmek esas prensiplerimizdendir.

A) Küçük çiftçiler, B) Küçük sanayi erbabı ve esnaf, C) Amele ve işçi, Ç) Serbest meslek erbabı, D) Sanayi erbabı, büyük arazi ve iş sahipleri ve tüccar, Türk camiasını teşkil eden başlıca çalışma zümreleridir. Bunların herbirinin çalışması, diğerinin ve umumi camianın hayat ve saadeti için zardır. Firkamızın bu prensiple isdihdaf ettiği gaye sınıf mücadelesi yerine içtimai intizam ve tesanüd temin etmek ve birbirini nakzetmeyecek surette menfaatlerde ahenk tesis eylemektir. Menfaatler, kabiliyet ve çalışma derecesiyle mütenasip olur.(7)

Üçüncü Kısım İktisat

Ziraat ve Sanayi, Madenler ve Ormanlar, Ticaret, Nafia İşleri

1. İktisatta hareketli sermaye mühimdir. Normal sermayenin yegane menbaı milli say ve tasarruftur. Bunun için çalışmayı artırmak ve aile hayatında ve umumiyette devlet idaresinde, mahalli ve milli idarelerde tasarruf fikrini kökleştirmek, Firkamızın başlıca prensibidir.

2. Kredi ve sigorta meseleleriyle ihtiyacın talep ettiği ehemmiyette işgal olunacaktır. Kredide ucuzluk ve kolaylık temini başlıca emelimizdir.

3. İthalatın ihracattan fazla olmaması ve en nihayet aynı kıymette olması tediyeye muvazenesinin temini için elzem addettiğimiz şarttır.

4. Çiftçimizi kredi ve istihsal kooperatifleri gibi iktisadi teşekküllere mazhar etmek ve bu teşekkülleri terakki ve tekamül ettirmek gayedir. *Büyük arazi ve çiftlik sahiplerinin zirai kredileri rehin mukabili temin olunacaktır.* (8) Zirai kredinin ana müessesesi olan Ziraat Bankamızı kanuni murakabe altında bulunduracak surette sahiplendirmek ve faaliyetini daha ziyade zirai sahada teksif etmek tedbiri alınacaktır. Bankanın sermayesini zirai hareket ve faaliyetlerin inkişafını temin edecek kıymete çıkarmak, esaslı çalışma mevzu-muz olacaktır.

5. Küçük sanatlar erbabını ve esnafı müşküller ve zaatlardan kurtarmak ve onları daha kuvvetli, emniyetli bir vaziyete ve onlara kredi müesseseleri yaratmak düşündüğümüz esaslı noktalardandır.(9) Küçük ve büyük sanayi, ipudai madde müstahsillerinin menfaatlerine de uygun himayeye nail olacaklardır.

Milliyetçi Türk amelesini ve işçilerinin hayat ve haklarını ve menfaatlerini göz önünde tutacağız. Say ve sermaye arasında ahenk tesisi ve bir iş kanunu ile ihtiyaca kafi hükümlerin vaz'ı Firkamızın mühim işleri arasında görülmür.(10)

6. Memleketin inkişafında bütün ticaret faaliyetleri mühimdir. Normal

çalışan ve tekniğe istinad eden sermaye sahipleri teşvik ve himayeye layıktır.
(11)

7. Harici ticaretimizin tanzimi başlıca işimizdir. Bu hususta ticaret erbabının faaliyetini semereli kılacağız. Milli mahsulat ve muameletimizin revaçlarını teshil, şöhretlerini muhafaza ve ihraçlarını temin tedbirleriyle yakından alakadar olacağız.(12)

8. Vatan servet menbaları olan ormanları ve madenleri işletmek ve bu suretle istikbalimizi açmak ve aydınlatmak için yapılabilecek olan her tedbire tevessül olunacaktır.

9. Nafia işlerimiz, her şubesinde ameli ve verimli bir tatbik programına tevfikân takip olunacaktır. Bu işlerden büyük feyiz ve kuvvet vasıtası olan demiryolu inşaatına devam edeceğiz.

Limanlar inşaatına münasip zamanlarda başlamak lüzumu göz önünde tutulacaktır.

Vilayet şoseleri üzerinde çalışmakla beraber memleketi bağlayan iyi ve fenni köprülere ve şose şebekesine kavuşmak için ameli bir program tatbik olunacaktır.

İktisadi maksatlara vefa edecek büyük su işi idealimizdir. Küçük su işlerimizi başarmak ilk hedeflerimizdendir.

10. Kara, deniz, hava nakliyeciliğinin tanzim ve inkişafına çalışacağız.

11. Hayvancılığın teşvikine ve hayvanlarımızın ıslahına ve çoğalmasına çalışılacaktır.

12. Balıkçılığa ve süngerciliğe ehemmiyet vereceğiz.

13. İktisadi mülahazalarımızda herhangi vekalet ve makamlara taalluk eden bütün devlet işlerinin milli ikûsat noktası nazarından, mutlak karlı ve faydalı olması kaidesini umumiyetle esas tutarız. *Eskiden kalmış kanunların ve usullerin zamanla ıslahına ehemmiyet veriyoruz.*

Dördüncü Kısım Maliye

1. Firkamızca devamlı ve hakiki tevazüne (dengeye) müstenid bütçe fikri maliyede esastır.

2. Vergi matrahlarını mümkün olduğu kadar safi irat esaslarına irca hedefimiz olmakla beraber mevcut vergi kanunlarımızı ameli ve tatbiki bir itina ile ve milletin tediyeye kabiliyetini istihfaf etmeyen bir zihniyette tekamül ettirmek hususundaki mesaiye devam olunacaktır.

3. Gümrük tarifelerini ve muamelelerini milletin iktisadi menfaatlerine daha uygun şekillere koymaya çalışmak ehemmiyet verdiğimiz hususlardandır.

Beşinci Kısım Milli Talim ve Terbiye

1. Milli Talim ve terbiyede esas düsturlarımız şunlardır:

A) Maarif siyasetimizde temel taşı, cehlin izalesidir. Maarifimizde her gün nisbeten daha fazla çocuk ve vatandaş okutacak ve yetiştirecek bir program takip olunacaktır.

B) Kuvvetli cumhuriyetçi milliyetçi ve laik vatandaş yetiştirmek tahsilin her derecesi için mecburi ihtimam noktasıdır. *Türk milletine, Türkiye Büyük Millet Meclisine ve Türkiye Devletine* hürmet etmek ve ettirmek hassası bir vazife olarak telkin olunur.⁽¹³⁾

C) Fikri olduğu kadar bedeni inkişafa da ehemmiyet vermek ve bil-hassa seciye millî derin tarihimizin ilham ettiği yüksek derecelere çıkarmak büyük emeldir.

Ç) Terbiye ve tedriste takip edilen usul, bilgiyi vatandaş için maddî hayatta muvaffak olmayı temin eden bir cihaz haline getirmektir.

D) Terbiye her türlü hurafeden ve yabancı fikirlerden uzak üstün, millî ve vatanperver olmalıdır.

E) Her tahsil ve terbiye müessesesinde talebenin teşebbüs kabiliyetini kırmamaya şefkat ve nüvazişle itina etmekle beraber onları hayatta kusurlu olmaktan vikaye için ciddi bir intizam ve inzibata ve samimi ahlak telakkisini- ne alıştırmak mühim olduğu kanaatindeyiz.

F) *Fırkamız vatandaşların Türkün derin tarihini bilmesine fevkalade ehemmiyet verir. Bu bilgi Türkün kabiliyet ve kudretini nefesine itimat hislerini ve millî varlık için zarar verecek her cereyan önünde yıkılmaz mukavemetini besleyen mukaddes bir cevherdir.*

2. Mektepler hakkında başlıca fikirlerimiz:

A) Şehirlerde, köylerde ve köyler mıntukasında vaziyet ve ihtiyaca göre gündüzlük ve yatı ilk mektepleri, muntazam bir tatbik programı altında, arttırılacaktır. Köy mekteplerinde sıhhat, yaşayış ve mıntukası ile münasebeti olan ziraat ve sanat fikirleri verilecektir.

B) Meslek ve sanat mektepleri memleketin ihtiyacına yetişecek derecede arttırılacak ve lüzumlu kurslar açılacaktır.

C) Her vilayet merkezinde ve orta tahsili memlekete yaymak esası gözetilerek icap eden kazalar mıntukalarında orta mektep bulundurmak lüzumuna kaniyiz. Orta mekteplerden uzak muhitlerdeki vatan çocuklarının huzur ve emniyetle istifadelerini temin için talebeyi gece *ücretle* yatacak teşkilat yapmaya çalışılacaktır. Bu mekteplerde mıntukalarıyla münasebeti olan mesleki malumat verilmesine itina olunacaktır.

Ç) Liselerimizi yüksek tahsile tam kabiliyetli talebe yetiştirecek surette her noktai nazardan takviye ve ikmal edeceğiz.

D) Darülfünun ıslah ve tensik edilerek lazım olan dereceye yükseltile-

cektir. Yüksek mekteplerimiz kendilerinden beklenen neticeleri verebilecek mükemmeliyete getirilecektir.

3. Güzel sanatlara, bilhassa musikiye, inkılabımızın yüksek tecellisi ile mütenasip bir surette ehemmiyet vereceğiz.

4. Müzelerin ve umumiyetle eski eserlerin itina ile tasniflerine ve icap edenlerin yerlerinde iyi muhafazalarına itina olunacaktır.

5. *Türk dilinin milli, mükemmel ve mazbut bir dil haline gelmesi hakkındaki ciddi teşebbüse devam* olunacaktır.

6. Kitap, neşriyat ve kütüphane işleri Fırka için mühimdir.

7. Fırkamız, Türk vatandaşlarının vücuda getirmiş oldukları ve getirecekleri bütün spor teşekküllerini milletin kuvvetli ve iradeli tutulması noktasında fevkalade mühim addeder. Bu teşekkülleri idame ve himaye eylemeyi vazife bilir.

Altıncı Kısım **İçtimai Hayat ve Umumi Sıhhat**

1. Türk içtimai hayatında ailenin mahfuziyeti (korunması) esastır.

2. Nüfusumuzu artıracak tedbirleri ehemmiyetle takip edeceğiz.

3. Fırka, çocuk hayatı ile sureti mahsusuda alakadardır. Doğum evlerinin artırılmasına çalışılacaktır. Amele muntikalarında kadın işçilerin çalıştıkları esnada çocuklarına bakacak müesseseler yaptırılmasına ve bunların artırılmasına devam olunacaktır.

4. Kimsesiz çocuklar, yardıma muhtaç ihtiyarlar ve maluller milletin vesayet ve himayesi altındadır.(14)

5. Sıhhat işleri Fırkamızca hususi bir ehemmiyeti haizdir. Bu husustaki mesai umumi ihtiyaçla mütenasip ve devamlı bir surette tevsi olunacaktır.

6. Sıtma, verem, frengi, trahom vesair sari hastalıklarla mücadele tedbirlerini genişletmeğe devam edeceğiz.

Yedinci Kısım **Dahili, Adli, Harici, Siyaset, Memurlar, Serbest Meslek Erbabı**

1. Bütün inkılap neticelerini vatandaşların tam emniyetini ve milli nizam ve inzibatı, dahili ve adli teşkilat ve kanunlarıyla koruyan ve hiçbir hadise veya tesir önünde sarsılmayan bir hükümet otoritesi kurmak ve işletmek işlerimizin temelidir.(15)

2. Adliyede mahkemelerin teşkili kanununu, balkın ihtiyacına ve memleketin menfaatine en uygun gelecek surette tedvin ve ikmal edeceğiz.

Teminatı ihtiva eden basit, ameli ve seri muhakeme usullerini genişleteceğiz.

İcra ve tebliği işlerinde matlup neticeleri seri ve kolay olarak temin

edecek tedbirler alacağız.

Mevkurları, mahpusları ayırmağa ve hapishaneleri birer ıslah yeri haline getirmeğe çalışacağız.

3. Yurtta sulh ve cihanda sulh başlıca prensiplerimizdendir.

4. Milletın yüksek menfaatlerini daima göz önünde tutarak bütün dikkat ve hizmetleri ile vazifelerine hayatlarını hasreden memurlar her türlü huzur ve refaha layıktırlar.⁽¹⁶⁾

5. Memur olmayan serbest meslek erbabının millî Türk mevcudiyeti için lüzumlu ve faydalı olan hizmetleri, Fırkanın takdir gözü önünde tutulur. Kabiliyetleri ve hizmetleri karşılığını görmeleri için faaliyetleri sahasını açık ve emin bulundurmak vazifelerimizdendir.

Sekizinci Kısım Vatan Müdafaası

1. Vatan müdafaası millî vazifelerin en mukaddesidir. Fırka, askerliğin, umum vatandaşlara istisnasız tatbiki esasını kabul etmiştir. Türk ordusu her türlü siyasi mülahaza ve tesirlerin üstündedir. Ordunun kendisine verilen yüksek vazifeyi her an muvaffakiyetle ifa edebilecek kudreti haiz ve asrın tekemmüllerine uygun vasıtalarla mücehhez olmasına ehemmiyet veririz.

2. Devletin yüksek bünyesinin sarsılmaz temeli olan ve millî mefkureyi, millî varlığı ve inkılabı kollayan ve koruyan cumhuriyet ordusunun ve onun fedakar ve kıymetli mensuplarının daima hürmet ve şeref mevkiinde tutulmasına sureti mahsusada itina ederiz.⁽¹⁷⁾

Yukarıda iki önemli siyasal belgeyi vermeye çalıştık. Bunlardan birincisi, CHF Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in 20 Nisan 1931 tarihli, "Seçim Dolayısıyla Millete Beyanname" adını taşıyan, seçim beyannemesisidir. Bu beyannameyi özet olarak vermeye çalıştık.⁽¹⁸⁾ Öteki CHF'nin 1931 programıdır. Bu programı tam metin olarak verdik. Burada belirtilmesi gereken çok önemli bir nokta var. O da, CHF Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in 20 Nisan 1931 tarihli beyannamesi ile, CHF programının birbirinin tıpatıp aynı olmasıdır. Bazan cümleler hatta paragraflar bile birbirine aynılık göstermektedir. Demek ki, CHF Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in 20 Nisan 1931 tarihli seçim beyannamesi, CHF'nin 10-18 Mayıs 1931 tarihleri arasında toplanan Üçüncü Büyük Kongresinde, Fırkanın programı olarak kabul edilmiştir. Bu da Gazi Mustafa Kemal ile, CHF'nin ayniliğini göstermesi bakımından son derece önemli bir noktadır. Zira bu aynılık, Gazi Mustafa Kemal'in görüşlerinin tamamının, seçim programının, Fırka programı olarak kabul edilmesi gibi çok

yüksek bir düzeyde gerçekleştirilmesi demektir. O halde Gazi Mustafa Kemal demek CHF demektir. CHF demek, Gazi Mustafa Kemal demektir.

Bu da normal bir olgudur. Şöyle ki: CHF'nin Tüzüğü (1927) isimli araştırmada belirttiğimiz gibi millet iradesi demek, CHF Genel Başkanı Gazi Mustafa Kemal'in iradesi demektir. Halk hakimiyeti, hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir, hep, CHF Genel Başkanı ve aynı zamanda Cumhurbaşkanı olan, Büyük Şef, Daimi ve Değişmez Genel Başkan Gazi Mustafa Kemal'in kişiliğinde somutlaşmaktadır. Şeflik anlayışına göre, Gazi Mustafa Kemal, Türk milletinin özüdür, hülasasıdır. Ruhudur. Türk milletinin tümünün düşüncesidir. Türk milletinin, özü, hülasası, ruhu olduğu için, örneğin 20 milyon seçmenin, sandık başına gidip dilediğini seçmesine gerek yoktur. Bu işi, ortak kabul etmeyen yetki ve iradesiyle Şef yapar. Türk milleti adına, gerekenleri, milletvekili olarak, o seçer. Bu bakımdan milletvekili seçimlerinden değil, milletvekili tayinlerinden söz ediyoruz.

İşte bu anlayış gereği, milletvekili tayini dönemlerinde propaganda yapma görevi ve yetkisi de sadece, Şef için verilmiş bir yetki ve görev olarak ortaya çıkıyordu. TBMM'nin tüm üyelerini Türk milleti adına, kendi kişisel ve ortak kabul etmez iradesine göre Şef tayin ettiği için başkalarının propaganda yapmasına da gerek yoktu. Durum böyle olunca, CHF Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı, Daimi ve Değişmez Genel Başkan, Büyük Şef Gazi Mustafa Kemal'in Seçim Beyannamesinin, giderek tüm görüşlerinin CHF Programı olarak aynen kabul edilmesi doğal bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır. Bütün bunlardan dolayı CHF Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in, 20 Nisan 1931 tarihli Seçim Beyannamesi ile, CHF programı aşağı yukarı aynıdır.

B. CHF Genel Katibi Recep Bey'in (Peker) Programı Açıklayan Konuşması

CHF Umumi Katibi Recep Bey (Peker) 16 Ekim 1931 tarihinde, İstanbul Üniversitesinde (Darülfunun) CHF Programını açıklayan bir konuşma yapmıştır. Bu konuşmanın önemli kısımları şudur. (Konuşma ile ilgili açıklamalar, yine dipnotları aracılığı ile yapılacaktır.)

"... Memleketin son on iki senelik tarihi, siyasi cepheden CHF'nin tarihidir... Bugün bana izah mevzuu olan CHF Programı herhangi bir gün oturulup yazılmış bir eser değildir. O, Fırkanın bütün ömrü boyunca yapılmış ana işlerin ve söylenmiş ana prensiplerin teşkil ettiği kaideler üzerine bina edilmiştir. Dünyanın yeni hayat telakkileriyle memleketimizin hususiyetleri göz önünde tutularak halin ve istikbalin ihtiyaçları da derpiş olunmuş ve vatan işleri hakkında vatandaşın bütün esas düşüncelerine cevap olacak prensipler programımıza konulmuştur.

Fırkanın Ana Vasıfları

CHF'nin ana vasıfları şunlardır: Cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, devletçilik, laiklik ve inkılapçılık...

Bu vasıflar programda kısa formüller halinde ifade edilmiştir. Maamafih programın diğer fasıllarında yazılı prensiplerin heyeti umumiyesinde bu ana vasıfların hakim manası hiss olunur. Ben her vasıf hakkında Fırka noktai nazarlarını izah ederken programın diğer taraflarında yazılı bulunan ve esas fikrin tenvirine yarayan diğer fikirleri de ele alacağım. Bundan başka sırası geldikçe fikirleri fikirlerimize uymayanların düşüncelerini samimiyetle mütalaa ederek ve prensiplerimizin bütün tebarüz noktalarını birbirine bağlayarak programımızı ara vasıflarla çerçevelemiş ve bir bakışta mütalaa edilebilir bir levha haline koymağa çalışacağım.

Cumhuriyetçilik

Fırkamız, cumhuriyetin, milli hakimiyet mefhumunun en iyi ve en

emin surette temsil ve tatbik eden devlet şekli olduğuna kanidir. Bu münasebete milli hakimiyet mefhumunun başlarında bir hükümdarın bulunduğu bazı devletlerde de mevcut olduğu hakkındaki fikirlere temas etmek faideli olur. Kanunların inühap ile vücuda getirilen meclisler tarafından yapılması, hükümetlerin yalnız bu meclislere karşı mesul bulunması. Ve mühim devlet işlerinde son sözün mecliste bulunması başta bir hükümdarın mevcut olmasına rağmen nazari olarak milli hakimiyeti ifade edebilir. Fakat mücerret hakikat arayan bir gözle dünyaya bakıldığı zaman bu tarife uyan kaç devlet görmek kabildir? Şekilleri ve tatbikatı bu yolda görülen sayılı devletlerde milletvekillerinin yaptıkları kanunların ve verdikleri kararların sadece bir merasim icabı olarak hükümdar tarafından imzalanması ve meclislerin itimadına bağlı olmakla beraber, hükümetlerin millet tarafından intihap edilmemiş bir devlet reisi tarafından teşkili milli hakimiyet fikrini esastan yaralayan bir arıza teşkil eder.⁽¹⁹⁾ Bundan başka millet ne kadar olgunlaşmış ve yetişmiş olursa olsun hükümdarlık saraylarının zararlı nüfuzunu devlet işlerinden büsbütün söküp çıkarmak kolay bir şey değildir. Bu itibarla cumhuriyetin milli hakimiyeti en iyi ve en emin surette tecelli ettirecek yegane devlet şekli olduğu hakkındaki Fırka prensibimizin isabeti meydandadır.

Beşeriyet artık, hükümdarlık idaresi şeklini, yalnız zararlı değil, aynı zamanda milli şeref için ağır görecek bir seviyeye yükselmiştir. Her yerde eski hükümdarlıkların yerlerini birbiri ardından Cumhuriyete bırakıklarına şahit oluyoruz. Tabii şerait içinde doğan yeni devletlerin hepsi Cumhuriyet şeklini alıyolar. Bu itibarla Osmanlı İmparatorluğunun mabadı (uzantısı) değil, yepyeni milli bir devlet olan Türkiye'nin kuvvetini artıracak ve şerefini yükseltecek tek idare şekli cumhuriyettir.⁽²⁰⁾

Devletin Esas Teşkilatı

... Türkiye Cumhuriyetinde bütün mevcudiyet milletin kendisidir. Bütün otoriteler ondan doğar. Ondandır kuvvet alır. Bizim bu yoldaki prensibimiz kendisinde meclisten ayrı bir mevcudiyet mahiyeti ve ekseriya müşkül zamanlarda Millet Meclisi ile çalışmak selahiyetini gören bir icra kuvvetini kabul etmemektedir. Fırkamız Cumhuriyetsiz bir Türkiye'nin yaşamasını mümkün görmediği kadar memleketimiz için vahdeti kuvadan (kuvvetler birliğinden) ayrılan Cumhuriyet idaresini de payidar ve muvaffak telakki etmiyor. Diğer taraftan ileri ve nazari vahdeti kuva fikrinin icra kuvvetini muvaffakiyeten alıkoyacak, hatta bazan felce uğratacak mahzurlarını karşılayan hükümlere ve icra kuvveti ile teşri selahiyeti arasındaki işbölümü esaslarına da ehemmiyetle sadık bulunuyoruz. Teşkilatı esasiye kanununda bu hükümler vardır.⁽²¹⁾

Milliyetçilik

Cumhuriyet Halk Fırkası Türkiye'nin yaşaması, ilerlemesi ve bekası için milliyet vasfında en büyük kuvveti görmektedir. Fırka programımız millet ve milliyet tabirlerini bazan çekip uzatan, bazan sıkıp darlaştıran, fakat her iki halde de memleket için büyük zararlar getiren ölçsüz mahiyetten kurtarmıştır. Program metnine göre "Türk içtimai heyetinin seciyelerini ve başlı başına müstakil hüviyetini mahfuz tutmak esastur." Fakat bu fikirde bazan kaba bir gurur halini alan ve dünyanın ileri gidişi muvacehesinde küskün bir infirada yol açan sıkı hotbinliğe Fırkamız telakkilerinde yer yoktur. Programımız, (terakki ve inkişaf yolunda ve beynelmilel temas ve münasebetlerde bütün muasır milletlere müvazi ve onlarla bir ahenkte yürütmeyi) hasseten kaydediyor. Fırkaca Türk milleti büyük beşeriyet ailesinin bir uzvudur. Ancak milletimizin hususi seciyelerinin ve müstakil hüviyetinin mahfuz kalması için her nereden gelirse gelsin ve her ne mahiyetle olursa olsun beynelmilecilik cereyanlarına kapılmanın milli felaketler doğuracağına kaniyiz. Her ferdimizin bundan dikkaüle kaçınmasını lüzumlu görürüz. *Program ikisat kısmında amele ve işçilerimiz için milliyetçilik şartını zikre sebep olan esas fikir budur.* Programın maarife ait kısmında milli tarih için yazılan maddedeki şu fikir de bu noktanın tenvirine yarar. (Milli tarih bilgisi Türkün milli varlık için zarar verecek her cereyan önünde yıkılmaz mukavemetini besleyen mukaddes bir cevherdir)

Fıkra programına göre, (millet, dil, kültür ve mefkure birliği ile birbirine bağlı vatandaşların teşkil ettiği bir siyasi ve içtimai heyettir) diye yazılmıştır. Dil birliğinin milliyet fikrindeki ehemmiyeti meydandadır. Kültür birliğini, maziye beraber bağlı olmak, zengin ve müşterek bir haurat mirasına sahip olmak, geçmiş zamanların acı ve talı hayatını beraber yaşamış olmak, ümitleri beraber beslemiş, büyük eserleri beraber yapmış, büyük müşkülleri beraber yenmiş olmak diye tavih edebiliriz. Bundan başka, doğru manada, millet fikrini tamamlamak için, beraber yaşamak yolunda müşterek arzu ve muvafakatta samimi olmayı ve sahip olunan mirasın muhafazasına müşterek fedakarlıkla birlikte devam hususunda arzu ve irade iştirakini ilave etmek icap eder.⁽²²⁾

Bu izahatın faidesini artırmak için sözlerimizi nazarilikten çıkarmak ve tariflerimizi bugünkü Türk milletini teşkil eden vatandaşlar kütlesine tatbik etmek lazımdır.

Bugünkü Türk milleti siyasi ve içtimai camia içinde kendilerine Kürtlük, Çerkezlik ve hatta Lazlık ve Pomaklık gibi fikirler telkin edilmiş olan vatandaşlarımızı kendimizden sayarız. Mazinin karanlık istibdat devirlerinden kalma bir miras olan bu uzun tarihi tegallübatın mahsulü bulunan ve yanlış telakkileri hulusla ve samimiyetle düzeltmek vazifedir. Bugünkü ilmi hakikatler beş on bin, birkaç yüz bin, ve hatta mesela bir milyonluk kütelerde müs-

takil bir milliyet tasavvur etmeğe imkan bırakamaz. Bizim bu milletdaşlarımızın hakkında duyduğumuz bağlılığın münkariz Osmanlı hükümetinin götürüğü ümmet siyaseti ile hiçbir alakası yoktur. Biz bu mevzuu saf bir milliyet fikriyle alıyoruz.⁽²³⁾

Hıristiyan ve musevi vatandaşlar için de aynı açıklıkla fikirlerimizi söylemek lazımdır. Fırkamız bu vatandaşları da biraz evvel izah ettiğimiz *dil ve emel birliğinde iştirak kaydı altında tamamen Türk olarak kabul eder.* Bu telakkilerimizde de istibdat devirlerindeki reaya zihniyetinden eser olmadığını söylemek bile zaittir.⁽²⁴⁾ Bundan başka bu samimi sözlerimizde imparatorluğun son senelerde meşruiyet gürültüleri arasında suni ve calı vatandaşlık tezahüratına benzemeyen prensiplerimize uyan hakiki bir mana görmek lazımdır.

Milliyet ruhu programın her faslında yer almıştır. Sermayede, talim ve terbiyede, amelelik ve işçilikte milli düşünceden esas olarak bahsolunuyor. Bilhassa maarif esaslarında birbirini takip eden maddelerde bu fikir tekrar olunuyor.

Halkçılık

Bu vasfın Fırkamızın isminde yeri olduğuna göre halkçılığa verdiğimiz ehemmiyetin büyük olduğu meydandadır. Filhakika biz memleketin saadetini, vatandaşların birinin menfaati ötekini selbeden (ötekiyle çelişen) sınıf zihniyetinin hakimiyeti altında yaşamamasında görüyoruz. Millet ve milliyet mefhumlarını anlamış vatandaşların kütleleşmesi ancak, bu mefhumların halkçılık zihniyeti ile incelenmesi ve saflaşması sayesinde mümkün olur. Bu günün bir içtimai heyetinin yalnız kendisini bir millet olarak hissetmesi yeni zamanın iştirak hisleri uyandıran zararlı cereyanlarına mukavemet için kafi gelmiyor. Bir vatan içinde menfaatler, mutlaka bazı vasıfların benzeyişi ve müşterekleşmesi iddiasından gidilerek sınıflaşmak yolu ile temin edilemez. CHF tek vatandaşın olduğu kadar çalışma zümrelerinin hususi menfaatlerinin de devletin ve memleketin umumi menfaati çerçevesi içinde temin olunabileceğine kanidir. Bütün dünyada görülen misallere bakarsak sınıflaşmak fikri insafsız, ihtiraslı ve taassuplu bir sınıf mücadelesini ve bu da vatandaşların mütemadi çausmasını doğuruyor. Bu çatışma bir devletin yaşamasında ve tehlikelerden korunmasında en büyük kuvvet olan milli birliği ve milliyet fikirlerini yavaş yavaş tahrip ediyor. Bu delkütemas milli kuvvetlerin beyhude yere israfına sebep oluyor. *Bu sebeple biz sınıflaşmayı reddediyor ve bunun yerine milletçe kütleleşmek fikrini müdafaa ediyoruz.*

Programınızda, (Kanunların önünde mutlak bir müsavat kabul eden, hiçbir ferde, hiçbir aileye, hiçbir sınıfa, hiçbir cemaate, imtiyaz tanımayan fertleri halktan ve halkçı olarak kabul ederiz) hükmü vardır. Bu tarifte sayılan fert, aile ve cemaat imtiyazları bugün fiilen kalmamıştır. Memleketin bu-

günkü umumi bünyesi de kimsenin böyle bir iddia dermeyer etmesine müsait değildir. Fakat memlekette bir sınıf şuru uyardırarak tahrikat hissediliyor. Bu tahrikat şimdilik, siyasi içtimai ve iktisadi şartları büsbütün başka memleketlerden gelen serpintiler halinde olmakla beraber biz bu zeminde uyanık olmak lüzumuna kaniyiz.

Fırkanın sınıf telakkisini reddeden prensibini programımızdan aynen okuyorum. (Türkiye Cumhuriyeti halkını...)(25)

Fırkamız kendi hüviyetini tarif eden halkçılık vasfında demokratlık manasını da görmektedir. Vicdan, düşünmek, söylemek, yazmak, seyahat, akit, çalışmak, ticaret yapmak, mülkiyet, tasarruf, içtima, cemiyet, şirket hak ve hürriyetleri ve şahıs masuniyetleri, can, mal, ırz, mesken masuniyetleri Fırkamızın hürmet ettiği esaslardır. Fakat vatandaşlar bütün bu hürriyetleri kullanırken Devlet otoritesinin mahfuz kalması ve başkalarının hürriyetleri hududunun aşılması Fırkamız için mühim bir dikkat noktası teşkil eder.... Vatandaşlara devlet müesseselerine hürmet etmeleri lüzumu ve devlet otoritesinin ehemmiyeti hakkında Fırka programının diğer taraflarında yazılı olan noktayı da bu münasebette okumayı faydalı addederim: (Türk milletine, TBMM ne ve Türkiye Devletine hürmet etmek ve ettirmek hassas bir vazife olarak telkin olunur.

Devletçilik

Vazifesi, dahilde emniyet ve asayiş temin ve ecnebi devletlerle münasebetleri tanzim etmekten ve nihayet müdafaasını hazırlamaktan ibaret olan basit devlet telakkisi çoktan tarihe karışmıştır. Gittikçe neveleri artan beşeri ihtiyaçlar, gittikçe çoğalan ve büyüyen sınai müesseseler, toprak ıslahatının çoğalması, nevilenmesi, umumileşmesi, nakil vasıtalarının büyümesi, süratlenmesi ve ticaret teşebbüslerinin kıtaları okyanusları aşan dünyaşümül bir azamet alması ve bilhassa bütün dünyanın yeni ve mutlak iktisat vaziyeti iktisadi faaliyetlere girift ve birbirine bağlı bir mahiyet vermiştir.

Bu yeni vaziyette bir milletin başka milletlerle iktisadi münasebetlerini tanzim etmek büyük ve mühim bir mesele olduğu gibi vatan hudutları içindeki yaşayışın şartlarını, kazanmanın yollarını kurmak ta büyük, bilgili ve dikkatli bir çalışmayı istilzam ediyor. Fertleri veyahut şirketleri bu muğlak ve teferruatlı çalışmanın yegane unsuru olarak görmek, bu işlerde devlet faaliyet hissesi ayırmamak ve hatta icabında devletin tanzim ve müdahale hakkını tanımamak liberal mesleğin artık dünyanın her tarafında hatırası kitaplarda kalan prensiplerinden ibarettir.

Devletçilik vasfını yeni programında tebarüz ettirmiş olan Cumhuriyet Halk Fırkası dünyanın yeni telakkilerine icabuk ettiği kadar bilhassa memleketimizin hususi icaplarına da uyan bir zihniyeti kabul etmiş oluyor. Programımızın bu mefhumu tarif eden maddesinde memleketin bütün istihsal

menbalarını ve vasıtalarını devletleştiren serbest ticaret ve mülkiyet haklarını tanımayan serbest sermayenin *çalışmasına müsbet etmeyen ve bütün iktisadi faaliyetlerini benimseyen* aşırı devletçilik fikirlerine yol açmayacak bir vuzuhtur.

Maddenin metnini okuyorum: (Ferdî mesai ve faaliyeti esas tutmakla beraber, mümkün olduğu kadar az zaman içinde milleti refaha ve memleketi mamuriyete erdirmek için milletin umumi ve yüksek menfaatlerinin icap ettirdiği işlerde —bilhassa iktisadi sahada— devleti fiilen alakadar etmek mühim esaslarımızdandır.)

Maddede bahsedilen fiili alaka tabirini yanlış anlamamak için programın başka bir tarafındaki şu maddeyi de okuyalım: (Memleketin inkişafında bütün ticaret faaliyetleri mühimdir.)

Bu tariflerden pek iyi anlaşılır ki, biz ticaret faaliyetlerini serbest tutmakta ve fertlerin çalışması için sahayı açık bulundurmakta beraber yapılması gereken işlerden şahsi teşebbüslerin başaramayacaklarını *veyahut şahsi teşebbüse bırakmakta zarar tasavvur ettiklerimizi devlete yaptırmak yolunu takip ediyoruz*. Bununla beraber fertlerin ve şirketlerin yapabilecekleri işlerde onların semereli ve muvaffak olarak çalışabilecekleri şeraiti tanzim etmeği de devletin vazifesi sayıyoruz. Programımızın iktisat kısmında hakim olan devletçilik ruhu bütün bu nokta-i nazarı tesbit ediyor.⁽²⁶⁾

Mesela, serbest bir ticaret sahası olarak bırakılmış olan sigorta işleri ve kredi meseleleriyle ihtiyacın talep ettiği ehemmiyetle işgal edeceğimizi söylüyoruz. Ve yine mesela harici ticaretin tanziminden bahsederken milli mahsulat ve mamulâtımızın revaçlarını teşvil (kolaylaştırma) ve şöretlerini muhafaza tedbirleri ile yakından alakadar olacağımızı ifade ediyoruz. Bununla harici ticaretimizi tahrip eden bir hastalık halindeki tağşiş (karıştırma, saflığını giderme) işleriyle mücadele edeceğimizi ve çalışmalarında serbest olan ihracat tacirlerine milli mallarımızı kıymetlendirecek temizlemeye ve tasnife mecbur tutacağımızı söylemiş oluyoruz.

Küçük ve büyük sanayii himayeden bahseden program maddesi bu himayeyi ve teşviki iptidai madde müstahsillerinin menfaatlerine uygun olmak şartına bağlıyor. Mesela zeytinyağlarımıza hariçte müşterî ararken sanayinin teşviki namına, nehati yağ çıkarılan iptidai maddeleri gümrüksüz sokmakta elbet isabet olmaz. İpekli mensucat sanayini himaye için memlekete ucuz tarifeli gümrükle has ipek sokmak da ipek müstahsillerini mütecessir eder. *Bu vaziyetlerde devletçiliğin rolü barizdir*. Kara, deniz ve hava nakliyeciliğini ve nakliye tarifelerini tanzim etmek de devletçilik mefhumlarına giren vazifelerdendir.

Alelumum devletçilik aleyhine söylenen fikirlerden biri de devlet müdahalesinin iyi kazanmanın lüzumlu bir amili olan serbest çalışmayı tazyik ettiği'dir. Fakat bu mütalanın karşısında da lüzumlu yerinde devlet müdahale-

si olmadığı zaman diğer harici şartların hem kazanmak isteyenleri, hem de memleketin bütün hayatını tazyik edeceği mütalaası vardır. Fırkamız iktisat siyasetinde devleti yapıcı ve idare edici olduğu kadar tanzim edici bir birlik unsuru olarak kabul ediyor. Bir siyasi fırkanın yapılması elzem inşa ve imar işlerini ihmal etmesi ve iktisadi faaliyetlerin tanziminde mesuliyet almaması kolay ve mesuliyetsiz bir günlük siyaset olur. Fakat biz, geçmiş zaman hesaplarını tasfiye yolunda çekilen sıkıntılara rağmen günün işlerini tanzim ederken aynı zamanda vatana şevketli bir istikbal hazırlayabilmek için devletçilik yükününün mesuliyetli ağırlığı altına girmekte asalet ve isabet görüyoruz. Yeni programda Fırkanın, yapılan demiryollarını büyük feyiz ve kuvvet vasıtası olarak tarif etmesi ve demiryolu yapmak politikasında ısrar eylemesi bu yüksek hissin tezahürüdür...

Ticaret ve Sermaye

Fırkamız serbest ticaretin ve normal çalışan sermayenin dostudur. Ezi- ci ve gayrimeşru istismarcı sermayenin düşmanıyız.⁽²⁷⁾ Memleketin inkişafı için bütün ticaret faaliyetlerinin ehemmiyetini kaydeden programımız şu şartı ilave ediyor: (Normal çalışan ve tekniğe istinad eden sermaye sahipleri teşvik ve himayeye layıktırlar) Normal çalışmak ve tekniğe istinad etmek tedbirlerini izaha değerli buluyorum! Muharebeler devrini takip eden senelerde birçok müteşebbisler az zamanda milyoner olmak ihtirası ile hareket etmişlerdir. Bu gayri tabii teşekküllerin bir çoğu yıkılmış ve müteşebbisler sahneden çekilmiş olmakla beraber normal ticaretin meşru ve muayyen karı ile iktifa etmek dürüstlüğü ve tabiiliği henüz tamamen avdet etmiş değildir. Hakiki teminat karşılığı olmaksızın kredi bulmak imkanlarını büsbütün ortadan kaldırmak bu yaranın tedavisi için esash tedbirlerden biri olacaktır.

Aynı devrin ticaret teşebbüslerinin birçoğunda ticaret tekniğinin basit kaidelerine bile riayet edilmediğini görüyoruz. Kar hesabı için yalnız alım ve satım fiatları arasındaki farka bakan, amorti, faiz, vergi, ücretler, kira, nakliye sigorta gibi maliyet fiyatına tesirli birçok amilleri hiç düşünmeyen tacirler az değildir. Ziraat, sanayi ve hatta inşaat sahiplerinin de bu yanlış gidişin tahribine kurban olanları her yerde görülüyor. Dertlerini gizleyen bedbaht hastalar gibi, hesap ve kitaplarını saklayarak gayrimeşru bir itibar temini için herkesi ve kendilerini aldatan ve nihayet çöken bir nevi gizli ticaret mensupları da vardır.⁽²⁸⁾

Bütün bunlar yıkılırken kendileriyle beraber diğerlerini de sürüklüyorlar. Nihayet piyasalarımıza önemli bir emniyetsizlik hakim oluyor. Fırkamız bu zihniyetlerle mücadeleyi lüzumlu görmektedir.

Amele ve İşçiler

Ticaret ve sermayenin bu serbest faaliyetinden bahsettikten sonra, iş zümreleri arasındaki ahenk esasını güden fırkamızın amele ve işçiler için düşündüklerini de söylemek lazımdır. Milliyet fikrine sahip Türk amele ve işçilerin hayat ve haklarını ve menfaatlerini gözönünde tutacağız.. Say ile sermaye arasında ahenk tesisi ve bir İş Kanunu ile, ihtiyaca kafi hükümlerin vazı fırkamızın mühim işleri arasındadır.

Kooperatifçilik ve Çiftçiler

Fırka programının dikkate değer bir tarafı da kooperatifçiliğin yeni prensiplerimiz arasında mühim bir yer almasıdır. Programda kredi ve istihsal kooperatiflerinden bahis vardır. İstihlak kooperatifleri şimdilik prensipler arasına alınmamış ve bunun revacı (sürdürülmesi, itibarı) hususi teşebbüslere terkedilmiştir... Kooperatifçilik fikrinin revacını serbest ticaret fikriyle tearuz (birbirine karşıt olma) halinde görenler vardır. İstihsal ve satış kooperatiflerinin çoğalması ve umumileşmesi gerçi tüccarların müstahsillerin menfaati aleyhine fazla kazanç yapmaları yolunu kapar. Fakat unutmamak icap eder ki, bütün dünyada kooperatiflerin bir asra yaklaşan uzun bir ömrü olmasına rağmen asıl büyük ticaret inkişafı da bu son asır içinde vuku bulmuştur. Şu halde kooperatifçilik ticareti büsbütün ortadan kaldırmak değil, belki onu meşru bir kar ile iktifaya sevk etmek ve memlekette yetiştirilen mühim maddelerin getireceği faideyi yetiştiren ile memleket haricine satan arasında makul bir nisbette taksim etmek gayesine hizmet eder. İstihsal ve satış kooperatiflerinin büyük ihracat işlerini bizzat idare edecek kemale gelmeleri için uzun zamanlara ihtiyaç vardır. Bu takdirde de bugünkü ihracat ticaretine konan sermayeler yine kooperatif dışında kalacak müstahsillerin malları üzerinde çalışır. Bu sermayelerin diğer ticaret sahasında işlemesi veyahut satış kooperatiflerinin muhtaç olduğu krediyi temin yolunda meşru bir faiz ve kar ile çalışması kabildir.

Bundan başka memleketin birçok işinde kendine çalışma sahası bulacak olan sermayenin en nihayet kendisine zirai ve sımai istihsal sahalarda karlık işler bulacağı da tabiidir.

Fırkanın takip ettiği devletçilik mefhumunun yanında kooperatiflerden de bahsedilmesi bazı suitefehbümlere yol açmıştır. Bu fikirleri tashih için Fırkamızın tasavvur ettiği kooperatifçiliği tarif ettiğimiz çerçeve içinde mütala etmek kafidir. Her iktisadi faaliyeti, yalnız devletin istigali sahasına alan ve kooperatif zihniyetinde kolektivistliğe giden yollarla Fırkamızın hiçbir alakası yoktur. Zaten milliyetçi ve aileci bir teşekkül olan Fırkamızın umumi evsafı bu telakkiye müsait olmamak lazımgelir.

Kredi

Ziraat Bankası zirai kredi kooperatiflerinin ana bankası olmakla beraber bir taraftan da büyük çiftçilere ipotek mukabili kredi açmakta devam edecektir. Bankanın idare şeklini kuvvetlendirmek ve sermayesini artırmak, Fırkanın esaslı çalışma mevzudur. Küçük sanat erbabı ve esnaf kredisi için çalışılıyor. Ve çalışılacaktır.(29)..

Laiklik

Bugün Türkiye'de din telakkisi her tek vatandaşın kendine ait vicdani ve şahsi bir meselesi halindedir. Laiklik asla, dinsiz olmak veya dinsiz olmayı istemek demek değildir...

İnkılapçılık

İnkılabın en büyük ve en kıymetli eseri cumhuriyettir. Fakat bu büyük eserin yanında yeni Medeni Kanunun ve adli kanunların yapılması, şeri mahkemelerin, medreselerin kaldırılması, tek mahkeme ve tek mektep usullerinin konması, dervişliğin menedilmesi, tekke ve türbelerin kapatılması, şapka giyilmesi ve nihayet Türk harflerinin kabul olunması, hiçbiri ötekinden ehemmiyetsiz olmayan ve herbiri diğerini tamamlayan bir sıra inkılap semereleridir. (Fırkamız, milletimizin birçok fedakarlıklarla yaptığı bütün bu inkılaplardan doğan ve inkişaf eden prensiplere sadık kalmayı ve onları müdafaa etmeyi esas tutar.)⁽³⁰⁾

Kuşku yok ki, CHF Genel Katibi Recep Beyin, "yeni bir sistem kuruyoruz" diye vurgulamaya çalıştığı şey, özel mülkiyeti ve buna bağlı olan kurumları ve ilişkileri koruma ve geliştirme çabasından başka bir şey değildir. Bu tutum Kadro hareketine de yansımıştır. Onlar da, "Üçüncü Yol" "Yeni Sistem", "Türk Nasyonalizmi" diye, özel mülkiyeti ve girişim özgürlüğünü korumak için büyük çaba harcamışlardır.

C. CHF Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in Düşüncelerinin (CHF Programındaki Görüşlerin) Temel Dayanakları

CHF Genel Başkanı ve aynı zamanda Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in düşüncelerinin, dolayısıyla CHF Programında ifadesini bulan temel görüşlerin iki önemli dayanağı vardır. Bu temel dayanaklardan biri İttihat ve Terakki kökenlidir. İkincisi ise, Avrupa'da hızlı bir biçimde gelişmeye ve boyutlanmaya başlayan Faşist ve Nazi ideolojileri ve uygulamalarıdır.

1. İttihat ve Terakki (Ziya Gökalp)

İttihat ve Terakki'nin başta gelen ideologlarından sayılan Ziya Gökalp 1918 yılında, *Halkçılık* başlığı altında şunları yazmaktadır:

"... Harici ve dahili kapitülasyonların ilgası (yürürlükten kaldırılması) bu imtiyazları da ref ettiğinden (ortadan kaldırdığından, hükümsüz bırakıldığından) bugün Osmanlı İmparatorluğu devletinin siyasi noktai nazardan tamamıyla demokratik, yani halkçı bir cemiyet olduğunu iddia edebiliriz.(31)

Ziya Gökalp'e göre siyasi halkçılığın iki önemli amacı vardır. Ülke içinde siyasi ayrıcalıkların giderilmesi, yani geniş toprak ve mülk sahipliği olan derebeyliğin tasfiyesi, dışta ise, yabancı devletlerin ekonomik ve politik egemenliği olan kapitülasyonların hükümsüz bırakılması ve ortadan kaldırılmasıdır. "İçtimai Halkçılık" konusunda ise Ziya Gökalp şunları söylüyor:

"... Bugün içtimai halkçılık namı da verilebilen solidarizm hareketi, eski devirlerdeki siyasi tabakalar gibi bu iktisadi sınıfların da izalesine çalışıyor. Siyasi halkçılık, herkesi, siyasi hukuk itibarıyla ayanlar derecesine çıkarılmıştı. İçtimai halkçılık ise, herkesi, terbiyevi, iktisadi mazhariyetler cihetiyle eşrafa müzavi yapmak istiyor.(32) Halkçılığın esası cemiyet içinde semiyeye, kast, tarik, ocak, sınıf ve tabakaların bulunmamasıdır.(33)

CHF'nin 1923 tarihli tüzüğüne yukarıda sözü edilen ikinci maddesin-

deki halk ve halkçı tariflerinin, giderek, 1931 Programındaki (İkinci Kısım, 1. Madde C Fıkrası) halk ve halkçı tariflerinin Ziya Gökalp'in bu görüşüne uyduğu hemen dikkati çekmektedir.

"... Siyasi meslek bir sınıfın lehine, diğer sınıfın aleyhine olmamalıdır. Eşrafçı bir siyaset amele ile köylünün aleyhinde olduğu için müsavata (eşitliğe) ve hürriyete münafidir (aykırıdır) Bolşevik siyaseti ise halkı münhasıran amelelerle köylülerden ibaret addettiği için, yine adalete ve insanlığa muhaliftir. *Hakiki halkçılık ise herkesi halktan görmektir.* Hükümdar ve ailesi halktan olduğu gibi, fabrikatörler, arazi sahipleri, feylesoflar, şairler de halktandır. Halk arasında, hakiki bir müsavat ve hakiki bir hürriyet tesis etmek lazımdır. Fakat bunları tesis ederken yanlış nazariyeler takip ederek bir takım masumları mazlum haline koymamalı. İşte Bolşevikler bu kabilden birçok zulüm yaptıkları için, şimdi hakiki halkçılar onları bihakkın takbih ediyorlar."⁽³⁴⁾

"... Bir cemiyetin dahilinde birtakım tabakaların yahut sınıfların bulunması, dahili müsavatın (eşitliğin) bulunmadığını gösterir. Binaenaleyh, halkçılığın gayesi, tabaka ve sınıf farklarını kaldırarak cemiyetin birbirlerinden farklı zümrelerini, yalnız işbölümünün doğurduğu meslek zümrelerine hasretmektedir. Yani halkçılık felsefesini bu düsturda icmal eder (ifade eder). Sınıf yok, meslek var.

Bir cemiyetin içinde muhtelif sınıflar, birbirlerini istismar yahut imha etmeye çalışır. Mesela dünyanın her yerinde eşraf sınıfı rençber sınıfını istismarla (sömürmekle) meşguldür. Bunu karşılık olmak üzere, Avrupa'nın başka ülkelerinde nazariye halinde, bugünkü Rusya'da ise, ameliye halinde, amele sınıf eşraf tabakasını mahvetmeye çalışıyor. Demek ki bir cemiyetin içindeki sınıflar, aralarında uzlaşma imkanı bulunmayan düşman zümreler halindedir. Halbuki bir cemiyetin muhtelif meslek zümreleri birbirine rakip ve düşman olacakları yerde, bilakis yekdiğerine muhtaç ve dostturlar.

Bir cemiyette terzi kunduracısız, kunduracı terzisiz, fırıncı kasapsız, kasap fırıncısız, şair filososuz, filozof şairsiz, doktor avukatsız, avukat doktorsuz, kalmayı hiçbir zaman isteyemez. Bütün içtimai meslekler birbirinin lazım ve melzumudur. O halde sınıflar kalkıp da, yerine meslek zümreleri kuvvetli bir surette teşekkül edince içtimai darvinizm iflas ederek cemiyet içinde dahili sulh hüküm sürmeye başlar."⁽³⁵⁾

Ziya Gökalp'in bu düşüncelerinin temel dayanakları şüphe yok ki pozitivizmdir. Özel olarak ta, Durkheim'in toplumsal işbölümü ile ilgili görüşleridir. Fakat bu görüşlerin CHF Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in görüşlerini, giderek, CHF Programında yer alan görüşleri büyük ölçüde etkilediği şüphesizdir. Metinler karşılaştırıldığı zaman bu du-

rum açıkça görülmektedir.

CHF Programında önemli bir yeri olan Devletçilik ilkesi de dayanağını İttihat ve Terakki'nin devlet müdahaleciği görüşünden almaktadır. Bunun gibi, hukuk inkılabı, harf inkılabı, eğitim alanında yapılan inkılaplar, kıyafet inkılabı vs. temel dayanaklarını İttihat ve Terakkide bulmaktadır.⁽³⁶⁾

2. Faşizm

CHF Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in giderek CHF'nin görüşlerini biçimlendiren ikinci etken, Avrupa'da özellikle, İtalya ve Almanya'da yükselmeye başlayan Faşist ideoloji ve uygulamalarıdır.

"... Faşizmin programı şu idi: Milleti muzaffer mukadderatına doğru sevk ederek sınıfları barıştırmak ve İtalyanları dünyadaki vazifelerine doğru tek kuvvet halinde götürmek."⁽³⁷⁾

"... Haziran 1922 de Nasyonal sendikalistler ilk kongrelerini yapıyor. Bu kongreye 500.000 alakadar olduğu müesseselerden 500 delege katıldı. Rosselini ve arkadaşları bu toplantıda *işçi ile kapitalisti* iki düşman halinden çıkarıp aynı derecede önemli iki eleman diye tavsif eden iddialarını daha açık bir şekilde ifade ettiler"⁽³⁸⁾

"... Faşistler liberalizm için şöyle diyorlar: Liberal devlet, ne adalet noktasından, ne de istihsalin yüksek menfaati noktasından, sınıflar arasındaki mücadeleye karışmağa hakkı olmadığı kanısındadır. Bu kanaatla sosyal mücadele olurken, o yalnız, grevcilerin kan dökmemelerine, mağaza camlarını taşlamamalarına dikkat eder. Esas itibarıyla grevi ve müessese kapamayı meşru hareketler diye anlar.

İhülaflar patronla işçi arasında, tamamıyla hususi mahiyette, dar bir alanda kaldıkça devlet karışmayabilir. Lakin genişledikçe gözyumamaz.

Komünizmde ise, kapitalist sınıfın yerine proletarya geçer. Proletaryada zamanla yeni bir kapitalizm vücuda gelir. Sosyalist doktrin bir kavganın önüne geçerken yeni bir kavga çıkarıyor.

Kapitalistsiz, hususi teşebbüssüz, rekabetsiz bir insanlık nereye gidebilir?

Faşizmin kanaati şu: İşçi ile işverici artık, birbirine zıt iki eleman olmazdı. Onların menfaatleri hususi menfaatler değil, milletin yüksek menfaatini teşkil eden istihsalin umumi menfaatidir. İşçi nasıl feda edilemez bir eleman, kapitalist de o derece feda edilemez bir elemandır. İşsiz kapitalist, kapitalistsiz işçi olmaz. Onun için birbirlerini tamamlayan bu iki elemanı, milletin umumi menfaati olan istihsal gayesinde yanyana getirerek barıştırmak ve sosyal davayı bu suretle halletmek zaruridir. Bu işi ancak devlet yapabilir. Onun için herşeyden önce ilk prensip olarak otoritenin diriltilmesi ge-

rekir. Bu milleti ayakta tutan eleman şimdilerde sadece silahlı kuvvet değildir. Bugün milletin desteği daha ziyade ithalat ve ihracat ticaretidir. İstihsalin artması, sağlamlaşması ve yabancı pazarlara yayılmasıdır. Bu böyle olduğu içindir ki milli varlığı korumakla görevli olan devlet, istihsal için kumandayı eline almaya mecburdur. Halbuki, yalnız polislik vazifesini görmekle, bu sahada kumanda etmeye imkan yoktur. Devlet milli varlığı vücuda getiren bütün elemanları, varlığın korunması, beslenmesi, büyümesi için faydalı olacak şekilde organize etmelidir.

Faşizmin fertlerin menfaatini milletin yüksek menfaatlerine tabi tutmak diye ifade olunan ana prensibini doğuran işte bu kanaattir.

Milletin bütün kuvvetlerinin ve bütün faaliyetlerinin ulu ifadesi olan devletin, mülsevatiçi kontrolü olmadan umumi hayatın hiçbir safhasında, hiçbir hareket olamaz. Bu devlet hiçbir hareket ve faaliyet alemi kendii bağrından uzakta tutamaz.

Sosyalist devlet de, liberal devlet de sınıf devletidir. Faşist devlet de milletin jüridik tezahürü olduğuna göre milli devlettir.

Bu itibarla faşist devlet istihsalcilerin birliğidir. Korporatif nizam bu anlayışın ürünüdür."⁽³⁹⁾

Bu alıntulardan açıkça anlaşıldığı gibi, CHF Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in düşünceleriyle, giderek CHF'nin Programında yer alan görüşlerle Faşizmin düşünceleri arasında büyük bir benzerlik vardır. Faşizmin esas hedefi "sınıfsız imtiyazsız, tezatsız, kaynaşmış" bir toplum yaratmaktır. Bu hedefe varmanın yolu ise, Tek Parti, Tek Şef, Tek Doktrin'dir. Türkiye'de ve İtalya'da gelişen akımların büyük bir benzerlik göstermesi, 1930 yıllarında Türk basınında, İtalyan Faşizmine karşı sık sık övgüler düzülmesine neden olmuştur. 23 Nisan 1930 tarihinde Türk Ocakları Genel Başkanı Hamdullah Suphi (Tanrıöver) şunları söylüyor:

"... Ocak, Türk milletini Garp ailesinin bir azası olarak bildi. Ve Türk milliyetperverliğine o zamandan itibaren Yunan ve Roma klasiklerinden istifade ettirmeyi elzem gördü.

Milliyetçi nesil samimi kanaatlı garbçıdır. Bizim bütün milliyetçi tarihimiz garb alemine uzanmış bir dost eli halinde tarif edilebilir. Anadolu istiklal mücadelesi Asya'nın bu köşesinde istiklali kadar, Türk'ün garbçuluk emellerini müdafaa etti. Karşımızdaki Avrupa orduları ne garipür ki Avrupalıların mümessili olan, yepyeni mücahit bir zümreye karşı, dolayısıyla hilafetle beraber Asyalılığı ve şeriatı müdafaa ediyordu.

Biz yenilseydik, Avrupalılar mağlup olacaktı. Biz kazandık. Avrupalılara karşı garp fikirlerini, garp esaslarını muzaffer kaldık. Türkoçağı Dasitani

Anadolu mücadelesinin bu ruhunu kendine bir esas tanımıştır.

Havaların içinde her tarafta yeni halk peygamberlerinin davet nidasını duyuyoruz. Havaların içinde her an çarpıştığını hissettiğimiz yeni din cereyanları var. Şimalimizdeki ihtilal, asırların bergüzarı olan, kökleşmiş, yerleşmiş, koskoca bir alemi 10 gün içinde, bir daha avdeti muhal görünecek bir tarzda tahrip etti. Ve bütün beşeriyete mevcut yeni bir alemden bahsediyor. İnsan zekası mümkünmüdür ki, bu kadar çabuk yıkılan bir alemi ve mutlaka doğacağı haber verilen mevcut yeni alemi merakla düşünmesin.

Rusya dahilinde yaşayan bir ferdin, gözünü ve kulağını bir saat telkinden azade tutmasına imkan yoktur. Cihan tarihini hedef tutmuş olan bu mezhep bir dindir. Ve bu dinin peygamberi tarafından söylenen sözler birer nas'tır. Hakkında müzakere ve münakaşa olunmaz. İmanından şüphe edenler, nas'ları olduğu gibi kabul etmeyenler için ceza ağırdır.

Faşizm namı altında, tanınan bir milliyetperverlik hareketi, İtalya toprakları üzerinde çok buhranlı bir devirden sonra ağır ve tehlikeli bir mücadele neticesinde muzaffer oldu.

Biz bu tarikatte mensubu olduğumuz içtimai ve siyasi fikrin bazı noktalarda müşterek olduğunu tesbit edebiliriz. O hareket milliyetperverdir. Sınıf mücadelesinin memleketimiz için mutlak bir harabi vücuda getireceğine tam bir inancımız vardır. Orada da bu kanaat mevcuttur.

Faşizm, bir vatan ideali etrafında iktisadi refahı, siyasi ve içtimai ahengi, tesis etmeyi düşünür. Bu milliyetçiliğin farikası milleti hakim ve mahkum sınıflara ayırmak değil, her meslek erbabının umumi bir işbölümü içinde çalışma hakkını tanımak ve onun yükselmesini temin etmektir.⁽⁴⁰⁾

Biz bir milletin umumi terbiyesinden hasıl olacak fikir ve vicdan hususiyetini beşeriyetin en karanlık günlerinden başlayarak binlerce sene zarfında, sayısız ıstırap, ölçüsüz kan pahasına elde ettiği asil, ulvi bir miras sayarız. Türk Ocaklarının teşkilatında askeri bir mahiyet yoktur. İlim, hars ve içtimai muavenet maksadıyla kurulmuş olan müessesemiz, Türk gençliğinin üzerine askeri bir itaat tahmil etmemiştir. Diğer unsurların merkezden uzaklaşan, cereyanlarına karşı, sırf korunma hissine vücut bulmuş tesadüfi mahiyette bir ilim ve aşk müesseselerine mensubuz. Yalnız münevver ve milliyetperver bir gençliğin İtalya toprakları üzerinde sınıf gayzû kininden hareket karşısında derhal kendini toplamasını ve büyük vatanperverin, doğru yolu gösteren emri altında arzın medeniyet menbalarından biri olan güzel memleketlerini siyanet edebilmelerini hürmet ve takdir ile görmüşüzdür. Biz faşist milliyetperverliğinin dünkü galeyanında hem mazimizi hem de istikbalimizi görürüz.⁽⁴¹⁾ Türk vatani tehlikeye düştüğü vakit Ocaklılar, milli kahramanın bayrağı altına koşmakta ve onun emri altında kendilerine verilen vazifeyi yapmakta bir an tereddüt etmediler. *Faşizm gençliği* gibi milliyetperver Türk gençliği, Türk inkilabını tehdit edecek herhangi bir tehlikeye karşı silahını

kapıp müdafaa vaziyetine koşacaktır.

Dünyanın her tarafından gençlik kuvvetleri, milletlerin büyük muratları için tanzim ve takviye edilmektedir. İtalya'da, Rusya'da olduğu gibi teşkilat, Babillolarla, çocuklarla başlıyor ve yüzbinleri kucaklıyor.

Ey Türk genci, Anadolu'nun yüksek bir yaylasında, senin, beynelmilel şöhretlere girecek, aziz ismini tanıtmak için, burada, bir kürsü kurulmuş, bir sahne açılmıştır. Burada kendini göstermeye davetlisin.

Bir halk muallimi olan Türk Ocağı, seni çok seven hariminde sanatının ve ilminin sesini, hürmet ve hayret uyandıracak muvaffakiyetini bekliyor.

Duvarlarının arasında Türk vatanının menfaati için çalışacak çocuklarının hayat uğultusu eksik olmasın. Dün olduğu gibi bugün de yarın da birbirini takip ederek istikballere doğru Türk milletine daima hayırlı ol!!(42)

Açıkça görüldüğü gibi, Türk Ocağı Genel Başkanı Hamdullah Suphi (Tanrıöver), 23 Nisan 1930 tarihinde yaptığı konuşmada, Faşizme övgüler düzmekte, Türk gençliğinin İtalya'daki Faşist gençliği gibi yetiştirilmesini istemektedir. Bu, iki akımın düşünceleri bakımından büyük bir benzerlik içinde olduğunu ortaya koyar. Bütün bunlar, Faşist düşünce ve eylemlerin Kemalistlerde meydana getirdiği etkilerdir.

III. "Kadro"culuk, (Sınıfsız, İmtiyazsız, Kaynaşmış Bir Millet Yaratmanın İdeolojik Plandaki Yayın Organı)

Kadro, 1932 Yılı Ocak Ayından itibaren, Aylık olarak yayımlanmış bir dergidir. 36 sayı yayınlanmış ve 1935 yılı Ocak Ayında yayınına son vermiştir. Kurucuları, Manisa Mebusu Yakup Kadri (Karaosmanoğlu), Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti Müdürü (daha sonra Matbuat Umum Müdürü) Dr. Vedat Nedim (Tör), Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti Yayın ve Propaganda görevlileri, Şevket Süreyya (Aydemir), İsmail Hüsrev (Tökin) ve Burhan Asaf (Belge)dir. İmtiyaz sahibi Yakup Kadri, Neşriyat Müdürü Dr. Vedat Nedim'dir. Dergiye yazı yazarlar aşağı yukarı bu kişilerdir. Daha sonra, 13. sayıdan, yani 1933 Ocak Ayından itibaren M.Şevki de yazı vermeye başlamıştır.⁽⁴³⁾ Ara sıra, Mümtaz Ziya, Falih Rıfkı, Ahmet Hamdi, Mehmet İlhan, İbrahim Necmi (Türk Dil Kurumu Genel Katibi), İriboz.. gibi imzalar da görülmektedir. Bir kere de Başbakan ve CHF Genel Başkan Vekili İsmet İnönü'nün bir makalesi yayınlanmıştır. (Sayı 22)

Kadro, CHF Genel Başkanı ve aynı zamanda Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in fikirlerinin radikal bir yorumudur. Bu fikirlerin mahiyetini, inkılap ideolojisinin prensiplerini sistemleştirmeye çalışmaktadır. Esas amaç doktriner muhtevalı bir Kemalizm yaratmaya çalışmaktır. Bu husus Kadro'nun ilk sayısında, Kadro tarafından şöyle ifade edilmiştir:

"... Türkiye bir inkılap içindedir. Bu inkılap kendine prensip ve onu yaşatacaklara şuur olabilecek bütün nazari ve fikri unsurlara maliktir. Ancak bu nazari ve fikri unsurlar, inkılabı ideoloji olabilecek bir fikriyat sistemi içinde terkip ve tedvin edilmiş (birleştirilmiş, kitaplaştırılmış) değildir... Kadro bunu yapacaktır." (Kadro, *Kadro* Sayı 1, İkinci kanun 1932 s. 3)

CHF Genel Başkanı ve aynı zamanda Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in politik, ideolojik, ekonomik ve toplumsal görüşleri, iç politika ve dış politika hakkındaki fikirleri, tarih ve dil konularında geliştirmeye çalıştığı tezler, bir bütün meydana getirmemektedir. Bu görüşler ve fikirler gerçek

somutlar karşısında ve zaman ve mekan boyutu içinde incelendiği zaman, hem somut gerçeklerle, hem de kendi aralarında çelişmeler gösterdiği hemen anlaşılır. Fakat Kadro, sosyo-ekonomik ve politik yapıya ilişkin konular üzerinde, inkılabın ideolojisi üzerinde özellikle durmaktadır. Amaç, sınıfsız, imtiyazsız, tezatsız, kaynaşmış bir millet yaratmaktır. Bu rejimin adı genel olarak Milli Kurtuluş Savaşları rejimidir. Özel olarak da Türk Nasyonalizmi ve Türk Sosyal Milliyetçiliği rejimidir. Bu gayeye ulaşmanın temel aracı da "devletçilik" politikasıdır. Ve bu rejim kapitalizme ve komünizme karşı üçüncü bir alternatif olarak ortaya atılmaktadır.

A. Dr. Vedat Nedim (Tör) ve Türk Millet İktisadiyatı

Dr. Vedat Nedim, *Sınıflaşmamak ve İktisat Siyaseti*, konulu yazısında ususları belirtmektedir.

"... Sınıfsız ve tezatsız millet olmak gayemizdir. Fakat henüz sınıfsız ve tezatsız bir millet değiliz. Yalnız, bizde sınıf ayrılıkları, siyaset hayatımızda, hakim bir rol oynayacak kadar açılmamıştır. Yani Türkiye Devleti bir sınıf devleti değildir.

Türk Devleti, Avrupa ve Amerika devletlerinin tersine, ne bir finans oligarşisinin, ne bir sanayi sermayesinin, ne bir büyük toprak mülkiyetinin, ne de bir işçi zümresinin menfaatları için işleyen bir icra makinası olmaktan uzaktır.

Türk Devleti, Türk milletinin ileri menfaatlarını temsil eden bir millet müessesesidir.

Türk milletinin ileri menfaatları, sınıfların gittikçe keskinleşen ayrılıklarıyla birbirlerinden uzaklaşmalarını ve bu uzaklaşma neticesinde millet gövdesini yıpratıcı sınıf kavgalarının doğmasını icabettiren bir iktisatçı inkişafın önüne geçmeyi emrediyor. Sınıf kavgaları ile lime lime olmuş Avrupa milletlerinin bugünkü hali, gören gözlerimizin önünde dururken, onu bir ideal olarak alıp benimseyemeyiz." (*Kadro*, Sayı 11, İkinci teşrin 1932 s. 17)

"... Fransız inkılabı, derebeylik hakimiyetine karşı, burjuva hakimiyetini kuran ve bugünkü sınıf ayrılıklarını ve neticede yeni bir sınıf devletini doğuran iktisat sistemine yol açtı.

Rus inkılabı, Fransız inkılabının bir reaksiyonudur. Burjuva hakimiyetine karşı proletarya hakimiyetini kurdu.

Türk inkılabı ise, hem Fransız inkılabına, hem de Rus inkılabına karşı bir reaksiyondur. İdeali ne bir burjuva, ne de bir proletarya hakimiyetidir. *Türk inkılabı bir sınıf inkılabı değil, sınıfsız ve tezatsız millet oluş inkılabıdır. Bunun böyle olması tarihçe bir zaruretti.*" (a.g. m. s. 17-18)

Dr. Vedat Nedim, bu tarihi zarureti, artık sırf hususi sermayeye dayanılarak bir sermaye birikimi yapmak, kalkınmayı sağlamak, yığınları refaha kavuşturmak ve mutlu kılmak mümkün değildir, diye belirtmektedir.

"... Çünkü Türk inkılabı, tarihin öyle bir devrinde doğdu ki, onda en son olgunluğuna ermiş, bir iktisat sistemi, sırf sınıf ayrılıkları yüzünden, teknik seviyenin bahsettiği imkanlardan istifade edemiyor ve milletleri ve milletlerle birlikte bütün bir insanlığı binbir acı ve yoksulluk içinde kıvrandırıyor." (a.g.m. s. 18)

Dr. Vedat Nedim, sınıflaşmaya engel olarak, sırf hususi sermayeye dayanan birikimin uygulanmamasını gösteriyor. Yani sırf hususi sermayeye dayanan bir iktisat sistemi uygulanmadığı zaman sınıflaşmanın olmayacağını belirtiyor. Dr. Vedat Nedim'e göre bunun tek aracı ise Devletçiliktir.

"... Türkiye'nin iktisat siyasetinin ana prensibi, adeta, insiyaki denebilecek şekilde kendiliğinden belirmiştir: Devletçilik. Türk devletçiliği, o kadar Türk inkılabına has bir prensiptir ki, onun ne tarihte, ne de kitapta yeri vardır.⁽⁴⁴⁾ Türk inkılabı yaratıcılık kudretinin bir misalini de, iktisat siyasetinin tesbitinde verecektir.

Nasıl ki, bugünkü Rus iktisat siyasetinin Bolşevik ihtilalinden önce, ne tarihte ne de kitaplarda yeri yok idi ise, yine nasıl ki, bugünkü İtalyan iktisat siyasetinin Faşist ihtilalinden önce, ne tarihte ne de kitaplarda yeri yok idi ise,⁽⁴⁵⁾ Türk inkılabına has, milli iktisat siyasetimizin ilk eşsiz örneğini de biz kendi kendimize yaratmak mecburiyetindeyiz.

İleri teknikli bir Türk iktisadiyatı ve sınıfsız ve tezatsız bir Türk milleti, ancak devletçi bir iktisat siyasetinin eseri olacaktır. Bu iübarla, Türk milletin sınıflaşmasına meydan vermeden, ileri teknikli bir iktisada kavuşması demek, aynı zamanda içtimai endişeleri de gözönünde bulunduran bir iktisadi devletçilik demektir." (a.g.m. s. 20-21)

"... Sınıflaşmak, hususi sermaye yolu ile kurulan bir iktisat gövdesinde, yine isteğimizin üzerinde duran bir zarurettir. Hususi sermaye terakümü yolu, bizi bir yandan geri teknikli bir iktisada götürecektir, fakat diğer yandan da, sınıfsız tezatsız millet olarak idealimize kavuşturmayacaktır.

Geri teknikli bir iktisada dayanan bir milletin, diğer bütün cemiyet müesseseleri de geri kalmaya mahkumdur. Halbuki Türk inkılabının hedefi, Türk milletini en çabuk yoldan, ileri, yüksek, verimli, gelirlili bir millet yapmaktır.

Müstakil bir millet kalmak şartıyla, ileri, yüksek verimli, gelirlili ve aynı zamanda *sınıfsız ve tezatsız* bir millet olmak.. İşte yalnız inkılabımıza has ana dava budur. Böyle bir dava karşısında bulunan biricik millet, Türk milleti-

tidir." (a.g.m. s. 19)

Burada Dr. Vedat Nedim, Birinci Dünya Harbi sonunda, dünyanın çeşitli ülkelerinde uygulanmaya çalışılan üç tür iktisat sisteminden söz etmektedir. Birincisi, komünist iktisat sisteminin kurulmaya çalışılması, ikincisi kapitalist iktisat sistemini kurtarma çabalarıdır. Dr. Vedat Nedim İtalya'da uygulanan sistemi kapitalizmi kurtarma çabası olarak değerlendirmeye çalışmaktadır. Ve buna ayrı bir sistem nazar ile bakmaktadır. Vurguladığı esas husus ise, müstemele iktisadiyatından, millet iktisadiyatına geçiş olarak belirlenen bir iktisat sistemidir. Bu sistemin Türk inkılabı tarafından yaratıldığını ve dünyaya örnek olacağını iddia etmektedir.

Dr. Vedat Nedim, "*İktisat İşlerinde Devlete Veto Hakkı ve İktisat Vekaleti*", isimli yazısında ise şunları söylemektedir.:

"... Çiftçi olsun, sanayici olsun, tüccar olsun, başı sıkışan devletin himayesine sığınmak istiyor. Devlet kredi temin etsin, devlet satılmayan malları satın alsın, devlet düşük fiyatlara karşı çare bulsun, devlet sürüm pazarları arasın, devlet gümrük himayesi koysun, devlet muafiyetler bahşetsin, devlet şunu yapsın, devlet bunu yapsın dendi mi, o takdirde devlete, iktisat işlerinde bir veto hakkı tanımak gerekir.

Devlet ya liberal iktisat siyasetine geçer, veya iktisadiyatı bilgili ve şuurlu bir şekilde kontrol eder. O zaman iktisadiyatın plan dahilinde kurulması gerekir" (*Kadro*, Sayı 10, İlkteşrin 1932 s. 15-16)

Dr. Vedat Nedim, politik, ekonomik ve toplumsal hayatın sevk ve idaresinde, kontrolunda, devlete olağanüstü yetkiler verir.

"... Türk milleti devlet otoritesine inanan ve hürmet eden bir millettir. Bu saygı duygusu onun cibilliyetünden fıskırır. *Başa yani Şefe ve devlete o kadar büyük bir kıymet verir ki, darbu meselini bile yapmıştır. "Balık baştan kokar", "Baş olmazsa aş olmaz", "Devlet kuşu", "Allah devlete zeval vermesin"* gibi sözler Türkün devlete izafe ettiği değerlerin en canlı birer remizleri (örnekleri)dir.

Biz milli kurtuluş hareketimizi muayyen bir sınıfın kurtuluşu hesabına yapmadık. Bizde devlet bir sınıflaşmanın neticesi değil, bir milletteleşmenin ifadesidir. Milletteleşme demek, ne yabancılar, ne de yerli zümreler için bir kazanç ve istismar kaynağı olmayan müstakil ve ileri bir millet iktisadiyatı yaratmak demektir.

Haricinin istismarına girmemeyi müstemelekecilikten kurtulduğumuz için istiyoruz. Dahilin istismarına düşmemeyi de *sınıflaşmamak* için özlüyo-

ruz. Bu itibarla Türk inkılabına has bir iktisat siyaseti, doğrudan doğruya ve sadece Türk inkılabına has zaruretlere doğabilir. Onun için ne geçmişte ne de halde taklit edebileceğimiz bir örnek bulamayız.

Fransız ve Rus inkılaplarının ideolojileri içinde mahpus kalmış dimağlar bu müstakil hüküm karşısında afallaşıyorlar. Fransız inkılabının esirleri, bizi komünistlikle, Rus inkılabının meczupları (divaneleri, aptalları) da bizi faşistlikle ithama kalkıyorlar. Çünkü bu bedbahtlar, ve gafiller Türk inkılabının şahsiyetine ve tekniğine ve yaratıcılığına inanmıyorlar. Kendi ideolojik acizliklerini bu gibi ithamlarla perdelemek istiyorlar" (Devletin Yapıcılık ve İdarecilik Kudretine İnanmak Gerekir, *Kadro* Sayı 15 Mart 1933 ss. 14-15)

Burada başka bir nokta üzerinde önemle durmak gerekir. O da Şef. Baş, Devlet fikri ile ilgilidir. Dr. Vedat Nedim Şefi Devlet ile özdeşleştiriyor. Bu konu üzerinde ileride duracağız.⁽⁴⁶⁾

B. Şevket Süreyya (Aydemir) ve Türk İnkılabının İdeolojisi

1. Kadro Fikri

Kadro Dergisinin en etkin yazarlarından biri Şevket Süreyya (Aydemir)dir. Yazılarını genel olarak "İnkılabın İdeolojisi" başlığı altında yayınlamıştır. Şevket Süreyya "*İnkılap ve Kadro*" isimli eserinde, "Kadro"yu şöyle tanımlamaktadır.

"... Milli Kurtuluş hareketi içinde yaşayan bir memlekette inkılabın siyasi otoritesi, prensiplerini, inkılabın mahiyet ve inkişaf istikametlerinden alan ve bu prensipleri kendine *ahlak edinmiş* ileri unsurları çevresi etrafında toplayan tek bir kadroda temsil olunur." (*İnkılap ve Kadro, İnkılabın İdeolojisi*, Kadro Serisinden I Ankara 1932 s. 143)

"... İleri bir teknik etrafında, sivrilmiş birtakım menfaatlar zümrelerinin iktisadi ve siyasi mücadele organları olan "birbirine rakip siyasi partiler" memleketimiz bünyesinde filizlenecekleri, gelişecekleri bir zemini bulamamaktadırlar. Bu suretle Kadro mefhumunun ne anlama gelebileceği kendiliğinden anlaşılır." (*İnkılap ve Kadro s. 149*)

"... Kadro, milletin heyeti umumiyesini bağlayan siyasi ve iktisadi kayıtlara karşı milletin heyeti umumiyesinin isyanı demek olan bir milli kurtuluş hareketinde, millet içinde bir menfaat savaşını temsil eden dar bir menfaat zümresinin savaş organı değil, bu hareketi *duyan*, koruyan, yaşatan ileri unsurların *rehber teşkilatıdır*." (a.g.e. s. 149)

"... Kadro, bir parçalı millet rejimi içinde bir parlamento teşekkülü değil, bir inkılap avangardıdır (öncüsüdür). İnkılabın bütünüdür (tayin edici) fikirleri, inkılabın mahiyetini ve inkişaf istikametini tayin ve ilan eden ileri prensipler ancak, böyle bir "Kadro"nun ideolojisinde ifadesini bulur.

Bir inkılabın irade ve menfaati, *inkılabı duyan, şuurulu ve feragatli* bir avangardın (öncünün) inkılap cephesinde, en ileri ve *en duygulu* unsurlarını toplayan *azlık fakat disiplinli* bir kadronun iradesinde temsil olunur.

İnkılabı benimseyecek ve mukadderatını (geleceğini) ona vakfedecek,

şuurlu ve feragatli bir kadro yaratamayan bir inkılap, kumanda heyetinden mahrum bir harbin akıbeti gibi birtakım umulmadık neticeler verebilir. Bunun içindir ki, Kadro'yu teşkilat çerçevesi dar, disiplinli ve şuurlu bir idare ediciler ve kurucular zümresi olarak tarif edebiliriz.

Kadro bir cemmi gafir (kalabalık) değildir. Burada, laalettayin her vatandaşın yeri yoktur. Kadro, inkılap içinde, ileri unsurların, en ileri fikirler etrafında teşkilatlanmasıdır. Onun kuvveti, evvela, temsil ve müdafaa ettiği fikirlerin isabetinde, ikinci olarak, saflarına aldığı ileri ve feragatli unsurların kuvvet ve keyfiyetindedir. Kadro, milletin bütün kalabalıklarını, kendi teşkilat çerçevesi içinde toplamayabilir. Fakat fikirlerinin isabeti ve yetiştirdiği inkılap neslinin liyakat ve heyecanı ile, o bu kalabalıkları sevk ve idare edebilir." (a.g.e. s. 150)

Şevket Süreyya, *Suyu Arayan Adam* isimli eserinde, "İnkılap Ve Kadro"nun yazılışını şöyle anlatıyor:

"... Türk inkılabının mahiyetini ve inkılap ideolojisinin prensiplerini izaha çalışan bir tez, bu sıralarda (Mustafa Kemal'in Türk Tarih Tezini geliştirmeye çalıştığı sıralarda, 1930 yılı başlarında) tamamlanarak, bir nüshası rahmetli Atatürk'e sunuldu.

Dil ve Tarih meseleleri üstünde ihtiraslı bir uğraşmaya daldığı sıralardı. Bu uğraşmaların hatta bütün gece ve gündüzleri aldığı bir sırada, bu tezin Atatürk'ün dikkatini çekeceğine, arkadaşlarım ihümal vermiyorlardı. Fakat öyle olmadı.

Atatürk, bu küçük hülasayı "*değerli bir eser*" olarak karşıladı. *Ve onu çok büyük sayılarla bastırılmaya layık buldu. Fakat bu tez geniş halk kütlelerine hitap etmiyordu. Çünkü inkılabın azlık, fakat şuurlu bir zümrenin, yani bir kadronun önderliği ile derinleştirileceğine inanıyorduk. Bunun için, onu ancak, 21 nüsha olarak hazırlamıştım. Fakat bu tezi işlemeye devam ettim. Daha sonra, bu ilk tezin inkışafı mahiyetinde olan, "İnkılap ve Kadro" isimli kitabımı bastırdım.*" (a.g.e. s. 492)

"Hülasa İnkılap, halk için fakat halka rağmen bir harekettir. İnkılapçı inkılabın manivelalarını bıraktığı gün, gerilen yay gevşer. Halk, kendini, tekrar eski yerinde bulmak için, o güne kadar fethedilen siperleri süratle boşaltır. Ve geriler.

İnkılap ve Kadro ile, Kadro neşriyatı inkılap ideolojisinin prensiplerini yaymaya çalışmaktadır. Bu görüş, yani, İnkılabın halk için, fakat halka rağmen bir hareket olduğu görüşü, Kadro neşriyatından başka, şimdi Ulus adını alan, Halk Partisi organı, "Hakimiyeti Milliye" gazetesinin, 1931 sonu ile, 1932 yılının ilk aylarındaki sayılarında da neşredilmiştir." (a.g.e. s. 495)

Şevket Süreyya'nın bu görüşleri ile ilgili olarak birkaç nokta üzerinde durmak gerekir.

1. Türkiye'de 1930 yıllarında siyasal partilerin yaşaması için uygun bir ortam yoktur. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (1924), Serbest Cumhuriyet Fırkası (1930) deneyleri bu görüşü doğrulamaktadır.

2. Siyasal partiler olmayınca, yani tek parti olunca, yığınları sevk ve idare edecek bir kadroya ihtiyaç vardır. Bu kadro, yığınları belirli politik ve ideolojik kararlar doğrultusunda sevk ve idare eder.

3. Kadro, dar, fakat şuurlu ve duyarlı kimselerden kurulur.

4. Kadro, dar fakat sıkı bir örgüt yapısı içindedir.

5. Böylece örgütsüz olan, örgütlenmesi istenmeyen geniş halk yığınlarına karşı, dar fakat sıkı bir örgüt yapısı içinde olan Kadro önerilmektedir. Bu kadro, halka rağmen halk için inkılap yapacaktır.

6. Bu dar Kadro'nun yığınları, kalabalıkları, her zaman sevk ve idaresi istenmektedir. Fakat kalabalık halk yığınları ile, kadro arasında organik bir bağ olması gerekliliğinden söz edilmemektedir.

7. Kadro'da bulunması gerekli özellikler, *duyarlı olmak, şuurlu olmak, disiplinli olmak, feragatli olmak, inkılabın prensiplerini ahlak edinmektir.* Kadro, bünyesinde, inkılabın en ileri, en duygulu, kişilerini toplamaktadır. Kalabalık halk yığınlarına ise, "laalettayin kişiler" denmektedir.

Görüldüğü gibi önerilen kadro, toplumun somut koşullarının, somut bir biçimde tahlili sonucu elde edilmiş bir kavram değildir. Kadroda aranan, duyarlı, şuurlu, disiplinli, feragatli, ahlak sahibi olmak gibi özellikler de subjektif etkenlere büyük ağırlık verildiğini göstermektedir. Demek ki, kadronun yapılışında, önerilmesinde ve ifadesinde, bilimsel yöntem değil, subjektif etkenler büyük rol oynamaktadır. Zaten yukarıda belirtilen kavramlar, bilimin kavramları değil, veya bilgi teorisinin kavramları değil, ahlak teorisinin kavramlarıdır. Öte yandan, halka güvensizlik, dar bir elit kadroya verilen önem, halka rağmen, halk için anlayışı, Faşist teorinin temel özelliklerinden biridir. Şevket Süreyya'nın, bu anlayışın, sadece *Kadro Neşriyatı* tarafından değil, CHF'nin en önemli yayın organı olan *Hakimiyeti Milliye* tarafından da savunulduğunu açıklaması, bu konuya çok önemli bir açıklık getirmektedir.

2. İdeoloji Anlayışı

Şevket Süreyya'nın yazılarında dikkati çeken ikinci bir kavram da İdeoloji kavramıdır. Şevket Süreyya İdeolojiyi şu şekilde ifade etmeye ve tarif etmeye çalışmaktadır.

"... Biz inkılabımız ilerledikçe, derinleştikçe, nazari mahiyeti ve ideolojik esasları etrafında yürüten fikir arama ve fikir hareketlerinin de genişleyeceğine ve derinleşeceğine eminiz.

İdeoloji bizi ihata eden (kuşatan) cemiyet şartlarının, bizim dimağımıza inikası (zihnimize aksemesi) ve bu inikaların muayyen formüller ve doktrinler şeklinde ifadesiydi. Bizi kuşatan cemiyet şartlarını başlıca iki grupta toplayabiliriz:

a) Bu şartların birincisi cemiyetle tabiatın, yahut insanla tabiatın münasebeti şartlarıdır. Bunlara teknik şartlar denir. İstihsal kuvvetleri de denir. Tarihte her cemiyetin inkişaf seviyesi teknik kuvvetlerin inkişaf seviyesine tabidir. Geri teknik, geri cemiyet şekli, ileri teknik ileri cemiyet şekli verir.

b) İkinci kısım şartlar da, insanın tabiatla münasebeti sırasında diğer insanlarla kurduğu cemiyet münasebetleridir. Bunlara sosyal şartlar denir.

İçtimai münasebetler, mübadele, istihsal, mülkiyet, hukuk, siyaset, hars (kültür) sahalalarında tecelli eder.

İşte bir cemiyetin ideolojisi, o cemiyetin içinde yaşadığı, bu teknik ve sosyal şartların kendi inkişaf istikametlerine göre ifadesidir. Fakat şu da aşıkardır ki, fikir arayışı ve fikir hareketi, menbaları kuruyan ve yoksullaşan bir suya, hiss olunmaz akışı gibi, sessiz ve sedasız cerayan etmez." (İnkilap ve Kadro, s. III-IV)

"Fikri arayışa sevkeden asıl münevverlik heyecanı, bu heyecana yol gösteren ve esasları birbirini nakzetmeyen (birbiriyle çelişmeyen) bir ilmi usul ile baki kaldıkça, yani arayış tereddidi etmedikçe (soysuzlaşmadıkça), fikir hareketlerinin şiddetinden, cemiyet, ancak istifade eder. Fikir hareketlerinden korkan cemiyet, ancak kendine uygun ve kendine has olan "alemi telakki tarzı" nı bulamayan, yani kendi ideolojisini yapamayan cemiyettir." (a.g.e. s. IV)

Şevket Süreyya'nın iki tesbiti, yani Kadro ve İdeoloji kavramları üzerinde önemle durmak gerekir.

1. Fikir hareketlerinden korkmamak gerekir. Fikir hareketleri ne kadar şiddetli olursa olsun, cemiyet için faydalıdır.

2. Fikir hareketleri ilmi usullerle geliştirilmelidir.

Kadro'nun bu şiarlara uyup uymadığını ileride tartışacağız. Yalnız şu kadarını belirtelim ki, "Kadro", ile "İdeoloji" kavramları arasında, çelişme, uyumsuzluk görmemek olanaksızdır. Şevket Süreyya'nın açıkça belirttiği üzere, etkin bir fikir hareketi öngörülmektedir. Ülkeye uyarlı ideolojinin gelişmesi için dinamik bir fikir hayatı şarttır. Bu ise, hukuki ve toplumsal bir ilke olan (Eşitlik)in, siyasal düzeyde ifadesini sağlayabilecek, siyasal bir ortamı gerekli kılmaktadır. Halbuki, yine Şevket Süreyya'nın açıkça ifade etti-

ğine göre, Türkiye'nin bünyesi farklı siyasal partilerin varlığını gerekli kılmamaktadır. Bu bünyede farklı siyasal partilerin yaşayamayacağı, ancak tek partinin egemen olacağı savunulmaktadır. Bu bakımdan dar, fakat sıkı örgütlü bir öncü kadroya gerek vardır, denilmektedir. İşte politik tercihlerin tayinini, toplumun sevk ve idaresini, hangi fikirlere inanılıp hangi fikirlere inanılmayacağını bu öncü kadronun gerçekleştireceği belirtilmektedir. Bunlar halka rağmen, halk için inkılap yapacaktır, denmektedir. Halk yığınlarına güvenilmemekte hatta, onlar küçümsenmektedir. O halde, Şevket Süreyya'nın, etkin bir fikir hareketi oluşturma diye ileri sürdüğü bu hak, sadece, bu küçük kadro içindir. Bu da etkin bir fikir hareketi değil, güdümlü bir fikir hareketidir. Siyasal iktidarın icazetini aldığı sürece yaşar. Aksi halde söner gider. Bunun en iyi ve çarpıcı örneği, bizzat Kadro'nun kendisidir. İleride Kadro'nun kendi kendini nasıl kapattığını anlatacağız.

3. Üçüncü Yol, "Türk Nasyonalizmi"

Şevket Süreyya, genel olarak milli kurtuluş savaşlarını, özel olarak ta "Türk Nasyonalizmi"ni Faşizm ve Komünizm arasında, üçüncü bir yol, üçüncü bir sistem olarak ileri sürmektedir. Bu sistem tekniğin ve sanayinin yoğun olduğu memleketlerle (metropoller) müstemlekeler (sömürgeler) arasındaki çelişkinin sonunda bağımsızlığını kazanan ülkelerin uyguladıkları bir sistemdir.

"... Cihan bir çöküş ile birden girdaba yuvarlanmaz ve insaniyet medeni kuvvetlerin birbirini tahrif etmesi sonunda, yeniden, bir medeniyetten evvelki devre gitmezse, cihanın yeni muvazenesi, ancak cihan üstünde, tekniğin yeniden rasyonel bir şekilde dağılımını güden milli kurtuluş hareketlerini zaferi ile teessüs edecektir. Bu yeni muvazenenin ise, bizim görüş ve zaviyemizden halledici faktörü, sınıf değil, sınıfsız ve tezatlısız millettir." (İnkılap ve Kadro, s. 39-40)

Şevket Süreyya İnkılap ve Kadro isimli kitabında, "Milli Kurtuluş Hareketinin Cihanı Telakki Tarzı", bölümünde görüşlerini şu şekilde sürdürmektedir:

"... Zaten sınıfları doğmayan ve yüksek istihsal vasıtalarından mahrum kaldıkları için sınıf tezatları ve sert mülkiyet çarpışmaları olmayan bütün yeni milletlerde, yüksek tekniğin, millet gücü ile planlı bir şekilde inkişafı, yarın, bize, tezatlısız, sınıfsız, millet rejiminin mesut misallerini verecektir. Bu

suretle, tarihte her devrin açılışında alemin gidişine hareket veren Türk milleti, bu cihanşümül cemiyet gelişmesinin de en tam ve yaratıcı mümessili olacaktır." (a.g.e. s. 40)

Şevket Süreyya, kitabının "İnkılap" isimli bölümünde, Türk inkılabını şu şekilde belirtmeye çalışmaktadır.

"... İnkılabımız,

1. Garb memleketlerinde, milletlerin milletlikten çıktığı yani millet içinde tezatların meydana geldiği ve milletlerin bekasını tehdit ettiği bir zamanda, milletin, millet halinde istiklalini,

2. Cemiyet içinde, teknik terakkinin kendi peşinden, binbir yeni tezadı sürüklemek suretiyle, bizzat terakkiye engel olduğu bir zamanda, yüksek tekniğin, cemiyetin iradi müdahalesi, yani planlı bir devlet kontrolü dahilinde inkişafını ve binaenaleyh, yani, *fakat tezatsız ve reaksiyonsuz (çatışmasız) bir millet nizamını,*

3. Bugün cihanın biri diğerine karşı cephe almış tabi ve metbu (emperyalist ve sömürgeci ülkeler ve sömürgeler) milletler nizamı yerine, herbiri, "siyaseten ve iktisaden bağımsız" hür ve eşit, haklı milletler dünyasını,

Kısaca, cihanın yeniden ve başka bir nizam altında kurulması mefkuresini manen ve tamamen temsil ve müdafaa eder." (a.g.e. s. 44)

"... Türkiye, iktisaden tabi kılınmış geri teknikli bir milletin, iktisadi hakimiyetine, bütün cihanı kaplayan buhrana, baş ucunda, kendine has bir nizam halinde seyrini yapan bir sosyalist alemin müteaddi itisama (durmadan genişlemesine) rağmen, hem müstakil, hem ileri teknikli, hem cemiyet tezatlarından masun yeni bir millet tipi haline gelmiştir. Bu zarureti tarih Türk milletine tahmil etmiş (görevlendirmiş) bulunuyor." (a.g.e. s. 45-46)

Şevket Süreyya, harp sonu inkılaplarının temel vasıflarının sınıfsız ve tezatsız cemiyetler kurmak olduğunu belirtiyor. Bu hedefe varmanın çeşitli yollarını ise, şöyle sıralıyor:

"... Bunun içindir ki harp sonu inkılaplarının ve hareketlerinin en evvel göze çarpan çabası, herşeyden evvel, cemiyet içinde tezatları ve bu tezatları doğuran, teşvik eden kuvvetleri, bilhassa teknik üstündeki münasebetleri, bir nizam, "planlı bir murakabe" altına almaktır. Tekniği alabildiğine terakki etmiş, binaenaleyh tezatları keskinleşmiş bir garp cemiyetinde bu planlı murakabe şekli, ya bir ihtilal, (Rusya'da olduğu gibi), ya bir süper-emperyalizm, yani bir kısım mali sermayenin, devletle müşterek, cebri kontrolü (Amerika ve kısmen Almanya'da olduğu gibi) tamamen veya kısmen temin edilmektedir. Bu sebeptendir ki, şimdi, Avrupa'da herkes, "tezatların tasfiyesi" ve "plan"

namına konuşuyor. Bu sebeptendir ki, plan, Avrupa'nın, fetişleştirilmiş remzidir. (İşaretidir)" (a.g.e. s. 76-77 ve 172-173)

Görüldüğü gibi, Şevket Süreyya, Milli Kurtuluş Hareketlerinin, biri ülkenin dış ilişkilerine dönük, öteki de, ülkenin iç yapısına dönük iki önemli özelliğini belirtmektedir. Dışta müstemleke (sömürge) ilişkilerine son vermek, içte, iktisadi menfaat tezatlarını, sınıflar arası çelişmeleri tasfiye etmek.

Şevket Süreyya, sınıfsız ve tezatsız millet yaratma konusu ile ilgili görüşlerinin önemli bir kısmını da Kadro Dergisinde ifade etmiştir. "İnkılabın İdeolojisi" başlığı altında, "Fikir Hareketleri Arasında Türk Nasyonalizmi" konusu üzerinde uzun uzun durmuştur. Bu başlık altında özellikle Faşizm, Komünizm ve Türk Nasyonalizmini ayrı ayrı incelemiştir.⁽⁴⁷⁾ Fakat "sınıf mücadelesi" kavramından çok, "tabiat mücadelesi" kavramını kullanmaktadır.

"... Sınıflar veya milletler mücadelesi yerine sınıfsız ve tezatsız milletlerin tabiatla mücadelesi davası, milli kurtuluş nasyonalizminin canlı ve ayırdedici vasıflarından biridir." (*Kadro*, Sayı 21, s. 13)

Şevket Süreyya, Faşist sistemi anlatırken bunun, başlıca beş özelliğini saymaktadır. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Milli Bütünlük Fikri:

Milli bütünlük fikri, Faşist sistemi anlatan en önemli bir özelliktir. Bu konuda şunlar söylenmektedir.

"... Milli bütünlük fikri, enerjisini, bilhassa Marksizm ve Komünizm aleyhtarlığından alan Faşizmin Marksizm ile mücadelesinin hareket noktasıdır. Gerek Alman, gerek İtalyan Faşizminde müşterek olan iki ana prensiptir. İtalyan Faşizmi, milli bütünlüğü, Faşizmin Kanuni Esasisinden başka bir şey olmayan "İş Fermanı"nın ilk maddesine koyuyor. "İtalya ayrı ayrı vatandaşların ve grupların fevkinde, bir hayat ve hareket birliğini güden bir uzviyettir. Tam ifadesini Faşist devlette bulan iktisadi, siyasi ahlaki bir vahdettir." *Bu maddede müdafaa olunan, her şeyden evvel, sınıfların mücadelesi yerine, sınıfların menfaati birliği prensibidir.* Halbuki 19. asrın ortasından 20. asrın bu ilk yarısına kadar, millet dahilindeki cemiyet mücadelelerinde sosyalist fırkaların tesis ve müdafaya çalıştıkları şey, daha ziyade, sınıf mücadelesi idi.

Binaenaleyh Faşizmin ilk nazari ve fikri prensibi, "sınıfların mücadelesi" yerine, "sınıfların birliği"dir. Bu prensip Faşizmin nazariyecilerinden, Alfred Rocco tarafından şöyle tesbit olunmuştur. "Biz içtimai davanın hadlerini değiştiriyoruz. Şimdiye kadar hakim olan sınıflararası mücadele fakat

beynelmilel tesanüd idi. (enternasyonalizm) Halbuki biz şimdi bunun yerine, beynelmilel mücadelede, sınıfların tesanüdünü ikame ediyoruz."

Hülasa, Faşizme göre, *ahenkli bir milli bütünlük ve yüksek milli menfaatler* etrafında birleşmiş bir millet, ilk nazari hareket noktasıdır.

Hitler'in ve arkadaşlarının yazılarında bu fikir aynı şiddetle müdafaa ediliyor. Halbuki, Marksizmde sınıf mücadelesi, cemiyetin bünyevi bir tezahürüdür. Ve cemiyette istihsal vasıtaları ile, istihsal münasebetleri arasında mevcut olan tezanın ifadesidir.

Faşizme göre ise, cemiyette birbirini tamamlayan ve birbirleriyle ahenkli bir şekilde karışıp kaynaşan "Hizmetler" vardır. Burada asıl olan, *milletin bütünlüğü* ve umumi menfaatidir. Sınıflar ve zümreler mevcut değildir. Bunlar arasında karşıtlık yoktur.

Marksizme göre, cemiyette sınıflar mütemadiyen mücadele eder durur ve bu mücadelede proletarya bir sınıftır ki, onun vazifesi, "proletarya diktatörlüğü" vasıtası ile, hem sınıfların birbirini istismarını, hem de umumiyetle, "sınıf"ı tasfiye etmektir.

Halbuki, Faşizme göre, cemiyette proletaryanın vazifesi millet bütünlüğü için karışmak ve orada kaybolmaktır.

Yine Faşist nazariyecilerden Karl Renner, şöyle diyor: "Bugünkü iktisadi şartların inkişafı içinde işçi sınıflarının menfaati, bütün milletin külli menfaatleri ile aynı olan bir mahiyet almıştır. Gürültülü sınıf mücadelesi şartları, rakiplerimizin bize karşı birleşmesinden başka bir netice vermiyor. Şimdi, artık biz umumi vatandaşlık sulhünün ve iktisat bütünlüğünün menfaatlerini müdafaaaya çalışıyoruz."

Mussolini'nin, parlamento konuşmalarında açık bir şekilde belirttiği üzere: "Hülasa, Faşizme göre, cemiyetin hareket ettirici temel kuvveti, sınıf mücadelesi değil, "milletin önüne konulmuş" şuurlu bir gaye birliğidir" (Fikir Hareketleri Arasında Türk Nasyonalizmi, I Faşizm, *Kadro* Sayı 18, Haziran 1933, s. 9-10)

Faşizmin temel özelliği olarak ifade edilen milli bütünlük anlayışı etrafında önemle durmak gerekir. Zira, Şevket Süreyya'nın saydığı bu özellikleri, gerek Ziya Gökalp'in, gerek, CHF Genel Başkanı ve aynı zamanda Cumhurbaşkanı, Büyük Şef Gazi Mustafa Kemal'in çeşitli yazı ve konuşmalarında ve gerekse CHF Programında aynen bulmak mümkündür. Program üzerinde açıklama yapan, CHF Katibi Umumisi Recep Bey, bu konu üzerinde ısrarla durmaktadır. Özellikle, milliyetçilik, halkçılık, sanayi, ticaret, amele ve işçi sözkonusu olduğu zaman bunlar bu şekilde hatta aynı terminoloji içinde ifade edilmektedir. Şevket Süreyya Faşizmin ikinci özelliğini Hizmet Nazariyesi etrafında toplamaktadır.

2. Hizmet Nazariyesi, Ferdin ve Grupların Millet ve Devlet İçindeki Mevkii

"... Faşizmde milli bütünlük tezi tabiatıyla "milli menfaat birliği, milletin umumi menfaati", fikrine müncer oluyor. Şu halde millet bütün bir uzviyet ve bu uzviyette bütün faaliyetlerin gayesi milletin umumi menfaati olunca, tabiatıyla iktisadi faaliyet artuk, milletin bütün bünyesini ve talihini tayin eden bir amil olmaktan çıkıyor. Milli uzviyetin birbirini tamamlayan faaliyetlerinden birisi oluyor. Alman Faşizminde hizmet mefhumunun evvela iki kategorisi vardır:

- a) Cemiyet içinde her vatandaşın bütüne karşı bir hizmeti vardır.
- b) Cemiyetin içinde hizmetler çeşitlidir ve derece derecedir.

Hitler, 1932 de, Düsseldorf'ta şöyle söylemektedir: "Toplum bütünü içinde, her şahsın bütüne karşı bir hizmeti vardır. Fakat bu hizmetler muhtelifdir. Bir iktisat rehberinin yani sermaye sahibinin hizmeti bir basit işçinin fizik gücü ile bir olamaz." Yine Hitler, şöyle söylemektedir: "Hakiki hizmet, dahilerin, güzidelerin, teşkilatçıların hizmetidir. Asıl kıymeti yaratanlar bunlardır. Beşer kültürü denilen şey, dahilerin, güzidelerin (seçkinlerin) yarattıklarını basit insan emeğinin realize etmesinden (hayata ve maddeye tatbik etmesinden) ibarettir" (a.g.m. s. 10-11)

Faşist devletin önemli bir özelliği olarak belirtilen, "seçkinlere verilen önem" konusunda geliştirilen düşüncelerin, Şevket Süreyya'nın ve Kadro'nun kadro anlayışı ile büyük bir benzerlik içinde olduğu ortaya çıkmaktadır. Her iki kategori de halkı, yığınları küçümsemekte, onlara güven duymamakta, "halka rağmen, halk için" anlayışını savunmaktadırlar. Şevket Süreyya Faşizmin öteki özelliklerini de şu şekilde sıralamaktadır.

3. Kıymetin Yaratılması, Hayata ve Maddeye Tatbiki, Sınıfların Mütakamil İktisadi Münasebeti

"... Bu nazariyeye göre, "Hizmet" bir emek değil, "emeğin cevheri" şeklinde tasavvur olunuyor. Binaenaleyh "emek" olmayan bir şey, "hizmet" olabilir. Faşist nazariyecilerden Gregor Strasser, "biz insanların emeğine değil, onların cemiyetteki seferber edilmiş iş hizmetlerine göre takdir edilmesini istiyoruz." diyor. Binaenaleyh bu seferberlikte, fizik say (emek) yapmasalar bile, yeri olanlar, hizmet görürler, demek oluyor. Çünkü kıymeti, dahiler, güzideler, teşkilatçılar yaratıyor. Asıl kıymet bunların say'ı (emeği)dir. Bina-

enaleyh, bütün kıymetler ve nimetler, gerek iktisat, gerek siyasette dahilere, zekilere, güzidelere teşkilatçılara aittir.

... Marksist iktisatta ise, hakiki kıymeti yaratan işçinin emeğidir." (a.g.m. s.11)

4. Faşist Emperyalizmi,

"... Hitler'e göre yalnız millet dahilindeki fertler arasında değil, milletler ve memleketler arasında da bir hizmet taksimi vardır. Ve bu taksim bazı milletlere yüksek, bazı milletlere de aşağı hizmetleri bir nevi tabiiyetle tahsis etmiştir." (a.g.m. s. 12)

5. Siyasi Kudretin Monopolizasyonu, Totaliter ve Otoriter Devlet Faşist Devlet

"... Faşizmde devlet halkın ve halk hakimiyetinin değil, otoriteli bir ekalliyetin teşkilatı oluyor. Bu ekalliyet iktisat sahasında "iktisat rehberleri" yani kapitalistler, büyük sanayi adamları vs. ile siyasi sahada da, Faşist Kadrosunu meydana getiren teşkilatçılar vs. dir. Bu ekalliyetin şiddetle müstenid, yani liderlerin münakaşa edilemez emrine ve kitlelerin de münakaşasız itaata dayanan idaresine Faşizmin otoriter devleti ismi veriliyor.

Liderlere karşı mesuliyet, emir ve itaat, mutlak otorite, demir disiplin, bu rejimin esasıdır. Hakiki halk hakimiyeti, halkın kendi kendini idaresinde değil, en layık olan cüzütamın, yani Faşist Partinin mutlak hakimiyetinde tcelliler". (a.g.m. s. 14)

Faşizmle, halk hakimiyeti anlayışı arasındaki farklardan söz edilmektedir. Bu konu üzerinde de dikkatle durulması gerekir. Çünkü, anlatılanlar ile Türk sistemi arasında özünde büyük bir benzerlik vardır. Bu da CHF Genel Başkanı ve aynı zamanda Cmuhurbaşkanı, Büyük Şef ve Daimi ve Değişmez Genel Başkanı Gazi Mustafa Kemal'in hem fiili hem de hukuki yetkilerinden doğmaktadır. Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Tüzüğü (1927) isimli araştırmamızda belirtildiği gibi, 1924 Anayasasında yazmasına, konuşmalar da yazılarda, toplantılarda sık sık söz konusu edilmesine ve sözü edilmesine rağmen, Türkiye'de tek parti döneminde, halk hakimiyeti prensibine hiçbir zaman itibar edilmemiştir. "En büyük dahi", Büyük Şef, Daimi ve Değişmez Genel Başkan, TBMM'ni milletvekillerini bizzat tayin etmiştir. Çünkü en büyük dahi odur. Türk milletinin ruhudur, özüdür. Her şeyi herkesten iyi o bilir. O halde milli iradeyi, halk hakimiyeti anlayışını, tek başına temsil edebilir. Türk milleti adına bizat kendisi düşünebilir. İşte, Kemalizmin bu eyle-

mi ile, Faşizmin, elitçi Kadro'cu anlayışı arasında büyük bir benzerlik, özdeşlik vardır. Yalnız Kemalizm, otoriter ve totaliter özünü ve eğilimlerini TBMM kurumu ile maskeleyemeye çalışmıştır.

Şevket Süreyya, "Fikir Hareketleri Arasında Türk Nasyonalizmi", konusunda, "Faşizm"i anlattıktan sonra, ikinci bir yazısında da, "Marksizm"i anlatmaktadır. Bu yazıda, temel unsur olarak Marksist düşüncenin meydana çıkışı, gelişmesi ve sınıf mücadelesi kavramları üzerinde durmaktadır. Üçüncü yazısında ise Türk Nasyonalizmini araştırmaktadır. Kadro'nun, yani Türk Nasyonalizminin temel amacının, sınıfsız, imtiyazsız ve tezatsız, kaynaşmış bir millet yaratmak olduğunu belirtmektedir. Bunun adına da "Milli Rehberlik Formu" demektedir.

"... Kadro, henüz tanzimi mümkün olmayan bir yüksek teknik olmadığı için, bunun üstünde bir sınıf mücadelesine girişmemiş olan milletin ileride de böyle bir cidal (mücadele) içine düşmemesi için müdafaa edilen bir milli rehberlik formudur. Türk Nasyonalizminin devletçiliği, bir sınıf nam ve hesabına diğer sınıfların istismarının, bir millet nam ve hesabına, diğer milletlerin istismarının fikri ve tarihi reaksiyonudur." (*Kadro Sayı 20, s. 9*)

Ne Faşist devletçilikte, ne de komünist devletçilikte, böyle bir fikri ve tarihi reaksiyonun bulunmadığı belirtilmektedir.

"... Fakat bizim vatanımız, tezatsız bir cemiyetün yurdu olacaktır. İnkılapçı, yani mütemadiyen, "daha yeniye", "daha ileri"ye doğru koşan bir milli mefkurenin vatanı olacaktır."

denerek "prensiplerde hareketlilik, dinamizm" yaratan fikirleri şöyle sıralamaktadır.

- "... 1. Otokrasiden hem otokrasiyi hem de sınıf mücadelesini inkar eden bir rejime, (halkçılık)
2. Donmuş hükümlerden ve mutlak kaidelerden hareketliliğe (inkılapçılık)
3. Otokrasiden laisizme (laiklik)
4. Kozmopolitlikten millet çözümlerine (milliyetçilik)
5. Müstemleke iktisadiyatından millet iktisadiyatına (devletçilik)
6. Saltanat hiyerarşisinden halkçı, devletçi, inkılapçı ve milliyetçi bir cumhuriyete geçiş" (*Kadro Sayı 20, s. 10-11*)

denerek Cumhuriyet Halk Fırkasının altı oku sayılmaktadır.

Türk Nasyonalizminin en önemli bir özelliğinin de "fikri sabitlerle" mücadele etmek olduğu iddia edilmektedir.:

"... İlimde, fikri sabitin başladığı yerde, dinamizm, yani inkişaf ve terakki durur. İlimde fikri sabit "hükümlerin taşlaşması, doğmatizm" ile başlar. Bütün gelişmeye esas olan hayat hamlesinin, sonsuz ve durmadan değişen hareketin, inkar edilmesi ile başlar. Hayatın durmaz akışı karşısında, bu akışı idraktan artık yorulan, ebedi hamlelerine ayak uyduramayan düşünce, bir gün skolastik çamuruna saplanır, kalır. Arama ve yaratma kabiliyetini tamamen kaybeder.

Bir zamanlar eski Yunan'da, bir zamanlar Katolik kilisesinde, bir zamanlar da son devrin İslam medresesinde bu hal cereyan etmiştir. Hayattan ve hareketten kopuş, müşahede (gözlem) ve hareket mantığından "yekli mantığa" geçiş şeklinde ifadesini bulan "immi fikri sabit rejimi" yahut düşüncenin yozlaşması bu suretle vücut bulmuştur.

Biz, Türk inkılabı gibi, bizzat bir tarihi hayat hamlesinin idrak ve izahı davasında muarızlarımızın bu cinsten ilmi fikri sabitleri, yahut yozlaşmış fikirleriyle karşılaşmaktayız. Cevherin hareketliliğini bir yana bırakıp şekillerin içine saplanıp kalan bu karşıtlarımıza karşı bizim bütün silahımız, şeklin cevheri ile, hapsedilmesi kabil olmayan arayış aşkı ve hayat hamlemizdir.

"Taşlaşmış hüküm"e, "donmuş kaide"ye karşı, "hareket ve tezat mantığını" daima seferber tutacağız. Bizim için hükümlerimizi teşkil ve bunları teyid edecek en büyük hakikat, bizzat hayatın durdurulmaz akışının kendisi olacaktır." (a.g.m. s. 11)

Burada Şevket Süreyya'nın bilim yöntemi bakımından son derece önemli bir kavrama değindiğini belirtelim. Bu, "fikri sabit", doğmatizm kavramıdır. Şevket Süreyya'nın ve Kadro hareketinin, bu temel ilkeye uyup uymadığını ileride tartışacağız.

Şevket Süreyya, "Beynelmilel Fikir Hareketleri Arasında Türk Nasyonalizmi" adlı yazı dizisinin sonucunda ise, Faşizm, Sosyalizm ve Milli Kurtuluş Hareketleri (Türk Nasyonalizmi) arasındaki, menşe ve mahiyet ayrıntılarını belirtmektedir. Milli Kurtuluş Hareketleri ve bu hareketlerin ortaya çıkardığı devlet, dışarıya karşı siyasi ve ekonomik bakımdan bağımsız, içeriye karşı, sınıfsız ve tezatsız, imtiyazsız bir cemiyet ve millet yaratmaya çalışan devlettir. Millet in faaliyetlerini bu devlet tanzim eder. Şevket Süreyya'ya göre bu ancak, Türk Nasyonalizminde, kemalini bulan bir keyfiyettir.⁽⁴⁸⁾

Burada Milli Kurtuluş Hareketinin objektif amacı şu şekilde belirtilmektedir.

"... 1. Sanayinin ve yüksek tekniğin bugün yoğunlaşmış olduğu memleketlerden çıkarak tabii ve coğrafi şartların müsadeseine göre, cihanın her tarafına dağılması, yani bütün memleketlerin kendilerine göre sanayileşmesi,

2. Yüksek teknik ve yeni doğacak sanayi üstünde kapitalizmde olduğu gibi, hakim bir sınıfın tahakkümüne meydan verilmemesi,

3. Müstemleke karlarının reddi ve büyük temettülerin bütün milletin genel menfaatına yarayacak şekilde devlet elinde toplanması,

4. Sınıf mücadelesini ve sınıfı parçalayarak yerine, *tek, tezatsız ve müstakil ileri bir millet nizamının ikamesi*" (Kadro Sayı 21, s. 8)

Görüldüğü gibi, sınıfsız, imtiyazsız ve tezatsız, bütünleşmiş, kaynaşmış, bağımsız bir millet yaratılması, milli kurtuluş hareketlerinin evrensel bir özelliği olarak ileri sürülmektedir.

Şevket Süreyya, Kadro Dergisindeki çeşitli yazılarında sınıfsız, imtiyazsız ve tezatsız bir millet yaratmayı, yeni devletin temel bir iktisadi fonksiyonu olarak belirtmektedir. 10 Mayıs 1934 günü İstanbul'da Türk İktisatçılar Cemiyetinde verdiği konferansta bu amaç gayet açık olarak belirtilmiştir.

"... Şu halde yeni devletin iktisadi fonksiyonları, Türk inkılabının, bir taraftan eski Türkiye'nin yarı müstemleke vaziyetini tasfiye etmek, diğer taraftan vatan toprağı üstünde *imtiyazsız sınıfsız*, milli bir cemiyete vücut vermek yolundaki objektif davasını tahakkuk ettirici birtakım metotlar ve prensipler manzumesi olacaktır." (Yeni Devletin İktisadi Fonksiyonları, Kadro Sayı 29, Mayıs 1934 s. 12-13)

"... İş Kanunu yeni cemiyetin temel kanunlarından biridir" başlığı altında yazdığı bir yazıda ise söylenen şudur:

"... İnkılabımızın siyasi akideleri, yani gerek fırka prensipleri, gerek inkılap şeflerinin sözleri ve şiarları ile verdikleri istikametler bu ikinci cemiyet şeklini, yani *imtiyazsız sınıfsız bir millet vücudunu* hedef tutmaktadır. Bu hedef ve istikamet, Devletçi bir hedef ve istikamettir. Buna karşılık Türkiye içinde her adımda, örnek olarak, Avrupa'nın 19. asırdaki inkişaf usullerini gösteren ve Türk milletinin bünyesinde de birtakım sınıf ve menfaat farklarının doğmasını terviç eden (teşvikeden) gayretler ve arzular ise, devletçi olmayan, yani siyasi akidelerimizin zıddı bir noktai nazardır". (Kadro Sayı 30, Haziran 1934 s. 7)

Demek ki Şevket Süreyya'nın ve genel olarak Kadro'nun üzerinde durduğu "devletçilik" ilkesinin temel görevi, sınıfsız, imtiyazsız, tezatsız, kay-

naşmış bir millet yaratmaya çalışmaktadır. Türk devletçiliğinin Birinci Dünya Savaşı sonunda, Komünist ve Faşist ülkelerde ortaya çıkan devletçiliklerden farklı olduğu, onlarla bir ilgisi bulunmadığı da söylenmektedir. Ve gelişen sermaye sınıfı karşısında İşçi Sınıfına hiçbir hak getirmeyen, grev ve sendikalaşma haklarını tamamen yasaklayan İş Kanunu bu bakımdan da övülmektedir. Sınıfsız, imtiyazsız, tezatsız bir toplum ancak bu şekilde yaratılabilir, denmektedir.

"... Türk milli kurtuluş hareketinde devletçilik, bu hareketin doğrudan doğruya maddi bünyesinden ve tarihi kanuniyetlerinden gelen bir şeydir. Yani doğrudan doğruya maddi şartların ve zaruretlerin emri ve ifadesi olan bir tabii kanundur. Bizim irademiz haricinde, hatta belki de bizim irademize rağmen teşekkül eden *objektif bir fikir* ve madde hareketinin ta kendisidir" (Programlı Devletçilik, *Kadro* Sayı 34, s. 8)

Şevket Süreyya, sınıfsız ve tezatsız, imtiyazsız, kaynaşmış bir millet yaratmanın esaslı bir amacı olarak ele aldığı devletçiliği, Türklerin tarihteki bütün faaliyetleri ile uyum içinde görmektedir.

"... Kaldı ki bizim için devletçilik, *ordulaşmış bir millet rejiminin* modern şartlarda ve zaruretlere alında tecelli etmiş bir şeklidir. Türk milleti için ise, *ordulaşmış millet rejimi, milli tarihimizin bilinen, hatta bilinmeyen de sezilen esatiri devirlerinden beri (tarih öncesinden beri) asıl olan, daimi olan bir milli hayat tarzıdır.* Türk milleti en yüce eserlerini daima, *ordulaşmış bir millet çerçevesi* içinde verdi ve onun haricine çıktığı gün daima dağıldı. Latin milletlerinin, Anglosakson ırkının ve yeni Amerikan milletinin tarihi teşekküllerinden esas olan bu teşekküllere damgasını vuran ferdiyetçi kayıt ve şartların bir tanesini bile Türk milletinin tarihi teşekkülünde bulamayız. Bugünkü boş ve milletçe, millet menfaatları için işlenmeye muhtaç geniş Türkiye toprakları üstünde kalabalık, karnı tok, sırtı pek, yüzü ve gönlü şen ve devrin en ileri tekniği ile teçhizatlanmış *millet tezatsız rejimini de,* yine ordulaşmış bir millet nizamı verebilir. Bunun içindir ki *devletçilik nizamı ordulaşmış millet nizamıdır.* Ve bu nizam, tarihin bilinmeyen devirlerindenberi, bizim milletimizin öz ve kendisine has milli nizamıdır." (a.g.m. s.9)⁽⁴⁹⁾

Devletçiliğin sadece, "devletçi bir iktisat", yahut, "iktisat devletçiliği" olmadığı belirtilerek,

"... Devletçilik bir milli ve içtimai nizamdır ki, bu nizamda milli hayatın bütün sahaları ve milli bünyenin iskeleti, *milletin umumi ve yüksek menfa-*

atlerini, perakende menfaatlerin ve temayüllerin üstünde tutan teşkilatlı bir milli ahenk içinde tanzim olunur." (a.g.m. s. 10)

"... Devletçilik hudut ve şumulü, yalnız milli iktisat faaliyetlerinden ibaret değildir. İktisata devletçilik, halk terbiyesinde ve kültür işlerinde, sıhhiye ve içtimai yardım işlerinde devletçilik, içtimai sigortada, ücret ve maaş tarifesinde, müstahsil ve müstehlik lehine fiat politikasında, yahut, mesela, belediye işlerinde devletçilik... Hülasa bütün prensiplerini teşkilatlı ve devletçe tanzim fikrinden alan millet birliği iş birliği.. İşte devletçilik budur.

Devletçilik davasını, sadece iktisadi hayatın bazı mahdut sahalarındaki devlet müdahaleciliği şeklinde tahdit edip onu alelade ve basit bir idari tedbir mahiyetine indirmek gayretü, bu mefhumu zedelemek isteyenlerin, daima başvurdukları tedbirlerden biridir... Halbuki, Türk devletçiliği, kısaca, millet nizamının yeni devrin en yeni esaslarına göre kül halinde kuruluşu demektir.

Binaenaleyh devletçilikte disiplin, milletin bütün ruh, fikir ve madde kuvvetlerinin, milletin umumi menfaaı denilen, hakim hedef istikametinde o şekilde seferber edilişidir ki, bu umumi yürüyüşte, milletin enerjisinden ne bir madde, ne bir tefekkür zerresi, ya kendi içinde çarpışarak, ya akacak mecraya bulamayarak heba olup gitmesin!" (a.g. m. s. 10-11)

Görüldüğü gibi, Türk Nasyonalizmi, Kapitalizm ve Komünizm arasında üçüncü bir yol olarak ileri sürülmekte ve bunun aracı olarak ta devletçilik doktrini düşünülmektedir. Devletçiliğin, Türk milletine yabancı bir sistem olmadığı, ordulaşmış millet rejiminin başka bir ifadesi olduğu belirtilmektedir. İleride Milliyetçi Hareket Partisinin programı tartışılırken bu konulara daha fazla açıklık getirilecektir.

C. İsmail Hüsrev (Tökin) ve Türk Köy İktisadiyatı

Kadro Dergisinin kurucularından ve sürekli yazarlarından biri de İsmail Hüsrev'dir. Sınıfsız ve tezatsız bir millet yaratma yolundaki fikirleri ve görüşleri, o da büyük bir coşkunluk içinde işlemektedir. İsmail Hüsrev, Millet İçinde Sınıf Meselesi, isimli yazısında bu konuya ilişkin görüşlerini şu şekilde açıklamaktadır:

"... *Bütün neşriyatımızda, "millet bütünlüğü"nü kendimize hareket ve muvaselet (ulaşmak istenilen yer) noktası olarak aldık. Bizce Türk milleti dışarıya doğru olduğu kadar içeriye doğru da bir bütündür.*⁽⁵⁰⁾ Millet içinde sınıf ve zümre kavgalarını, sınıf ve zümre hakimiyetini, ister aşağıdan gelsin, ister yukarıdan, millet bütünlüğünü parçalayan, rici (gerici) hareketler telakki ediyoruz. *Sınıf hakimiyetinin tasfiyesi, milli kurtuluş hareketlerinin ileri prensiplerinden biridir. İlk ve son olan millet menfaatidir. Binaenaleyh Kadro cemiyeti telakki tarzında, içtimai bütüncüdür.*" (Kadro Sayı 25, s. 34)

İsmail Hüsrev, daha sonra,

"... Biz bu prensibi ortaya atarken, acaba, şeniyetle (objektif gerçekle) tezada düşmüyor muyuz? Hadisatın seyri, bizi nakzetmiyor mu? Sınıflı bir cemiyete has bütün inkişaf kanunlarına Türk milletinde tesadüf etmiyor muyuz? Türk cemiyeti, acaba, içtimai bir "sui generis" midir?

diye bir soru sormaktadır. Birtakım araştırma ve incelemelerden sonra bu soruya verdiği cevap ise gayet açıktır.

"... Binaenaleyh biz, tezatsız millet şiarını ortaya atmakla hiçbir surette şeniyetle (objektif gerçekle) tezada düşmüyoruz. Millet bünyesinin, bugünkü *sınıflı kuruluşunun* tabi olduğu kanunları ve bu bünye içinde ferdiyetçi bir inkişafın verebileceği neticeleri evvelden gördüğümüz ve idrak ettiğimiz içindir ki, millet *bütünlüğünün organik surette tahakkukunu gaye ediniyoruz.*

Davamızda ne Faşizmin demagojisine, ne de Sosyalizmin dar sınıfcılık zihniyetine yer veriyoruz." (Kadro, Sayı 26, s. 26)

Burada İsmail Hüsrev, Kadro Hareketinin anlaşılmasına yardım eden üç önemli noktaya anlamlı bir açıklık getirmektedir:

Birincisi, Kadro'nun objektif gerçeklerden değil, "millet bütünlüğü" gibi subjektif bir kavramdan, yani "olan"dan değil, "olması gerekir" diye düşündüğünden hareket etmesidir. Millet bütünlüğü kavramından hareket eden Kadro, yine bu kavrama varmaktadır. "Millet bütünlüğü", "olan" bir olgu değil, Kadrocuların olmasını, gerçekleşmesini istedikleri bir arzu, bir sonuçtur. Onlara göre, onlar için, "olması gereken" bir şeydir. Fakat objektif bir gerçek değildir. Bu İsmail Hüsrev'in genel olarak ta, Kadro'cuların bilimsel düşünce yöntemine sahip olmadıklarını, bilim yöntemi gereğince düşünmediklerini ortaya koymaktadır. Çünkü, bilim yönteminde, kişiler, kuruluşlar, kendi istek ve arzularını, nesnel gerçeğin yerine koyamazlar. "Olması gerekir" diye düşündüklerini, özlemlerini, arzularını, somut gerçekler olarak telakki edemezler. Burada ise, açıkça görüldüğü üzere, "millet bütünlüğü" gibi gerçekleşmesini arzuladıkları bir konuyu, nesnel gerçek olarak ileri sürmektedirler.

İsmail Hüsrev'in yazısında, Kadro Hareketinin anlatımına açıklık getiren ikinci nokta ise, sınıfların varlıklarının açıkça kabul edildiğidir. İsmail Hüsrev, "Millet bünyesinin bugünkü sınıflı kuruluşundan" söz etmektedir. Şevket Süreyya, Vedat Nedim, "Türkiye henüz sanayileşmemiş bir ülke, bu bakımdan henüz sınıflar doğmadı", demelerine rağmen, İsmail Hüsrev, sınıfların varlığını açıkça söylemektedir. Zaten İsmail Hüsrev, yukarıda belirtilen soruyu sorduktan sonra, ilgili cevabı vermeden önce, yaptığı incelemede şöyle söylemektedir:

"... Türk Cumhuriyetinin bugünkü içtimai kuruluşuna bakalım. *Herhalde biz, sınıfsız bir millet telakki olunamayız.* Böyle bir telakki eşyanın tabiatına aykırı düşer. Çünkü memleketin hangi köşesine baksak üretimde aldıkları mevkilere, kazanç kaynaklarına vs. göre ayrı ayrı gruplar halinde farklılaşmış insan kümelerine tesadüf ederiz. Bir kısmı oluş halinde, bir kısmı şekil değiştürmekte olan bu içtimai kümeler (sınıflar) memleketin içtimai çehresine çok renkli bir manzara vermektedir. Bu kümeleşmeleri (sınıflaşmaları) muhtelif iktisat sistemlerine göre sıralamak mümkündür." (a.g.m. s. 20)

İsmail Hüsrev, daha sonra, ziraattaki, ticaret ve sanayideki mevcut sınıfları anlatmaya ve tasnif etmeye çalışmaktadır.⁽⁵¹⁾

İsmail Hüsrev'in, Kadro Hareketinin anlatımına getirdiği üçüncü açıklık ise şudur: Her ne kadar içtimai sınıflar varsa da, biz çeşitli müdahalelerle sınıfsız ve tezatsız, imtiyazsız, kaynaşmış bir millet meydana getirmeye çalışıyoruz, denmektedir.

Müdahalelerin nasıl yapılmak istendiğini ve yapıldığını, sınıfların, tezatların nasıl ortadan kaldırılarak organik bakımdan bütünleşmiş bir millet elde edildiğini ileride tartışacağız.

İsmail Hüsrev, Millet İçinde Sınıf Meselesi, isimli yazısının ikincisinde, Birinci Dünya Savaşı sonunda meydana gelen devletlerde, sınıfsız ve tezatsız, imtiyazsız bir millet yaratmanın temel bir amaç olduğunu belirtmektedir. Milletin organik bütünlüğünü sağlamanın da iki yolu olduğu söylenmektedir. İsmail Hüsrev'e göre bu yollardan biri Sosyalist, öteki Faşist tecrübedir:

"... Sosyalist tecrübe, millet bütünlüğünü kırmak suretiyle cemiyet bütünlüğüne varmak davasıdır. Tasavvur edilen sosyalist cemiyet, sınıf farkını doğuran şahsi mülkiyetin kaldırılmış olduğu cemiyettir. Bütün istihsal vasıtaları amele sınıfının inkılapçı bir hareketi ile mülkiyet sahibi sınıfların elinden alınarak cemiyetin malı yapılmıştır. Bu hareket millet külesinin bir sınıf namına bütünleştirilmesi aksiyonudur. Binaenaleyh hakiki bütün, bir sınıf menfaatinde tabi kılınmıştır. Bu bakımdan sosyalist tecrübe, bugünkü şekli ile, organik bir birliğin ifadesi addedilemez.

Faşist tecrübeye gelince: Faşizm millet benliğini korporatif devlette tahakkuk ettirmek davasıdır. Milletin mesleklere bölünmüş fertleri, meslek birlikleri ile organize olmuşlardır. İktisadi bütünün parçaları olan bu fertler, devlette meslek birlikleri vasıtasıyla temsil olunurlar. Millet bütünlüğü fertlerin mesleklere dayalı bir taazzuvundan (organlaşmasından) korporatif bir kaynaşmasından ibarettir. Meslek birliklerinin *işçi ile işvereni birleştirmekle sınıf tezadını da kaldırdığı iddia edilmektedir*. İş Fermanına göre, işçi ile işveren arasındaki zıt menfaatlerin uyuşturulması ve muhtelif istihsal faktörleri arasındaki birlik şahsi ifadesini kolektif iş mukavelelerinde bulur." (a.g.m. s. 23)(52)

İsmail Hüsrev, daha sonra, korporatif devletin, aslında, sınıf tezatlarını kaldırmadığını da söylemektedir:

"... Korporatif devlet hakikatte, sınıf tezatlarını kaldırmış, zıt menfaatleri telif etmiş değildir. Kolektif iş mukavelesi tarkı ile (yoluyla) işveren ile işçinin anlaşması, işin gösteriş tarafıdır. Eski mülkiyet münasabotları gene bakidir. Patron istihsal vasıtalarına gene maliktir. Amele gene kol kuvvetini

kiralayan ecir (gündelikçi)dir. Cemiyetin bünyevi kuruluşunun esası olan sınıf farklılığı aynen yaşamaktadır. Korporatif devlet korporatif nizam perdesi altında cemiyetin temelinde eski liberal, ferdiyetçi, mülkiyet nizamını aynen görürüz. Bunu iş fermantı açıkça ifade etmektedir. Fermana deniyor ki, "Korporatif Devlet, istihsal sahasındaki şahsi teşebbüsü, *milli menfaatlere en faydalı ve müessir bir amil* telekki eder. Hususi istihsal milli menfaatin bir fonksiyonu olduğundan, teşebbüsün organizatörü istihsalin idaresinde, devlete karşı mesuldür. İş alanlar, ister teknisyen, ister memur, ister amele olsunlar, ikusadi faaliyetlerin aktif iştirakçileri, ortaklarıdır. Bunların işlerinden işveren mesuldür. Binaenaleyh müteşebbis fert, patron, istihsal faaliyetlerinde tamamen serbesttir. Yalnız istihsalin idaresinde devlete karşı mesuldür. Burada, "korporasyonların yegane vazifesi istihsalde disiplin temin etmektir". Yani jandarma vazifesi görmek, *amelenin patron aleyhine ayaklanmasına mani olmaktır*. Esasen korporatif devletin bütün ruhu da buradadır. Mevcut sınıf münasebetlerini aynen kabul ve muhafaza etmek ve bunun için de yukarıdan aşağı, sınıf mücadelesini kanunen menetmek suretiyle sıkı bir tazyik yapmaktır. Bu itibarla faşizmin yaratıcılık, cemiyete yeni bir şekil ve istikamet vericilik vasfı yoktur..." (a.g.m. s. 23-24)

İsmail Hüsrev komünist ve faşist devlet sistemlerinin milli bütüncülük anlayışlarını anlatıktan sonra Milli Kurtuluş Hareketlerinin, milli bütüncülük anlayışını da anlatmaktadır.

"... Milli Kurtuluş hareketlerinin milli bütüncülük davasına ne Sosyalizmin, ne de Faşizmin göz aldatan tecrübeleri esas olamaz. Evvela hareket noktası, ve saniyen menşe bakımından bu tecrübeler bizde zaruret yoktur. Gerek Sosyalizm, gerek Faşizm, şiddetli bir amele ve patron mücadelesinin muhtelif istikametlerde verdiği meyvalardır. Tahakkuku için, ne korporatif devlet, ne de sosyalist devlet bizde, unsurlarını, dayanağını bulamaz. Bizim sınıfı anasırımız, (unsurlarımız) tamamen başka mahiyettedir. Biz milli bütünlük için, bu unsurlara karşı başka bir vaziyet almak zorundayız... Bizde sanayinin devlet eliyle yaratılması ve idaresi sosyalist bir hareket addedilebilir mi? Edilemez. *Çünkü bizdeki devletleştirme, sermaye sahiplerine karşı amele sınıfı namına bir hareket, yahut mevcut sanayinin maliklerinden amele devleti eline geçmesi değildir*. Memlekette, esasen istimlak edilecek, devletleştirilecek sanayi yoktur.⁽⁵³⁾ Milletün total ifadesi olan devlet, milli istiklalin temelini teşkil eden milli sanayii *patron-amele* zıddiyetini doğurmadan kendi mülkiyeti ve idaresi altında kuracaktır. Devlet sanayii, devlet teşebbüsü, milli bütünlüğün sigortası olacaktır... Binaenaleyh biz tezatsız millet şiarını ortaya atmakla tezada düşmüyoruz." (a.g.m. s. 24-26)

İsmail Hüsrev, Kadro'daki yazılarını, "Cihan İktisadiyatı", "Milliyet İktisadiyatı", "Milli İktisat Etütleri" başlıkları altında yayınlamıştır. Bunlardan önemli bir kısmında, sınıfsız, imtiyazsız, tezatsız, kaynaşmış bir millet yaratma tezini işlemiş ve savunmuştur.⁽⁵⁴⁾ Türkiye'de Milli Sermaye Hareketi isimli yazısında, üç türlü devletçilik anlayışından söz etmektedir. Bunlardan birincisini fiskal devletçilik olarak nitelemektedir. Burada iktisadi faaliyetler liberal esaslar dahilinde yürür. Devlet iktisadi teşebbüslere girer veya iştirak eder. Yazar, Türkiye'de uygulanan devletçiliği bu türe örnek olarak göstermektedir. İkinci devletçilik anlayışı ise, Rusya'da uygulanan sistemdir. Üçüncüsüne ise, nasyonalist devletçilik demektedir. Yazarın bu konuda söylediği şudur:

"... Nasyonalist devletçilikte devlet şu veya bu sınıfın emrinde değildir. Devleti milletin ileri menfaatlerini temsil eden, teşkilatlı bir rehber Kadro, iktisadi menfaatleri, milletin ileri menfaatleri hesabına tanzim ve idare eden bir teknisyenler kadrosu teşkil eder. Nasyonalist devletçiliğin ana prensibi, bir taraftan milli istiklali her nevi harici kuvvetlere karşı masum tutmak, diğer taraftan da dahilide, milli iktisadiyatın *kül halinde ve bütün milletin menfaatlerine uygun* ve bütün fertlere şamil olarak gelirini arttırmaktır." (a.g.m. s. 24-25)

Önerilen Kadro Hareketinin devletçiliği de böyle bir devletçiliktir. Yani bütün milleti, "milletin yüksek menfaatleri"ni topyekün olarak kucaklayan bir devletçilik. İsmail Hüsrev, devletin, milletin, umumi menfaatlarından söz etmektedir. O menfaatları da ancak, seçkinler, yani belirli bir "Kadro" gerçekleştirebilir, denmektedir. Herkesin alalade kişilerin örgütlenmesi istenmemektedir. Kadro, herşeyi en iyi bilir ve en iyisini, en yararlısını yapar. Ve seçkinler, yani Kadro, sadece belirli bir sınıfın değil, bütün sınıfların menfaatini aynı derecede gözetir, denmektedir.

Artık, iyice anlaşıldığı üzere, İsmail Hüsrev de, Faşizmin devletçilik anlayışını tümüyle savunduğu halde, savunduğu şeyin, faşist devletçilik olmadığını, Türk'e has bir sistem olduğunu iddia etmeye çalışmaktadır. Aynı Vedat Nedim ve Şevket Süreyya gibi. Onlar da aslında Faşizmin ekonomik ve toplumsal kurumlarını anlattıkları halde, bunun Türk'e has bir olgu olduğunu söylüyorlardı.

D. Burhan Asaf (Belge) ve Türk Ulusal Kurtuluş Savaşı

Burhan Asaf da Kadro Dergisinin kurucularından ve sürekli yazarlarından biridir. Kadro'nun öteki yazarları gibi, Burhan Asaf'da, sınıfsız, imtiyazsız ve tezatsız, kaynaşmış bir millet yaratma çabalarına katılmıştır. "Faşizm ve Türk Milli Kurtuluşu Hareketi", konulu yazısı bu konudaki yazılarına önemli bir örnektir. Bu yazıda Burhan Asaf, Dr. Ettore Rossi isimli bir İtalyan gazetecisinin Türk inkılabı hakkındaki görüşlerini eleştirmektedir. Dr. Ettore Rossi, Türk inkılabını, Atatürk İnkılabını, kısaca, bir "Batılılaşma" hareketi olarak görmekte ve anlatmaktadır. Ve İtalya'da uygulanan Faşist sistem ile, Türkiye'de uygulanan sistem arasında benzerlikler görmektedir. (*Kadro* Sayı 8, s. 36-39) Burhan Asaf ise bu görüşlere şiddetle karşı çıkmakta ve Türkiye'de uygulanan sistemin kendine has özelliklerini belirtmektedir. Şöyle:

"... Dr. Rossi'nin müsadeseyle, Faşizm ile Kemalizmi birbirinden ayıran bazı vasıfları aşağıda görelim.

Faşizm, yarı-kapitalist bir İtalya'yı kapitalizmin sınıf tezadından ve bu tezadın doğurduğu dahili anarşi ile bu anarşinin bir nedeni olan demagojiden ve bürokratik idare cihazından (demokrasi ve parlamentoculuk) kurtarma hareketidir.

Korporasyonlar rejimi ile sınıf tezadının halli yerine sınıf tezadının tehlikesiz bir şekilde istikrara kavuşturulması cihetine girmiştir. Milli Kurtuluş İnkılabı ise, yarı müstemele olan Osmanlı İmparatorluğunun yerine müstakil Türk vatanının bugünkü tarihi şartlara göre ikamesidir. Bugünkü tarihi şartlar derken, şüphesiz sınıf tezatları kastedilmektedir. *Türk milleti inkılabına sınıflaşmamış bir millet bünyesi ile başladığı için, sınıflaşmayı reddedecek ve imkansız kılacak tedbirler almakta ve bu tedbirleri gitükçe derinleştirmekte ve mürekkepleştirmektedir. Büyük istihsal vasıtalarının devlete tahsisi, ileri ve planlı bir devletçiliğin kabul ve tedvini bundan ileri gelmektedir.*

Faşizm müstemelekecidir (sömürgecidir), Kemalizm ise, müstemelekeciliğe karşı bir isyandır." (a.g.m. s. 38)

Burhan Asaf'da, Vedat Nedim ve Şevket Süreyya gibi, Türk milletinin sınıflaşmamış bir millet olduğunu söylemektedir. Türk milleti, zaten sınıflaşmamış olduğu için, şimdiden sonra da sınıflaşmasına imkan verilmeyecektir, denmektedir. Yazının bu bölümünde amaç, Faşizmle milli kurtuluş hareketlerini karşılaştırmak değildir. Sınıfsız ve tezatsız toplum anlayışının nasıl yorumlanmak istendiğini kavramaya çalışmaktır. İlerideki bir bölümde Burhan Asaf'ın yaptığı karşılaştırmanın öteki unsurlarına da değineceğiz.

Burhan Asaf başka bir yazısında, G. Safarof'un bir kitabını eleştirmektedir. Safarof, Milli Kurtuluş İnkılapları, konulu bir kitap yazmıştır. Marx-Engels, Lenin ve Stalin'in bu konudaki düşünceleriyle, İrlanda, Macaristan, Çin, Hindistan, Afganistan gibi ülkelerdeki Milli Kurtuluş Hareketlerini incelemektedir.⁽⁵⁵⁾ Burhan Asaf bu görüşlerin ve bu ülkelerde cereyan eden olayların, Milli Kurtuluş Hareketlerini anlatmaya yetmeyeceğini, bunu en iyi anlatan örneğin, Türk inkılabı olduğunu söylemektedir.

"... Milli Kurtuluş İnkılabının fiili ve nazari bütün prensiplerini nefsinde toplayan Türk Milli Kurtuluş İnkılabı, sınıf davasına ne çıkış, ne de varış bakımından baş rol vermektedir. Bilakis, bu inkılabın muharriki (temel etkenleri) metropoller ile müstemlekeler arasında olan tezat olduğu gibi, gayesi de bu tezadın tasfiyesinden ibarettir. Sınıf meselesi ise, sınıfsız ve vahdetli bir millet bünyesini meydana getirmek bakımından mühimdir.

Safarof'un meydana getirmek istediği nazariye taslağına esas teşkil etmiş olan Marksist ve Leninist görüşü, Şevket Süreyya, İnkılap ve Kadro isimli eserinde, layık olduğu kadar ehemmiyetle tetkik etmiştir ve çürütmüştür. (Safarof'a Cevap, *Kadro* Sayı 9 s. 42)

Bütün bunlara rağmen Burhan Asaf, "Faşizm ve Türk Milli Kurtuluş Hareketi" isimli yazısında, gerçeği (doğruyu) ifade etmekten de geri kalmamaktadır:

"... Eğer kurtuluş inkılabımızla faşizm arasında, kapitalizmi ve onun siyasi ifadesi olan demokrasiyi telakki hususunda bir benzerlik varsa, bunu, bizim faşizmi taklide yeltenmemiz gibi, hem inkılabımızın orijinal vasıfları aleyhine ifade edilmiş bir hüküm, hem de zati meseleye uygun olmayan bir hatalı görüşe istinad ettireceğine, harp sonrasının belki de bütün milletler için müşterek bir *tarihi zaruretine* raptetmiş olsaydı, hiç şüphesiz, hem daha bilgili, hem de dostluğa daha fazla uygun bir mütalada bulunmuş olurdu. (*Kadro* Sayı 8, s. 39)

Açıkça anlaşıldığı üzere, Burhan Asaf, "Faşizm ile Türk sistemi arasında elbette benzerlik vardır. Fakat bu benzerlik, bizim Faşizmi taklide yeltenmemizden değil, Faşizmin Birinci Dünya Savaşından sonra, kendini evrensel bir sistem olarak kabul ettirmesindedir." diyor. Bu bakımdan Faşizmi *tarihi zaruret* olarak nitelermektedir.

Burhan Asaf, yazılarını genel olarak Cihan İçinde Türkiye, ana başlığı altında yazmıştır. Bu yazıların önemli bir kısmında sınıfsız ve tezatsız toplum yaratma görüşü incelenmiş ve savunulmuştur.⁽⁵⁶⁾ Türk inkılabının yaratacağı rejimin, burjuva, amele, sermayedarlık rejimlerinin hiçbirine benzemeyeceği, sınıfsız, tezatsız, imtiyazsız, kaynaşmış bir millet yaratarak bütün dünyaya örnek olacağı iddia edilmektedir.

E. Yakup Kadri (Karaosmanoğlu) ve Sınıfsız ve Tezatsız Kaynaşmış Topluma Bir Örnek: Ankara

Kadro Dergisinin kurucularından ve sürekli yazarlarından birisi de Yakup Kadri (Karaosmanoğlu)dir. Kadro Dergisindeki yazılarını Edebiyat ana başlığı altında yayınlamıştır.⁽⁵⁷⁾ Kadro Dergisinin 6. Sayısından itibaren yayınladığı, Ankara-Moskova-Roma isimli yazı dizisi, edebi olmanın çok ötesinde "politik olma" vasfına sahiptir. Bu yazılarda Yakup Kadri, Ankara, Moskova ve Roma'da gelişen rejimleri karşılaştırmakta ve Türk inkılabının niteliğini belirtmeye çalışmaktadır. Bu yazılarından sonra Yakup Kadri, 1934 yılında *Ankara*, isimli bir roman yayınlamıştır.⁽⁵⁸⁾ Bu romanda "imtiyazsız, sınıfsız, tezatsız, kaynaşmış bir Ankara Anlatılmaya çalışılmaktadır. Bu bir ütopya (hayalci bir düşünce)dir. Anlatılmaya çalışılan Ankara, 1940-1950 yıllarının Ankara'sıdır. Sınıflar ortadan kalkmış, işçi, fabrikatör, köylü, sanayici, ticaret erbabı, memur vs. hep birlikte mutluluğa erişmiş, herkes iş ve konut sahibi olmuş, herkes okur-yazar, güllük gülistanlık, mamur bir Ankara. Yakup Kadri 1934 te yazdığı bu ütopyanın bir yerinde şunları söylüyor:

"... Türk işçileri, Türk mühendisleri, Avrupa'daki arkadaşları gibi bedbaht ta değildiler. Eski Roma'nın esir sürüleri gibi bin mihnet ve cefa altında, bin türlü mahrumiyetle ruhları ve suratları ekşimiş, içkiden, açlıktan bütün insani faziletlerini kaybetmiş Avrupa proletaryasının sefalet ve felaketinden Türkiye'de eser görülüyordu. Türkiye'de işçiler birer devlet memuru idi. Ve yüreklerinde bir devlet memurunun haysiyetini, vekarını, mesuliyetini taşıyorlardı. Başlarında patron diye bir bela yoktu. Kimsenin eciri değildiler. Yalnız memleketin hizmetçisi olduklarını, alınlarından akan terin, vatan topraklarına bereket getirici rahmet gibi yağdığını biliyorlardı. Onun için herbiri insana, muharebe saflarındaki neferler gibi, birer kahraman heybetinde görünüyorlardı." (Birinci baskı s. 159)⁽⁵⁹⁾

Sınıfsız ve tezatsız millet özlemi ve bu konuda yapılan çalışmalar Kadro'da ara sıra yazı yazarlarda da görülmektedir. Örneğin, Hakimiyeti

Milliye Gazetesinin Başyazarı Falih Rıfkı, Kuvayı Milliye, isimli yazısında, "sınıfsızlık davasının en iyi kelimesi kuvayı milliyedir", demektedir. (Kadro Sayı 16, s. 13) Bunun gibi İnkılap Edebiyatı konusunda yazı yazan, Eflatun Cem,

"... Tezatsız bir içtümâi bünye yaratmak davasını taşıyan büyük inkılabımız, şüphe yok ki, edebiyatımızı da anarşiye sürükleyen tezatlardan koruyacaktır." (Kadro Sayı 18, s. 68)

demektedir. Bu arada, sınıfsız ve tezatsız, kaynaşmış bir millet anlayışının şiiri de yazılmıştır. Behçet Kemal (Çağlar) "Onbinlerin Marşı" isimli şiirinde şöyle söylüyor:

Emperyalizm bir altın kupa,
Bir yarış meydanı Avrupa,
....
Gölgeli, çiçekli bir akasya,
Altında yatar gibi Asya.
....
Bu iki dünya safı ortasında,
Kendini yaratmaya veren
Tek millet: Türk milleti
Ey mazlum Asya'nın
Esir milletleri!
Beklemeyin gelmeyecek peygamberi,
....
Ey yarı beline kadar toprakta
Asırlardanberi gömülü
Canlı bir ölü
Hindistan!
Bir bostan
Korkuluğuna güvendiğin yeter!
Ey ezeli korkusundan
Kanı çekik duran
Derisi sararıp öyle kalan
Çin!
O ezeli sarı malaryan
Geçmek için
Ateşimizde ısın yan!
Bakın,
Bir yarı müstemleke

Nasıl tam, tezatsız örnek
Bir millet halinè gelerek
Ayakta duruyor.
Ey birer birer
Kurtuluş yolunu arayan
Esir milletler! (*Kadro* Sayı 11, s. 41)

IV. Kadro-Şef İlişkileri

Kadro Dergisinin kurucu ve yazarlarının imtiyazsız ve sınıfsız ve te-zatsız kaynaşmış bir millet yaratma çabalarını birer birer gösterdikten sonra Kadro ve Şef anlayışının bilim ile ilişkileri üzerinde de durmak gerekir.

A. Kadro'nun Kadro Görüşü

Burhan Asaf, Fırka Mektebi, isimli yazısında şöyle söylemektedir:

"... Hemen söyleyelim ki, milli kurtuluş inkılabımız, "vahdet" prensi-bini başa geçirdiği için, idare ve fırkada ikiliği kabul edemez. Binaenaleyh Kadro'yu yetiştirecek olan müessese, *Mülkiye Mektebi*, yahut mevcut Hukuk Fakülteleri ile yanyana yaşayamaz. Yeni ve genç kadroyu, kanaatimizce, an-cak, bir *Fırka Mektebi* yetiştirebilir. Öyle bir Fırka Mektebi ki, ondan mezun olacak gençler, gerek idarede, gerek hariciye memurluklarında, gerek adliye-de, gerek matbuat sahasında, *aynı görüşler ve aynı siyasi terbiye içinde yer alsınlar.*" (Kadro Sayı 9, s. 32)

Burhan Asaf bu yazısında yaratılmak istenen kadronun önemli bir özelliğini göstermiştir. Bu, devlet ve toplum hayatının bütün kesimlerinde aynı türden düşünen, aynı şeyleri düşünen, farklı düşünce ve davranışlara sa-hip olmayan bir neslin yetiştirilme özlemidir. Nesillerin tek doktrin etrafında yetiştirilmesi özlemi ve uygulamalarının Faşizmin temel esaslarından olduğu ise şüphesizdir. Tek Parti döneminde bu özlemi gerçekleştirmek için yoğun faaliyetlerde bulunulmuştur.

Burhan Asaf, başka bir yazısında da şöyle demektedir:

"... Millet dediğimiz zaman milletin tamamını anlıyoruz. Münevver deyince de şu veyahut bu sınıfa ek olmuş ve onun namına etkilenmiş kişileri değil, kendilerini milletin tamamı ile beraber hissedenleri ve her hesapta mu-

adeleyi aynı esasa yani milletin tamamına irca edenleri anlıyoruz." (İnkılabımızın Sesi, *Kadro*, Sayı 11, s. 34)

"... Ne Çinli amele ve köylü ne de Hindistandakiler, milli kurtuluşun yüksek manasını anlayacak ve bu manaya bağlanacak vaziyettedirler. Bunlar arasında bir teşkilat yapılabilse ve bu teşkilat birtakım rehberler çıkarsa bile, herkesten evvel küçük burjuvazi zihniyeti içinde hapsolunup kalacak, herkesten evvel tavizlerde ve ricatlarda bulunanlar, bu teşkilatlar ve rehberler olacaktır. Milli Kurtuluş Hareketleri, nerede inkişaf ederlerse etsinler, o memleketin münevverleri, intelligensiyası, o hareketin en ileri düşüncülü ve en feragatli kadrosunu verecektir. Milli Kurtuluş Hareketlerinde, "münevver", sınıflı cemiyetlerde olduğu gibi herhangi bir sınıfın eki değil, doğrudan doğruya milletin malıdır. Bittabi bunlar arasında da tavizciler ve bozguncular çıkacaktır. Fakat, gene bu kabil hareketlerin esas yürütücüsü, okumuşlar, intelligensiya olacaktır. Milli Kurtuluş yan müstemleke (sömürge)nin, istiklal hareketi demektir. Yarı müstemlekedeki "say" (emek) değil, "sayın sefaletleri" vardır. Bütün yığınlar, bütün zümreleri ile, topyekün proleterleşmenin cevri ve mihneti altındadır. Bunun böyle olduğunu hissedecek ve bunu gidermek imkanlarını bir hamlede tahakkuk ettirecek olanlar, G. Safarof'un *zannettiği amele (işçi) rehberleri değil, münevverlerdir.* (Safarof'a Cevaptır, *Kadro*, Sayı 9, s. 41-42)

Bu yazıda, yaratılmaya çalışılan kadronun ikinci bir özelliği daha sayılmaktadır. Bu kadroyu oluşturacak kişilerdeki yani münevverlerdeki aranan özelliklerle ilgilidir. Münevver, şu veya bu sınıf adına değil, milletin tümü adına düşünen ve davranışta bulunan kişi olarak tanımlanmaktadır. Bu bakımdan herhangi bir sınıfa ek değil, sınıfların üstünde, fakat hepsi adına birden düşünen ve eylemde bulunan bir kimse olarak anlatılmaktadır. Ortaya çıkan üçüncü bir tesbit ise, Milli Kurtuluş Hareketleri çağında, münevverlerin, yani okumuşların, işçilere kesinlikle tercih edileceğidir. Okumuşların genellikle davadan sapma göstermeyecekleri, işçilerin ise saptmayı her zaman gösterebilecekleri iddia edilmektedir. Sınıflar karşısında, münevverlerin bağımsız bir durumu vardır, münevverler, milletin malıdır, denilmektedir.

Şevket Süreyya'nın görüşü ise şudur:

"... İnkılap nesli, lalettayin (alalade) bir cemmigafir (kalabalık) değildir. Severek inanmanın ve inanarak kendini vermenin bir inkılap nesline vereceği ruh emniyeti ve heyecanı, alalade bir sürülüp itilme arasında doğamaz ve yaşayamaz.

Alalade bir fert, heyecan duymaz. Bunların zahiren, heyecanı andıran hareketleri, birtakım sevkitalerdir. Heyecan olmadan inkılap yürümez. (İn-

kılap Heyecanı, *Kadro* Sayı 2, s. 7-8)

"... Kadro bir kalabalık değildir. Burada alelade her vatandaşın yeri yoktur. Kadro, inkılap için ileri unsurların, en ileri fikirler etrafında teşkilatlanmasıdır. Onun kuvveti, evvela, temsil ve müdafaa ettiği fikirlerin isabetinde, saniyen saflarına aldığı ileri ve feragatli unsurların kuvvet ve keyfiyetindedir." (*Inkılap ve Kadro*, s. 150)

Şevket Süreyya'nın yazılarında, Kadro'nun iki özelliği daha belirgin bir hale gelmektedir. Kadro dar bir alanı teşkilatlandırmaktadır. Yani yığınlan değil, seçkinleri teşkilatlandırmak istemektedir. Öte yandan Kadro'nun oluşumu bir heyecan meselesidir. İnkılap heyecanı duymayan kişi Kadroda yer alamaz. Fakat, alelade kişilerin, heyecan duyamayacağı, hususu da Kadro tarafından vurgulanarak belirtilmektedir.

Kadronun başka bir özelliği idealist olmasıdır. Kadro'nun, idealizmi, yani inkılap idealizmi, Kadro tarafından şu şekilde belirtilmektedir:

"... Kadro idealisttir. Idealist heyecan, ruhun maddeye savleti (saldırması) ve madde içinde kaynamasıdır. Idealistin heyecanı, madde ile başlar, madde ile biter. Bunun içindir ki inkılap idealizmi denilen şey, madde ile boğuşmak ve maddeyi yenme aşkının bir insanda, bir furkada, bir nesilde, şuur, idrak ve ahlak haline gelişidir. Bu aşkın mevzuu iş ve insandır. Tabiatın yenilmesi cemiyetin yeniden kurulmasıdır. Ferdin cemiyet haricine kaçışı, yahut kendi ruhunun dar çerçevesi içine kapanışı değil, onun cemiyet topluluğunda göstereceği ahenk ve kemal (olgunluk) manzarası, idealist heyecanın hedefi ve hamlesidir. Fakat asıl mucizeli feragat, cemiyet içine karışan, cemiyet içinde haşır neşir olan adamın, kendi davasını cemiyetin davasına bağlayabilmesinde ve cemiyetin menfaatlarını kendi menfaatlarının ilerisine geçirmesindedir." İdealist budur. (*Kadro, Kadro*, Sayı 13, s. 3)

Kadro'nun en önemli özelliklerinden biri de bir Şefe inanmaktır.

"... Türk inkılap münevverliği, inkılapa inandığı kadar, o inkılabı idare edenin, *en beklenmeyen anlarda ve daima tecelli eden* bu ananevi kahramanlık ahlakına da daima inandı. Bu neslin tarihi, bu inanışın hezimetini hiçbir zaman kaydetmediği gibi bundan sonra da kaydetmeyecektir." (Şevket Süreyya, Programlı Devletçilik, *Kadro*, Sayı 34, s. 9)

O halde, Kadro'da bulunması gerekli özellikleri, kısaca şu şekilde sıralayabiliriz.

1. Kadro, aynı şekilde düşünen, aynı davranışları gösteren bir nesil ya-

ratılmasını amaçlamaktadır.

2. Kadro alelade kişilerden değil, seçkin kişilerden, okumuşlardan oluşur.

3. Kadro'nun teşkilatlanması, kalabalıkları, alelade kimseleri değil sadece, seçkinleri hedef tutar.

4. Kadro heyecan sahibi kişilerden oluşur. Alelade kişiler, herhangi bir kişi heyecan sahibi olamaz. Heyecan, ancak münevverlere mahsus bir davranıştır.

5. Kadro heyecan yaratır ve bu heyecanı ayakta tutmaya ve sürdürmeye çalışır.

6. Kadro idealisttir.

7. Kadro bir Şefe inanır.

Bu yedi özellik, Kadro'nun olduğu gibi Kadroyu oluşturan kişilerin de özellikleridir.

B. Kadro'nun Şef Anlayışı

Kadro fikri Şef fikrini de beraber getirmektedir. Şef, milletin birleşmiş iradesi olarak telakki edilmektedir. Şevket Süreyya, "Ergenekon Efsanesi", isimli yazısında, Şefin ortaya çıkışını ve fonksiyonlarını şu şekilde ifade etmektedir.

"... Ergenekon Efsanesinin beş unsuru vardır: 1. Asi tabiat, 2. İnsan kudreti, 3. Teknik, yahut tabiatla mücadele vasıtaları, 4. Şef yahut milli irade, 5. Rehber fikir.⁽⁶⁰⁾

Efsanenin mevzuu, "insanın" tabiatla mücadelesi ve ona galebesidir. Bu efsanede tabiat, aşılmaz bir demirdağ halinde insan kudretini sarmıştır. Yolunu kaybeden ve hedefinden mahrum kalan insan kudreti bu aşılmaz dağ seddi içinde tam 400 yıl bir geçit arıyor, ürüyor çoğalıyor. Fakat kemiyet (nicelik) artışı onun kurtulması demek değildir. Teknik bir örs ve ateş şeklinde tasvir olunmuştur. Asırlarca, şunun bunun elinde günlük ihtiyaçlar için çalışan bu kuvvet bir gün ehemmiyet alıyor. Bütün milletin talihini kendi talihine bağlıyor. Asırlarca yolu kapayan demirden dağ, bu ateşin alevinde eriyor.

Efsanenin dördüncü unsuru bir demirci şeklinde tasvir olunan Şeftir. Şef, bu efsanede *milletin birleşmiş iradesidir*. Cemiyetin her ferdinde, başka istikamelere dağılan iradi kuvvet, Şefte timsalini buluyor. Ve *maşeri irade*, böyle teşekkül ediyor. Nihayet Börtecene, yahut Bozkurt geliyor. Burada Börtecene bir yol göstericidir ki, Türk tarihinin devirleri ve nesilleri içinde hareket ve ideali temsilden bu yol göstericilik, bazan "kızıl elma" gibi erişilmez bir yayılma emelinde bazan da bir medeniyet ve imanda tecellisini bulmuştur.

Efsanenin unsurları böyle tamam olunca bir gün kurt çobana görüntüyor, çoban kurdun arkasına düşüyor. Bu kurt bir çıkış noktası bulacak, dağın ötesinde kaybolacak, demirci ocak yakacak, dağı eritecek ve Börtecene (Bozkurt)nin peşini bırakmayan insan kudreti bu geçitten geçecek, bağlı kuvvet serbest kuvvete, durgun cemaat, yayılan ve genişleyen cemaate dönecektir. (Esir kavim kurtulacak, çıplak kavim giyinecek, yoksul kavim zenginleş-

cek) tir." (Kadro, Sayı 13 s. 5-6)(61)

Şevket Süreyya, Ergenekon Efsanesini bu şekilde özetledikten sonra, herhangi bir "mucize"nin, bir kurtuluşun meydana gelebilmesi için bu beş kuvvetin hepsinin de tam olması gerektiğini belirtmektedir:

"... Ergenekon Efsanesi, bir milletin millet halinde kurtulma ve bir vatanın yeniden kurulma mucizesinin bütün sırnını verir, bütün unsurlarını ihtiva eder. Bu efsanede bazan çarpışan, bazan birleşen o beş kuvvetten biri eksik olsaydı, mucize kemalini bulmaz, o cemiyetin terakkisi akim kalırdı." (a.g.m. s. 6-7)

Bu unsurlardan Şef hakkında ileri sürülen görüşler de şunlar:

"... Ya tekniksiz, ya idealsiz cemiyetler gibi, Şefsiz cemiyetler de vardır. Buralarda da milli irade, fikir ve menfaat ayrılıkları arasında dağılır. *Maşeri arzu* teşekkül edemez. Ve cemiyet hareketten kalır. Halbuki ideal cemiyet tabiatı, tekniği, *maşeri iradeyi* ve *rehber fikri* birleştiren cemiyettir.

Bu efsanenin ruhu Türk'ün tarihi kaderine ve seciyesine de uygundur. Binlerce yıl süren yayılma ve yerleşme devirlerinin bize verdiği cemiyetleşme ve ordulaşma ruhu daima bizim güzel seciyelerimizden biri olmuştur." (a.g.m. s. 7-8)

Şevket Süreyya daha sonra, Türk inkılabının unsurlarını anlatmakta ve bunların Ergenekon Efsanesi ile ilişkilerini kurmaya çalışmaktadır:

"... Şimdi, Türk inkılabının da beş unsuru vardır. 1. Asi tabiat, 2. İnsan kudreti, 3. Teknik, 4. Kahraman yahut milli irade, 5. Rehber fikir.(62)

Tabiat Ergenekon'da olduğu kadar asi ve mütehakkimdir. Ve insan kudreti Ergenekon'da olduğu kadar kuvvetin elinde esirdir. Son birbuçuk asırlık tarihin seyri içinde ve yabancı ellerle tekniksizleştirilmiş ve adeta silahlarından tecrid edilmiş Türk insanı, bu asi tabiatın sinesinde her gün biraz daha alınteri dökmesine rağmen her gün biraz daha kudretsizleştirilmiş, biraz daha yoksullaştırılmıştır. Yeni Türkiye, bu ülkeyi, mesela bin sene evvel Oğuz Türklerinin bu yerleri *Türkleştirdikleri* ve işledikleri zamana nazaran bile, dağları daha boş, ovaları daha bakımsız, insanı daha kıt, hayvanı daha dejenere ve kültürü daha düşkün olarak almıştır.

Ergenekon Efsanesinde bir demircinin şahsında şekillenmiş milli irade, şimdi de esir kavmi kurtaran, azlık kavmi çoğaltan, bir "Kahraman"ın şahsında şekillenmiştir. Bu Kahraman, (Mustafa Kemal) milletin ocak yakan, dağ eriten Şefidir. Börtecene (Bozkurt) ise, mefkureyi temsil eden *Rehber fikir*, yahut inkılap idealizmidir. Şef yolları açacak ve modern tekniğin bütün silah-

lan ile teçhizatlanan Türk insanı, Türk tabiatının önümüzde eğilen ve ateşimize ram olan sertliğini aşarak, Börtecene (Bozkurt)'nin şevk veren ve bütün zahmetleri tahammül edilebilir kılan izleri peşinde yayılmaya doğru akıp gidecektir." (a.g.m. s. 8-9)

Bu yazıda Şevket Süreyya'nın kullandığı temel kavramlara bir göz atarsak şunları tesbit edebiliriz: Asi tabiat, insan kudreti, şef yahut milli irade, maşeri irade, maşeri iradenin timsali, rehber fikir, milletin birleşmiş iradesi, mucize, mucizenin sırrına erme, kahraman yahut milli irade, maşeri arzu, inkılap idealizmi vs. Bunlar ve benzer kavramların hiçbiri bilimin kullanabileceği kavramlar değildir. Çünkü bu kavramları oluşturabilecek olguları gözlemek, ölçmek, tartmak olanağı yoktur. Bunlar kişilerin, olgulardan ve toplum hayatından kopuk bir biçimde, zihinlerinde ürettikleri fikir ve düşüncelerdir. Bunlar olguları açıklayan kavramlar değildir. Kitleye heyecan vermeyi, insanlarda heyecan yaratmayı, bu heyecanı sürdürmeyi, kitlenin insan potansiyelini belirli bir yere kanalize etmeyi hedef alan kavramlardır. Burada yazar kendi istek ve arzularını, subjektif kanaatlarını, nesnel gerçeğin, gerçek somutun yerine koymaktadır. Bu bakımdan bu kavramlar bilimin kavramları değildir. Daha çok mitolojinin kavramlarıdır.

Mustafa Kemal için, maşeri iradenin timsali, rehber fikir, milletin birleşmiş iradesi, gibi ifadeler kullanılmaktadır. Bu kavramların hiçbirinin ölçülmesi, tartışılması, gözlenmesi mümkün değildir. Bunlar, kişilere (Şeflere) olağanüstü nitelikler veren, onlarda olağanüstü, tabiatüstü ve başka kimselelerde bulunmayan nitelikler arayan ve bulduklarını iddia edenlerin ifade ettikleri kavramlardır. Liderleri halk yığınlarından kopararak, onlara, ilahi, tannısal, erişilmez, tartışılmaz kudret ve nitelikler vererek, devlet egemenliğini sürdürmeyi ve bu egemenliğe ortak bir güç kabul etmeyi amaçlamaktadır. Şeflere verilen bu nitelikler sayesinde egemenliğe ortak olacak güçlerin (halk yığınlarının) bilinçlenip örgütlenmesi de engellenmektedir.

Şevket Süreyya, "Bir Münakaşanın Manası" isimli makalesinde, Kazım Karabekir ile Mustafa Kemal'i karşılaştırarak, "Şeflik" in özelliklerini belirtmeye çalışmaktadır.

"... Zafer mühim bir şeydir. Fakat bir zaferi, bir millet hamlesi hesabına kullanabilmek, ondan da daha mühimdir. Tarih bize hayatlarında zaferler kaydetmiş birçok kumandan isimleri verir. Fakat, bütün son devrin insanlık tarihinde, bir zaferden bir millet hamlesi yapmak kudreti *tek olarak Gazi'*nindir. Bir askeri ve siyasi zaferin bitiği ve bir inkılap hamlesinin başladığı noktada ise, artık, Şef, doğmuş demektir.

Kazım Karabekir Paşa'nın kumanda kudreti veya askeri hareketinin kıymeti hakkında teknik münakaşalar yapılabilir. Fakat ona yabancı olan asıl Şeflik vasfıdır. O milli mücadelenin bir devrinde, belki bir kumandandı. Fakat Şef hiçbir zaman olmadı.

Çünkü,

Şef, herşeyden evvel, hadiselerin önünde giden adamdır. *Önceden sezdiği*, önyak olduğu cemiyet hadisesinin safhalarını bir kitabın yaprakları gibi perde perde açar ve o cemiyet hadisesinin her safhasına kendi damgasını vurur.

Bir cemiyetin her ferdi, o cemiyetin inkişaf istikametlerini ayrı ayrı sezebilir. Fakat bu sezış, bu fertlerden herbirinin bir Şef olması için kafi değildir. Şef yalnız *sezen* değil, bu sezışleri kendi iradesinde merkezilleştiren adamdır. Şef, her zaman müteaddi (saldıran)dir. Fakat onun bu taaddisi (saldırısı) kendi ruhunun, ihtilalci hamlelerini başka ruhlara sindirmek ve aşılacak hududunda tevakkuf edemez (duramaz). Fazla olarak, bu aşılannmış ve tesir altına alınmış ruhlari sezilen hedeflere doğru yönlendirmek birer hareket haline getirmek lazımdır.

Şef'te bu suretle, *milli sezış, milli enerji ve milli hareket* kabiliyeti sentetize (sentez) olur. Hareket, bütün cemiyet mükyyasında genişler ve "milli" vasfını alır.

Gazi, Milli Mücadelenin Şefi'dir. Çünkü bu mücadeleyi hem sezmiş, hem sirayetlendirmiş, hem merkezlendirmiş, hem de ona, millet ölçüsünü vermiştir. Kazım Karabekir Paşa'da ise, milli irade hiçbir zaman merkezleşmemiş, fakat her zaman parçalanmıştır." (*Kadro*, (Sayı 17, s. 7-8)

Kadro Dergisinde, Mustafa Kemal için, Milli kahraman, maşeri irade, Büyük Şef, En büyük Şef, milletin birleşmiş iradesi, tek irade, Şef ve millet birliği, gibi kavramlar çeşitli kimselerin yazdığı yazılarda sık sık kullanılmaktadır. Bunların bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz:

"... İşte biz bu yeni Türkiye'yi milli kahramanımıza, Gazi Mustafa Kemal'e borçluyuz." (Vedat Nedim, Leipzig Sergisinde Türk Sesi, *Kadro*, Sayı 3, s. 39)

"... Verner Sombart, en son eserinde, Almanya'nın, Gazi, Lenin, Mussolini çapında, bir "*irade adamına*" muhtaç olduğunu, aksi halde kaosa doğru yuvarlanacağını söylüyor. Alman milletinin kuvvetli bir irade adamına olan hasretinin şiddetini, ancak, yoktan var olan Türk milleti takdir edebilir." (*Kadro, Kadro*, Sayı 5 s. 3)

"... O Türk milleti ki, her türlü vasıta ve imkandan mahrumdu. Bolluk içinde değil, kıtlık içinde idi. Varlık içinde değil, yoksulluk içinde idi. Fakat *'bir tek irade'*nin etrafında birleşmesini bildi." (a.g.m. s. 3)

"... İstiklal ve milliyet aşkının çocuğu olan Gazi'nin Türkiye'si.." (Yakup Kadri, Ankara-Moskova-Roma, *Kadro*, Sayı 11, s. 40)

"... Ne mutlu bu ihtiraslı ve tehlikeli işten (yarı müstemleke olmaktan kurtuluş) muzaffer çıkanlara!.. İşte, İstiklal Harbini yapan onlardır. "Lausanne" onların eseridir. "Nefsimize güvenerek söyleyebiliriz ki, Türkiye'ye taalluk eden işlerin ana ve temel esaslarının ne olduğunu biz biliriz" diyen adam onlardan biridir. Tarihte, dilde, sanatta, bizi, kendi kendimizi arayıp bulmaya sevkeden, *büyük iradenin sahibi* ise, onların birincisidir." (*Kadro, Kadro*, Sayı 12, s. 3)

"... Milliyetçiyiz, fakat, Büyük Şef hareket vermeseydi, tarih ve dil hamleleri, kimbilir daha ne kadar bekleyecekti." (Tahir Hayrettin, *Ayarlı Millet ve Plan, Kadro*, Sayı 18, s. 54)

"... *Yüksek Şefin* hayatı telakki tarzının iktisat sahasındaki tatbikatına geçmek, ikinci on yılın en şerefli işini teşkil edecektir." (Vedat Nedim, *İktisatta İstiklal, Kadro*, Sayı 22, s. 18)

"... *Şef esasen, kimseden danışmağa lüzum görmüyordu.. Bizde Cumhuriyet, millet ve Şef gibi, daha ilk gününden itibaren büyük kurtuluş davasının bir mücahiti olmuştur.*" (Burhan Asaf, *Gazi Cumhuriyet, Kadro*, Sayı 22, s. 26)

"... İlim diyorlar, ilim bitarafur. Ve ilmin vatani yoktur. Halbuki, Kemalist Türk inkılapçısına göre, ilim de millidir, ilmin de vatani vardır ve ilmin vatani burası olmak lazım gelir." (Yakup Kadri, *Fikirde İstiklal, Kadro*, Sayı 22, s. 32)

"... Türk milleti, *seni yeniden yaratan Şefin* bu sözünü (sözlerini) hiçbir zaman unutma." (*Kadro, Kadro*, Sayı 23, 5)

"... Bu milletin tarihi O'ndan (Mustafa Kemal'den) bir insan oğlundan istenilmesi kabil olmayan ve bir insan oğlunun takati (kudreti) haricinde kalan şeyleri istiyor.

Böyle bir vaziyetin doğmuş olması ve bir kahraman şahsında bu milletin bütün arzu ve iradelerinin temassül etmiş (benzeşmiş) bulunması, O'nun için ölçüsüz bir şeref olduğu kadar, millet için de ölçüsüz bir emniyettir.

Tarih içinde hiçbir şef, milletin mazisini ve kabiliyetlerini O'nun kadar bilmedi. Milletin haline O'nun kadar tasarruf etmedi. Ve milletin istikbali O'nun kadar müessir olmadı.

Mazisini ve kabiliyetlerini O'nun dilinden öğrenen ve hal'ini O'nun iradesinde müşahhaslaşuran (somutlaşuran) milletin, şimdi, istikbali için de, O'ndan müdahale ve istikamet beklemesi hakkıdır. Ve inancımız şudur ki: O bu milleti, maziye ait belalardan ve musibetlerden nasıl kurtarmışsa, istikbale ait bela ve musibetlerden de öylece masun bulunduracaktır. Milletin gelecekteki nizam ve saadetini ve çocuklarımızın gelecekteki huzur ve emniyetini tehdit edebilecek bu müstakbel bela ve musibetlerin en korkuncu ise, sınıf

mücadelesidir. Fakat sınıf tezdadı ve sınıf kavgası bir musibettir ki, onun herşeyden evvel kasdı, bizzat milletin kudretini teşkil eden bu *kan ve millet birliğinedir.*" (Kadro, Türk İnkılabında Gazi ve Bizim İnanımız, *Kadro*, Sayı 24, s. 3)

"... Yalnız bizi Almanya'dan ayıran bir tek hususiyetimiz vardı: Bir Şefin idaresi altında birleşmesini bilmek.

Almanya'nın bütün büyük ve küçük şehirlerinde Alman milleti, vatan-daş muharebeleri yaparken, Türkiye'de Türk milleti, Büyük Yolgöstericisinin etrafında halkalandı. İşte kapitalistçe sanayileşmiş memleketlerin hiçbirinde böyle bir *Şef ve millet birliğine, Şef ve millet kaynaşmasına*⁽⁶³⁾ tesadüf edilemez. Böyle memleketlerde, ancak, diktatörcü bir idare zoruyla, yapmacık bir birlik havası uyandırılabilir. Halbuki, Türkiye'de *Şef ve millet birliği*, milletin bünyesinden gelen, adeta tabii, adeta insiyaki bir vakiadır. (Vedat Neditim, Sanayileşme Davası, *Kadro*, Sayı 24, s. 17-18)⁽⁶⁴⁾

"... 1920'lerden beri milli ve beynelmilel tarihte, *Büyük Şefin iradesiy-le bir devir kapandı, yeni bir devir açıldı*" (Şevket Süreyya, Büyük Meclis ve İnkılap, *Kadro*, Sayı 25, s. 44)

"... Şefin emri her defasında yığınların heyecanlı iltihakını bekler. Yalnız bu iltihak hiçbir zaman bir nara olarak tecviz edilemez. Bu iltihak her defasında yığınların şuuruna dayanan, anlayışına dayanan, *inana dayanan* tasvibine delalet etmelidir." (Kadro, *Kadro*, Sayı 26, s. 4)

"... Bir inkılap neslinin en büyük seciyesi, İnkılabının ve Şefinin emrinde hizmetlerin en büyüğünden en küçüğüne kadar isimsiz ve merasimsiz, fasılasız koşmaktır.. O'nu (Dr. Reşit Galip) inkılabın en büyük Şefinin etrafını daima bir hale gibi saran, inkılabı ve *Şefe inanlarını kendilerine din ve ah-lak yapan* büyük öncüler ve mücahitler kadrosunun lekésiz bir timsali olarak kaydedecek ve daima yüceltecektir." (Kadro, Memleketin Büyük Kaybı, *Kadro*, Sayı 27, s. 4)

"... Sınıflara ve fırkalara bölünmüş millet bünyelerinin manevi yıkıntıları ortasında liderlik edebilmek için kan ter içinde didinen avazları çıktığı kadar haykıran insanları gördükçe, Türk milletinin yüksek ve kutlu mukaddaratını 14 yıldanberi zaferden zafere ileten *Büyük Şefin* yalçın kametini (boy-bosunu) tarihin zeminine heybetle aksetmiş görmek, O'nun esrarlı, onurlu sessiz ve alayışsız Şef kudretini, milletin varlığı gibi sağlam ve sonsuz gösteriyor.⁽⁶⁵⁾

Her tarafta, Şef-krizi ya bir fıslıtı, ya bir çılgın ya bir hazin müşahede halindedir. Memleketler var ki, şef mevkiinde olanların yanı başlarında fırtınalar esiyor. O memleketlerden bizimkine bakınca, bizim Şefin bulunduğu yüce noktada yaprak kımıldamadığını görmek kalplere sükun, dimağlara ferahlık veriyor. Milletten Şefe doğru muhabbetin, milletten Şefe doğru selahiyetin, milletten Şefe doğru sadakat ve itaatın bu ne hudutsuz ölçüsüdür ki,

Şefte, milletin bütün varlığı, bütün kurtuluş ve kuruluş kararı ve bütün manevi kıymetleri bu kadar eşsiz bir sembol bulabiliyor!

Kara halk yığınlarının umutsuzluktan şaşkınlığa kadar teessürler duyduğu,⁽⁶⁶⁾ hiddetlendiği yahut derin bir depresyon çukuruna düştüğü memleketlerden bizimkine bakınca, çalışan kolların yükseğinde, ileriye inanla bakan gözleriyle, insan gövdelerinin çalışkan karıncalar gibi kendilerine yeni yurdu yaptıklarını görmek, yıkılanın karşısında doğanın bizler olduğunu öyle su götürmez bir surette isbat ediyor ki, hadiseler yağmuru altında memlekete dönerken, insan Büyük Şefin büyük yurdu yarattığı devirde gelmiş olduğuna sevinerek, vazifesine bıraktığı noktada severek koşuluyor." (Kadro, *Kadro*, Sayı 31, s. 3-4)⁽⁶⁷⁾

"... Bu kolay bir iş değildir. Bu bir hususi sermaye hesabı yahut şahıs-ça faydalanma denemesi değildir. Bu bir millet ve memleket davasıdır ki, bu dar zamanda başarılabilmesi için, Türk memleketinin, Türk milletin ve Türk devletinin bir tek gövdede, *bir tek iz'an, bir tek duygu, bir tek şuur, bir tek irade haline gelmelerini emreder. Bunlar ancak Şef'te birleşir.*" (Kadro *Kadro*, Sayı 15, s. 4)⁽⁶⁸⁾

Görüldüğü gibi, yukarıda belirtilen ve Kadro'nun çeşitli sayılarında, gerek Kadro tarafından gerekse, çeşitli yazarlar tarafından yazılan yazıların hiçbir bilimsel temeli yoktur. Bunlar kişilerin inançlarına, heyecanlarına, ahlak ve din duygularına, hitap etmektedir. Buna rağmen, Kadro'da yer alan çeşitli yazılarda, "bilim", "ilmi" gibi kavramlara da sık sık rastlanmaktadır.

"... İnkılabımızın onuncu senesine bastığımız halde Darülfununumuzun ilim, ilim diye bize sunacağı şey hâlâ bir kötü tercüme veya kötü bir adaptasyondan ibaret kalacaksa, bu şahsiyetsiz sermayeyi, onu bize sunanların, kendileri için saklamaları çok daha hayırlı olur." (Şevket Süreyya, Darülfunun İnkılap Hassasiyeti ve Cavit Bey İküsatçılığı, *Kadro*, Sayı 14, s. 9)

"... 20 senedir aynı şeyleri tekrarlayan bir müderris, artık, Avupa'da bile misline tesadüf olunamayan, bir "ilim mummyası"dır. (Dr. Vedat Nedim, Devletin Yapıcılık ve İdarecilik Kudretine İnanmak Gerekir, *Kadro*, Sayı 15, s. 15)

"... 19. asrın darülfunun (üniversite) telakkisi, liberal zihniyetin bir mahsulüdür. Buna göre darülfünunda:

- a) İlim, ilim için yapılıdır. (İlimden başka bir maksat tecviz edilemez.)
- b) İlme, dışarıdan bir müdahale yapılamaz. (İlim ocağı müstakildir.)

19. asrın ilmi inkışafı, bu iki prensip olmasa idi, vücut bulamazdı. İnsanlık ortaçağın teokratik ve klerikal kasvetünden müsbet ilimlerin *hürriyet havasına* kavuşuyordu." (Burhan Asaf, Üniversitenin Manası, *Kadro*, Sayı 20, s. 25)

"... Bu itibarla inkılap kürsüleri, yalnız *ilmi bir sistem* halinde tam tedvin edilmemiş (kitaplaştırılmamış) olmakla beraber, parça parça anasını Türk münevverlerinin idrakine esasen emanet edilmiş bulunan inkılap fikriyatımız yalnız ilimleştirmekle kalmayacak, inkılap seyrinde her nevi fikri inhiraf (sapma) ve tagayyürlerin (değişmelerin) de hassas bekçisi olacaktır." (Şevket Süreyya, *İnkılap Kürsülerinde İnkılap İlimleşmelidir*, Sayı 28, s. 13)

Bu yazılarda ilim anlayışının bağımsız bir düşünceyi gerektirdiği, bilime siyasal iktidar tarafından baskı yapılamayacağı, baskı yapılmaması gerektiği hususları üzerinde durulmaktadır. Ayrıca ilme verilen değer belirtilmekte, "İnkılap Kürsülerinde İnkılap İlimleştirilmelidir" denmektedir. Bu ifadeler kendi içlerinde tutarsız olduğu gibi, Şef, Kadro, anlayışları ile de bağdaşmamaktadır. Kişilerin heyecanına, sübjektif taraflarına yönelen ifadelerle, Kadro, Şef anlayışıyla, bilimsel düşünce, bilim yöntemi anlayışlarının birbirleriyle bağdaşması mümkün değildir.

C. "Kahraman"ın "Destancı"sı "Kadro"

1934 yılı ortalarına doğru, *Kadro* Dergisi gelişen Türk burjuvazisi kesiminde tedirginlik yaratmaya başladı. Bu tedirginlik Kadro Dergisinin dediklerinden çok, kurucu ve yazarlarının bir kısmının Rusya'da okumaları, üniversite tahsillerini orada yapmaları ile ilgili idi. "Tek irade" Büyük Şef ve Daimi ve Değişmez Genel Başkan ve aynı zamanda Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal, Kadroculardan, Kadro Dergisinin kapatılmasını istedi. Kadroculara şu söyleniyordu: İnkılap ideolojisi parti tarafından yapılır. Cumhuriyet Halk Fırkası bunu yapıyor. Siz de ihtisas adamları, uzmanlar olarak devlet ve parti mekanizması içinde Türk inkılabına hizmetlerinizi sürdürünüz.⁽⁶⁹⁾ Kadro bu ciddi uyarı karşısında hiçbir tepki göstermedi ve dergiyi kapatmaya, yayını durdurmaya karar verdi. Ve bu kararını 34. sayısında açıkladı. (s. 2)

34. sayıda, Kadro imzasıyla yayınlanan yazı son derece ilginçtir. Şef-Kadro-Bilim-Siyasi İktidar ilişkilerini göstermesi bakımından bu yazı önemli bir belgedir. Bu yazı Kadrocuların niteliğini, "Tek İrade" Mustafa Kemal ile, Kadrocular arasındaki ilişkiyi de gayet açık bir şekilde gözler önüne sermektedir. Yazı şudur:

"... Her kahramanın bir destancı vardır. Destanlara geçmemiş kahramanlıklardan hiç kimsenin haberi olamaz. Yeryüzünde kimbilir, ne büyük hadiseler kendilerine layık bir ifade vasıtasından mahrum kaldıkları için, adı vakıalar gibi unutulup gitmiştir.

İş erinin, hareket erinin, kendi işlerini ve kendi hareketlerini zapt edecek ve tesbit edecek bir kimseyi çok defa yanı başında bulundurmamak istemesinin sırrı bundadır.

Eski devirlerde, "vakantüvisler" ve şairler, fütihat yollarında serdarlarla atbaşı beraber dolaşırlardı. Otağların hatırı en çok sayılan konukları onlardı. Çünkü bir "vakantüvis" isterse bir zaferi hezimet ve bir hezimetü zafer şekline sokabilir. Bir şair de levent bir yiğiti bir kambur cüce ve kambur bir cüceyi levent bir yiğit kılığında göstermek kudretini haizdir.

Hemen çoğu derin ve ince bir "intuition" sahibi olan iş ve hareket adamları bunu iyi bilirler ve meydana koydukları eserin herkesten önce bunlar tarafından tasdik ve takdir edilmesini isterler. *Zira halkın hafızası zayıftır. Yüreği kayıptır. Hiçbir şey yazılıp mühürlenmeden ona tevdi olunamaz.*

Zaten yazılıp mühürlenmemiş bir işin yalnız iş olarak ne ehemmiyeti vardır? Bu iş mutlaka kağıt ve mermer üstünde birer satır haline girecek ve ancak o zaman ebediyet içindeki mana ve kıymetini kazanacaktır.

Kahraman için destancısız kalmaktan daha feci bir şey vardır. Kötü, beceriksiz ve anlayışsız bir destancının eline düşmek... Sezar bundan korktuğu için kendi yaptıklarını kendi eliyle vesikalandırmıştır. İkinci Sezar, -yani Sezar Borgia- ise haleflerinin çoğuna birbirinden iğrenç birer cinayet ve melanet şeklinde görünen bütün siyasi ve askeri işlerinin hakiki ve müsbet kıymetini, ancak, Nicola Machiavel'in yardımıyla bir yüksek devlet düsturu halinde tesbit etmiştir.

Meselenin en garip tarafı şudur ki, Machiavel'in maruf kitabı, aslında, Sezar Borgia'nın yapıtlarının hikayesinden veya bir izahından ibaret iken, yazarın dehasından doğma orijinal bir doktrin ifadesi olarak telakki edilmiştir. Halbuki, Machiavelisma, Sezar Borgia'nın rejiminin ideolojisinden başka bir şey değildir.

Valansiye Dukasının Machiavel tarafından işlenmemiş kısmı, hususi ve insani siması, yani hammaddesi, bugün, hala, bir sürü kötü romancılarla, korkunç tip meraklısı tiyatro muharrirlerinin malı olmaktan kurtulamıyor. Fakat, *Machiavel'in anlattığı genç ve iradeli devlet adamı* tarafı, yeni devir Avrupasının ortasında emsalsiz bir diktatör örneği olarak yaşamakta devam ediyor.

Şu itibar ile diyebiliriz ki, fikirleşmemiş her hadise, çöl ortasında bir nidadır. O, kime hitap eder? Onu, kim işitir?" (Kadro, *Kadro*, Sayı 34, s.3-4)

Kadro'nun bu yazısı üç yıl boyunca sürekli olarak yayınlanan Kadro'nun, özelliklerini, siyasal iktidara karşı tutumunu, özgür düşünce ve bilim anlayışını göstermesi bakımından çok önemlidir. Burada Kadrocular, Büyük Şef ve Daimi ve Değişmez Genel Başkan ve aynı zamanda Cumhurbaşkanı, "Tek irade" Gazi Mustafa Kemal'e açıkça ve biraz da serzenişte bulunarak şöyle demektedirler: "Sen bulunmaz bir iradesin, tek iradesin. Büyük Şefsin. En büyük Şefsin. İnkılap senin iradene göre başladı ve yürüyor. Sen destanlar yarattın. Sen bir kahramansın. Biz de senin destanını yazan adamlarız. Her kahramanın bir destancıya ihtiyacı vardır. Kahramanlar destancısız olmazlar. Eğer kahramanlar yaptıkları kahramanlıkların destanını yazanlardan mahrum kalırlarsa ebedi olamazlar. Hele kötü bir destancıya düşerlerse, bu onlar için büyük bir felaket olur. O bakımdan derginin yayınına izin ver. Biz

de sana destanlar düzmeye devam edelim. Zira gelecek nesil seni bizim yazdıklarımızla öğrenecektir."

Burada, Kadrocuların, eski devir vakanüvislerinden söz açarak, kendilerini vakanüvislere benzetmeleri de son derece ilginçtir. Dürüst bir benzetmedir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde, vakanüvisler sarayda otururlar, padişahların istek ve arzularına göre tarih yazarlardı. Resmi tarih yazıcıları idiler. Vakanüvisler padişahların istek ve iradelerine göre, "bir zaferi hizmet veya bir hezimet zafer" olarak gösterebilirlerdi. Vakanüvislerden başka, onların dışında da tarih yazıcılığı yoktu. Sarayda veya başka yerlerde çok büyük itibar görürlerdi. İşte, Kadrocular, Büyük Şef, Tek irade, Gazi Mustafa Kemal'e, "... biz de senin vakanüvisleriniziz, her şeyi senin dediğin, istediğin gibi yazıyoruz. Sen sınıfsız, tezatsız, imtiyazsız millet istedin, biz de onu yazıyoruz. Sen kaynaşmış bir Türk milleti, dedin, biz de onu yazıyoruz. Sınıf kavgası yaratmayacağız, fabrika sahibi ile amele, toprak sahibi ile topraksız köylüyü, aynı derecede koruyacağız, dedin biz de onu yazıyoruz. Öyleyse izin ver destan yazmaya devam edelim."

Siyasi iktidar ile bu kadar iç içe giren, siyasi iktidarın izniyle yayına başlayan, siyasi iktidar istemediği zaman yayını durduran bir dergiden veya bu derginin kurucuları ve yazarlarından bilimsel bir davranış beklenemez. Zira bilim, herşeyden önce, özgür, bağımsız, bir düşünceyi gerektirir. Özgürlüğün, bağımsızlığın ise, herşeyden önce, düşünceyi ve bilgi üretilmesini kısıtlayan güçlere, bu güçlerin en başında gelen siyasal iktidara karşı sağlanması ve korunması gerekir.

Kadrocuların, halka güvensizlikleri ve halkı horlamaları burada bir ke-re daha kendini göstermektedir. Açıkça şu söyleniyor: Halkın hafızası zayıftır, yüreği kaypaktır. Bu bakımdan olanları çabuk unuttur. Biz ne yazarsak ileriye onlar kalır. Herkes geçmişi, bizim yazdıklarımızdan öğrenir. Biz de Kahramana destanlar düzdüğümüze göre, geçmiş, daima bizim anlattığımız gibi öğrenilecektir. "Hiçbir şeyi yazıp mühürlemeden halka tevdi etmemeliyiz", denmektedir. Bu güdümlü ve yukarıdan denetlenen bilgi üretiminin ta kendisidir. Halk yığınlarının herhangi bir olayı kendisinin yorumlamasına izin verilmemektedir. Ona, "gerçek" diye siyasal iktidarın ürettiği bilgiler sunulmaktadır.

Öte yandan, Kadrocular, olayları, "Büyük Şef'in, "Tek irade"nin istek ve arzusuyla açıkladıkları gibi, bazı olguların da zaten anlaşılamayacağını, bilinemeyeceğini, ifade etmektedirler. Bazı olaylar, olgular, onların nedenleri, ne kadar araştırılırsa araştırılsın, zaten bilinemez, anlaşılabilir, denmektedir. Şevket Süreyya, Ziya Gökalp ile ilgili bir yazısında şöyle söylemektedir:

"... Filvaki bir büyük adamın eserini anlayabilmek için, onun yetiştiği muhiti, ilk hayat şartlarını bilmek lazımdır, denilir. Vakıa ben bu fikirde değilim. Bana kalsa bir milletin tarihine ve Şuuruna karışmış bir büyük adamın tekevvün ediş (varoluş) şartları daima *meçhul kalacaktır*. Bir büyük adam nasıl doğar? Nasıl kendini yaratır? Bu yaratışta çocukluğun, genç çağın, aile, mektep, şehir, muhitinin tesirleri ne kadardır? Zannediyorum ki, bu suallerin *kati cevapları hiçbir zaman bilinmeyecektir.*" (Şevket Süreyya, Ziya Gökalp, *Kadro*, Sayı 2, s. 29)

Görüldüğü gibi, Şevket Süreyya, bazı şeylerin hiç bilinemeyeceğini, *meçhul kalacağını* belirtmektedir. Bu bilimsel bir tutum değildir. İdealist bir tutumdur. Pozitivizmden etkilenmedir. Olgularla, olgusal ilişkilerle organik bağları olmayan düşüncelerin ise idealist olması kaçınılmazdır.

V. Kadro'nun Ulusal Kurtuluş Savaşlarına ve Siyasal Bağımsızlığa Verdiği Önem

Milli bağımsızlık konusu, Kadro'nun üzerinde en fazla durduğu, en fazla önem verdiği konudur. "Türk milli kurtuluş savaşı, dünyada, müstemlekeciliğe (sömürgeciliğe) karşı verilmiş ilk savaştır. Bu bakımdan dünyanın esir olan, köle olan bütün milletlerine örnek olmuştur." denilmektedir. Bundan sonra, dünyanın neresinde olursa olsun, bütün kurtuluş savaşlarına saygı duyulduğu ve savaşanların yanında bulunduğu da ilave edilmektedir. Hatta Kadro, milli kurtuluş davasında bütün dünyaya örnek olmak, öncü olmak konusu üzerinde ısrar ve kıskançlıkla durmaktadır. Burhan Asaf'ı dinleyelim:

"... Kadro, neşriyatına başladığı ilk günden itibaren inkılabımızın cihanşümüllük (evrensellik) ve milli kurtuluşları için mücadele eden milletlere karşı öncülük vasfını işlemeyi bir vazife bilmıştır. Hatta bununla da kalmamış bu rolü benimsemek isteyen başka memleketlerin neşriyatına karşı vaziyet alarak, milli kurtuluş davasında öncü olmanın birtakım şartlara dayandığını, bu şartları haiz olmayan memleketlerin buna nafîle yere yeltenmemeleri gerektiğini yazmıştı."⁽⁷⁰⁾

"... Filvaki milli kurtuluş davasında öncü olmak, sadece bu rolü benimsemiş olmak değildir. Milli kurtuluş, siyasi, iktisadi, kültürel esasları bakımından o kadar sarîh, o kadar malum bir davadır ki, herhangi bir milletin *buna sarılması kadar*, bunu öncü sıfatı ile ileriye götürmesi için de ilk şart bu esaslara kavlen (sözde) değil, fiilen iltihak etmiş olmak, yani bunlara göre *amel etmektir*. Bu esasların başında ise, *müstemleke katmak, müstemleke olmak kadar, müstemleke kullanmayı yani müstemlekecilik yapmayı da şiddet ve nefretle reddetmek* gelir.

Müstemlekesi olan yahut başlıca gayesi kendisine müstemlekeler edinmek olan memleketler milli kurtuluş davasında öncü olmak rolünü istedikleri kadar benimsemek istesinler, hadiseler, onların yüzündeki maskeyi ergeç aşağı alacak ve masum milletleri himayeleri altına almak arzusunun arkasındaki hakiki niyetleri açığa vuracaktır.

Yalnız, milli kurtuluş davasında öncü olmak rolü kendilerine tarih tarafından verilmediği gibi hadiseler tarafından da mütemadiyen tezkip edildiği, yani emperyalist oldukları söylenen bir keyfiyet olduğu halde, ikide birde bu gibi memleketlerin, bu temiz davaya el uzatmaları da gösteriyor ki, dava benimsenmeye değer bir davadır. Mevcuttur. Mühimdir. Şereflidir. (Burhan Asaf, Milli kurtuluş davasını tarih, Mikado'ya yahut Mussolini'ye vermemiştir. *Kadro*, Sayı 24, s. 42-43)

Burhan Asafın Milli Kurtuluş Davası ile ilgili görüşlerinin üzerinde ciddiyetle durmak gerekir. Bir kere davanın, mevcut olduğu, mühim ve şerefli bir dava olduğu söylenmektedir. Bu bakımdan desteklenmesinin gerekli olduğu ileri sürülmektedir. Öte yandan, milli kurtuluş davasının, siyasi, iktisadi, kültürel esaslarına sözde değil, fiili olarak sarılmak, bunu eylemlerle göstermek gerekir, denmektedir. Bu ise, emperyalist ve sömürgeci boyunduruğa karşı mücadele etmek kadar, sömürgecilik yapmamayı ve sömürge kullanmamayı da gerekli kılmaktadır. Bunların reddedilmesini şart koşmaktadır. "Müstemele kalmak, yahut müstemele olmak kadar, müstemele kullanmayı, yani müstemelececilik yapmayı da şiddet ve nefretle reddetmek" gerekir. Üçüncü olarak, bu özelliklere sahip olmayan ülkelerin milli kurtuluş davasına öncü olamayacağı ifade edilmektedir. Bu özellikleri göstermeyen devletlerin milli kurtuluş davasına öncü olmaları şöyle dursun, bu davaya inandıkları bile söylenemez. Burhan Asaf bu konudaki öncülük rolünün sadece, Türkiye tarafından yerine getirileceğini iddia etmektedir.

"... İlk milli kurtuluş inkılabını yapmış olan Türkiye olduğu gibi "*rehber millet*" vazifesini ifa etmekle, yapacak olan da Türkiye'dir... Mecmumuz umar ki, milli kurtuluş davasında öncü ve rehber millet olmak vasfımıza, Türk inkılapçıları, gereği gibi bağlanacaklardır." (a.g.m. s. 46)

Milli Kurtuluş Savaşına verilen önem ve Türk inkılabının bu konudaki öncülüğü üzerinde *Kadro* Dergisinde sık sık durulmuştur. Gerçek dolaylı gerek dolaysız olarak, bu konuya ilişkin pek çok yazı yayınlanmıştır.

"... Milli kurtuluş inkılabını noksansız ve bütün diğer mazlum *milletlere* örnek bir surette tamamlamaya çalışan Türkiye'de herkes, "milliyetçilik" yüzüğünün yalnız kendinde olduğu iddiasındadır... Yalnız, tarihin hür, müstakil ve müsavi haklı milletlerin doğuşuna gebe kaldığı o büyük günlerde, yüzüğü inhisar altına almak, kimsenin aklına gelmez." (*Kadro, Kadro*, Sayı 2, s. 3)

"... Bütün diğer Asya milletleri kadar büyük ve modern tekniği almak

cihetinde olan Türkiye inkılabını sistemleştirmekle, Asya'nın öncü milletlerinden biri olacaktır. Eğer, Türkiye bu işi şamil bir felsefi görüşe ve ahenkli bir içtimai nizama bağlayarak başarır, yani modern tekniğe malik olur ve *tezatsız millet* tipini yaratabilirse, Türk milleti, 20. asrın, Asya'nın kurtuluşu asrı olmasında ve yepyeni vasıfta bir Asya milliyetçiliğinin doğuşunda en büyük emeği geçmiş millet olacaktır." (Burhan Asaf Asya, *Kadro*, Sayı 3, s. 14-15)

"... Milli kurtuluş hareketleri bugünkü dünya nizamından muzdarip olan bütün milletlerin, siyasi ve iktisadi hakları kayıt ve şart altına alınmış bütün memleketlerin müşterek davasıdır. Bu itibarla, milli kurtuluş hareketlerine giren veya girmeye namzet bulunan millet ve memleketlerin, aralarında ne kadar mesafe veya ne kadar lisan, kan ve mahiyet farkı olursa olsun, mücadelenin mevzuu ve gayeleri itibarıyla aralarında manevi bir mukadderat iştiraki vardır. Bu manevi mukadderat iştirakinin idraki milli kurtuluş hareketlerinin bütün cihana şamil ehemmiyetünün her vesile ile ilanı, bu hareketlerin şumül ve itibar bulması için şarttır." (Şevket Süreyya, Milli Kurtuluş Hareketlerinin Ana Prensipleri, *Kadro*, Sayı 8, s. 10; *İnkılap ve Kadro*, s. 129-138)

"... Bir milli kurtuluş hareketi ne münhasıran siyasi, ne de münhasıran hukuki bir hadisedir. Bu hareket milletin siyasi ve iktisadi istiklalini ve bu istiklale müstenid müstakil bir devlet sisteminin bütün ideolojik unsurlarını ihtiva eden bir "yeniden doğuş ve kurtuluş" hadisesidir.

Milli Kurtuluş hareketleri, "millet" in "millet" olarak istiklalini amaç edinir. Bu istiklalini yalnız kazanılması değil, muhafaza ve idame edilebilmesi için de millet vahdetini zedeleyen ferdiyetçi, zümrevi ve sınıflı şarlara bu davada yer verilmemesi lazımdır." (a.g.m. s. 10-11)

"... Milli kurtuluş hareketlerinin tam ve hakiki mümessili Türkiye'dir. Bir taraftan muasır nizamın en evrensel tezaadı olan müstemleke şartlarına, diğer taraftan da, bu tezaadın dahilinde mümessil ve müdafii olan müesseselere ve kaidelere karşı milletin fiilen ve silahlı başkaldırısı ilk defa Türkiye'de görüldü.

Gerek millet içinde, gerek milletler arasındaki tezatların kül halinde tasfiyesini güden ve bir taraftan cihanda siyaseten müstakil ve diğer taraftan *iktisaden tezatsız*, yeni bir millet nizamını getirecek olan Türk inkılabı, yalnız milli tarihimizin değil, bütün beşer tarihinin en nadir ve en manalı hareketlerinden biridir.

Taktik ve stratejik zikzaklar, coğrafi şartlar ve memleketlerin ırk ve tarihlerinden gelen kabiliyet dereceleri istisna edilirse, kuvvetle iddia olunabilir ki, devrimizde cereyan eden ve yarın cereyan edecek olan bütün ulusal kurtuluş hareketleri, ana prensipleri itibarıyla, Türk milli inkılabının arkasından ve onun manevi çıkışı ve prensipleri üstünde yürüyecektir.

Tarih devirlerinin bütün gelişiminde beşer tarihinin seyrine müdahale eden ve medeniyetin ilk adımlarından itibaren tarihin birçok dönüm noktalarına müessir olan Türk milleti, şimdi de kendi milli kurtuluş hareketiyle, cihanın sayısız insan kütelerine yeni bir yol çizmekte ve bir istikamet vermektedir.

Müstakil milleti, *tezatsız milleti*, bütün fonksiyonları nizam altına alınmış, bütün hareket kanunları idrak edilmiş, hem kendi kanuniyetlerinin, hem üstünde yaşadığı tabiatın bütün kör ve asi kuvvetlerini tahakkümü altına almış yeni millet tipini cihana Türk milleti verecektir." (a.g.m. s. 11-12)

"... Türkiye için milli kurtuluş davasının rehber ve öncü milleti olmak, başkaları için olduğu gibi özenti ve ekleme bir sıfat değildir. Türkiye'nin milli kurtuluş davasına ait cihanı görüş tarzını bütün felsefi, içtimai, iktisadi ve siyasi unsurlarıyla beraber ve bir kül halinde cihana vermesi, Türk inkılabının aslında ve asliyetinde yatan bir keyfiyettir." (Burhan Asaf, Milli Kurtuluş İnkılabının Cihanşümül Ehemmiyetini Anlıyan Anlıyana, *Kadro*, Sayı 18, s. 41-42)

"... Türk vatanında inkılabın selameti ve cihanda, istikalleri takyit olunmuş bütün mazlum milletlerin istiklal örneği ve timsali olan inkılabımızın zaferi ancak, memleketimizde "Türkiye Cumhuriyeti" şeklinde tecellisini bulan halk hakimiyeti nizamının devam ve bekasına bağlıdır." (*Kadro*, *Kadro*, Sayı 22, s. 8)

Milli Kurtuluş Hareketleri, Türk Milli Kurtuluş İnkılabı ve dünyaya, esir ve köle halklara yapacağı öncülük konusunda *Kadro* Dergisinde bu ve buna benzer yazılara sık sık rastlanmaktadır.⁽⁷¹⁾ Fakat, Kadronun veya *Kadro* kurucuları ve yazarlarının bu görüşlerini, daima, Türkiye'nin somut sosyo-ekonomik ve politik yapısı içinde değerlendirmek gerekir. Bilindiği gibi, Lozan emperyalist bölüşümünde Kürdistan parçalanmış ve Kürt ulusu üzerinde böl-yönet politikası uygulanmıştır. Bu politikanın esas sahibi İngiliz emperyalizmi ve Fransız emperyalizmidir. Fakat 1920 yıllarının en güçlü emperyalist devletleri, Orta-Doğu bölgesinde, kendi emperyalist ilişkilerini üretebilmek ve yeniden üretebilmek için, Kürdistan'dan bölgedeki devletlere de pay vermeyi ve bu suretle bu hükümetleri, bu devletleri kendilerine bağlamayı uygun gördüler. Böylece Kemalistlere Kürdistan'dan önemli bir pay verip, onları, İngiliz emperyalizminin Orta-Doğu'daki işbirlikçileri haline getirdiler. Böylece İngiliz emperyalizmi, Kürdistan'ın doğal kaynak bakımından son derece zengin olan kesimini (Güney Kürdistan) kendisine bıraktı. Kürdistan'ın gerek bu bölgedeki, gerek öteki kesimlerindeki denetimi de, kendisine bağımlı kıldığı hükümetlerin aracılığı ile yürüttü. Bu çok doğal bir olaydır. Kürdistan Ortadoğu'da, en az dört devlet tarafından kontrol edil-

diğine göre, bu devletlerin sömürgeleştirdikleri ve kendi toprakları, kendi mülkleri saydıkları Kürdistan'ı müşterek, politik, ideolojik ve askeri eylemlerle kontrol etmeleri de doğaldır. Çünkü, Kürdistan müşterek sömürgeleridir. Kürt ulusunun Kürdistan'ın herhangi bir bölgesinde, kendi ulusal kurtuluşu için giriştiği mücadele, doğal olarak öteki kesimlerdeki Kürtleri de etkileyeceğinden, müşterek eylemlerde bulunmaları nesnel bir zaruret olarak ortaya çıkmaktadır.

Kürt ulusu üzerinde böylesine bir boyunduruk sürdürülürken, Kadrocuların, dünyadaki ulusal kurtuluş mücadelelerinde kendilerini öncü görmeleri, fikir üretiminin ne derece güdümlü olduğunu açıkça göstermektedir. Kürt ulusu üzerinde, İngiliz ve Fransız emperyalizmi ile birlikte boyunduruk sürdürülürken, bu konuda emperyalist güçlerle yoğun bir işbirliğine girmişken, Kürt ulusunu esir etme eylemleri günden güne yoğunlaşırken, Kemalistler, Şarkın, hangi köle milletine, hangi esir milletine, hangi mazlum milletine örnek olmuştur? İngiliz emperyalizmi ve Fransız emperyalizmi ile müşterek sürdürülen eylemlere rağmen, dünyadaki ulusal kurtuluş mücadelelerinde öncülüğü, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliğine bile bırakmayı, "bu işi en iyi biz yaparız, dünyada, ulusal kurtuluş mücadelelerine Türk milletinden, bizden başka önder olabilecek millet yoktur" demeleri, en azından yüzsüzlük değil midir?

Kaldı ki, bu sırada, Kürdistan'ın öteki kesimlerinde olduğu gibi, Türkiye'de bırakılan kesiminde de, darağaçları eksik olmamakta, kitle halinde sürgünler ve katliamlar birbirini izlemektedir. Kürt ulusuna karşı yoğun bir baskı ve terör politikası uygulanmaktadır. Kürtler düşman ilan edilmektedir. Bütün bunlara rağmen, emperyalizmin işbirlikçisi, sömürgeci kemalistler, dünyadaki ulusal kurtuluş mücadelelerinin şampiyonluğunu da kimselere layık görmemektedirler.

Kadro'nun ve kadrocuların, "Milli kurtuluş savaşlarına bizden başka hiç kimse önder olamaz", demesine rağmen, milli kurtuluşları için mücadele eden halkları küçümsediklerine, bilakis emperyalizmi alkışladıklarına dair bir örnek daha verebiliriz. Şevket Süreyya, "Beynelmilel Fikir Hareketleri Arasında Türk Nasyonalizmi" yazısında şöyle diyor:

"... Mesela aynı Mecliste 1924 ten evvel, Mebus Tardıyo'ya göre Fransız ordusunun Faş'taki hareketi bir temdin (uslandırma) işi idi ama, yine aynı mecliste komünist mebus Doriya'ya göre bu hareket, zalimlerin mazlumları vahşi bir katliamından, iptidai bir ehli salip ruhunun uyanışından başka bir şey değildi. Tardıyo, meclis kürsüsünde Cebel ve Merakeş'teki nafia inşaatının resimlerini gösterirken, Doriyo, bu kürsünün önüne ve bütün mebuslar-

la gazete fotoğrafçılarının iyi görebilecekleri yerlere, Rif'teki Fransız çavuşları tarafından başları kesilmiş birtakım Arap köylülerinin resimlerini yapıştırıyordu.

Çünkü o kürsüde ne Doriyo, ne de Tardiyo milletin mümessili değildiler. Her ikisi de o kürsüyü, kendi dar, sınıfı veya zümrevi menfaatlerini diğer tarafa karşı müdafaa veya teyit için bir tribün gibi kullanmak rolünü oynuyorlardı." (*Kadro*, Sayı 20, s. 7)

Görüldüğü gibi Şevket Süreyya, Fransa'nun sömürgesi Fas'taki eylemlerini, katiyen eleştirmemekte, Fransız sömürgecileri tarafından başları kesilen, ulusal kurtuluşçu Arap köylüleri yanında yer almamaktadır. Bunun ötesinde Fransız sömürgeciliğine karşı çıkan komünist bir Fransız ile, sömürgelerde katliamlar sürdüren bir Fransız aynı kefeye koymaktadır. Bu örnek Kemalistlerin, milli kurtuluş savaşlarına önder olmak şöyle dursun milli kurtuluşları için mücadele veren milletleri küçümsediklerini de açıkça göstermektedir. Bütün bunlara, rağmen, "kurtuluş savaşlarına bizden başka hiç kimse önder olamaz" diye böbürlenmekten hiç geri durmamaktadırlar.

VI. Kadro'nun Kürt Sorununa İlişkin Görüşü

Kadro Dergisinde, Şevket Süreyya ve İsmail Hüsrev, zaman zaman derebeylik konusunda yazılar yayınlamışlardır. Bu yazılarda Kadro'nun Kürtler hakkındaki görüşlerini tesbit etmek mümkündür.

A. Şevket Süreyya

Şevket Süreyya, Naşit Hakkı'nın (Uluğ) *Derebeyi ve Dersim*,⁽⁷²⁾ kitabı hakkında şunları söylemektedir:

"... Eski Osmanlı vesikalarına göre Van ve Diyarbakır vilayetlerinde 24 "Osmanlı sancağı", 12 "Ektrat Beyliği" (Ektrat sözü Kürt sözünün çoğulu olarak kullanılmaktadır) ve 9 "Mefruzulkalem hükümet" (Kürt hükümeti) vardır. Sancak, devlet idaresine bağlı olan yerlerdir. Ektrat beyliklerine devletin görünürde bir müdahalesi vardır. Fakat Kürt hükümetleri ne varidatına, ne de idaresine, devletin müdahalesi olmayan, müstakil, fakat iptidai derebeyi hükümetleridir. Bu vesikalara göre, mesela, Palu bir hükümettir. Bitlis bir hükümettir. Bu hükümet reislerinin istiklal alameti olan "davul" ve "bayrak"ı vardır. Kendilerine divandan zaman zaman name ve ferman yazılır.

Bu manzaranın manası, "Van ve Diyarbakır eyaletleri, eski Osmanlı İmparatorluğunca hiçbir zaman *tam teshir olunmamış* (zaptolunmamış)" demektir. Tanzimattan ve bilhassa Meşrutiyetten sonra, bu mıntukalarda yapılacak istenilen ıslahat, hiçbir zaman tam bir inkıyad (boyun eğme, kendini teslim etme) altına alınamayan ve içtimai temeli esasından tasfiye olunamayan derebeyinin daima mukavemetine maruz kaldı. Yeni Türkiye'nin bu yerlerde eski Osmanlı İmparatorluğundan miras aldığı şey, zaptolunmamış, egemenlik altına alınmamış, bir toprak parçası üstünde, tecanüsünü bulmamış bir iptidai cemiyettir. Bu cemiyetin dahili ve iktisadi münasebetlerine hakim olan usuller ve şekiller, geri ve menfur bir derebeyliğin vahşi usulleri ve şekilleri idi." (Şevket Süreyya, *Derebeyi ve Dersim, Kadro*, Sayı 6, s. 42)

Şevket Süreyya'nın bu ifadelerinden şu hususlar gayet açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu devrinde, Doğu'da Kürt Beylikleri ve Kürt hükümetleri vardı. Fakat buraları Osmanlılar tam olarak zaptedememişlerdi. Tanzimattan itibaren, bölgeyi tam olarak zaptetmek için sürdürülen girişimler Kürtlerin tepkisi ile karşılaşılıyordu. İşte Osmanlı İmparatorluğu zamanında zaptedilemeyen bu bölgeyi zaptetmek görevini tarih, Kemalist Cumhuriyete vermiştir. Bölgeyi tam anlamıyla zaptedip işgal ve ilhak etmek, Türk devletinin bünyesine katmak, Kemalist inkılabın en büyük görevidir. Ulusal kurtuluş adına övgüler düzen, ezilen ulusların, köle ve esir ulusların kurtuluşuna önder olduklarını söylemekten büyük bir zevk duyan Kemalistler, Kürtlerin yaşadığı alanı zaptedip Kürt ulusunu boyunduruk altına almayı ve esir etmeyi temel görevleri arasında sayıyorlar. Bu eylemlerini gizlemek, örtmek için de, "geri ve menfur bir derebeyliğin vahşi usulleri ve şekilleri" ile savaşıyoruz, diyorlardı. Fakat Osmanlı İmparatorluğu döneminde Osmanlı'nın bütün tertiplerine rağmen zaptedilemeyen bu bölge yani Kürdistan, artık, rahatlıkla zaptedilebilirdi. Çünkü, Kürdistan en az dört parçaya ayrılmış ve herbir parçası ayrı ayrı devletler tarafından işgal edilmişti. Kürt ulusuna karşı, böl-yönet politikası uygulanıyordu. Ve bu politikanın mimarı zamanın en güçlü emperyalist devleti İngiltere idi. İngiliz ve Fransız emperyalizmi ile sıkı bir işbirliğine giren, Kürdistan üzerindeki politik, ideolojik ve askeri eylemleri emperyalistlerle müştereken sürdüren Kemalistler, artık kendi paylarına düşen Kürdistan üzerinde daha etkin olabiliyorlardı.

"... Osmanlı İmparatorluğu devrinde, Van ve Diyarbekir eyaletlerinin tarihi, bu yerlerde Türk nüfusunun, Türk dilinin ve harsının, ezilmesi, temsil olunmaması ve yabancılaşması tarihi oldu. Osmanlı tarihinin bütün devirleri Van ve Diyarbekir eyaletlerinde iktisaden ve hukuken serbest Türk köylü ve şehirlisiyle, ferdin, iktisadi ve hukuki esaretine ve sıkı bir toprak bentliğe istinad eden Kürt feodalizmi arasındaki mücadele ile geçer. Bu mücadelede Osmanlı Sarayını biz, daima Türk'ün aleyhine cephe almış görürüz. O zaman Şark hudutlarında daima büyük bir tehlike gibi sayılan Acem istilalarına karşı, bu hudutlara Kürt beyliklerinin, saraya ekseriya sadık kalan toplu kuvvetlerini bulundurmamak endişesi, Cezireiulya yaylalarına (Doğunun yüksek yaylaları) daha Osmanlı saltanatı kurulmadan önce yerleşen Oğuz Türklerinin, her gün biraz daha kuvvetlendirilen Kürt feodalizmine kurban edilmesini hemedense icap ettirmişti." (a.g.m. s. 42)

Şevket Süreyya yazısının bu bölümünde, Kürt beyliklerinin ve Kürt hükümetlerinin, İran ile Osmanlı arasında, tampon hükümetler olarak varlı-

ğını sürdürdüğünü belirtiyor. Bu bölgedeki çatışmanın, "ilkel, çoban, vahşi," "Kürt feodalizmi ile, "iktisaden ve hukuken serbest Türk şehirli köylüsü", arasında olduğunu belirtiyor. Bu arada Osmanlılardan daha önceki bir devirde Türklerin, Anadolu'nun doğu kesimlerine geldiğini belirtmesine rağmen, Anadolu'nun yerli halkları konusunda, hiçbir şey söylememektedir. Türkler Anadolu'ya gelmezden önce (1028) Doğuda, Van Gölü çevrelerinde yaşayan yerli halk, yani Kürtler konusunda hiçbir şey söylememiştir. Öte yandan, aşağı yukarı aynı zaman ve mekan boyutunda, Kürtlerin, "ilkel, çoban, vahşi bir feodalizm" içinde yaşarlarken, Türklerin, "iktisaden ve hukuken serbest şehirli köylü" olmaları çok ilginç bir durumdur.

"... Derebeylik nizamı tarihin çok eski devirlerinden beri her yayıldığı yerde, gerek istihsal vasıtaları, gerek toprak, gerekse sanat mahsulleri üstünde Türk müstahsilinin fiili mülkiyetine dayanan, serbest bir iktisat nizamı kuran Türklerin içtimai ve hukuki ananelerine zıttır. Eski Türk hukuku her Türk'ün ocağına, sürüsüne ve toprağına tasarrufuna dayanır. Bunun içindir ki biz gittiğimiz yerlere, hiç olmazsa kendi ırkımızdan olanlar için, daima şahsi mülkiyeti ve küçük çiftçiliği götürdük. Bunun içindir ki, ocak ve bacasından duman tüten bir yurt, Türkçede istikrarın, emniyet ve nizamın sembolüdür. Fakat Kürtlük bir iktisadi rejimdir ki, esasında, herşeyden evvel koyu bir toprak köleliği, yani müstahsilin yurtsuzluğu ve topraksızlığı yatar."(a.g.m.s. 43)

Görüldüğü gibi, burada *Kürtlük*, ilkel, geri, vahşi, bir üretim biçimi olarak sunulmaktadır. Kürtlük, koyu bir toprak köleliği ile birlikte ele alınmaktadır. Şevket Süreyya, "biz kendi ırkımızdan olanlar" için, daima özel mülkiyeti ve küçük çiftçiliği götürdük, diyor. Kürt milletini bu derece küçümseyip, Türklüğü yüceltme (!) eylemi içine girmesinin temel nedeni ise gayet açık. Bizzat kendisinin itiraf ettiği üzere, Şef'in destancısıdır.

"... Türk unsurunun bilhassa, 9. asırdan itibaren başlayan son yayılışı tarihinde, ne Arap'a, ne Rum'a ne Slav, Macar ve Alman camiasına temessül ettiği (benzeşüğü) hiçbir zaman söylenemez. Bu camialar önünde, kendi harasının, kendi hukuk ve iktisat nizamının hezimetü ile karşılaşmış bir tek Türk cüzütamı göremeyiz. Bu son yayılış dalgasının bütün kolları dağıldıkları her yerde, ancak, mütefevvik (üstün) unsur ve temsil edici unsur olarak kaldılar. Yalnız Osmanlı sarayının Acem hudutlarındaki kötü ve dar siyasetinden sonradır ki, Cezireiulya vadilerini dolduran kalabalık ve ileri bir Türk nüfusu, uzak yaylalarda yaşayan, *iptidai bir Kürt ekaliyetininin* (azmılığının) *ipü dai rejimine*, geri ve siyah bir toprak köleliğine kurban edildi." (a.g.m. s. 43)

Kadro, diyor ki, 9. asırdan itibaren Türkler yeni bir yayılma, istila, zaptetme siyaseti daha izlediler. İstila ettikleri her yerde, bütün kavimlere üstünlük kurdular. Onlara efendilik yaptılar. Böylece, ne Arap'ın ne Rum'un, ne Slavların, ne Macarların, ne de Almanların içinde eriyip gitmediler. Fakat, Doğu'da, "iptidai, geri, simsiyah bir toprak kölesi, vahşi, küçük bir Kürt azınlığı", Türkleri asimile etti. Ve Türkleri Kürtleştirdi. Bunun sebebi de Osmanlı sarayıdır.

Görüldüğü gibi, Şefin destancısı, Şevket Süreyya, bir taraftan, "..istila etti, zaptetti," diye Türkleri övmekte, öte yandan "geri, ilkel, vahşi Kürt azınlığına taviz verdi" diye Osmanlıyı yermektedir. Halbuki övdüğü de yerdiği de aynı idaredir. Överken "Türk", yererken "Osmanlı" demektedir. Böylece ne yaman bir destancı olduğunu da iyice isbat etmiş oluyor.

"... Türk serbest iktisat ve cemiyet nizamıyla Kürt feodalizminin mücadelesi ettiği yerlerde, tekke, bu feodalizmin vahşi bir teşkilatıdır. Ve bu teşkilatın hedefi, Türk nüfusunun, dilini, dinini, serbest düşüncesini yok etmektir.

Eski Türklerde din bir gönül rabıtası idi. Halbuki Kürt tekkesinde aslolan koyu bir dinsizliktir. Burada, din, dejenere bir putperestliktir. Bu putperestlik unsurlarını, biraz İslamdan evvelki İran dininden, biraz da Arap hegemonyasının Şark'taki sukutundan sonra, bilhassa İran'da, İslamlaşma karşı meydan alan dini irticalardan, İslamlaşmanın batıni anarşisinden ve bunların bozulmuş kalıntılarından alır." (a.g.m. s. 43)

Şevket Süreyya, tekkeyi, Kürt toplumuna has bir müessese olarak görmektedir. Daha önemli olanı, tekkeyi "koyu bir dinsizlik" olarak suçlamaktadır. Halbuki, "Türklerde din bir gönül rabıtasıdır" demektedir. Buraya bir nokta koymanın yararı vardır. Zira Kemalist ideolojinin en önemli motiflerinden biri budur. Kürtleri gerektiği zaman, şeriat devleti kurmayı amaçlamakla suçlamak, gerektiği zaman dinsizlikle suçlamak. Yani Kürt feodalizminin amacının, Türklerin dilini, dinini ve serbest düşüncesini yok etme, ortadan kaldırma olduğunu söylemektedir. Kemalist inkılapların temel görevlerinden biri, "Türklerin, dilini, dinini, serbest düşünce yeteneklerini, ortadan kaldırmaya çalışan", "geri iptidai, ilkel, vahşi, simsiyah bir toprak köleliğini içeren", Kürt feodalizmi ile mücadele etmektir.

Öte yandan Şevket Süreyya, alevi ve sünni mezhepleri ve bunların tarihsel kurumlarını birbirine karıştırdığı gibi, Kürdistan'da şeyhlik kurumunun ne zaman ve hangi amaçla geliştirilmeye çalışıldığını da bilmemezlikten gelmektedir.

"... Türk köyünün Kürtleşmesi, Türk köyünde, küçük çiftçiliğin, serbest toprak mülkiyetinin tasfiyesi ile başlar. Eski hükümetlerin her türlü hi-mayeleriyle, etraflarındaki Türk nüfusu aleyhine, hergün biraz daha silahlan-an ve azan bir Kürt aşiretinin, sataşmaları karşısında, birgün ya canından, ya toprağından vazgeçmek zorunda kalan Türk köylüsü, toprağını bu Kürt beyi-ne terkedince, derhal, bu beyin arazisinde çalışan bir canlı "meta", bir "toprak kölesi", haline düşer. Artık onun, *hem malı, hem canı, hem namusu* Kürt bey-inin malıdır. Artık onun kendini Kürt sayması, Kürtçe konuşması ve beyin adamlarının ardından, derhal köye gelip yerleşen, izbandut gibi bir tarikat şeyhinin, her gösterdiğine tapması, her dediğine inanması lazımdır.

Fakat bu da kifayet etmez. Kürt beyi asidir. Yeni tebanın da beyinin isyanına iştirak etmesi, onun cinayetlerine şerik olması lazımdır. O zaman ta-lanlar ve baskınlar başlar. Kürt beyine teslim olan Türk köylüsü, başında bir keçe külah, elinde beyinin ariyet silahı ve sabıkalı bir haydudun kumandası altında, yakındaki Türk köylerini basmaya başlar. Talanın bütün ganimeti be-ye aittir. Fakat arada birkaç günahsızın kanı dökülünce, bu köylünün de mu-kadderatı artık beyin mukadderatı ile birleşmiş demektir. Dininden, milliyetinden ve mülkiyetinden tecrid olunan bu zavallı mahluk artık bir vergi kaçağı, bir asker kaçağı, bir sabıkalı, bir vahşi unsurdur.

Kürt beyi tahakkümünü, Kürtleştirilmiş Türk'ün toprağı, kanı, milliyeti, dini ve namusu pahasına yaşatır." (a.g.m. s. 44)

Burada bir nokta üzerinde önemli durmak gerekir. Bu da "Kürtleşmiş Türk" sloganı. Bu resmi ideolojinin temel sloganlarından biridir. Bu bakımdan üzerinde dikkatle durulması gerekir. Türkler mazlum bir millet olarak gösterilmektedir. Kürtler ise, "saldırgan, vahşi, ilkel, simsiyah toprak kölesi" bir topluluk olarak sunulmaktadır. Bu "saldırgan, geri, ilkel, vahşi" topluluk, Türklerin dinini, dilini, yok etmeye, milliyetini ortadan kaldırmaya, onu asimile etmeye çalışmaktadır. Bu "saldırgan, geri, ilkel, vahşi" Kürtler, Türklerin, dinine, namusuna göz dikmişlerdir. Bu, "saldırgan, geri, ilkel, vahşi, simsiyah toprak kölesi" Kürtler, Türklerin toprağına ve mülkiyetine göz dikmişlerdir. Türklerin varı yoğı talan edilmektedir. Türkler, şehirlerde ve köylerde, hür bir ekonomi nizamı içinde üretim yapmaktadırlar. Kürtler ise, "haydutluktan, eşkiyalıktan, sergerdelikten" başka bir şey bilmemektedirler. Bu "vahşilik ve haydutlukla", Türklerin ürettikleri bütün malları gasbetmektedirler. İşte bu "vahşiliğe ve haydutluğu" dayanamayan Türkler, çareyi Kürtleşip, Kürtçe konuşmakta bulmaktadırlar. Bu sefer de Kürt beyi "Kürtleşmiş Türkleri" kendi tebaası gibi "vahşiliklere ve haydutluklara" sevk-etmektedir. Onları Kürtçe konuşmaya, zorlamaktadır. Destancı Şevket Sürey-

ya'nın çizdiği manzara, aşağı yukarı bu. O halde, Kürtlük ile mücadele etmek, Kürtlüğü ortadan kaldırmak, Kemalist inkılabın temel görevi olmaktadır. Koyu bir Kürt düşmanlığı, Kürtleri, mümkün olduğu kadar küçük ve çirkin göstermek.

Çok önemli bir nokta daha var. Kürt adı bir ulusal topluluğun adı olarak sunulmamaktadır. "Kürtlük" denerek bir üretim biçiminin adı olarak sunulmaktadır. Kürtlükle mücadele feodalizmle mücadele özdeş olarak sunulmaktadır. Esas amaç Kürt ulusunu, onun ulusal varlığını ortadan kaldırmaktır. Fakat bu böyle ifade edilmiyor. Feodalizmle mücadele deniyor. Yazar bu kadar büyük yanlışlıkları nasıl göze alabiliyor. Bunu bizzat kendisi cevaplamıştır. Hatırlanacağı gibi, "Her kahramanın bir destancıya ihtiyacı vardır, destancı, hezimetleri zafer, zaferleri hezimet diye gösterebilir" demektedir.

"... Dersim'e Kürt aşiret feodalizminin vatanı derler. Halbuki Dersim'de biz, ta 9. asırdanberi, Anadolu'da yerleşen ilk Oğuz Türklüğünün, en halis lisan ve teşkilat unsurlarını buluruz. Dersim'i görmemişseniz bile, tafsilatlı bir Dersim haritasına göz gezdiriniz. Bu haritada, yer, köy ve geçit isimleriyle aşiret isimlerinin % 70'i halis Türkçedir." (a.g.m. s. 44)

Şevket Süreyya, burada, yeni bir konuya girmekte, "Dersim Oğuz Türklerinin vatanıdır", diyerek, Kürtlerin, giderek Dersim'in aslında, Türk olduğunu anlatmaya çalışmaktadır. Oğuz Türklerinin Anadolu'ya gelmesinden önce bu yörenin yerli halkı kimlerdi? sorusunu da bilinçli olarak ve ısrarlı bir şekilde konu dışı tutmaktadır.

"... Kürt geçinen, fakat ahalisi Kürtçe bilmeyen köyleri hatırlıyorum. Ahalisi Türkçeyi unutan, fakat, Kürtçeyi de bellemeyen, ihtiyarları Türkçe konuşan, fakat gençleri Türkçe bilmeyen ve Türkçeyi bırakmalarının tarihi ancak, 50, 30, 20, hatta 5-10 sene evveline irca edilen Kürt köyleri hatırlıyorum. Ermeni unsurunun çekilişi, fakat bırakılan boş yerlerin Türk muhacirleri tarafından doldurulmayışı, birçok yerlerde yayla ve dağ unsuru olan derebeyini ova ve geçit köylerine indirmiştir." (a.g.m. s. 44)

Daha yukardaki ifadelerden anlaşıldığı üzere yazar, Kürtlüğü yaratan ve yaşatan esas faktörün Osmanlı padişahları olduğunu söylüyordu. Bu kısımda ise, Kürtlüğün ortaya çıkışının, 50, 30, 15, hatta 5-10 senelik bir mazi olduğunu söylüyor. Kürtleri, horlama, küçümseme, aşağılama konusunda bir adım daha ileri giderek, "Türkçeyi unutan Kürtçeyi de bellemeyen"lerden

söz etmektedir. İnsanların muhakkak, bir dil ile anlaşacakları düşünülürse, yazarın insanlardan söz etmediği, kolayca anlaşılabilir. "Şarkın, uyuyan bütün esir milletlerine biz önder olduk, onlara ulusal bilinç aşıladık" diyen yazar, Kürtleri hayvanlarla bir tutmaktadır. "Türkçeyi unutan", "Kürtçeyi de bellemeyen" bir yaratık, yani konuşmayan bir yaratık, elbette insan değildir.

"... Derebeylik nizamının tasfiyesi, şarkta uzun asırlar boyunca, topraksızlaştırılan, mülkiyetsizleştirilen köylünün mal ve mülkiyet sahibi kılınması neticesinde bitecektir. Küçük çiftçilik toprak köleliğinin zıddıdır ve derebeylik münasebetlerinin en emin tasfiye vasıtasıdır. Toprak, yurt ve istihlal vasıtaları sahibi kılınacak *Kürtleşmiş Türkün* kendi diline ve öz iktisat nizamına dönmeye, oralarda serbest mübadele usullerini ve pazar münasebetlerini genişletirecek ve bu genişleyen münasebetler Türk milletinin siyasi ve iktisadi tecanüs ve vahdetini temin edecektir." (a.g.m. s. 44)

Bu kısımda Kürtlük ile toprak köleliği bir daha eş anlamda tutulmakta, küçük toprak mülkiyeti ve pazar ekonomisi gerçekleştirildiği zaman, "Kürtlük"ün de ortadan kalkacağı savunulmaktadır. Devletçi Kadro'nun ve devletçi Şevket Süreyya'nın özel mülkiyeti savunduğu da dikkat çekicidir.

"... Derebeylik nizamının tasfiyesi, Türk inkılabının mevzuudur. Bunun içindir ki, Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı İmparatorluğunun zıttına olarak, daha, ilk adımdan itibaren, derebeyinin karşısında açık cephe almış bulunuyor. Yeni Türkiye'nin ahlakı ne şöven ne de emperyalisttir. Millî adavetler (düşmanlıklar) yeni Türk devletinin, Anadolu'da teessüs ettiği gündənberi Türk vatanının meçhulüdür. Asırlardanberi karşısında beyden, şeyhten ve eşkiyadan başka bir şey görmeyen şark vatandaşına iyi idareci, iyi muallim olacak ve Türk inkılabının temsil ettiği, iktisat, hukuk ve kültür prensiplerini vatanın, bu üçra köşelerine götürecektir idealist ve yetişkin bir gençlik kadrosuna muhtacdır." (a.g.m. s. 45)

Yazar, Türk inkılabının temel amacının, Kürtlüğü ortadan kaldırmaktır, dediği halde, bu tutumun şöven ve emperyalist ve sömürgeci bir tutum olmadığını söylemeyi de ihmal etmemektedir. Bu nokta üzerinde dikkatle durmak gerekir. Kemalistler, daha sonraki yıllarda da temel görevlerinin Kürt unsurunu yok etmek, Kürt adını dillerden ve tarihlerden silmek olduğunu belirttikleri halde, şöven ve emperyalist değil sömürgeci değil, ulusal kurtuluşçu olduklarını her zaman ifade etmişlerdir.

Destancı yazar, yazısının sonunda, Xsenofon'un "Onbinlerin Dönüşü" isimli kitabına değinerek,

"... Xenofon'un devrinde Asur kitabelerinde ismi geçen, *hem medeni, hem cengaver* bir Asyalı kavmi barındıran bu memleket, şimdi, Anadolu'nun en insansız yeridir. Yeni Türkiye, bu yeri boş ve bakımsız olarak almıştır." (a.g.m. s. 45)

diyerek, ne kadar derin çelişmeler içinde olduğunu bir kere daha göstermiştir. "Kara bir cehalet içinde", "ilkel, geri, iptidai, vahşi, simsiyah bir toprak kölesi" diye söz etmekten büyük bir hoşnutluk duyduğu Kürtlerden, "hem medeni, hem de cengaver" diye söz etmektedir. İlk çağlarda, hem medeni, hem de cengaver olan Kürtler, Osmanlı İmparatorluğu ve onun devamı olan Türkiye Cumhuriyeti dönemlerinde neden "geri" durumdadırlar?

B. İsmail Hüsrev (Tökin)

Kadro Dergisinde, Kürtlerle ilgili görüşler açıklayan ikinci yazar İsmail Hüsrev'dir. İsmail Hüsrev, dergide yayınladığı çeşitli yazılarda görüşlerini belirtmiştir.

"... Serbest derebeyliğin en karakteristik nünuneleri, Bosna, Hersek, Eflak, Buğdan ve Şark eyaletlerinde bulunur. Misal olarak yalnız Şarktakileri alalım: Miladi 1600 de intişar etmiş olan, Ali Ayni Efendi'nin kavanin risalesinde şu malumata tesadüf ederiz: Diyarbekir Eyaleti onbir Osmanlı Sancağı, sekiz Ektrat Beyi Sancağı ve beş hükümettir. Bu sekiz Ektrat Beyi Sancağı, hini Fetihde (sevinçli bir zamanda) gerçi sancak tarikile (yotuyla) verilmiştir. Sancak itibar olunur. Lakin yurtluk ve ocaklık tizre olup, azil ve nasıp kabul etmez. Öldükten sonra, vali marifetiyle oğullarına verilir. Harice verilmez." (Türkiye'de Derebeylik Rejimi, *Kadro*, Sayı 7, s. 22)

"... Saltanat idaresinin Ektratı şecaat nihat diye hürmet ettiği Şarktaki serbest Kürt derebeyliği, Cumhuriyet idaresine, bilhassa Şeyh Said İsyanına kadar, harici şeklini aynen muhafaza etti." (Türkiye'de Derebeylik Rejimi, II, *Kadro*, Sayı 8, s. 30)

İsmail Hüsrev, bu paragraflarda, Osmanlı İmparatorluğu devrinde, Kürt düzenlerinin Osmanlı sarayına karşı özerk bir yapıya sahip olduğunu anlatıyor. Osmanlı sarayı özellikle Kürt hükümetlerinin işlerinde bağımsız olduğunu söylüyor.

Yazar, Kürt hareketlerinin, milliyet hareketleri değil, sınıf mücadelesi hareketleri olduğunu söylüyor.

"... Kürt meselesi bir milliyet hareketi değil, bir sınıf mücadelesi meselesidir. Çünkü, milli bir hareket, ancak ve herşeyden evvel iktisadi ve milli bir menfaat iştirakinden doğabilir. Şark vilayetlerinde ise, ne iktisadi menfaat birliği ne de milli menfaat birliği vardır. Ekonomi kendine yeter bir durumda olduğu, yani kapalılık arzettiği gibi, bütün aşiretler ve aşiret reisleri de birbi-

rinin gözünü çıkarmakla meşguldür." (Şark Vilayetlerinde Derebeylik, *Kadro*, Sayı 12, s. 19-20)

Görüldüğü gibi yazar, Kürt direnmelerini milli nitelikte görmüyor. Sınıf mücadelesidir, dediği halde iktisadi menfaatlerin de bu sınıf mücadelesinde hiç rol oynamadığını belirtiyor. Bunlar kendi içinde çelişkilerden arınmamış önermelerdir. Çünkü iktisadi menfaat birliğini gözetmeyen sınıf mücadeleleri düşünülemez.

Yazar, Kürt milli hareketi, diye bir hareket olmadığını söyledikten sonra, "Acaba Kürt milleti var mıdır?" diye bir soru soruyor. Bu soruya verdiği cevap menfidir. Şöyle diyor:

"... Şark vilayetlerimizde henüz taazzuv etmiş bir Kürt milleti değil, Kürtçe konuşan aşiretler ve *Kürtçe konuşmaya icbar edilmiş* Türk unsuru vardır. Bu Kürtçe konuşan aşiretlerde, bir milletin taşıdığı vasıfları henüz bulamayız. Millet yüksek içümai bir kategoridir. Millet kategorisi, ancak, fertlerin arasında sıkı bir işbirliği, iktisadi, siyasi, harsî, tarihi, bir menfaat işbirliği olan camialarda şekil bulabilir. Vatanın bir ucundaki fert, diğer ucundaki fert gibi aynı milli menfaatler karşısında aynı heyecanı duyar ve aynı milli ruh vahdetini hisseder. Binaenaleyh, işbirlik zıddiyetleri içinde birbirini yiyen ve milli bir işbirliğinden mahrum, fakat fertleri arasında sadece dilde işbirlik olan bir camiyi taazzuv etmiş bir millet olarak kabul etmek bir görüş hatası olur." (a.g.m. s. 21)

"Vakıa, şunu da belirtmek lazımdır ki, bu Kürtçe konuşan aşiretlerin, şark vilayetlerinde birçok Türkleri de cebirle Kürtleştirdikleri, yani Kürtçe konuşan aşiretlerin unsuru haline getirdikleri görülmektedir." (a.g.m. s. 21)

Yazar İsmail Hüsrev, aynı Şevket Süreyya gibi, Türklerin Kürtleştirilmesi konusu üzerinde durmaktadır. Doğaldır ki, bu da yazarların temel çelişmeleri ile ilgilidir. Hiçbir millet niteliği vermedikleri, millet gözü ile bakmadıkları, "ilkel, iptidai, geri" Kürtler, hangi özellikleri ile, "ileri serbest bir hukuk ve iktisat nizamı içinde bulunan" Türkleri, asimile etmişlerdir? Onları Kürtçe konuşmaya "icbar etmişlerdir". Yazar bu olaylar ile ilgili olarak iki örnek vermektedir.

"... Türkler sunni ve hanefi, Kürtler alevi yani kızılbaşlılar. Yerleşükleri mahalde mezheplerini neşir ve tamime ve aleviliğin, tamamıyla Kürtlüğün ifade ettiği kanaatını telkine muvaffak olmuşlar, hatta asıl ve nesilleri Türk olan bazı köyleri, yalnız mezheplerine ihâl etmekle kalmayarak, onları da Kürtleştirmişlerdir. Bu cereyan her nedense, *istilai* bir şekilde devam etmekte

olduğundan, buralarda Türklüğün istikbali hakikaten teemmüle şayandır. (Düşünülmelidir) Arasına Kürt karışmamış Türk köyü pek azdır. Nitekim, Germili, Mahmutlar, Küllüce, Hancıçiftliği gibi müstakillen Ermenilerle meskun bazı köylerde de, kısmen muhacir iskan edilmiş ise de, Kürtler, müstecir ve mutasarrıf suretiyle yerleşerek ovadaki adetlerini çoğaltmışlardır. Erzincan zenginlerinden bazıları, Tercan, Bayburt, Dersim cihetlerinden Kürt celbederek ortakçı yapmışlar ve bu unsurun ovadaki çoğalmasına ve aşiret fikir ve hissinin inkişafına sebep olmuşlardır." (a.g.m. s. 22)⁽⁷³⁾

Bu örnekte, Kürtlerin, Kürdistan'daki ve Dersim'deki *istilalarına*(!) devam ettikleri, Türkleri Kürtleştirdikleri anlatılmaktadır. Erzincan zenginlerinin yanına ortakçı, maraba, çoban olarak giden Kürtler bile, çevreye hemen kendi dillerini, kültürlerini, Kürtçeyi, Kürt kültürünü benimsetivermekte, onları asimile etmektedir.!

Yazarın sözü edilen makalesindeki ikinci örnek te şudur:

"... Yusuf Mazhar Beyin, Şark seyahatlerinde, bir Türk maraba ile yaptığı mülakat çok enteresandır.

— Senin arazin var mıdır?—

— Var efendim. Ama uzakta. Susuz ve taşlık. İşe yaramaz. Onun için ben de marabalık ederim.

— Niçin sizin tarlanız öyle uzakta taşlık ve kıymetsizdir.

— Efendim, hep bu topraklar bizimmiş. Bu beylerin dedeleri gelmiş, bizim de dedelerimizi ceremelendirmişler, bir tarlasını almışlar. Borçlandırmışlar bir fazlasını almışlar. Kıtık zamanlarında biraz zahire vermişler ve tarlasını almışlar. Hayvanı ölenlere, tohumu kalmayanlara, tohum vermişler, arazisini zaptetmişler. Bizim topraklarımız da, böylece onların eline geçmiş. Bize de çorak yerler kalmış. Biz halimize şükür ederiz. Kürtlerin hali daha kötüdür.

Kürtlerin marabalığı beyler için daha karlı imiş. Beyler onları daha fazla soyarlarmış. Kürtler beylerden daha çok korkarlarmış. Ben, siz korkak değilsiniz de ne kar ediyorsunuz, dedim.

— Efendim, bey bizi sıkıştırınca gider, başka bir memlekete çalışır, orada para kazanırız. Bizim çok minnetimiz yoktur. Lakin Kürtler öyle değildir. Hoş, burada yavaş yavaş onlar da akıllanmaya başladılar. Lakin ne olursa olsun, Kürtlerin hali kötüdür. *Beylerin elinden gelse bizi de Kürt yapacaklardır.* Aramıza Kürt sokmak, onlarla marabalık yapmak isterler. Bir kere köye Kürt girdi mi bizim işimiz biter. Çünkü, bey ölmeyecek kadar darı verse de, Kürt eyvallah eder. O vakit beyin bizden çekineceği kalmaz. Bize de Kürtler gibi muamele etmeye başlar. Şurada iki saat mesafedeki bir köyün bizim gibi Türk olduğunu dedelerimiz söylerler. Şimdi orada da bir tek Türk kalmamış-

tır. Bey oraya Kürtleri doldurmuş ve Türkleri de Kürtlere benzetmiştir." (Yusuf Mazhar, İsyân Sahasında 1800 km. *Cumhuriyet*, 27.8.1925, Söz eden, İsmail Hüsrev, a.g.m. s. 22-23)

Yazarın örnek vermeye çalıştığı ikinci olay bu. Kürtleri işine geldiği zaman ahmak, kafasız, kara cahil, iptidai, işine geldiği zaman üstün bir asimilasyon mekanizmasına sahip, emperyalist ve sömürgeci özelliklerle dolu, emperyalist ve sömürgeci, milletler arası eşitliğe inanmayan bir unsur olarak gösteriyor. Bu örnek ile ilgili olarak yazarın getirdiği yorumlar ise şunlar:

"... Kürt aslında, aşiret ananeleri ve din rabitaları dolayısıyla ve cebir yoluyla istismara boyun eğdiğinden, beyin nazarında randımanı yüksek bir istihsal aracıdır. Bunun için derebeyi arazisindeki Türk unsurunu da muti (saddık) Kürt unsuru haline getirmeyi sınıfsal çıkarlarının icabından sayar. Bugün, Elaziz, Malatya civar ve kazaları tamamıyla Türk iken Kürtleşmiştir. Şark vilayetlerinde birçok köy isimleri Türk olduğu halde, köylerin içinde yaşayanlar Kürtçe konuşmaktadır. Kürtçe konuşan birçok aşiretlerin adı da Türkçedir... Türk anasının Kürt aşiretlerine iltihakının önemli bir sebebi imparatorluk zamanındaki asayişsizliktir. Kürtler tarafından daimi taarruzlara, daimi tecavüzlere maruz kalan Türk köyleri, kurtuluş yolunun Kürtçe konuşan aşiretler içinde milli varlıklarını eritemekte bulmuşlardır. Binaenafeyh, Türk unsurunun Kürtçe konuşan aşiretler tarafından yutulmasının bir taraftan içtimai-iktisadi, diğer taraftan idari sebepleri vardır.

Bugün derebeylik münasebetlerinin genişlemesinin durmuş olduğunu iddia edemeyiz. Bu rejim, hudutlarında tesadüf ettiği bütün Türkleri kendi çerçevesi içine çekerek coğrafi sahasını genişletmek gayretini bırakmış değildir. Milli inkılabın burada, derebeyliği tasfiye ederek kurtaracağı ve milli miyasdaki işbirliğine alacağı iki unsur vardır. Biri köle haline getirilmiş iş kuvvetleri, diğeri Kürt aşiretleri içinde eriyen Türk unsurlarıdır. Bu kurtarmanın yolunu biz ancak, müstahsil ile toprağa sahip olan derebeyi arasındaki derebeylik içtimai münasebetlerinin kül halinde ve derebeyi sınıfının da sınıf halinde tasfiyesinde görürüz. Bu içtimai nizamın tasfiyesi de, ancak derebeyi topraklarının, köylüye bedetsiz dağıtılması ve *derebeylerin mevcudiyetinin de, tamamen imha edilmesi* şeklinde olabilir." (a.g.m. s. 23)

"... Şarkta derebeylik nizamı ile yapılacak mücadele, ancak, inkılapçı bir tasfiye hareketi olabilir. Bu nizam, nizam olarak kül halinde ortadan kaldındığı takdirde, Türk inkılabı, daima, yanı başında cereha fıskıran ve harici müdahalelerle takviye edilen bir irtica kaynağını kökünden temizlemiş olacaktır." (a.g.m. s. 24)

Yazarın açıkça katliam önerdiğini okuyucular anlamışlardır. "Derebeylerin mevcudiyeti yani fizik varlıkları tamamen imha edilmelidir." denmektedir. Kadro Dergisi yazarlarının Kürtler hakkındaki görüşlerini özet olarak şu şekilde gösterebiliriz:

1. Kürtlerin varlığı, hiçbir itiraza ve tartışmaya yer bırakmayacak derecede açık ve kesin olarak ifade edilmiştir. Yazarlar, Kadro, sık sık "biz onlar", Türkler-Kürtler sözlerini kullanmaktadırlar.

2. Türkler, mazlum, mağdur, Kürtler, canavar olarak gösterilmektedir. Türklerin mülkiyetleri, dilleri, dinleri, kültürleri, milliyetleri, "canavar Kürtler" tarafından gasbedilmiştir. İlkel, iptidai, geri, simsiyah toprak köleleri, olan Kürtler, medeni Türkleri, kendi köle düzenleri içinde eritmişlerdir. Bu yazının yazıldığı tarih 1932 yılıdır. O tarihte somut olgular şudur: Merkezi otorite, yani Kemalistler, Kürtlere karşı, büyük bir yıldırma hareketi içindedirler. Kürtler sürekli olarak sürgünlere gönderilmekte, mecburi iskana tabi tutulmaktadır. Ordu sık sık Kürdistan üzerine yürümekte katliamlar yapmaktadır. Kürdistan'da darağaçları eksik olmamaktadır. Devlet gerek mahkeme, tutukevi, polis gibi zorlayıcı kurumlara, gerekse, eğitim kurumlarına, şiddetli bir asimilasyon politikası yürütmektedir. İdeolojik baskı araçlarıyla bu politikayı meşrulaştırmaya çalışmaktadır. İşte yazarlara, Kadro'ya göre, bu koşullarda bile, Türkler mağdur, Kürtler canavar. Türklerin dili, milliyeti, kültürü namusu gasbedilmiş. Kürtler de bu eylemlerin sahipleri olarak gösteriliyor.

3. Kürtlük demek derebeylik demektir. Derebeylik ile Kürtlük eş anlamlıdır. Kürtlük bir üretim biçimi olarak gösterilmeye çalışılmaktadır.

4. Derebeyliği yok etmek için, Kürlüğü ortadan kaldırmak lazımdır. Türk inkılabının vazgeçilmez görevi budur.

5. Yazarlar, Kadro, asimile olduklarını iddia ettikleri Türkleri kendi öz benliğine kavuşturmak için derebeylik ile mücadele edileceğini söylüyorlar. Kürtleri asimile etmek için girişilen eylemler konusunda bir şey söylemiyorlar. Bu eylemi hararetle teşvik ediyorlar. Türk inkılabının temel görevi budur, diyorlar. Derebeylik Kürtlük demektir, diyerek, Kürt ulusunu tamamen yok etmek istiyorlar.

6. Ulusal kurtuluşçu olmaya sık sık övgüler düzen yazarlar, Kadro, Kürtleri yok etmeyi, ortadan kaldırmayı, Kürt adını, Kürdistan adını, dillerden ve tarihlerden silmeyi Türk inkılabının, Şef inkılabının temel görevlerinden biri olarak belirtiyorlar.

7. Kürt ulusu ve Kürdistan üzerinde düşündükleri bütün eylemleri "mesele sınıf mesclesidir" gibi birtakım "Marksist" sloganlarla gizlemeye çalışıyorlar.

Bütün bunların ötesinde, Kadro Dergisi, kurucu ve yazarlarından Şevket Süreyya'nın, 1925'te Kürt direnmeleri sırasında yayınlanan, Orak-Çekiç Dergisinin sahibi ve yazı işleri müdürü ve yazarı olduğunu da unutmamak gerekir.⁽⁷⁴⁾ Orak-Çekiç'ten hareket ederek Kadro'ya varmak iki şeyi gösterir. Birincisi şu: "Otuzüç Kurşun" Olayı (1943) isimli araştırmada gösterildiği gibi, Orak-Çekiç Dergisi, Kürt direnmesi sırasında Kürt düşmanı bir tutum izlemiştir. Kürt ulusuna karşı yürütülen emperyalist ve sömürgeci politikaları teşvik etmiştir. Kürdistan'daki katliamları büyük bir hararetle teşvik etmiştir. (Bölüm V/B Kürt Sorunu Karşısında Milli Demokratik Devrim-Sosyalist Devrim., Tartışmasının Anlamı) Kürt sorununa ilişkin olarak Kadro'da yayınlanan yazılara bakılırsa, Kürdistan'a ve Kürt ulusuna karşı girişilen katliamların çok daha yoğun bir biçimde teşvik edildiği görülmektedir. Bu yazıların yayınlandığı dönemin, Kürt direnmelerinin devam ettiği dönem olduğu düşünülürse, durum daha açık bir şekilde ortaya çıkar.

Kadro'da yayınlanan yazılarda açık seçik görüldüğü gibi, Kürtler, "geri, iptidai, vahşi, ilkel, simsiyah toprak kölesi" olarak anlatılmasına rağmen, emperyalist ve sömürgeci ilişkilerin de sahibi olarak sunulmaya çalışılmıştır. Buna göre, Kürtler, zorbalıkla, Türklerin, dilini, dinini, milliyetini gasbetmiştir. Mülkiyetini, namusunu gasbetmiştir. Türkleri Kürtçe konuşmaya zorlamışlardır. Bunların, Kürt direnmelerinin en yoğun olduğu sıralarda anlatılmasının anlamı nedir? Gayet açık. Sivil asker iri kıyım Türk bürokrasisini tahrik edip, Kürdistan'da yoğun katliamlara girişilmesini sağlamak. Nitekim, "derebeylerinin tamamen imha edilmesi" istenmektedir. Bu ifade son derece önemlidir. Dikkat edilirse, "Derebeyliğin yok edilmesi" denmiyor. "Derebeylerin tamamen imha edilmesi" deniyor.

Orak-Çekiç'ten, Kadro'ya varan çizgide, ikinci önemli nokta şudur: Bilindiği gibi, Şevket Süreyya, Vedat Nedim, gibi kişiler, 1925'te Türk sosyalist hareketinin içinde idiler. Şevket Süreyya, 1925 tevkifatında, tevkif edilenler arasındadır. Daha sonra, Vedat Nedim, 1927 yılında, Türkiye'ye gelen ve Türkiye Komünist Partisini kendi denetimi altına almak için çaba harcayan Şefik Hüsnü'yü ve partiyi bütün belgeleri ile birlikte ele veriyor. Vedat Nedim bu ihbarı yaptığı sırada, Türkiye Komünist Partisi Genel Sekreteri idi. İşte bundan sonra, Vedat Nedim'i ve Şevket Süreyya'yı, Genel Müdürlüklere tayin edilmiş olarak görüyoruz.⁽⁷⁵⁾ Orak-Çekiç'ten Kadro'ya varan çizgi gayet açık. Bu, Türk "komünist" hareketinden Büyük Şefin, Tek İrade'nin "destancı"lığına geçişin çizgisidir. Aslında, hareket noktasında ve vardığı çizgide önemli farklar olduğu, veya olması gerektiği halde, Kürt sorununa bakışta hiçbir değişiklik yok.. Kürt düşmanı, halk düşmanı, sömürgeci ve emperyalist tutum aynen sürüyor.

Öte yandan, Kürdistan bölünüp parçalandığı, Kürt ulusu üzerinde böl-yönet politikası uygulandığı halde, Kürtleri birbirine düşürmek, birbirine kırdırmak için her türlü, emperyalist ve sömürgeci politika denendiği halde, "Kürtler bir millet olamaz, çünkü birbirlerini yiyorlar, milli birlikleri yok" demeyi de ihmal etmiyorlar. Görüldüğü gibi, sömürgeci Kemalistler, hem İngiliz ve Fransız emperyalizmi ile işbirliği yaparak, Kürdistan'ın ve Kürt ulusunun bölünmesinden yararlanma yolunu tutmakta, hem de yarattığı sonuçları, yine kendi lehine, Kürt ulusunun aleyhine kullanmaya çalışmaktadır. Kürt ulusunu tamamen yoketmeyi, Kemalist inkılabın temel görevleri arasında saymaktadır.

Bu konulara, Türk "solcu"larının dikkat etmesi gerekir. Zira Kadro genel olarak Türk "sosyalist" hareketinde "sol" bir odak noktası olarak anlatılmaya çalışılmıştır.

VII. Türk Tarih Tezi, Güneş-Dil Teorisi ve Kadro

1930 yıllarından sonra geliştirilmeye çalışılan Türk Tarih Tezi ve Güneş-Dil Teorisi, Kadro Dergisi üzerinde derin bir etki yaratmıştır. Kadro'ya göre, şimdiye kadar dünya tarihi, bu arada Türk tarihinin yazımında ve anlamında hep Avrupa merkez yapılmıştır. "Yunan mucizesi"nden, "Latin medeniyeti"nden söz edilmiştir. Şevket Süreyya bu anlayışa "Europacentrisme" (Avrupa'ya yönelme) adını vermektedir. (Şevket Süreyya, Europacentrisme'in Tasfiyesi, *Kadro*, Sayı 7, s. 5)

Halbuki, tarihin başında, Türk ırkı vardır, tarihin yaratıcısı, Türk ırkıdır, denilmektedir.

"... Türk ırkının rolü hiçbir zaman, Europacentrik tarihin bize anlattığı gibi değildir." (a.g.m. s. 8)

Türk inkılabının, yani Kemalist inkılabın ideolojisini yapmaya çalışan Şevket Süreyya bu konuda şunları söylemektedir:

"... Avrupa ile başlayan ve Avrupa ile biten tarih, hem bir dar ufuk, hem bir yanlış telakkidir ki, bu dar ufuk ve yanlış telakkide bizim yerimiz şimdiye kadar, ya tarih ötesine sürülmek, ya medeniyet harici kalmak olmuştur. Çünkü Avrupa'lı tarih yazarken, herşeyden evvel kendi toprağında, kendi millet oluşunun vakalarını toplar ve bu toplayışta cehdi, evvela kendisinin toprağının ilk otokton (yerli) halkı ve kültür müesseselerini, münhasıran Avrupa'da tekevvün etmiş sayılan Greco-Romen medeniyetinin bir asil devamı gibi göstermektedir.

Fakat bu gösterilen maddi ve manevi temeli şimdi gün geçtikçe biraz daha sarsılıyor. Şimdiye kadar orijinal bir şey sanılan "Yunan Mucizesi" Greco-Romen medeniyeti ve saf Germeñ kanı tahlil olundukça bu terkiplerin herşeyden evvel, Avrupa'lı olmayan unsurları birer birer tezahür ediyor. 19. asrın, o asır alemine adeta bir din heyecanı veren mukaddes Aryanizmi gün geçtikçe azalıyor. Bizzat bu dinin mürtedleri şimdi, beşerin menşesini, onun,

hakiki vatanına irca eden, ilk tekniğin, ilk kültürün, ilk sanatın kaynaklarını Avrupa haricine çıkarmakta ve bu suretle cihan medeniyetinin cihan mikyasında ve kül halinde izahına imkan veren hakiki ilim cephesinde yer almaktadır. Bizzat bizim tarihimizi veren ve bizzat bizi alakadar eden bu büyük fikir hareketinin en yüksek sentezini bizzat Türk inkılabının merkezinde bulması ve en yüksek eserini bizzat Türk inkılapçısının elinden alması bir tarihi hadisedir. Çünkü biz, kendi tarihi vakalarımızı toplarken, haklı olarak, cihan tarihinin en büyük hadiselerini kendi tarihimizin içinde buluyor ve bundan gurur duyuyoruz.

Türk tarihi, cihan tarihinin başı ve Türk inkılabı Avrupa tarihinin 20. asırda inkişafını bulmuş bir tarihi reaksiyonu olmak itibarıyla, biz o mazi ile bu halin birbirine bağlanışında geniş bir milli heyecanın bütün unsurlarını buluyoruz. Bu hareketin kül halinde ve bütün bu manasıyla tebarüz etirilmesi ve "milli tarih tezi" mizin bütün usul ve vasıtalarıyla her gün biraz daha takviyesi inkılap münevverliğinin vazifesi ve borcudur." (a.g.m. s. 9-10)

Görüldüğü gibi, Şevket Süreyya, Avrupalıların, Türk tarihini çarpıttığını, doğruları yazmadıklarını, Türkleri "barbar" diye küçümsediklerini, Türk inkılabının ise, buna tepki gösterdiğini, kendi tarihini kendisinin yazacağını söylüyor.⁽⁷⁶⁾ Halbuki, daha önceki kısımlarda gösterildiği gibi, yazar, Kürtleri küçümsemek, horlamak, Kürtleri hayvan ile bir tutmak için her türlü gayretini gösteriyor. Buraya da bir nokta koymak gerekir. Zira, bu Kemalistlerin önemli bir tavrıdır. Emperyalist ve sömürgeci Batı karşısında, Türk onurunu savunurken, "asırlarca ezilmiş, hor görülmüş Türk halkına" moral verirken, Kürt halkına karşı alabildiğince aşağılama, horlama ve küçümseme politikası yürütmektedir. Uygulanan bu politika, emperyalist ve sömürgeci Batının, Türk halkına karşı uyguladığı iddia edilen politikanın çok daha gerisinde duran, insanlık haysiyetine çok daha aykırı olan bir politikadır.

VIII. Kadroculuğu CHF İçinde Sürdürme Çabaları ve "İmtiyazsız Sınıfsız Kaynaşmış Bir Kütleyiz" Marşı

Kadro Dergisi, Tek İrade'nin iradesi gereği olarak kendi kendini kapatıktan sonra "Kadro'yu ve ideolojiyi parti yapar, faaliyetlerinizi parti içinde sürdürünüz" direktifine de uydu. Kadrocular, düşünce ve eylemlerine parti çatısı altında devam ettiler. İdeoloji parti çatısı altında yapılır, deniyordu. Onlar da öyle yaptılar. CHF, imtiyazsız, sınıfsız, tezatsız, kaynaşmış millet anlayışını bütün gücüyle geliştiriyordu. Onuncu Yıl Marşı'nda bunu görmek mümkündür:

"... Ömektir milletlere açtığımız yeni iz
İmtiyazsız sınıfsız kaynaşmış bir kütleyiz.
Uyduk görüşte bilgi, gidişte ülküye biz,
Tersine dönse dünya yolumuzdan dönmeyiz.
Türküz, Cumhuriyetin göğsümüz lüç siperi,
Türke durmak yaraşmaz, Türk önde Türk ileri..."

CHF Genel Sekreteri Recep Peker, 9 Mayıs 1935 te, Partinin Üçüncü Büyük Kurultayında yaptığı konuşmada şunları söylüyor:

"... Partimiz devrimcidir. Parti programımızda devrimcilik, sosyal bakımdan, ekonomik bakımdan, sağ ve sol telakkilere imkan bırakmayacak kadar açıklık içindedir.

Biz halkçıyız. Bizim halkçılığımız anladığımız manadadır. Başka birçok yerlerde de, populer, populist gibi adlar taşıyan halkçılık davasında birçok partiler vardır. Fakat bizim önemli bir vasfımız olan halkçılık, onlarınki gibi bir klişeden ibaret değildir. Biz her yurttaşın elini yurttaş olarak sıkarken, beraber çalışırken, onda, sayı ile tanımaya değer vasıflar görür ve her vatandaşını müsavî, şerefli ve insan olarak tanırız. *İmtiyaz davasında bulunmayan, yurttaşlar külesini halktan ve halkçı olarak tanırız.* (alkışlar)

Türkiye'de sınıf yoktur, cins yoktur, imtiyaz yoktur.

Mantika mentaati, derebeylik, ağalık, aile, cemaat imtiyazı fikirleri yoktur. Türkiye'de değer, ancak bilgi üstünlüğü, kapasite ve çalışma ile yük-

selebilir. Bir taraftan işçilerin çokluğu ve parti kuvvetine dayanan kuvvette ulusal çalışmanın ahengini bozacak zorlu hareketlerine ve öte taraftan sermaye sahiplerinin, büyük iş sahiplerinin para ve varlık gücüne dayanarak işçilerin haklarını çiğemesine yol bırakmıyoruz. Binaenaleyh sınıf kavgası, tahakküm, imtiyaz zihniyetlerini kökünden silen bir zihniyet memleketin zihniyetini tamamlayacaktır. Ancak bizim istediğimiz ve anladığımız manada halkçı olmaktadır ki, milliyetçiliği en temiz ve saf bir değere çıkarır. Sade milliyetçilik Türk vatanının sınırı içinde dil birliği, kültür birliği, mazi hatıralarına ve gelecek zamanın emellerine bağlılıkla birleşme yapar. Fakat bu anlayış içinde birleşmemiş olsa, daha içinde sınıf, imtiyaz çarpışmaları kaynayan, yani halkçı bir duygu ile birleşmemiş olan bir ulus yığını hak ve şerefte müsavi teklerden kurulmuş bir ulusal birlik kütlesi vücuda getiremez.

Birtakım insanlar, "liberal devlet çöküyor, onun yerine sınıf devleti geliyor", diyorlar. Biz "hayır", diyoruz. Liberal devlet yerine kurulacak olan sınıf devletinin, er geç mutlaka doğru yolu bulacağına ve muvaffakiyeti ancak ulusal devlet yoluna girmekle bulacaklarına kani bulunuyoruz.

Arkadaşlar memlekette ulusal endüstri ilerlemektedir. Devlet kendi yapıcılık kuvvetini her alanda göz kamaştırarak bir muvaffakiyetle tebarüz ettirmekte iken, *hususî teşebbüslere açık bulunan birçok işler her gün ileri gitmektedir.* Bunların neticesinde memlekette geniş bir işçi sınıfı türemektedir. Endüstride açılmamız neticesinde mevcut işçilerimizin sayısı artacaktır. Gerekir ki bu iki gidişin tabii neticesi olarak artacak olan işçi sınıfları arasında, klasik sınıf mücadelesi, liberal devletin her fena cereyanına açık ruhunda doğup onun içinde beslenmiş olan ve ona cephe alıp çalışmış bulunan ve gaye olarak, onun yerine bir sınıf tahakkümü devleti kurmayı güden noktaî nazarı takip eden cereyanlar, ulusal Türk devletini, genç Türk işçi sınıfının zehirlenmesine ön vermesin ve bu genç tabaka yurt içinde olduğu kadar kendileri için de felaket getiren yalnız duygularla zehirlenmesin.

Onun için yeni doğan bu işçi sınıfının patronlarla münasebeti noktasını bütün parti programının baştan aşağı yazılışında ve anlayışında ruh olan *ahenk, anlaşma, uyuşma* haline irca ediyor. Aralarında uyuşma yolu yetmezse devletin koyacağı hakem yolu çatışmaları önleyecektir.

Programda Türkiye'de grev ve lokavt sınıf çarpışması yasak edilecektir. (Bravo sesleri)⁽⁷⁷⁾

Fakat bu yasak oluşun yanında, herhangi bir sermayedar fikrinin kendisi kadar bu memleketin *halkçılık* zihniyetinden dolayı bir evladı olan işçiyi haksız yolda tazyik edememesini temin etmek de lazımdır. Onun yanında bir işçi kidesinin, topluluğuna, tesanüd kabiliyetine güvenerek *devlet varlığında esas olan sanayi mevcudiyetini* tahrip etmesine de bulunmamak gerekir.

Bunun için grev ve lokavt yasak eden yeni programımız, onun yanında işçi ile işverenin münasebetlerinde, anlaşmalarını esas olarak koyuyor. Şu

halde acaba, *korporatif bir devlet* düşüncesi mi hakimdir, düşüncesi akla gelebilir? Bunu da karşılamak için programımızda bir önemli madde vardır. Onu hatırlatayım. Türkiye'de istismarcı yoldan çalışacak tröstler ve karteller de yasak olacaktır. Bilirsiniz, nasıl Marksist, sosyalist fikir bir ulusu içinde sınıf duygusu ile besleyerek parça parça çatışma safalarına ayırır, bir sınıfı öteki sınıf aleyhine uğraşa sürükleyici telkinler yaparsa, müstahsillerin aralarında birleşmeleri ve el ele vermeleri müstehlikler aleyhine ilk bakışta bariz görünmeyen fakat hakikatta zararlı olan bir başka sınıf mücadelesine yol açar.

Halbuki biz, Türk varlığında müstahsiller, müstehlikler çatışmasına da yer vermeyeceğiz... Türk gençliğini disiplinli yetiştireceğiz, ruhlarını geliştireceğiz." (*Ayun Tarihi*, Sayı 18, Ağustos 1935, s. 45-59)

Bu konuşmada, açıkça görüldüğü gibi, "Türkiye'de sınıf yoktur, imtiyaz yoktur", denildikten sonra, "*hususî teşebbüsün*" gelişmesi için her türlü tedbirin alındığı ve yine bu temel görüşün gereği olarak grevin yasaklandığı belirtilmektedir. Yine bunun gibi İçişleri Bakanı Şükrü Kaya, CHP'nin ilkelere olan "altı ok" un Anayasaya dahil edilmesi dolayısıyla yaptığı konuşmada, "sınıf imtiyazının ilga edildiğini", herkesin eşit hale getirildiğini söylemektedir. (*Ayun Tarihi*, Sayı 39, Mart 1937, s. 34-39)

1935 yılı sonlarında, Kültür Bakanlığı, Kültür Kurulu Başkanı İhsan Sungu, Türk Kültürünün Karakterleri, başlığı altında Ankara Radyosunda verdiği konferansta, şunları söylemektedir:

"... Türk kültürünün önemli karakteri milliyetçi olmasıdır. Vakıyile okulda ve medresede din ve milliyeti *bir şey* olmak üzere talebeye telkin eden, okullar için yazdırdığı kitaplarda, Türk çocuğuna Türklüğünü değil, "Hz. İbrahim milletinden" olduğunu ezberleten, programlarda Arapça ve Farsçaya ayrılan yeri Türkçeye ayrılan yerden çok daha geniş tutan, yüce ulusumuzun binlerce yıldanberi büyük adına alem olan "*Türk*" kelimesinin kullanılmasını okullarda yasak eden imparatorluk, Türk milletinin en dehşetli düşmanı idi. Türk çocuklarına mantığı, Arapça isagoci risalesini ezberletmekle mantıksızlığımızı isbat eden eski rejim, ilk okuma kitabı olarak Türk çocuklarının ellerine Türkçe olmayan bir kitap verir, Türk okullarında okuttuğu tarih kitaplarında her ulusun tarihini gösterirken Türk tarihine yer ayırmazdı. Bu şartlar altında Türk çocuğu kendi ulusal benliğini bilmeden ve duymadan okuldan çıkardı.⁽⁷⁸⁾ Bugün büyük önderimiz Atatürk, bizzat aldığı tarih ve dil devrimleriyle, *en ümî hakikatlara dayanarak*, Türke kendi benliğini öğretiyor. Ve duyuruyor. Atatürk'ün kudretli eli, Türk kültürüne alun devrini açtı. Bugün okullarımıza devam eden bir Türk çocuğu, dünyada tarihi kuran, kül-

türde başka uluslara önderlik eden yüksek bir ulusun bir ferdi olduğunun binbir şahidini okul hayatının her alanında görmek derin bir milliyet aşkı ile yetiniyor. Bu aşkı yaratan ve yaşatan *en büyük Türkün* bir yandan hayatta yarattığı ölmez eserler, öte yandan okullar için bizzat yazdırdığı ulusal kitaplardır.

Türk kültürünün başlıca karakterlerinden biri de, halkçı olmasıdır. Bugün okullarımızın bütün teşkilatı *halkçılık* prensiplerine en uygun bir yolda saptanmıştır. Her okulumuz, *imtiyazsız, sınıfsız, kaynaşmış bir ulusun, bütün çocuklarını, bir kafada, bir duyguda yetiştirecek, halkçı bir kurumdur*. Başka memleketlerde muayyen bir sınıfın çocuklarını yetiştiren okulları bizde bulamazsınız. Dünyanın en asil bir ulusu olan Türk milleti karakterini yükselten bütün bilgi ve duyguların ulusun her ferdine aşlanmış olduğunu görmekten büyük bir zevk duymaktadır." (*Varlık*, Sayı 57, 15 Kasım 1935, s. 130-131)

Sınıfsız, imtiyazsız, kaynaşmış millet anlayışı, Türk basınında da büyük bir hararetle desteklenmektedir. Cumhuriyet Gazetesi sahib ve başyazarı Yunus Nadi, "Rejimin Esaslı İşlerinden Biri: İş Kanunu" başlıklı yazısında grevlerin yasaklanmasını övmekte, bunu "devrimci" bir karar olarak nitelemektedir.

"... Partimizin Genel Sekreteri Recep Peker, bu hususiyeti, sınıf fark ve mücadelesine meydan vermemekle izah etti. Türkiye için bu, dahili mücadelesiz bütün ve ahenkli hayatı çok yıllar önce ilk olarak Atatürk ifade etmişti. Dikkat olunacak olursa hayatın kendi cereyanında sınıf mücadelesi yoktur. Bu mücadele medeni hayattan, insanların kendi elleriyle yaratıkları bir afet olmuştur. İçtimai hayatın hepsi olan millet, devlet şeklindeki yeknesak ve intizam çerçevesine konulmuş heybetli ve manalı heyetile bizim memleketimizi bu afetten korumaya karar vermiş olmakla en isabetli hareketi ihtiyar etmiş sayılacaktır." (*Cumhuriyet*, 12.6.1936; Ayrıca bk. *Aydın Tarihi*, Sayı 31, Temmuz 1936, s. 33-34)

Türk Gençliğinin Terbiyesi, isimli yazısında, Cumhuriyet Gazetesi yazarı, M. Nermi şunları yazmaktadır:

"... Terbiye büyük tarih fırtanalarının Türk ırkına eşsiz bir armağandır.

Türk devleti sınıfsız bir devlettir. Fakat biz yazılarımızda sınıflı devletlerin, cemiyetlerin terbiye sistemleri ile meşgul oluyorduk. Bu fikir ayrılığı ortadan kalkmadıkça, gençliğimizin terbiyesi için aradığımız yolu henüz bulamamış sayılabiliriz. Eğer doğru düşünmek istersek gerçeklikle karşılaşmaktan ürkmememiz lazımdır. *Sınıfsız devlet rengi ülküsü ne olursa olsun*

tek bir gençlik terbiyesi güdebilir. Sınıfsız gençlik terbiyesi. Bu terbiye herseyden önce büyük Türk ırkının ruhuna uyan bir disiplin terbiyesi olabilir. Disiplin Türk'n en başta gelen faziletidir. Türk'n bu büyük seciyesine gençlik terbiyesinde en ehemmiyetli yeri vermek lazımdır.

Tarihin bilinmeyen bir gününde, Türk ulusuna bugün henüz bilinmeyen bir görev düşebilir. Bütün Türklük böyle bir gün için tam manasıyla hazırlanmış bulunmalıdır.... Dünyanın en büyük tarihini yaratmış bir ulus, dünyanın en sağlam gençlik terbiyesini, bilmış ve yapmış bir ulustur. Biz bizim ruhumuzun mimarını Avrupa'da arayacak değiliz. Bu, ezeli ve ebedi Türk tarihidir. Atatürk' bu kutsal terbiye yarattı. Bu terbiye Asya çadırından, cihan-gir sarayına oradan ulusa ve uzak geleceklere, bir olimp çırağı (meşalesi) gibi uzanan lmz kılıç işlemz bir terbiyesidir." (Cumhuriyet, 5.4.1938, Ayın Tarihi, Sayı 53, Mayıs 1938, 422-424)

Ulus Gazetesinde, "Hitler'in Nutku", başlıklı yazısında Ahmet şükrü Esmer, Hitler'in 12 Eylül 1938'de Nürenberg'te yaptığı konuşmayı şöyle yorumlamaktadır:

"... Hitler nutkuna Nazi Partisinin bir tarihini yapmakla başlamıştır. Evvela, 1923 senesine kadar geri giderek, partisinin 15 sene içindeki inkişafını izah etti. Burjuva partileri ve komünistler tarafından istihkar edilen kk zümrelerin 15 sene içinde Alman milletinin mukadderatına hakim büyük bir organizasyon haline intikalindeki sırrı anlatı. Nazi şefine göre, bu sır partisinin halk içinden doğmasında ve zümre menfaatlerine değil, sınıfsız millî menfaatlere hadim olmasındadır." (Ulus, 13 Eylül 1938; Ayın Tarihi, Sayı 58, Eylül 1938, s. 197-198)

Bugün gazetesi yazarı, Ali Naci Karacan ise, "Inönü ve Millet" isimli yazısında, şefliği ve imtiyazsız, Sınıfsız Millet kavramını şöyle ifade etmektedir:

"... Türk devletinin halk ile temasları, Ebedi şef Atatürk ile başlar. Yine o büyük adamdır ki, yarattığı inkılapları vücuda getirebilmek için daima halkın içine girerek, mesela, şapkayı eliyle, milletin başına koydu ve latin harflerini şehir sokaklarına kara tahtalar kurarak, elinde tebeşir, halka o okuttu. İsmet İnönü, O Büyük şefin ilkgnden beri daima yanında çalışmış ve şimdiye kadar tahakkuk eden, bütün inkılaplarda % 50 rl almış adamdır.

Yarın Cenubi Anadolu'da daha sonralar vatanın ğarbında ve şarkında, Millî şefin halk ile yapacağı temaslar az zamanda ona memleketin hakiki hal ve vaziyetini olduğu gibi bildirecektir. Millî şef ile halk arasındaki bu temasın şimdiden elektrik mercesini hızı ile bütün memlekete yayılmış ilk iyi tesir-

leri şöyle hülâsa olunabilir: Halk Milli Şef İsmet İnönü'nün nutkundan mensup olduğu halk fırkasının *imtiyazsız ve sınıfsız* ve zümre rüchaniyetlerini kabul etmeyen, büyük bir aile olduğu kanaatını elde etmiştir. Yine halk en ücra köyünde otururken, bir gün ansızın devlet reisinin kapısını çalarak, küçük dertlerine kadar kendisi ile meşgul olacağına ve derdini kendisine dert edineceğine kanaat getirmiştir. Bu seyahatin millet ve devlet münasebetleri bakımından harikulade sayılabilecek neticesi şudur ki, köylü, jandarmadan, kaymakamdan, validen ve hatta icap ederse vekilden geçmeden dahi bir gün kendini devlet reisinin evinin kapısını çalarak kendisine söyleyebileceğine inanmış olmasıdır." (*Bugün*, 16 Birincikanun 1938; *Ayın Tarihi*, Sayı 61, Birincikanun 1938, s. 117-118)

Daha önceleri de belirtildiği gibi, İmtiyazsız, Sınıfsız, Kaynaşmış Millet anlayışı ile ilgili en önemli kavramlardan biri Şeflik anlayışıdır. Şeflik, gerek Türk basınında, gerek CHP bünyesi içinde ve idari mekanizmada, gerek Halkevleri, okullar gibi eğitim kurumlarında, üzerinde sık sık durulan konulardan biridir. Hakimiyeti Milliye Gazetesi Başyazarı Zeki Mesut, *Şefler Mektebi*, isimli yazısında şunları söylüyor:

"... Almanya'daki Nasyonal Sosyalizm Şef yetiştirmeye büyük ehemmiyet veriyor. Almanların bu yolda mektep açmaları kararında iki nokta önemli görülmektedir. Biri Şeflik kıymetine verilen ehemmiyet, diğeri de Şefliğin bir tahsil ve terbiye ile elde edilmesi yahut kuvvetlendirilmesi düşüncesidir. İkinci nokta, yani, mektebin lüzumu ve rolü hakkında münakaşa edilse bile, birinci noktayı olduğu gibi kabul etmek lazımdır. *Yani devlet millet ve cemiyet hayatında Şeflik rolünün çok büyük ehemmiyeti vardır. Ve değerli Şeflerdir ki, sayıların, yığınların, hakiki kıymetlerini ortaya çıkarırlar. Şefler bir makinayı canlandıran, işleten kuvvetlerdir. Şefler atul duran, gözle görülmeyen kuvvetleri harekete getiren müessirlerdir. Şef bir ruhtur. Bir dimağdır. Bir karakterdir ki, girdiği, işlediği ve hükmettiği her yerde bir hareket ve kıymet vücuda getirir. Ham kuvvetleri yüksek bir gaye etrafında toplar. Şaşkın ve mütereddit enerjilere müsbet direktifler verir. Milletlerin hayatında Şeflerin rolünü görmek ve anlamak daima mümkündür. Bilhassa buhranlı devirlerde bu rol daha ziyade göze çarpmaktadır. Zaten disiplinli ve teşkilatlı bir millet olan Almanlar Şefin rolünü iyice anlamışlar ve Şeflik kabiliyetinin muayyen bir istikamette yani Nasyonal Sosyalizm inkılabının ve devletin prensipleri dairesinde terbiyesini lüzumlu görmüşlerdir.*

Şüphesiz, herkes Şef olamaz. Ve olmasında da millet için bir fayda yoktur. Zaten Şeflik kudreti çok yüksek bir cevher olduğu için milletlerin hayatında nadir bir güç olarak bulunan bir kıymettir. Onu bulmak, çıkarmak ve

sonra işlemek, bir maden damarı bulmaktan ve işlemekten daha zordur." (*Halkimiyeti Milliye*, 7 Nisan 1934; *Ayın Tarihi*, Sayı 5, Mayıs 1934 s. 330-331)

Türk tek parti sisteminde Şeflik konusu üzerinde durulurken, 8 Kasım 1937 de CHP Genel Başkan Vekili ve Başbakan Celal Bayar tarafından okunan⁽⁷⁹⁾ hükümet programının ilginç bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Bu programda, 45 yerde, CHP Genel Başkan Vekili ve Başbakan Celal Bayar, Şefin, Şefin direktiflerinden söz etmektedir.

"... Hükümet Şef'in bu kürsüden verdiği ana direktiflerin ışığı altında çalışacaktır..

Şef'in, "Milletimizin layık olduğu yüksek medeniyet ve refah seviyesine varmasına alıkoyacak hiçbir engel düşünmeye yer bırakılmadığı ve bırakılmayacağı" şeklindeki yüksek ifadeleri T.C.'ndeki eşsiz emniyet ve istikrar havasının en büyük teminatıdır.

Hususi idarelere ve belediyelere, Şef'in ilhamını takip ederek büyük kalkınma sağlayacağız..

Şef'in işaret buyurduğu üzere belediyelerle ilgilenilecektir..

Şef'in direktifleri, adliye işlerimizde de rehber olacaktır..

Her zaman, ve her işte isabet, şaşmayan karakteri olduğu tecrübe ile de bildiğimiz Şef'in bir kül diye ifade ettiği ekonomik işlerden bahsedeceğim.

Şef'in ekonomik işlerde parolası, en ileri teknikle ve en randımanlı şekilde çalışılmasıdır.

Şef bunu bize birçok yerlerde, rasyonelleşme kelimesiyle ifade etmişlerdir..

Şef, "Milli ekonominin temeli ziraattir." buyurmuşlar ve direktif vermişlerdir. Direktifi yerine getirilecektir.

Şef, "Köylüler için, umumiyetle pulluğu pratik ve faydalı bulurum. Traktörler, büyük çiftçilere tavsiye olunabilir. Köyde ve yakın köylerde müşterek harman makineleri kullanırmak, köylülerin ayrılmayacağı bir alet haline getirilmelidir." buyurmuşlardır. Mesaimize, bu neticeye götürecektir istikamet verilecektir.

Şef, "Memleketi, iklim, su ve toprak verimi bakımından ziraat bölgelerine ayırmak icap eder" buyurmuşlardır. Bu tahakkuk ettirilecektir..

Şef, "Orman servetimizin korunması lüzumuna ayrıca işaret etmek isterim" buyurmaktadır. Bu direktifi takip edecek ve orman işletme ve idarelerinin ucuzluğu kolaylığı getirecek esaslar arayacağız..

Bütün direktifler Şef'in lisanında aydınlanmaktadır.

Şef'in işaret ettiği inübak elastikiyetini daima muhafaza edeceğiz.

Şef, "Tüccar milletin emeği ve üretimi kıymetlendirilmek için eline ve zekasına emniyet edilen ve bu emniyete liyakat göstermesi gereken adam-

dır." demişlerdir. Bu yalnız Kemalist rejimin fikirde ve düşünce tarzında başaracağı muazzam inkılabın değil, Türk tüccara, adı bu memleketin en yüksek idealinin sinonimi olan Şef tarafından verilmiş en şerefli, en yüksek ve o nisbetlerde mesuliyetli milli vazifenin ifasıdır.

Çalışmalarımızı Şef'in emri gereğince sürdürüleceğiz..

Bu ruhun ve bu tarihin sembolü olan Şef, bize bunu kelime ve cümle halinde veriyor.

Şef'in Türk tüccara hitabının ihtiva ettiği bu yüksek ideolojinin muhafaza ve inkişafına bilhassa ehemmiyet verilecektir.

Şef'in işaret ettiği teşkilatlanma gerçekleştirilecektir.

Şef diyor ki..

Şef'in bize verdiği emir ve ideoloji budur..

Şef'in emrettiği ikinci endüstrileşme planı için hazırız.

Şimdi Şef'in işaret ettiği maden politikamıza geçiyorum.

Şef diyor ki..

Şef'in emrettiği üç senelik plan derhal yapılacaktır.

Şef'in irşat ve işareti istikametinde ilerleyeceğiz.

Şef, "elde bulunan madenlerin en mühimleri için üç yıllık bir plan" işareti verdiler.

Şef Divriği demir yatağının bir an evvel işletülmesi lüzumunu ehemmiyetle işaret ettiler.

Şimdi arkadaşlar, Şef'in deniz ticaretiyle alakalı olan emirlerine geliyorum.

Şef diyor ki..

Türk milleti Şef'in iradesi istikametinde yürüyecektir.

Nihayet Şef'in rasyonel çalışma imkan ve havasını kuvvetlendirmek hedefli irşadlarına geliyorum:

Şef, "Küçük esnafa ve küçük sanayi erbabına muhtaç oldukları kredileri kolayca ve ucuzca verecek bir teşekkül vücuda getirmek ve kredinin normal şartlar altında ucuzlatılması" direktifini vermişlerdir.

Şef'in emrini yerine getireceğiz.

Şef bu kürsüden vaki irşadları arasında bazı mevzuatımızda yapılması faydalı tadil ve ilavelere de işaret buyurmuşlardır.

Şef, bilhassa gümrük kanunumuza işaret buyurmuşlardır.

Nafia sahasında Şef:

Şef, "Demiryolu hatlarımızı iç sahalara bağlayacak kara yollarını bir an evvel yapmak gerekir.." demektedir.

Şef'in yol inşaatı hakkındaki işaretlerini tahakkuk ettireceğiz.

Şef, "Sermayesinin tamamı veya büyük bir kısmı devlete ait olan işletmeler için yeni mevzuat gerekir.." buyurdular.

Şef'in işaretleri ve hile bu müesseselerin bünyelerinde gerekli deği-

şiklikler yapılacaktır.

Şef'in işaretleri dairesinde Doğu bölgemizde bir kültür merkezi esaslarını kurmaya çalışacağız.

Şef'in nutuklarında işaret buyurdukları noktaların takibine azami itina ve ihtimamla çalışılacaktır.

Şef'in direktifi ile parti programında ifade edilmiş bütün işler tatbik sahasına konulacaktır."⁽⁸⁰⁾

Görüldüğü gibi, CHP Genel Başkan Vekili ve Başbakan Celal Bayar, CHP Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı, Büyük Şef Gazi Mustafa Kemal'in 1 Kasım 1937'de, Beşinci Dönemin Üçüncü Toplanma yılını açarken, TBMM'nde yaptığı konuşmada⁽⁸¹⁾ belirtilen noktaları, hükümet programı olarak açıklamaktadır.

Kemalizmi sistemleştirmeye çalışan, Mahmut Esat Bozkurt, Hitler'in rejimi ile Mustafa Kemal'in rejimi arasında çok büyük bir benzerlik olduğunu belirtmektedir.

"... 1. Ekonomik bakımdan bu rejimle Türk rejimi arasında esasta fark yok gibidir. Her ikisi de devlet sosyalistliğine dayanır. Mülkiyet hakkını ve ferdi tanırlar.

2. Türk ve Alman rejimleri, her ikisi de milliyetçi olmakla beraber, aralarında küçük bir fark vardır. Alman rejimi milliyetçilikte ırkçıdır. Türk rejimi ise ırkçı değildir. Daha ziyade kana değil, kültüre önem verir. Bununla beraber, Atatürk, Büyük Nutkunda, "Kanını taşıyandan başkasına inanma", demiştir. Fakat bu tavsiye, tatbikatta kültür, dil birliği halinde tecelli etti.

3. Türk rejimi Alman rejiminden prensip itibarıyla şu noktada ayrılır. Milli sosyalizm emperyalisttir. Türk rejimi bunu kabul etmek şöyle dursun, esasından reddeder. Ve bu gibi temayülleri suç sayar.

4. Milli sosyalizm Hitler diktatoryasıdır. Türk rejimi ferdi diktatörlüğü de kabul etmez. Ulus egemenliğine dayanır." (Mahmut Esat Bozkurt, *Atatürk İhtilali*, İÜ İnkılap Enstitüsü Yayını, s. 372-373)

Mahmut Esat Bozkurt'un, Nazizm ile Kemalizm arasında göstermeye çalıştığı farklılıklar, aslında, hiç önemli farklar değildir. Zira Hitler'in kişisel diktatörlüğü ile, Mustafa Kemal'in, TBMM maskeli, kişisel diktatörlüğü arasında fark yoktur. Çünkü, hem fiili hem de kanuni olarak, TBMM üyeleri mebusları, Mustafa Kemal bizzat kendisi tayin ediyordu. Bütün emirleri, Meclisten kanun olarak çıkıyordu.

Alman rejiminin emperyalist olup Türk rejiminin emperyalizme karşı olduğu da sübjektif bir kanıdır. İngiliz ve Fransız emperyalizmi ile sürdür-

dükleri, müşterek politik, ideolojik ve askeri eylemlerle, Kemalistler, Kürdistan'ın ve Kürt ulusunun parçalanmasına katılmışlardır. Kemalistler, uluslararası sömürge Kürdistan'ın önemli bir kesiminde sömürgecidirler. Kürt ulusunun ulusal varlığını reddedip, Türk ulusal değerlerini, Kürtlere empoze ettikleri, devletin her türlü araçlarını kullanarak asimilasyonu sürdürdükleri için de ırkçıdır. Hitler, başka ülkelere yayılırken, oralarda, etnik bakımdan, Alman olanları, kendi benliğine kavuşturmak amacını güttüğünü iddia ediyordu. Kemalistler ise, gerek Kürdistan'da, Hatay'da, genişlerken Hitler'inkinden farklı ve çok daha katliamcı ve imhacı olan bir gerekçe göstermektedir. Kemalistler, işgal ettikleri yerlerin ahalisinin ulusal kişiliğini reddedip, "Kürt yoktur, herkes Türktür", "Eti Türkleri" (Hatay) diyerek, sömürgeciliklerini gizlemeye çalışmaktadırlar.⁽⁸²⁾

IX. CHF Programı (1931) Hakkında Türk Üniversitesinin ve Profesörlerinin Görüşleri ve Bu Görüşlerin Eleştirisi

CHF'nin Tüzüğü (1927) isimli çalışmada, Türkiye'de Tek Parti döneminin nasıl değerlendirildiğine dair geniş bir bölüm vardı. (Bölüm I) Orada, profesörler, CHP programının halkçılık, devletçilik, milliyetçilik, cumhuriyetçilik, laiklik, devrimcilik ilkeleri üzerinde uzun uzun durmuşlardır. Halkçılık kavramı işlenirken, bu kavramın kapsamı kati surette tahlil edilmemiş, aynı CHF Genel Başkanı, Büyük Şef Gazi Mustafa Kemal'in görüşlerinde ve Partisinin programında olduğu gibi, halk, millet kavramı ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Bunun sonucu olarak bütün tek parti sistemleriyle olduğu kadar, Türk tek parti sistemi ile de çok yakından ilişkili olan Kadro ve Şef kavramları ortaya çıkmaktadır. Fakat sözü edilen değerlendirmelerde "halk", ülkede yaşayan, zengin, fakir, işçi, köylü, memur, fabrikatör, üretici, ihracatçı, bankacı vs. den meydana gelen insanların bir bütünü olarak alındığı için Kadro ve Şef ilişkilerini görememişlerdir. Hatta Prof. Sadun Aren, "İmtiyazsız, sınıfsız, kaynaşmış millet", anlayışını sosyalizme geçişin bir yolu olarak değerlendirmiştir. "... Atatürk, imtiyazsız, sınıfsız bir toplum düzeni kurmak istiyordu. Sosyalizmi bildiğinden şüphe yok." diyor. Halbuki, daha önceki kısımlardan iyice anlaşıldığı üzere, sınıfsız, imtiyazsız, kaynaşmış kütle anlayışı, Faşizmin temel sloganlarından biridir. Hem komünizme, hem kapitalizme karşıyız, diyen faşizm, daima bu sloganı kullanır. Patron ve işçi arasında bir ahenk yaratarak toplumda, sınıfları, sınıf tezatlarını kaldırdığını iddia eder. Bu bakımdan, Büyük Şef Gazi Mustafa Kemal'in, sınıfsız, imtiyazsız kütle istemesi, sosyalizmi bilmesinden çok Faşist teori ve uygulamalardan büyük ölçüde etkilenmesi ve bunları uygulamaya koymasından ileri gelmektedir. Fakat Türkiye'de, CHF'nin halkçılığı ve Kadro Dergisi üzerinde değerlendirmeler yapanlar, Faşist teori ile Kadro arasında, Kadro'nun, Kadro, Şef ve ideoloji görüşleriyle, Faşist teori arasında bağ kurmamaya özenle dikkat etmişlerdir.⁽⁸³⁾

X. CHF Programının (1931) ve Kadroculuğun Günümüze Etkileri

CHF İleri gelenlerinden ve Genel Başkan Bülent Ecevit'e yakınlığı ile bilinen Cahit Kayra, 1976 CHF Programı ile ilgili olarak şunları yazıyor:

"... sınılaşme ve gelişme yolundaki Türkiye çağdaş bir model arayışı içindedir. Tarihsel süreci, günlük, aylık ve yıllık görüntülerin yalınkatlığı içinde gözden kaçıranlar bu arayışın anlamını ve önemini ve kavramayabilirler. Günlük ya da birkaç yıllık dönemlerin, toplumların günlük yaşamlarına döküp saçıkları heyecanların etkileri altında kalanlar gerçeği ve görüntüyü karıştırabilirler. Oysa, Türkiye, derinde bütün bunların dışında, başarılı bir modeli kendi kendine oluşturmaktadır. Ve siyaset artık ne toplum yaşamını mal alıp satmak sanan 19. yüzyıl bezirganlarının ne de *doğmaların* tutsağı toplumbilimcilerin değil, bu oluşu görebilen, anlayabilen ve onun biçimlenmesini hızlandırmayı düşünen *kadroların* harcıdır." (*Özgür İnsan*, Sayı 38, Aralık 1976 s. 44)

Bu anlayış tek parti dönemin halkçılık görüşüne çok yakındır. O sırada da, halk, halkçıyız, halkçı olmak temel şiarımızdır, gibi sözler edilmesine rağmen, politikanın tesbit ve tayini işininin *kadrolara* ait olduğu söylenirdi. Halk terbiye edilmesi gereken bir kalabalık olarak görülürdü. 1976 yılında, kadro anlayışının en önemli ürünü CHF Programının bizzat kendisidir. CHF'nin yeni programı, Genel Başkan Bülent Ecevit'in bizzat kendisi tarafından yazılmıştır. Fakat bu, 23. Kurultayda delegeler tarafından tartışması kabul edilmiştir. Bu durum gerek Genel Başkan tarafından, gerekse Türk basını tarafından defalarca belirtilmiştir. Örneğin, Erzurum'da yayınlanan *Devrim Gazetesi*, programı okuyucularına şu şekilde sunuyordu:

"... Cumhuriyet Halk Partisi Sayın Genel Başkanı Bülent Ecevit, geniş kültür birikimini uzun yılların deneyleriyle birleştirerek CHF'nin yeni programını kaleme aldı. Üç aylık yorucu bir çalışma sonucu ortaya çıkan yapıt, par-

tinin yetkili kurullarının incelemesine sunuldu. Bir süre önce toplanan 23. Kurultayın tüm üyelerinin alkışlarıyla ve *ittifakıyla* kabul edildi." (12 Şubat 1977)

1930 yıllarında, CHF Genel Başkanı ve Büyük Şef Gazi Mustafa Kemal'in görüşlerinin, söylediklerinin, aynen parti programı olarak kabul edilmesi ile, 1976'da Bülent Ecevit'in oluşturduğu "karizma"⁽⁸⁴⁾ arasında hiç fark yoktur. Halk, halkçı gibi kavramları dilinden düşürmeyen CHP de tek kişi vardır. O da Genel Başkan Bülent Ecevit'in kendisi. CHP demek Bülent Ecevit demektir. Bülent Ecevit demek CHP demektir. Fakat CHP de profesör unvanlı birçok danışmanlar, "bilim kurulları" vardır. Bu profesörlere ve "bilim kurullarına" rağmen, Genel Başkan tek başına program yazmakta, genel kurul, hiçbir eleştiriye tabi tutmadan bu programı alkışlarla kabul etmektedir. Daha sonra profesör unvanlı danışmanlar ve "bilim kurulları" bu programa övgüler düzmektedir. Aynı 1930 yıllarında olduğu gibi.

Halk kavramı, aşağı yukarı, 1931 programında olduğu gibi ele alınmaktadır. "Halk" kavramı Gazi Mustafa Kemal'in görüşlerinde, CHF'nin 1923 Tüzüğünde (md. 2); 1927 Tüzüğünde (md. 4) ve 1931 Programında (İkinci Kısım /C) ele alındığı biçimde ele alınmaktadır. O zaman,

"Kanunlar önünde müsavat kabul eden ve hiçbir ferde, hiçbir aileye, hiçbir sınıfa, hiçbir cemaate, imtiyaz tanımayan fertleri halktan ve halkçı kabul ederiz"

deniyordu. 1976 Programında ise,

"CHP Halkçıdır. Herkesi bir tutar. Kimseye soyundan, çevresinden ve inançlarından, düşüncelerinden, varlığından ya da toplumdaki işlevinden ötürü ayrıcalık tanımaz."

"... CHP toplumunda, ayrıcalık aramayanların..." partisidir (CHP Programı 1976, s. 12)⁽⁸⁵⁾

denilmektedir.

CHP'nin bütün halkın partisi olduğu belirtilerek, Programın, "Türk toplumunun gerçeklerinden" hareket ederek, "halk için, halkla birlikte" oluşturulduğu ifade edilmektedir. Doğal olarak, "halk için, halkla birlikte", "halkın istediği kadar" vs. olunca, CHP iktidarı da halk iktidarı olmaktadır. Aslında, "halk için, halkla birlikte, halkın istediği kadar.." vs. gibi kavramlarla, Milliyetçi Hareket Partisi Programında yer alan, "Her şey Türk için, Türk'e

göre, Türk tarafından"⁽⁸⁶⁾ gibi kavramlar arasında fark yoktur. CHP Programında "Türk" kavramı yerine, "halk" kavramı kullanılmaktadır. Kimdir bu halk? CHP programının birçok yerinde ısrarla, titizlikle vurgulandığı gibi, bu "Türk ulusu"dur. Türk halkıdır. CHP'nin Kürt ulusunun ulusal varlığını kesinlikle reddettiği düşünülürse, bu benzerlik daha iyi anlaşılır. Her iki tutumda da sınıflar, sınıfsal ilişkiler, gizlenmek istenmektedir. Her iki tutum da Kürt ulusunun ulusal varlığını reddetmekte, geniş kapsamlı "Türk" ve "halk" kavramları içinde mütalaa etmektedir.

1976 programının yazılış biçimini, kadro, karizma ilişkilerini, halk kavramının muhtevasını bu şekilde belirttikten sonra, CHP Programını biraz daha yakından incelemekte yarar vardır.

1976 CHP Programının iki özelliğini önemle vurgulamak gerekir. Birincisi özel mülkiyetin korunması için gösterilen çabalardır. İkincisi, Kürt ulusunun ulusal varlığının katı bir dogmatizmle, bilerek, bilinçle, reddedilmesidir. Birincisini Türk "sosyalist" hareketi etrafı bir biçimde ele aldı. Ve eleştirdi. Bilim Yöntemi, Türkiye'deki Uygulama, 5 "Otuzüçü Kurşun" Olayı (1943) isimli çalışmada bu eleştirileri ana hatlarıyla belirtmeye çalıştık. (Bölüm IV/F) Kısaca şu söylenebilir. Özel mülkiyetin, mevcut üretim ilişkilerinin korunması için titizlikle çaba gösterilmektedir. O halde, programın öteki noktaları değerlendirilirken hep bu noktadan hareket etmek gerekir. Üretim ilişkileri aynı kaldığı sürece, örneğin, halkçılık konusunda geliştirilen fikirler neyi ifade eder?

Burada, Türk "solu"nun ve "sosyalist" hareketinin hiç dokunmadığı, dokunmamakta ısrar ettiği, bu ısrarda kararlılık gösterdiği ikinci nokta üzerinde duracağız.

CHP Programının, Bilim, Araştırma ve Teknoloji bölümünde şunlar söyleniyor:

"... Bilimde ilerleyebilmenin gerekleri özgürlüktür, eğitimidir, araştırmacılıktır. Toplumsal ve ekonomik gelişmeleri ve sorunları doğru çözümleyebilmenin ve bu sorunlara geçerli ve sağlıklı çözümler bulabilmenin, dolayısıyla toplum gerçeklerine uygun ve topluma yararlı biçimde siyaset yapabilmenin temel koşulu da araştırmacılıktır.. CHP bu nedenlerle kendi çalışmalarında ekonomik, toplumsal ve siyasal araştırmacılığa ayrılan kaynakları gereken düzeye çıkaracaktır; bilimin geliştirilmesine ve eğitimin bütün dallarında ve ilköğretimden başlayarak bütün aşamalarında araştırmacılığa önem verecek ve araştırmacılık yeteneğinin çocukluktan başlayarak geliştirilmesine özen gösterecektir." (s. 174-175)

Bilime, bilimsel araştırmaya, araştırma yeteneğinin geliştirilmesine bu derece önem veren bir parti, bilimin temel ögesi olan olguyu neden reddetmektedir? Olgu, nesnel somut reddedilerek, ekonomik, toplumsal ve siyasal araştırmalar yapılması nasıl mümkün olur? Kürt ulusunun ulusal varlığının reddedilmesi katı bir doğmatizmdir. Böylesine bir doğmatizmden hareket ederek, doğmatizmi koruyarak, geliştirerek bilimsel araştırma yapmak mümkün değildir. O halde, CHP'nin bilim, bilimsel araştırma, bilimsel araştırma yeteneğinin geliştirilmesi gibi kavramlar konusunda dedikleriyle ve özlemleriyle, davranışları arasında büyük bir zıtlık vardır. Fakat bu tür kavramların çok sık kullanılması, CHP'nin son derece katı olan doğmatik tutumunu, bilim dışı tutumunu katı surette gizleyememektedir. Zira, gen kuşaklara, yalan syleterek, söylenen yalanlara inanmalarını isteyerek, resmi ideolojiye itibar etmeleri ve onun, propagandist unsurları olmaları ğtlenerek, onlardaki bilimsel araştırma yeteneğinin geliştirilmesi mümkün değildir. CHP bu konuda, tek parti dönemindeki tutumunu aynen sürdürmektedir. Hatırlanacağı zere, Kürt diye bir kavmin olmadığı, Kürtçe diye bir dilin olmadığı, Ege'nin, Roma'nın, Mısır'ın, Mezopotamya'nın Türk olduğu, "bilimin sarsılmaz hakikatları" olarak sunuluyordu.

CHP'nin ve Genel Başkanı Bülent Ecevit'in bu konuda, nasıl katı bir doğmatizm içinde olduğu, buna rağmen, bu doğmatizmi, bilim kavramıyla, profesör unvanlı danışmanlar ve "bilim kurullarıyla" gizlemeye çalıştığı açıkça görülmektedir. Bilindiği gibi tek parti döneminde, Kürt ulusu üzerine defalarca ordu gönderilmiş, kitle katliamlarına girişilmiş, jenosit uygulanmıştır. Ve bu eylemler, Kemalistlerle, İngiliz emperyalizmi, Fransız emperyalizmi ve şehinşah Rıza şah yönetimi tarafından müştereken uygulanmıştır. Bu müşterek eylemlerin temel amacı ise, Kürt ulusunun ulusal kişiliğini tamamen yoketmektir. Ve bunlar Türk yöneticiler tarafından, Cumhuriyet tarihi boyunca, gizli veya açık surette defalarca ifade edilmiştir. Bu katliamlar, sürgünler, asimilasyon politikaları bütün açıklığıyla ve canlı belgeleriyle ortada dururken, Kürt ulusunun ulusal kişiliğinin hala reddedilmesi elbette katı bir doğmatizm olarak isimlendirilir. Bu bilerek, bilinçli bir şekilde sürdürülen bir doğmatizmdir. CHP ve Genel Başkanı Bülent Ecevit bu tutumuyla, sömürgeci Türk burjuvazisine, sivil-asker bürokrasiye ve bunların gerisindeki emperyalizme ve Kürdistan'ı müşterek sömürge olarak idare eden öteki devletlere güvence vermektedir.

CHP'nin "bilim" anlayışını ve bunun uygulanmasını iyice tesbit etmek gerekir. Zira Türk i ve dış politikasının tesbit tayin ve uygulanması bu noktadan kaynaklanmaktadır. Bu önemli tesbitleri yaptıktan sonra, programın öteki kısımlarının eleştirisine geçilebilir.

Kürt ulusunun ulusal varlığını, bilinçle, bilerek, ısrarla, reddeden CHP ve Genel Başkanı Bülent Ecevit, Türk milliyetçisi olduklarını programın her tarafında, titizlikle vurgulamaktadır. Programın bu bölümü şöyle:

"... CHP milliyetçidir. Türk ulusunun birliğini, bağımsızlığını, egemenliğini ve dünyadaki saygınlığını, Türkiye'nin toprak bütünlüğünü, karadaki, denizdeki, göklerdeki tüm siyasal ve ekonomik haklarını korumakla ödevlidir.

Türk ulusunun her alanda güçlenmesi ve yücelmesi, ulusal bağımsızlığın ve egemenliğin sağlam temellere dayanması için çalışır. (s. 10-11)

Kürdistan üzerinde hak iddia eden, onu işgal ve ilhak ederek kendi devleti içine katan, Kürt ulusunun ulusal kişiliğini yoketmek için her türlü politikayı uygulayan CHP, Türk ulusunun bağımsız bir ulus olduğunu nasıl söyleyebilir? Başka bir ulusu ezen ulus bağımsız bir ulus olabilir mi? Başka bir ulusu ezen, o ulusun ulusal varlığını tamamıyla ortadan kaldırmaya çalışan ulus, kendisini bu sömürgeci ve emperyalist ilişki ile bağımlı kılmamış mıdır? Üstelik bütün bunları, emperyalist ve sömürgeci devletlerle işbirliği yaparak gerçekleştiren bir ulus nasıl bağımsız olabilir? Öte yandan, temel amacı başka bir ulusu ortadan kaldırmak olan, o ulusun dilini, kültürünü tamamen yok ecmeye çalışan bir anlayışa "milliyetçilik" demek mümkün değildir. Çünkü milliyetçilik, herşeyden önce içe dönük bir oluşumdur. Ve ulusun, ulusal değerlerinin korunması, geliştirilmesi ile ilgilidir. Başka ulusların ulusal değerlerine tecavüz söz konusu olunca, artık, milliyetçilikten söz edilemez. Bu tam anlamıyla ırkçılıktır.

Kürdistan ve Kürt ulusu üzerinde sürdürdüğü bu politikadan kati surette caymayacağını titizlikle açıklamasına rağmen,

"CHP her ulusun bağımsızlığına saygılıdır. Her yerde ve her türlü sömürüye ve sömürgeciliğe karşıdır. Yurt ve cihanda barışı kollar."

demekten de geri kalmamaktadır. Kürt ve Kürdistan adlarını dillerden ve tarihlere silmeyi, Kürt ulusunu boyunduruk altında tutmayı vazgeçilmez bir politika olarak saptayan CHP ve Genel Başkanı Bülent Ecevit, sömürgeciliğe karşı olduğunu, her türlü sömürüye karşı durduğunu nasıl söyleyebilir? Böylesine bir "barış" ne biçim bir barıştır? Bu koşullarda, her ulusun bağımsızlığına ve eşitliğine saygı duyulduğu hangi yüzle söylenebilir? Tek parti döneminin CHP ile bugünkü CHP arasında bu bakımdan da büyük bir benzerlik vardır. Özellikle Kadro Dergisinde yayınlanan yazılardan hatırlanaca-

ği üzere, o sırada, Kürdistan üzerinde her türlü sömürgeci eylem ve Kürt ulusu üzerinde her türlü ırkçı politika sürdürüldüğü halde "Kurtuluş savaşlarının öncüsü biziz, bizden başkası olamaz, şarkın bütün esir milletlerine, köle milletlerine kurtuluş ışığı saçık..." vs. deniyordu. Ve bu eylemler, İngiliz ve Fransız emperyalizmi ve Şehinşah Rıza Şah yönetimi ile birlikte sürdürüldüğü halde, Kurtuluş savaşlarında, şampiyonluk hiç kimselere bırakılmıyordu. 1976 da da, Kürdistan üzerindeki sömürgeci politikanın esas sahiplerinden biri olan CHP'nin, sömürgeciliğe karşı olduğunu beyan etmesi, bugünkü CHP'nin tek parti döneminin kesintisiz ve katksız bir devamı olduğunu bir kere daha göstermektedir.

"... Türk ulusunun üyeleri arasında ayrılık gözetmez. Sosyal özelliklerin ulusal birliği veya ülke bütünlüğünü sarsıcı etkenlere dönüştürülmesi yönündeki eğilimlere karşı çıkar."

denilmektedir. "Türk ulusunun üyeleri arasında" fark gözetmediğini belirten CHP, bu tavnıyla, Kürt ulusu üzerinde, imtiyazlı durumun aynen sürdürüleceğini ifade etmektedir. Türk kültürünün gelişmesi için her türlü tedbirin alınacağını belirten CHP, Kürt kültürünün yok edilmesi için de en az bunun kadar gayret göstermektedir. Türk dilinin gelişmesi ve geliştirilmesi için, her türlü tedbir alınırken, Kürt dilinin yok edilmesi temel bir amaç olarak belirlenmektedir.

Türkiye'deki Kürtler üzerinde, sömürgeci siyaseti en yoğun bir biçimde sürdüreceğini titizlikle belirten, fakat, yine de özgürlükten ve demokrasi-den söz eden CHP, Türkiye'nin dışındaki Türklerin hakları ve hukukları konusunda son derece hassastır.

"... Başka ülkelerde yaşayan Türk topluluklarına eşit davranılmasını, ana dillerini ve kültürlerini yaşatıp geliştirme olanağı sağlanmasını o ülkelerle dostluğun temel koşullarından sayar." (s. 10-11)

CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit, 5 Haziran 1977 seçimlerinde, çeşitli yerlerde yaptığı seçim konuşmalarında Programın Dış Türklerle ilgili kısmı üzerinde titizlikle, üzerine önemli bir vurgulama yaparak anlatmaya çalışmıştır.⁽⁸⁷⁾ Bu olay başlı başına ele alındığı zaman çağdaş ve demokratik görünümüldür. Fakat, Türkiye'de Kürt ulusunun varlığını ısrarla reddeden bir siyasal kuruluşun, Dış Türkler konusu üzerinde ısrarla durmasını ulusal egoizmin ötesinde ırkçılık olarak değerlendirmek gerekir. Irkçılık Dış Türkler konusuna duyulan ilgiden değil, (bunun çağdaş ve demokratik görünüm-

lü olduğunu belirttik) Kürt ulusu üzerinde sürdürülen ırkçı ve sömürgeci politikadan doğmaktadır.

CHP'nin milliyetçilik anlayışını, başta DP (1946-1950) olmak üzere CHP'den kopan bütün partilerde bulmak mümkündür. Gerek CHP den bizzat kopan Güven Partisi (1967), Cumhuriyetçi Parti (1972); gerek DP'den koparak kurulan Millet Partisi (1948), Cumhuriyetçi Millet Partisi (1957), Hürriyet Partisi (1955); gerekse DP'nin kapatılmasından sonra kurulan Adalet Partisi (1961), Yeni Türkiye Partisi (1961) ve daha sonra kurulan partilerde bu temel esasları görmek mümkündür. Hatta CHP kökenli olmayan Türkiye İşçi Partisinin (1961) programında bile bu tür bir milliyetçilik anlayışı yer almıştır. Yenileşen CHP, kendi kendini yenileyen CHP, CHP kendini yeniledi, gibi iddialara rağmen, CHP bu konuda kendini yenilememiştir. Tek parti CHP sinin ırkçılığı ve sömürgeciliği aynen sürmektedir.

Programın *Halkçılık* bölümünde de şunlar söylenmektedir.

"... CHP halkçıdır. İnsan kişiliğinin serbestçe gelişmesini güçleştirici her türlü etkeni gidermeyi ve bu yönde herkese *olanak eşitliği* sağlamayı amaç edinmiştir." (s. 12)

Kürt ulusunun ulusal varlığı, en katı bir dogmatizmle reddedilirken, bütün ulusal ve demokratik hakları, dili, kültürü, kişiliği, namusu gasbedilirken, "insan kişiliğinin gelişmesini güçleştirici her türlü etkeni gidermek" ten söz etmek tam anlamıyla bir demagojidir. Kişinin, toplumun, ulusun, dilini ve kültürünü gasbedip, ezen ulusun dilini ve kültürünü empoze etmek, kişisiz, kendi hak ve çıkarlarını koruyamayan, köle bir ulus yaratmayı amaçlamaktır. Bu ise, "insan kişiliğinin serbestçe gelişmesini" güçleştirici en büyük engeldir. İnsan kişiliğinin serbestçe gelişmesini engelleyecek bir politikaya sahip olan CHP'nin buna karşı durduğunu belirtmesi bir kandırmacadan başka bir şey değildir. Kürdistan üzerindeki sömürgeci boyunduruğun esas sahibi olan CHP'nin sömürgeciliğe karşı olduğunu iddia etmesi, demagojiden ve kandırmacadan ibaret ise, bu da öyledir.

1976 programında, Özgürlük, Eşitlik, Dayanışma, Emegün Üstünlüğü, Gelişmenin Bütünlüğü, Halkın Kendi Kendini Yönetmesi, CHP'nin demokratik sol tutumunun dayandığı temel esaslar olarak belirtilmektedir. Özgürlük ile ilgili olarak şunlar söylenmektedir.

"... Özgürlük insan kişiliğinin, düşüncesinin ve kavrayışının, insan yeteneklerinin ve yaratıcılığının engelsiz ve sürekli gelişebilmesi için başta ge-

len koşuldur. İnsanın da toplumun da kendi kendisini aşabilmesinin gereğidir.

Özgürlük her türlü yasal, siyasal, toplumsal, ekonomik ve kültürel engelden, baskıdan kurtarılmalıdır. Kişi özgürlüğüne, başka kişilerin, toplumun ve tüm insanlığın özgürlüğü, güvenliği ve yararı için zorunlu olanın ötesinde sınır konulamaz.

Düşünce, anlatım ve eleştiri özgürlüğü ise sınırsız olmalıdır. Bu, özgürlükçü demokrasinin, temel kuralıdır, insanın, toplumun ve tüm insanlığın her alanda ilerleyebilmesinin, bilgi ve bilim sınırlarını genişletebilmesinin gereğidir.

Örgütlenme özgürlüğü de tüm özgürlüklerin ve hakların sağlanıp korunabilmesi, etkin biçimde kullanılabilmesi ve geliştirilebilmesi, insanlık ve toplum yararına değerlendirilebilmesi için zorunludur.

Toplumda kendi özgürlüğü ile yetinmeyen, herkesin ve tüm insanlığın özgürlüğünü isteyen, başkalarının düşüncelerine ve inançlarına saygılı olabilen, özgürlüğün sorumluluğunu bilen ve yalnız dışarıya karşı değil, kendi içinde de özgür olan, kendi kanılarını ve önyargılarını da sıvayıp eleştirebilen insanı yetiştirecek koşullar oluşturulmalıdır. Ona göre bir kültür ve eğitim politikası uygulanmalıdır.

Herkesin kendi yaşamını özgürce yönlendirip ve düzenlerken toplumla da uyumlu ve topluma yararlı olabileceği bir düzen kurulmalıdır.

Özgürlük içinde toplumsal barış sağlanmalıdır ve toplumsal barış özgürlüğü sınırlamanın gerekçesi değil, özgürlüğün güvencesi olmalıdır." (s. 21-22)

CHP'nin özgürlük vaatleri, başlı başına, Türkiye'nin somut koşullarından bağımsız bir biçimde ele alınmaz. Kürt ulusu üzerinde sürdürülen sömürgeci ve ırkçı politikanın esas sahiplerinden biri olan CHP'nin kişinin ve toplumun gelişmesine engel olan, siyasal, toplumsal, ekonomik ve kültürel engelleri ortadan kaldıracığını söylemesi, yine kandırmacadan başka bir şey değildir. İki standartlı düşünen, yani Türk toplumu ve Kürt toplumu için farklı farklı şeyler düşünen CHP gerçek anlamda özgürlük taleplerinin sahibi olamaz. Zira özgürlük evrensel bir kavramdır. Özgürlük sadece, Türk toplumu için, Türk ulusu için anlayışı, özgürlük anlayışı ile bağdaşmaz. Türk ulusu özgür olsun, Kürtler de onun kölesi olsun, erisin, yokolsun, kişiliğini kaybetsin anlayışı, özgürlük anlayışı ile bağdaşmaz. Türk ulusunun özgürlüğünü, mutluluğunu, Kürt ulusunun yok olmasına, kişiliğini kaybetmesine, yani köleleşmesine bağlamak ırkçı ve sömürgeci davranışların en bağnaz bir örneğidir. Böylesine bir davranışın yapıcısı ve yayıcısı olanlar, istedikleri kadar özgürlük, özgürlükçü demokrasi, propagandası yapsınlar, te-

mel özelliklerini niyetlerini gizleyemezler. "Kendi yargılarınızı ve önyargılarınızı her zaman sınyıp eleştiriniz" diye öğüt verenlerin, doğmatizmin en katı sahipleri olduğunu unutmamak gerekir. Bu bakımdan, CHP Programının özellikle bu kısımları, katı surette Türkiye'nin somut koşulları ile birlikte değerlendirilmelidir. Kürdistan sorunu yok sayılarak, hesaba katılmayarak, CHP'nin özgürlük vaadlerine övgüler düzülebilir. Fakat böyle bir tutum hiçbir zaman bilimsel olamaz. Zira olgular birbirleriyle bağlantılı olup bir bütün meydana getirir. Herhangibir olgu, öteki olgulardan etkilendiği gibi, onları etkileyebilir de. O halde, olgular bütünlüklerinden koparılarak ele alınmaz. Kavranılmaz. Kürt sorunu yok farzedilerek, görülmeyerek, CHP'nin özgürlük vaadlerine övgüler düzmek te yanlış, bilim dışı bir tutumdur. Çünkü, CHP Kürt ulusunun temel özgürlüklerini gasbeden, Kürt ulusunun namusunu gasbeden bir politikanın başta gelen sahibidir. Kürt ulusunun ulus olma özgürlüklerine düşmandır. Onu yoketmek, eritmek istemektedir. Bu özelliğini gizleyebilmek için de, özgürlük, özgürlükçü demokrasi, gibi kavramları dilinden düşürmemektedir. Buna rağmen tek parti dönemi CHP ile bugünkü CHP arasında bu konuda da bir fark yoktur. Özgürlük, özgürlükçü demokrasi gibi kavramlar, bugünkü CHP'nin, Kürt ulusuna karşı sürdürdüğü ırkçı ve sömürgeci politikayı gizleyememektedir. Kaldı ki CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'in bir karizmaya bürünerek, 5 Haziran 1977 propaganda gezileri sırasında, ısrarla söylediği, "CHP tek başına iktidara gelecektir." önermesi ile, bu sonucun ortaya çıkmaması, bilgileri sınamaya ve eleştirmeye en fazla kendisinin ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Milliyet Gazetesi Yayın Müdürü Abdi İpekçi ile, CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'in bu konudaki sohbeti ilginçtir:

"... İpekçi- Yani 225'nin rahatlıkla çıkaracağınızı...

Ecevit- Evet, onu kesinlikle umuyoruz.

İpekçi- Bir an için aksi olasılığı düşünerek bir soru daha sormak istiyorum. 226 için eksik oylarınız kalırsa, bunu nasıl tamamlamayı düşünüyorsunuz?

Ecevit- Ben önümüzdeki seçimlerde böyle bir olasılık görmediğim için ve *politikada da varsayımlar üzerine konuşmayı doğru bulmadığım için*, bu sorunuzu cevaplandırmayacağım." (Milliyet, 25 Mayıs 1977)

Görüldüğü gibi CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit, 226'nın üzerine çıkacağını *kesin* olduğunu belirtmekte, 226'nın altında kalabilmenin ise ancak bir *varsayım* olacağını bu bakımdan üzerinde durulmaması gerektiğini söylemektedir. Bu katı bir doğmatizmin en doğal sonucudur. Fakat Kürt ulu-

sunun ulusal varlığını, ısrarla, bilinçle, bilerek reddedenlerin başka konularda da yalan söylememeleri, dogmatik tutumlarını başka konularda da sürdürmemeleri mümkün değildir.

"... Özgürlükler, haklar, olanaklar ve siyasal etkinlik bakımından insanlar arasında hiçbir ayırım, ayrıcalık bulunmamalıdır." (s. 23)

diyen CHP Kürt ulusuna karşı sürdürdüğü inkarcı politika ile eşitlik anlayışını da temelinden sarsmaktadır. Böylece, dilinden hiç düşürmediği demokrasi anlayışına da zıt bir tutum takınmaktadır. Programda demokrasinin *yaygınlık, derinlik ve gerçeklik* kazanması için her türlü tedbirin alınacağı belirtilmektedir. (s. 223) Kürt ulusuna karşı, ırkçı ve sömürgeci bir politika bütün katılığıyla uygulanırken, demokrasiden hangi yüzle söz edilmektedir? Demokrasi nasıl yaygınlık kazanacaktır? Nasıl derinleşecektir? Nasıl gerçeklik kazanacaktır? CHP Programında sık sık "Türk ulusunun ayrılmaz ve eşit üyeleri", "ulusal birliğimiz ve bütünlüğümüz", gibi ifadeler kullanılmaktadır. Nasıl Türk ulusunun bütün üyeleri ayrılmaz ve eşit olabilir? Türk ulusu ile Kürt ulusu arasında eşitlik ve birlik var mıdır? Sömürgeci ulus ile sömürge ulus arasında, nasıl birlik ve eşitlik olabilir? Böylesine bir birlik ve eşitlik, sömürgecilerin sübjektif arzularındır. Ve birlik, Kürt ulusunun kişiliğini, öz benliğini reddedip köleleşmeleri, Türk olup mutlu olduklarını haykırmaları koşuluna bağlıdır. Nitekim, CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit, özgürlüklerin, sadece, Türk ulusu için söz konusu olduğunu, "Halklara Özgürlük" diyenlere, yani Kürt ulusuna kati surette özgürlük verilmeyeceğini, yine, Abdi İpekçi ile yaptığı bir sohbette (*Milliyet*, 29 Haziran 1976) açıkça ifade etmiştir. Fakat bütün bu anti-demokratik, ırkçı ve sömürgeci girişimlerin ve uygulamaların, "Türk demokrasisi"ni korumak ve geliştirmek maskesi altında yürütüldüğüne okuyucuların dikkat etmesi gerekir.

XI. CHP'nin Programı Hakkında Türk "Solu" nun ve Türk "Sosyalist" Hareketinin Görüşleri ve Bu Görüşlerin Eleştirisi

CHP Programının ve Genel Başkan Bülent Ecevit'in Kürt sorunu ile ilgili tavır ve davranışları bütün açıklığı ile ortaya dururken, Türk "solu" ve "sosyalist" hareketinin bu konulara hiç değinmemesi, "sosyalist" hareketin, CHP'nin ipoteği altında geliştiğinin başlıca delilidir. Daha önceki kısımlarda belirttiğimiz gibi, CHP Programının öteki yönlerini etraflıca eleştirmişlerdir. Programın özel mülkiyeti korumak ve geliştirmek için çaba harcadığını, üretim ilişkilerinde hiçbir değişiklik yapmadan, bazı reformlara girişerek mevcut düzeni sürdürmek amacı taşıdığını belirtmişlerdir. Bunun dışında ise, programın, özgürlükçü demokrasiyi yaygınlaştırmak, derinleştirmek ve gerçekleştirmek için önemli hükümler taşıdığını söylemişlerdir. Siyasal demokrasinin gelişmesine önemli katkılarda bulunacağını ifade etmişlerdir. İşte temel sorun, özgürlük vaadlerinin, başlı başına, Kürt sorunundan bağımsız bir şekilde, ele alınıp alınamayacağıdır. Bu, giderek, bilimin, devrimci düşüncenin, Kürt sorununu dışlama yetkisine sahip olup olmadığı konusu ile yakından ilgilidir.

XII. Sonuç

A. Sınıfsız, İmtiyazsız, Tezatsız, Kaynaşmış Millet Ne Demektir?

Tek Parti döneminde CHF'nin programına ve Şeflerinin düşüncelerine egemen olan temel bir ideoloji vardır. Bu ideoloji, *sınıfsız, imtiyazsız, tezatsız, kaynaşmış millet* yaratma etrafında geliştirilen düşünce ve uygulamalardır. Bu, Birinci Dünya Savaşından sonra, özellikle Avrupa'da gelişmeye başlayan Faşist ideolojinin temel sloganıdır. Faşizm, işçi sınıfının ve öteki emekçi sınıfların, siyasal iktidara doğru büyük bir güçle ilerlemeleri karşısında, mülk sahibi sınıfların duyduğu endişe ve tedirginlik sonucu ortaya çıkmış ve güç kazanmıştır. Temelde mülk sahibi sınıfların mülkiyetlerini ve mevcut üretim ilişkilerini korumayı amaçlamaktadır. Kapitalizmin bunalımı ve işçi sınıfı hareketinin günden güne güç kazanması sonucu, gerek kapitalizmin, gerek sosyalizmin dışında, yeni bir ideolojinin gerekli olduğu anlayışı güç kazanmıştır. Zira, gelişen ve kitleleri saran işçi ve emekçi sınıflar hareketi karşısında artık, kapitalizm, kapitalist ilişkiler büyük bir coşku ile savunulamamaktadır. Bu bakımdan, kapitalist toplumun geleneksel mülk ilişkilerini koruyacak yeni ideoloji, sosyalizme karşı olduğu kadar, kapitalizme karşı olduğunu da ifade ediyordu. "Kapitalizme de karşıyız, sosyalizme de karşıyız" diyordu. Toplumun sorunlarını ne liberalizme dayanan kapitalizm, ne de işçi sınıfının diktatörlüğüne dayanan sosyalizm çözemez, ikisinin dışında yeni bir anlayış gerekir ki, bu Faşizm, yani Nasyonal (milli) sosyalizmdir, deniyordu. Böylece sosyalizme karşı daima kuşkuyla bakmış mülk sahibi sınıflar, küçük mülk sahipleri, aydınlar, yanında, kapitalist düzenin aksaklıklarını günden güne daha çok duyan, küçük mülk sahipleri, küçük burjuva unsurlar, genç kuşaklar da bu ideolojiyi destekliyorlar ve savunuyorlardı. Böylece, kapitalizme de sosyalizme de karşı olmak, yeni bir model, yani bu iki sisteme karşı yeni bir alternatif yaratmak, özellikle genç kuşaklarda ve küçük mülk sahiplerinde büyük etkiler yaratıyordu. Sınıfsız, imtiyazsız, tezatsız bir toplum yaratmak bu görüşün doğal bir sonucu oluyordu. Çünkü Faşizmin, yani milli sosyalizmin görüşüne göre, gerek kapitalizm, gerek sosyalizm sınıflara dayanıyordu. Böylece toplumda sadece bir sınıfın,

yani dayandığı sınıfın çıkarını sağlıyordu. Biri sermayedar sınıflara, öteki ise, işçi ve öteki emekçi sınıflara dayanıyordu. Sınıfcılık ise, bunalımları çözemiyor, yeni yeni bunalımlar yaratıyordu. Halbuki, bütün milleti, bütün sınıfları temsil eden bir yönetim gerekiyordu. İşçiyi, köylüyü, memuru, sermayedarı, ihracatçıyı ve ithalatçıyı, aynı yapı içinde eriten, birbirine kaynaştıran bir yönetime gerek vardı.

Görüldüğü gibi bu görüş, toplumu meydana getiren bütün sınıflara aynı ölçüde dayandığını, onları birbirine kaynaştırıp yeni bir yapı meydana getirdiğini iddia ediyor. İşte, gerek sosyalizmden kuşku duyan, gerek kapitalizmin bunalımlarını günden güne daha çok hisseden geniş yığınların bu ideolojinin peşinden gitmelerinin temel nedeni budur. İdeolojinin, geniş yığınların özlemlerine cevap verici ve "inandırıcı" niteliğindedir. Bu bakımdan, sınıflar, sınıf çatışmaları, sınıf imtiyazları reddedilmektedir. Çünkü toplumda en çok çelişme halinde bulunan sınıfların, örneğin, işçi ile patronun, aynı yapı içinde kaynaştırıldığı, böylece tezatların yok edildiği iddia edilmektedir. Korporatif devlet düşüncesi bu amaca hizmet eden bir toplumsal politika olarak ortaya çıkmaktadır. Bu toplumsal ve siyasal akım çeşitli meslek gruplarının birbirleriyle dayanışmasını sağlamaya çalışmaktadır. Bu dayanışma sınıfsal tezatları giderecektir, denmektedir. Korporatif devlet görüşü halkçılık anlayışı ile de yakından ilgilidir.

Fiili durum ise, elbette böyle değildir. İşçi ile patronu, aynı yapı içinde eşit ölçüde gözetildiğini, topraksız köylüyü, memuru, ithalatçı ve ihracatçı tüccarı aynı ölçüde koruduğunu iddia eden devlet, elbette, patronun, fabrikatörün, ithalatçı ve ihracatçı tüccarın devletidir. Fakat ideolojinin inandırıcılığı ve etkinliği devletin bu yönünü gizlemekte, ekonomik sisteme, kapitalizmin ve sosyalizmin dışında üçüncü bir sistem olarak bakılmasını sağlamaktadır. İşte, sınıfsız, imtiyazsız, tezatsız, kaynaşmış toplum anlayışının özü budur. Fiili durumu değil bir özlemi ifade etmektedir. Bu özlem, mülk sahibi sınıfların, kapitalist toplumun, geleneksel mülkiyet ve üretim ilişkilerini sürdürebilmek için buldukları yeni bir yoldur. Bu bakımdan, komünizmin sınıfsız toplum anlayışı ile karıştırılmamalıdır.

Devlet, "bizde sınıflar, imtiyazlar, sınıf tezatları yok, milleti meydana getiren bütün unsurlara, kişi ve kurumlara aynı derecede ilgi gösteriyoruz" demektedir. Böylece, sınıf mücadelesinin aracı olduğu için, grevleri yasakladığı gibi, lokavtları da yasaklamaktadır. Çünkü bu iki sınıfın çıkarlarının, devlet tarafından, devamlı surette, ahenkli bir şekilde tutulduğu ve geliştirildiği belirtilmektedir. Grevlerin yasaklanması ise, sermayedar sınıflar karşısında emekçi sınıfların, gittikçe yoksullaşmaları sonucunu doğurmuştur.

Doğal olarak devlet, Faşizmin en güçlü kurumlarından biri olarak or-

taya çıkmaktadır. Çünkü, toplumda ahengi sağlayan, grev girişimlerini engelleyen, "ahenkli bir bütün" ün bozulmasını engelleyen en önemli kurum devlettir.

B. CHF'nin ve Genel Başkanı Büyük Şef Gazi Mustafa Kemal'in ve Kadro'nun Halkçılık ve Milliyetçilik Anlayışı

CHF Programındaki ve CHF Genel Başkanı Büyük Şef Gazi Mustafa Kemal'in görüşlerindeki, halkçılık anlayışı, sınıfsız, imtiyazsız, tezatsız toplum yaratmanın bir aracı olarak değerlendirilmektedir. Bu bakımdan sınıflar reddedilmekte, toplumu meydana getiren bütün kişiler, sınıflar, halk kavramının kapsamına alınmaktadır. Yalnız, CHF'nin ve genel başkanı Büyük Şef Gazi Mustafa Kemal'in önünde, Kürt sorunu gibi, gerek İtalya'da, gerek Almanya'da, ve hatta, İspanya'da, Portekiz'de ve Japonya'da bulunmayan bir sorun vardır. CHF ve Genel Başkanı Gazi Mustafa Kemal, İngiliz ve Fransız emperyalizmi ile ve Şehinşah Rıza Şah yönetimi ile işbirliği yaparak, Kürdistan'ı ve Kürt ulusunu bölmüştür. Bu güçlerle birlikte, sürdürdüğü, politik, ideolojik ve askeri eylemlerle Kürdistan'dan aldığı payı işgal ve ilhak etmekte ve sömürgeleştirmeye çalışmaktadır. Bunun için Kürt ulusunun, ulusal ve demokratik hakları için giriştiği mücadeleleri kanla boğmaktadır. Kürt kişiliğini yok etme, Kürt ve Kürdistan adlarını dillerden ve tarihlerden silmek için büyük bir uğraş içine girmektedir. Zira, kişiliği, onuru, namusu gasbedilen bir ulusun sömürge düzeyinde tutulması ve köleleştirilmesi daha kolaydır. Kemalistler, "sınıfsız, imtiyazsız, kaynaşmış toplum"dan çok, "sınıfsız, imtiyazsız, kaynaşmış millet" sloganını kullanıyorlar. Çünkü Kemalistlerin önünde, işçi ve sermayedar sınıfların kaynaştırılması, bunların ahenkli bir bütün meydana getirmelerinin sağlanması yanında, Türk ve Kürt uluslarının kaynaştırılması görevi de vardır. Fakat işçi ve sermayedar sınıfların kaynaştırılması, nasıl, sermayedar sınıfların lehine ve onların egemenliği altında ve onların çıkarları doğrultusunda olmuşsa, Türk ve Kürt uluslarının kaynaştırılması da, Türk ulusunun çıkarı ve egemenliği altında, Kürt ulusunun yok olması ve erimesi pahasına yürütülmek istenmiştir. Türk ulusu için, Türk ulusunun imtiyazları ile, Türk ulusu adına ve Türklük gururu ile yürütülmüştür. Hatta ikinci olgu çok daha açık ve somut bir biçimde görülmektedir. Birincisinde, işçilerin örgütlenmesi, grevlerin yasak edilmesi, sendikalaşmanın yasaklanması yanında, sermayedarların örgütlenmesi, lokavtların yasaklanması da öngörülmüştür. Bu elbette göstermelik bir tedbirdir. İkincisinde ise, Türk

toplumu olma koşullarını, Türk dilini, Türk kültürünü, Türk benliğini geliştirmek için, devletin her türlü ideolojik ve baskı araçlarından yararlandığı halde, aynı araçlar, Kürt toplumu olma özelliklerini, Kürt dilini ve Kürt kültürünü, Kürt kişiliğini yoketmek ve eritmek için kullanılmıştır. Bu bakımdan Kürtçe konuşma yasaklanmış, Kürt dilinin ve kültürünün gelişmesine ağır bir ambargo konulmuştur.

O halde, sınıfsız, imtiyazsız, tezatsız, kaynaşmış Türk milleti sloganı ile Kemalistler iki şeyi gerçekleştirmek istiyorlardı. Birincisi, kapitalist toplumun geleneksel mülkiyet ve üretim ilişkilerini korumak ve geliştirmektir. Devletin, üretim ilişkilerinden ve sınıflardan soyut, onların üzerinde bir kurum olduğu söyleniyordu. Devletin bütün sınıfları aynı ilgi ve sevgiyle koruyacağı söyleniyordu. Bu herkesin elindeki elinde kalacak, herkes elindekini "hakça", yani Tanrı'nın buyurduğu gibi kullanacak, demektir. İkincisi ise, bu ülkede, Türk yurdunda, tek bir ulus yaşar, o da Türk ulusudur, denerek, Kürt ulusunun ulusal varlığı reddediliyor, Kürdistan'a karşı sürdürülen sömürgeci politika meşrulaştırılıyordu.

Kapitalist mülkiyet ve üretim ilişkilerinin açıkça savunulmadığı zamanlarda ve yerlerde, kapitalist ilişkileri savunmanın, koruma ve geliştirmenin en geçerli yolu, kapitalizme de karşıyız, sosyalizme de karşıyız, milli sosyalizmden yanayız, demektir. Veya kapitalizmi savunan kişiler ve örgütler yetersiz kaldığı zaman, bu tür sloganları ortaya atacak, kitlelerde yaygınlaştıracak kişi ve örgütler ortaya çıkar. Birinci Dünya Savaşından sonra, gerek İtalya'da, gerek Almanya'da, Faşizmin ortaya çıkışı, güçlenmesi ve siyasal iktidara gelişi, işçi sınıfının siyasal iktidara doğru yürüyen hareketi ile yakından ilgilidir. Fakat, Kemalistlerin, güçlü bir işçi sınıf hareketi olmadığı halde, hiç olmazsa fikir olarak, Faşizme çok benzeyen bir akımın sahibi olmaları konusu, üzerinde durulmaya değer bir konudur. Fikirde Faşizme çok benzeyen ve hatta aynı olan bu akımın uygulamada değişiklikler göstermesi, işçi sınıfı hareketinin ve öteki emekçi sınıflar hareketinin güçsüzlüğündendir. Örneğin, İtalya'da veya Almanya'da grevleri durdurmak, sosyalist örgütlerin gösterilerini ve mitinglerini engellemek gerek propaganda düzeyinde, gerek eylem düzeyinde çok büyük çabaların harcanmasını gerekli kılmıştır. Güçlü olan sosyalistlere ve sosyalist örgütlere karşı mücadelede, büyük kitle gösterileri, mitingler, propagandalar yapılmıştır. Türkiye'de ise, güçlü bir sosyalist hareket ve örgütlenme bulunmadığı için bu tür gösterilere, miting ve propagandalara gerek duyulmamıştır. Fakat Türkiye'deki totaliter eğilimlerin temelinde, Kürdistan'da ve Kürt ulusu üzerinde sürdürülen sömürge politikasının çok büyük rol oynadığını hiçbir zaman unutmamak gerekir. Fakat her iki mekanda da Faşizmin temeli olabilecek milliyetçilik

(Türkiye'de ırkçılık) fikri, milli bütünlük anlayışı, eskiye hasret önemli bir yer tutmaktadır. Türk Tarih Tezi, Güneş-Dil Teorisi, eskiye özlemin bir ürününden başka bir şey değildir.

Günümüzde Milliyetçi Hareket Partisi'nde görülen Faşist eğilimler ise, işçi ve emekçi sınıfların gelişen hareketi ile de yakından ilgilidir. Bilindiği gibi, bu parti, kapitalizme de sosyalizme de karşı olduğunu, kaynağını Türk milletinin gerçeklerinden alan, üçüncü bir görüşün sahibi olduğunu sık sık tekrarlamaktadır. Bu arada, "milli bütünlük"ten söz ederek, Türkiye'de tek bir milletin yaşadığını, onun da Türk milleti olduğunu ısrarla vurgulamaktadır. Milliyetçi Hareket Partisi programındaki Millet Sektörü, Tarım Kentleri, gibi görüşler, kapitalizme de, sosyalizme de karşı olmanın araçları olarak ele alınmaktadır. Öte yandan, CHP Programındaki Halk Sektörü, Köy-Kent gibi görüşlerle, yukarıda sözü edilen, Millet Sektörü ve Tarım Kentleri anlayışları birbirlerine çok yakındır. Birbirlerine çok benzemektedir. Gelişen işçi ve emekçi sınıflar hareketi karşısında kapitalist mülkiyet ve üretim ilişkilerini açık açık savunamayan CHP bunu örtülü bir biçimde savunmaya gayret etmektedir. Göze batmamaya dikkat etmektedir. Kapitalizme de sosyalizme de karşıyız demekle, kapitalizmin ve sosyalizmin aksaklıklarını, Halk Sektörü gibi bir araçla ve Köy-Kent ile gidereceğiz, demek aynı şeydir. Yalnız, MHP bunu, yani emek ve sermaye barışını, tepeden inme bir görüş ve eylemle, CHP ise, demokratik(!) yoldan gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Fakat, her iki partinin anlayışında, Kürt sorununa karşı tutum aynıdır. Her iki parti de kapitalist mülkiyet ve üretim ilişkilerini koruduklarını, savunduklarını ve geliştirmeye çalıştıklarını, Millet Sektörü, Tarım Kentleri, Halk Sektörü, Köy-Kent gibi görüşlerle gizlemeye çalıştıkları halde, Kürt ulusuna karşı sürdürdükleri sömürgeci ve ırkçı tavırlarını ifüharla ve açık seçik ortaya koyuyorlar. O halde, bugünkü CHP değerlendirilirken, hatta sosyalist partilerin dışındaki Türk siyasal partileri değerlendirilirken, CHF Genel Başkanı Büyük Şef Gazi Mustafa Kemal'in görüşleri ve CHF Programı ve uygulamaları dikkatle ele alınmalıdır. Çünkü sosyalist partilerin dışındaki partiler genel olarak CHP kökenlidir. İşte burada, Türk "solu" ve Türk "sosyalist" hareketinin önemli bir konuyu açıklığa kavuşturması gerekmektedir. Bu, Kürdistan sorunu dikkate alınmadan, görmezlikten gelinerek, Türkiye'de, bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelesinin yapılabileceği konusudur. Türkiye'de Kürt ulusunun ulusal varlığını kabul etmeyen ırkçı ve sömürgeci bir politikayı bütün şiddeti ile sürdüren kişi ve örgütler demokrat olabilir mi, özgürlükçü olabilir mi?

Öte yandan, CHP'nin gerek programına, gerek Genel Başkan Bülent Ecevit'in düşüncelerine egemen bulunan anti-komünizm etkenini hiçbir za-

man gözden uzak tutmamak gerekir. Komünizmle en iyi biz mücadele ederiz, diyen CHP, Faşizme ve emperyalizme karşı önerilen bütün örgütsel ittifakları reddetmektedir. Türk "solu"nun ve Türk "sosyalist" hareketinin, CHP'yi örgütsel olarak değil, birey birey desteklemesini istemektedir. O halde, hemen sormak gerekir. Anti-komünizme dayanan, emperyalizme ve Faşizme karşı bütün örgütsel ittifakları reddeden, işçi ve emekçi halk kitlelerini boş vaaadlerle kandıran "ilericilik" ve "demokratlık" anlayışı olabilir mi? Bilindiği gibi CHP, 1976 programında, "En yüce değer emektir" sloganına yer vermiştir. Bundan dolayı, Türk demokratları, "solcuları ve sosyalistleri", partinin emeğe büyük değer vermeye başladığını bildirerek övgülerde bulunmuşlardır. Halbuki, 1947 CHP programında bu husus aynen vardır. "Milli varlığın dayanılacak ve korunacak en önemli değer kaynağı yurttaşların emeğidir." (md. 84) Görüldüğü gibi, CHP'de emeğe "değer verilmesi" yeni bir husus değildir. O halde, programda yazılanlardan, seçimlerde yapılan propagandalardan çok davranışlara ve uygulamalara yani eylemin muhtevasına bakmak gerekir. Hele hele, demokrasi, özgürlük, özgürlükçü demokrasi.. gibi konularda söylenenler, Kürt ulusu olgusu dikkate alınmadan değeriendirilemez.

NOTLAR

1. 20 Nisan 1931 tarihli beyannamenin önemli maddeleri yukarıda verilmiştir.
2. Millet, dil, kültür ve mefkure birliğine bağlı insanlar topluluğu olarak tarif ediliyor. Burada, dili, kültürü ve mefkuresi, Türk milletinden tamamen ayrı Kürt milletinin durumunun anlaşılması önem kazanmaktadır. Bu yıllarda Kemalistler, Türk ulusu adına, Kürt ulusunu boyunduruk altına alma eylemini hızla sürdürmektedirler. Kürt ulusunun ulusal varlığı kabul edilmemektedir. Fakat, millet, dil, kültür, mefkure birliğine bağlı insanlar topluluğu olarak kabul edilmektedir. Bu durumda, Türk dili, Türk kültürü ve Türk mefkuresini, devletin her türlü zorlayıcı ve ideolojik araçlarını kullanarak Kürt ulusuna kabul ettirmek, Kürtlüğün inkarını ve unutulmasını sağlamak ve bu yolla "birlik" yaratmaya çalışmaktan başka yol yoktur. Öte yandan Lozan emperyalist bölüşümünden sonra, Kürdistan'ın Türk devletinin hissesine bırakılan kesiminin, "Türk vatanından" sayılması, işgal ve ilhak eylemlerinin hızla sürdürüldüğünü göstermektedir.
3. Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Tüzüğü (1927) isimli çalışmamızda, "kayıtsız şartsız millete ait olan" milli iradenin, *tek başına*, CHF Genel Başkanı, Büyük Şef, Daimi ve Değişmez Genel Başkan Gazi Mustafa Kemal tarafından, daha sonra da Milli Şef ve Değişmez Genel Başkan İsmet İnönü tarafından temsil edildiğini belirtmiştik.
4. "Tek dereceli seçimi tatbik etmek amacımızdır, fakat vatandaş henüz seçeceğini tanıyabilecek tecrübeye, bilgiye ve bilince sahip olmadığı için onun adına, "elit kadro" nun bu işi yürütmesi gerekir", deniyor.
5. Bk. CHF Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in işaret edilen konuşmaları, 1923 Tüzüğü md. 2; 1927 Tüzüğü md. 4; 1935 Programı md. 5; 1939 ve 1943 Programı md. 5

6. CHF Programı *Devletçilik* ilkesini bu şekilde ifade etmektedir. CHF Umumi Katibi Recep Bey (Peker) ileride söz konusu edilen açıklamalarında bu ilkeyi etraflı olarak ele almaktadır.

7. Bk. CHF Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in sözü edilen konuşmaları ve Beyannameleri, Özellikle 20 Nisan 1931 tarihli Seçim Beyannamesi, 1935 Programı md. 5;

Bu fikirler bugün Cumhuriyetçi Güven Partisi Genel Başkanı Prof. Dr. Turhan Fevziöğlü tarafından, aynı terminoloji içinde savunulmaktadır. "... Atatürkçü milliyetçilik, Türk milletinin sosyal adalet içinde kalkınmasını, sınıf kavgasında görmez. Atatürk, Türk toplumunu teşkil eden, köylü, çiftçi, esnaf, sanatkar, işçi, sanayici, tüccar, serbest meslek mensubu, memur gibi her çeşit meslek ve zümrelerin aynı milli toplumun birer unsuru olarak, sosyal adalet esasları içinde, ahenkli bir tarzda işbirliği yapmalarını; bunlar arasında çıkabilecek uyuşmazlıkların, millet yararını her şeyin üstünde tutularak *uzlaştırılmasını* ve bağdaştırılmasını öngören bir temel düşünceye dayanmıştır." (Turhan Fevziöğlü, *Millet Yolunda*, Dergah Yayınları, İstanbul 1975, s. 177)

8. Büyük arazi ve çiftlik sahiplerinin, zirai kredilerle desteklenmesi ve büyük arazi ve çiftlik sahipliğinin teşviki söz konusu edilmektedir. 1935 Programı md. 6; 1939 Programı md.6

9. Büyük arazi ve çiftlik sahipliğini fiilen destekleyen ve teşvik eden CHF Programı, küçük sanatlar erbabını gözetmeyi de henüz "düşünmektedir."

10. "Türk amelesi", sözünün önüne "milliyetçi" sözünün konulması üzerinde durulmalıdır. Bunun ne anlama geldiğini, CHF Umumi Katibi Recep Bey (Peker) programla ilgili olarak yaptığı konuşmada, "programın can alıcı noktalarından biri, işçi ve sermayedar arasında ahenk sağlamaya çalışmasıdır" diyerek ısrarla vurgulamaktadır.

11. Burada, ticaretin teşviki söz konusu edilmektedir. Bu fikirleri Cumhuriyetçi Güven Partisi Genel Başkanı Turhan Fevziöğlü'nun aşağıdaki görüşleri ile karşılaştırmak yerindedir. "... Meşru sermayedarın dostuyuz, gayrı meşru sermayenin düşmanınız. Vergisini ödeyen teşebbüsün yanındayız, vergi kaçırın teşebbüsü karşımıza alırız. Yurt kalkınmasına hizmet eden teşebbüsün teşvikçisiyiz, tefeciliğin, murabahacılığın imanlı ve inançlı mücadeleçileriyiz." (Turhan Fevziöğlü, a.g. e. s. 169-239)

12. Bu kısımda, dış ticaret ilişkilerinin, yani ithalat ve ihracat ilişkilerinin teş-

wiki söz konusu edilmektedir. Bk. CHF Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in 20 Nisan 1931 tarihli Beyannamesi, (*Atatürk'ün Tamim Telgraf ve Beyannameleri IV*, s. 552)

13. Devletin esas amaç olarak ele alınması, Faşist teorinin temel unsurlarından biridir.
14. Programın genel havasının, bu biçimde muhtevassz hükümlerle dolu olduğu hemen anlaşılmaktadır. Kimsesiz çocuklar, ihtiyarlar ve maluller için neler yapılacağıının, nasıl yapılacağıının anlatılacağı yerde, "milletin vesaleti ve himayesi altındadırlar" gibi yuvarlak sözlerle geçiştirilmektedir.
15. Bu cümle de, CHF Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in yukarıda sözü edilen, 20 Nisan 1931 tarihli Millete Yayınlanan Beynamede aynen yer almaktadır. (*Atatürk'ün Tamim Telgraf Ve Beyannameleri, IV s. 551*)
16. Bk. CHF Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in yukarıda işaret edilen konuşmaları ve beyannameleri, (*Atatürk'ün Tamim Telgraf ve Beyannameleri IV s. 550*)
17. Yukarıda sözü edilen beyanname s. 550
18. Tam metni için bk. *Atatürk'ün Tamim Telgraf ve Beyannameleri IV*, s. 549-552
19. CHF Genel Sekreteri Recep Beyin, bu konuşmayı yaptığı sırada, TBMM'ni meydana getiren üyeler, tamamıyla, CHF Genel Başkanı ve aynı zamanda Cumhurbaşkanı, Gazi Mustafa Kemal tarafından tayin ediliyordu. Konuşmacı, "hükümetlerin, millet tarafından seçilmemiş bir devlet reisi tarafından teşkilini" cumhuriyetçiliğe aykırı görmektedir. Halbuki o tarihte, değil hükümetler, TBMM'nin tüm üyeleri, CHF Genel Başkanı ve aynı zamanda Cumhurbaşkanı, Büyük Şef, Daimi Ve Değişmez Genel Başkan Gazi Mustafa Kemal tarafından tayin edilmekte idi.
20. Bu konu ile ilgili olarak bk. Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Tüzüğü (1927) isimli araştırmanın Üçüncü Ana Başlığı, "Gerçek Somutlar ve Yaşanan Hayat Karşısında Profesörlerin ve Türk Üniversitesinin Fikirlerinin Eleştirisi"
21. Vurgulanarak belirtilen milli egemenliğin millet adına CHF Genel Başka-

nı ve Cumhurbaşkanı, Büyük Şef, Daimi ve Değişmez Genel Başkan Gazi Mustafa Kemal'in ortak kabul etmez kişisel iradesi tarafından tayin edildiğini belirtmiştik. Objektif durumun, yaşanan hayatın bu olmasına rağmen, konuşmacının, "milli egemenlik" anlayışına övgüler düzmesi aslında, bu tayin eylemini, "milli egemenlik" anlayışına aykırı görmemesinden ileri gelmektedir.

22. Bu durumda Türk ulusu ile Kürt ulusu arasında ne gibi bir müştereklik olduğu incelenmeye değer. Türk ulusu ile Kürt ulusu hangi maziye beraber bağlıdırlar? Zengin ve müşterek hatırat mirası hangileridir? Geçmiş zamanlarda, beraber yaşanan acı ve tatlı hatırat hangileridir? Kürdistan'ın parçalanması Kürt ulusunun bölünüp yönetilmesi, namusunun gasbedilmesi, sürgünler, vurgunlar, katliamlar, idam sehpaları ortadayken, "müştereklik" nereden doğmaktadır. İngiliz ve Fransız emperyalizmi ile ve Şehinşah Rıza Şah Yöneümi ile sürdürülen müşterek, politik, ideolojik ve askeri eylemlerle Kürdistan'ı ve Kürt ulusunu parçalayan kemalistler, kiminle "müştereklik" içindedirler?
23. Görüldüğü gibi CHF Umumi Katibi Recep Bey, Kürtlük, Çerkezlik ve "hatta Lazlık ve Pomaklık"ı reddetmektedir. Bunları Türk kabul ettiklerini belirtmektedir. Kemalist ırkçılığın ve sömürgeciliğin başta gelen özelliklerinden birinin, Kürt ulusal ve demokratik haklarını, giderek Kürt ulusunun devlet kurma hakkını, Kürt ulusal varlığını reddetmek, "Kürtler Türktür" demek suretiyle gasbetmiş olmasıdır.
"... Bugünkü ilmi hakikatler beş on bin, birkaç yüz bin ve hatta bir milyonluk küteleri müstakil bir milliyet tasavvur etmeye imkan bırakamaz" demektir. CHF Umumi Kaübi bir milyonluk kütleyi millet saymamaktadır. Demek ki millet olmak için, bir milyondan fazla bir nüfusa sahip olmak gerekir. Bu elbette anlamsız bir ölçüdür. Nicelik milletin tarifinde ölçü olamaz. Bundan daha önemlisi de şu: 1920 yıllarında, Yani Kürdistan üzerinde emperyalist bölüşüm gerçekleştirilmeden ve Kürt ulusuna karşı imhacı eylemlere girilmeden önce Kürt ulusu 8 milyona yakın idi. Lozan emperyalist bölüşümünde, Kürdistan'ın sömürgeci Türk devletine düşen hissesinde bir değil üç milyona yakın Kürt yaşıyordu.
24. "Türküm mutluyum" diyenleri Türk kabul ederiz, diyerek aslen Türk olmayanlara büyük bir imtiyaz verildiği belirtiliyor. Peki, Türklüğü kabul etmeyenlere, Kürt olarak varlığını sürdürmek, Kürt olarak mutlu olmak isteyenlere ne yapılıyor? Önemli olan budur. Kürt ulusuna, Türk toplumu olma özelliklerini, devletin maddi baskı araçlarını ve ideolojik araçlarını kullanarak kabul ettirmek ise, İstübdat devirlerindeki reaya zihniyetinden

çok daha geridedir ve imhacıdır. Kaldı ki, bu eylemleri Kemalistler, çağın en büyük emperyalist gücü, İngiliz emperyalizmi, Fransız emperyalizmi ve Şehinşah Rıza Şah yönetimi ile birlikte sürdürmektedirler. Bu güçlerle, müşterek, politik, ideolojik ve askeri eylemlerde bulunarak sürdürmektedirler.

25. "Sınıfsız imtiyazsız, tezatsız, kaynaşmış bir millet" anlayışı böyle doğuyor.
26. "Türkiye'de Devletçilik" denildiği zaman, CHF Umumi Katibi Recep Beyin (Peker) bu sözleri her zaman hatırlanmalıdır. Recep Beyin, Fırka'nın en önemli kişilerinden ve en "radikal" kişilerinden biri olduğu da unutulmamalıdır.
27. Bu sözleri Cumhuriyetçi Güven Partisi Genel Başkanı Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu'nun 11 numaralı dipnotunda işaret edilen sözleriyle karşılaştırmak anlamlı olabilir.
28. Kapitalist üretim ilişkilerinin geliştirilmesi ve modernleştirilmesi üzerinde duruluyor.
29. Bk. Dipnotu 8 ve 9
30. CHF'nin Programı ve CHF Genel Katibi Recep Beyin Programı hakkında ki açıklamaları için bk. *TBMM Yıllık, Devre İcümali IV İcümali Fevkalade*. 1931, s. 469-479
31. Ziya Gökalp, Halkçılık, *Yeni Mecmua*, Sayı 32, 14 Şubat 1918 s. 104, Sözedden, Zafer Toprak, İkinci Meşrutiyette Solidarist Düşünce: Halkçılık, *Toplum ve Bilim*, Sayı 1, Bahar 1977 s. 99
32. Ziya Gökalp, hukuki bir tasarrufla, yani bir kanun hükmüyle, büyük toprak sahipleri ayanlarla, topraksız köylülerin, siyasal güç bakımından birbirlerine eşit olduklarını yazmaktadır. Ayanların siyasal gücü ne ise, topraksız köylülerin de o derece güç sahibi olduklarını belirtiyor. İcümali halkçılığın da, herkesi eşrafın iktisadi gücüne erişireceğini söylüyor. Bu görüşün, toplumsal sınıfların ekonomik ve politik güçlerini hiç dikkate almayan, idealist bir yaklaşım olduğu hemen anlaşılabilir.
33. Ziya Gökalp, a.g.m.; Sözedden, Zafer Toprak, a.g.m. s. 100

34. Ziya Gökalp, Rusya'daki Türkler Ne Yapmalı, *Yeni Mecmua*, Sayı 38, 4 Nisan 1918 s. 324, Sözedden, Zafer Toprak, a.g.m. s. 100-101
35. Ziya Gökalp, Milliyetçilik ve Beynelmilecilik, *Yeni Mecmua*, Sayı 35, 14 Mart 1918, s. 162, Sözedden, Zafer Toprak, a.g.m. s. 97-98
36. İttihat ve Terakkinin Program ve Politikası hakkında bk. Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılabı Tarihi Cilt II Kısım IV*, TTK, Ankara 1952 s. 1-503; Ahmet Bedevi Kuran, *Osmanlı İmparatorluğunda ve Türkiye Cumhuriyetinde İnkılap Hareketleri ve Milli Mücadele*, Çelçüt Matbaası, İstanbul 1959 s. 311-449; Ahmet Bedevi Kuran, *İnkılap Tarihimiz ve Jön Türkler*, İstanbul 1945; *İnkılap Tarihimiz ve İttihat ve Terakki*, İstanbul 1948; Yarıy Aşatovi Petrosyan, *Sovyet Gözüyle Jön Türkler*, Çev. Mazlum Beyhan-Ayşe Hacıhasanoğlu, Bilgi Yayınevi, Ankara 1974 s. 109-143, 270-295; E.E. Ramsaur, *Jön Türkler ve 1908 İhtilali*, Çev. Nuran Ülken, (Önsöz: Prof. Dr. Tark Zafer Tunaya), Sander Yayınları, İstanbul 1972, s. 112-159; Feroz Ahmad, *İttihat ve Terakki (1908-1914)*, Sander Yayınları, İstanbul 1970 Çev. Nuran Ülken, s. 223-242; Yaşar Arıbay, Ziya Gökalp ve Türk Devrimi, *Sosyoloji Konferansları 1976 Yılı, 14. Kitap*, İÜİF Yayını, İstanbul 1976 s. 85-118
37. Nüzhet Haşim Sinanoğlu, *Faşizm ve Onun Devleti*, İstanbul 1933, Ahmet Halit Kitaphanesi, s. 99
38. Nüzhet Haşim, Faşizm ve Korporatif Devlet (Nasıl Doğdu, Nedir? Ne Olabilecektir?) *Ayun Tarihi*, Sayı 79-81, Birinciteşrin-Birincikanun 1930, s. 6718-6730; Ayrıca bk. Nüzhet Haşim Sinanoğlu, a.g.e. s. 110
39. Nüzhet Haşim Sinanoğlu, a.g.e. s. 218-221; Faşizm hakkında ayrıca bk. Mussolini, *Faşizm, Siyasal Düşünceler Tarihi, Cilt 3 Yakın Çağ*, SBF Ankara 1969 s. 250-264
40. Türk Ocakları Genel Başkanı Hamdullah Suphi, Sovyetleri kötülemekte, Faşizmi övmektedir. İtalyanların, "büyük vatanperver ve doğru yol gösterici Mussolini"nin gösterdiği yoldan gitmekle büyük bir isabet kaydettiklerini söylemektedir.
41. Konuşmacı İtalyan Faşizmi ile Kemalizm arasında temelde, gelişmede ve sonuçta, büyük bir benzerlik olduğunu belirtmektedir.
42. Hamdullah Suphi, Türk Ocakları Merkez Heyeti Binasının Kışat Resmi,

43. Şevket Süreyya Aydemir, *Suyu Arayan Adam*, Öz Yayınları, Ankara 1951, s. 492-507; Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Politikada 45 Yıl*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1968, s. 93-113; Vedat Nedim Tör, *Yıllar Böyle Geçti*, (Anılar), Milliyet Yayınları, İstanbul 1976 s. 125-137;
44. Yukarıda Faşizm hakkında bilgi verilirken, Devletçiliğin, Faşist İtalya'da, ısrarla savunulduğunu belirtmiştik.
45. İtalya'da uygulanan Faşist ekonomi sisteminin, ne tarihte ne de kitaplarda yeri olmadığı belirtiliyor. Bunun, kapitalist iktisat ilişkilerinin özel bir biçimi olduğu görülüyor. Görülemiyor. Böyle olunca, İtalyan iktisat sistemine çok yakın bir düşünce olarak düşünülmüş Türk iktisat sistemi için, "şimdiye kadar, ne kitaplarda, ne tarihte yazılı değil" denmesi son derece doğaldır.
46. Dr. Vedat Nedim'in *Kadro* Dergisinde, "Millet İktisadiyatı" adı altında, yayınladığı yazıların bazılarını şu şekilde gösterebiliriz: Müstemleke İktisadiyatından Millet İktisadiyatına, Sayı 1, İkincikanun 1932, s. 8-11; Müstemleke İktisadiyatından Millet İktisadiyatına II, Sayı 2, Şubat 1932 s. 9-14; Değişen Cihan Münasebetleri İçinde Türkiye, Sayı 5, Mayıs 1932, s. 13-18; Niçin ve Nasıl Sanayileşmemiz Lazım? Sayı 6, Haziran 1932, s. 13-18; Donan Ziraat Kredilerine Karşı, Sayı 7, Temmuz 1932, s. 11-15; Mefhum Teşkilatı Değil, Madde Teşkilatı, Sayı 8, Ağustos 1932 s. 13-17; Fındıkta Devlet Kooperatifi (Devletle Müstahsilin Birliğine Doğru) Sayı 9, Eylül 1932 s. 11-18; İktisat İşlerinde Devlete Veto Hakkı ve İktisat Vekaleti, Sayı 10, Birinciteşrin 1932, s. 13-19; Sınıflaşmamak ve İktisat Siyaseti, Sayı 11, İkinciteşrin 1932 s. 17-21; Serbest Ticaretten Bağlı Ticarete, Sayı 12, Birincikanun 1932 s. 12-17; Bizde Hususi Teşebbüsün Zaferi, Sayı 13, İkincikanun 1933, s. 10-16; Türk İktisadiyatının Erkanı Harbiye Dairesi, Sayı 14, Şubat 1933 s. 12-17; Devletin Yapıcılık ve İdarecilik Kudretine İnanmak Gerektir, Sayı 15, Mart 1933, s. 13-19; Gene Fındıkta Devlet Kooperatifi, Sayı 16, Nisan 1933, s. 15-22; Türk Devletçiliği İktibas Devletçiliği Değildir, Sayı 17, Mayıs 1933, s. 16-21; Milli Kurtuluş Hareketi ve Buhran, Sayı 18, Haziran 1933, s. 18-24; Ziraat Siyasetimizde Liberalizmden Devletçiliğe, Sayı 19, Temmuz 1933, s. 17-22; Devletçi Bir Ziraat Siyasetinin Ana Prensipleri, Sayı 20, Ağustos 1933, s. 12-19; Devletçilik Karşısında Zümre Menfaati ve Münevver Mukavemeti, Sayı 21, Eylül 1933, s. 15-20; İktisatta İstiklal, Sayı 22, Teşrinivevvel 1933, s. 14-18; Devletçilik Yolunda Aydınlık, Sayı 23,

İkinciteşrin 1933, s. 12-17; Sanayileşme Davası, Sayı 24, Birincikanun 1933, s. 17-21; Kömürde Devletçilik, Sayı 25, İkincikanun 1934, s. 13-20; Dış Ticarete Devletçilik, Sayı 26 Şubat 1934, s. 11-15; Çimento Sanayiinde Devletçilik, Sayı 27, Mart 1934, s. 19-25; Belediyeleşürme, Sayı 28, Nisan 1934, s. 14-18; Kazançlı İstihsal Seferberliği, Sayı 29, Mayıs 1934, s. 15-18; Pamuk Sanayii, Pamuk Ziraatında İnkılap İstiyor, Sayı 30, Haziran 1934, s. 16-19; Pamuk Sanayii, Pamuk Ziraatında İnkılap İstiyor, II, Sayı 31, Temmuz 1934, s. 16-21; Demiryolu Tarife Siyasetimizde İnkılap, Sayı 32, Ağustos 1934, s. 12-16; Köylü Kazanmalıdır, Sayı 33, Eylül 1934, s. 11-15; Devlet İncir Kooperatüfine Doğru, Sayı 34, Teşrinvevvel 1934, s. 14-18; Sanayi Planından Sonra Ziraat Planı, Sayı 35-36, İlkkanun-Sonkanun, 1934-1935, s. 23-27

47. Şevket Süreyya, Fikir Hareketleri Arasında Türk Nasyonalizmi, I, Faşizm, Sayı 18, Haziran 1933, s. 5-14; Fikir Hareketleri Arasında Türk Nasyonalizmi, II, Marksizm, Sayı 19, Temmuz 1933, s. 6-16; Beynelmilel Fikir Hareketleri Arasında Türk Nasyonalizmi III, Türk Nasyonalizmi, Sayı 20, Ağustos 1933 s. 4-11; Beynelmilel Fikir Hareketleri Arasında Türk Nasyonalizmi III, Türk Nasyonalizmi (Devam ve son) Sayı 21, Eylül 1933 s. 5-14
48. Şevket Süreyya, Fikir Hareketleri Arasında Türk Nasyonalizmi, (Devam ve Son) *Kadro*, Sayı 21, Eylül 1933, s. 5-14; Şevket Süreyya'nın bu konularla, yani, sınıfsız ve tezatsız millet yaratma çabaları ile ilgili olarak, *Kadro* Dergisinde yayınladığı yazılardan önemlileri şunlardır: Şevket Süreyya'nın bu yazıları, İnkılabın İdeolojisi başlığı altında yayınlanmıştır. İnkılap Heyecanı, Sayı 2, Şubat 1932 s. 5-8; İnkılap Bitti mi? Sayı 3, Mart 1932, s. 5-10; Genç Nesil Meselesi, Sayı 4, Nisan 1932, s. 5-9; Plan Mefhumu Hakkında, Sayı 5, Mayıs 1932, s. 5-12; Geri Teknik ve Say'ın Sefaleti, Sayı 6, Haziran 1932, s. 9-12; "Europacentrisme"nin Tasfiyesi, Sayı 7, Temmuz 1932, s. 5-10; Milli Kurtuluş Hareketlerinin Ana Prensipleri, Sayı 8, Ağustos 1932 s. 6-12; İş Hasretü ve 500.000.000 Liralık Türk Bütçesi, Sayı 9, Eylül 1932, s. 4-10; İç Pazar ve İktisatta "Bütünlük" Sayı 10, İlkteşrin 1932 s. 5-12; Şeker İstihsalı ve 160.000 Ton Türk Şekeri, Sayı 11, İkinciteşrin 1932, s. 5-16; Enfilasyon Değil, İş Bolluğu, Sayı 12, Birincikanun 1932, s. 5-11; Milli Kurtuluş Hareketleri Hakkında Bizim Tezimiz, Sayı 12, Birincikanun 1932 s. 38-44; Ergenekon Efsanesi, Sayı 13, İkincikanun, 1933 s. 5-9; Darülfünun-İnkılap Haysiyeti ve Cavit Bey İktisatçılığı, Sayı 14, Şubat 1933, s. 5-17; Türkiye'nin İktisadi Mıntukalara Bölünmesi: Rayonlaşürme, Sayı 15, Mart 1933, s. 5-12; Emperyalizm Şahlanıyor mu? Sayı 16, Nisan 1933, s. 5-10; Bir Münakaşı-

nın Manası, Sayı 17, Mayıs 1933, s. 5-8; İnkılap Neslinin Şarkısı, Sayı 22, Teşrinvevel 1933, s. 9-13; Makinaların Muhacereti, Sayı 23, İkinciteşrin 1933, s. 6-11; Milli İktisat, Plan ve Şeker Sanayimiz, Sayı 24, Binkincikanun 1933, s. 5-16; Yürüyen Devlet, Sayı 25, İkincikanun 1934, s. 5-12; İnkılap Hukuku, Sayı 26, Şubat 1934, s. 5-10; Açık Bütçeden Mütevazın Bütçeye, Mütevazın Bütçeden Zengin Bütçeye, Sayı 27, Mart 1934, s. 6-18; İnkılap Kürsülerinde İnkılap İlmileşmeledir. Sayı 28, Nisan 1934, s. 5-13; Yeni Devletin İktisadi Fonksiyonları, Sayı 29, Mayıs 1934, s. 5-14; İsmail Hakkı Beyin Mefkureciliği, Sayı 29, Mayıs 1934, s. 37-42; Biz Avrupa'nın Hayranı Değil, Mirasçısıyız, Sayı 29, Mayıs 1934, s. 43-46; İş Kanunu Yeni Cemiyetin Temel Kanunlarından Biridir, Sayı 30, Haziran 1934, s. 5-15; İş Kanunu Yeni Cemiyetin Temel Kanunlarından Biridir II, Kıymetsiz "Say"den, Kıymetli "Say"e, Sayı 31, Temmuz 1934, s. 5-15; 1789 İhtıfalinin Mezarı Başında, Sayı 32, Ağustos 1934, s. 5-11; 1789 İhtıfalinin Mezarı Başında II, Mahreç Yok, Sayı 33, Eylül 1934, s. 4-10; Programlı Devletçilik, Sayı 34, Teşrinvevel 1934, s. 5-13; Sosyal Milliyetçiliğin Zaferi, Sayı 35-36, İkkanun-Sonkanun 1934-1935, s. 8-22

49. Bu görüşleri, Milliyetçi Hareket Partisi'nin ve lideri Alpaslan Türkeş'in, "Bütün Türkler Bir Ordu", görüşü ile karşılaştırmak çok ilginç olacaktır. (bk. Alpaslan Türkeş, *Temel Görüşler*, Dergah Yayınları, Üçüncü bs. İstanbul 1976 s. 37-44, 45-52, 69-106)
50. Şevket Süreyya'nın ise, "Milli bütünlük" fikri ve uygulamasının, Faşizmin en önde gelen prensiplerinden biri olduğunu, büyük bir ısrarla vurguladığını belirtmişük.
51. İsmail Hüsrev, Kadro'da yayımlanan pek çok yazısında, sınıflardan, sınıfların birbirleriyle ilişkilerinden söz etmiştir. Bu yazılardan önemli olanlar şunlardır: Köy İktisadiyatında Teknik İnkılap, Sayı 2, Şubat 1932, s. 15-21; Türkiye Köy İktisadiyatında Borçlanma Şekilleri, Sayı 3, Mart 1932, s. 25-32; Türkiye Köy İktisadiyatında Toprak Rantı, Sayı 4, Nisan 1932, s. 10-14; Türkiye'de El Sanayii, Sayı 5, Mayıs 1932, s. 19-24; Türkiye'de Derebeylik Rejimi, Sayı 7, Temmuz 1932, s. 16-23; Türkiye'de Derebeylik Rejimi, II, Sayı 8, Ağustos 1932 s. 30-35; Türkiye'de Toprak Ağalığı, III, Sayı 9, Eylül 1932, s. 23-29; Şark Vilayetlerinde Derebeylik, Sayı 11, İkinciteşrin 1932, s. 22-29; Şark Vilayetlerinde Derebeylik II, Sayı 12, Birincikanun 1932, s. 18-24; Anadolu'da Bir Köy Tipi, Sayı 13, İkincikanun 1933, s. 17-21; Anadolu Köyünde Bünye Tahavvülü, Sayı 14, Şubat 1933, s. 18-24; Türk Köylüsü Toprak Reformu Bekliyor, Sa-

yı 21, Eylül 1933, s. 21-24; Anadolu'da Zirai İşletme Şekilleri, Sayı 24, Birincikanun 1933, s. 25-32; Garpte Sermaye Terakümünde Müstemle-
kelerin Rolü, Sayı 32, Ağustos 1934, s. 17-21; İç Pazar Meselesi, Sayı
33, Eylül 1934, s. 16-20; Türkiye Endüstrisinde İlk Sermaye Birikimi,
Sayı 35-36, İlkkanun-İkincikanun, 1934-1935, ss. 44-49
İsmail Hüsrev Sözü edilen bu yazılarının bir kısmını şu kitapta toplamış-
tur. *Türkiye'de Köy İktisadiyatı*, Kadro Yayınları II, İstanbul, 1934

52. Gerek İttihat ve Terakki'nin ideoloğu Ziya Gökalp'in, gerek CHF Genel Başkanı Gazi Mustafa Kemal'in görüşlerinde ve gerekse CHF programında bu tür görüşler çok büyük bir ağırlık taşımaktadır. İşçi ile işverenin uzlaştırılmasından, bunların aynı bütün içerisinde, ahenkli bir şekilde birleştirilmesinden söz edilmektedir.
53. TBMM Başkanı Gazi Mustafa Kemal, 17 Şubat 1923 te, İzmir İktisat Kongresinde yaptığı konuşmada, Türkiye'de milyonerler olmadığını, sanayi olmadığını söylüyordu.
54. Bu yazılardan bazıları şunlardır: Türkiye'de Milli Sermaye Hareketi, Sayı 10, Birinciteşrin 1932, s. 20-25; Milli Kurtuluş Devletçiliği, Sayı 18, Haziran 1933, s. 25-36; Milli Kurtuluş Devletçiliği II, Sayı 19 Temmuz 1933, s. 23-31; Türk Köylüsü Topraklandırılmalı, Fakat Nasıl? Sayı 23, İkinci teşrin 1933, s. 33-39; Beş Senelik Programın Manası, Sayı 27, Mart 1934, s. 26-30
55. Burhan Asaf, Milli Kurtuluş Hareketleri ve Bunların İnkılap Nazariyeleri, (Safarof'a cevaptır) Sayı 9, Eylül 1932 s. 39
56. Bu yazıların bazıları şunlardır: Çökmekte olan Cihan Nizamı, Sayı 1, İkincikanun 1932, s. 22-28; Asya, Sayı 3, Mart 1932, s. 11-16; Emtia Kredileri ve Türkün Alın Teri, Sayı 5, Mayıs 1932, s. 25-28; Makina Medeniyeti, Sayı 7, Temmuz 1932, s. 26-31; İnkılabımızın Sesi, Sayı 11, İkinciteşrin 1932, s. 33-37; Rejimler Nasıl Niçin Değişiyor? Sayı 12, Birincikanun 1932, s. 27-36; Liberal Emperyalizmden Dirije Emperyalizme Doğru, Sayı 16, Nisan 1933, s. 31-38; Milli Kurtuluş İnkılabının Cihanşümül Ehemmiyetini, Anlayan Anlayana, Sayı 18, Haziran 1933, s. 37-42; Üniversitenin Manası, Sayı 20, Ağustos 1933, s. 24-28; Hürriyet Mefhumu Etrafında, Sayı 21, s. 29-32; Fotomontaj, Sayı 23, İkinciteşrin 1933 s. 18-22; Milli Kurtuluş Davasını Tarih, Mikado'ya Yahut Mussolini'ye Vermemiştir, Sayı 24, Birincikanun 1933, s. 42-46; 1933-1934 Bir Yılbaşı Bilançosu, Sayı 25, İkincikanun 1934, s. 24-29; Faşizm Niçin

Beynelmileleşmek İstiyor? Sayı 26, 1934, s. 30-36; Orta Avrupa, Sayı 31, Ağustos 1934, s. 33-36; 1934, Sayı 35-36, Birincikanun İkincikanun 1934-1935, ss. 35-43

57. Sayı 6, s. 37-40; Sayı 7, s. 32-35; Sayı 9, s. 34-38; Sayı 10, s. 40-43; Sayı 11, s. 38-40; Sayı 12, s. 33-35; Sayı 13, s. 29-31; Sayı 14, s. 39-44; Sayı 15, s. 32-35; Sayı 16, s. 39, 41

58. Yakup Kadri, *Ankara, Hakimiyeti Milliye Matbaası, İstanbul 1934, 208, s. (Birinci Baskı)*

59. Yakup Kadri Karaosmanoğlu, kitabının Dördüncü baskısında, bu kısmı şu şekilde değiştirmiştir. "... Türk işçileri Avrupa'daki arkadaşlarının bir vakitler, bazı bozuk ekonomi ve endüstri devrinde çektikleri mihnet ve meşekkatü çekmemekteydiler. Zira, devletçilik sistemi bunları patron denilen egemen bir efendinin emri altında çalışan ve adına "proletarya" denilen bir emekçi sınıfı haline girmekten koruyordu." (Dördüncü baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul 1972 s. 144)

Bu değişikliği yazar, Üçüncü baskıya yazdığı Önsöz'de şu şekilde açıklamaktadır: "30 yıl önce yazdığım bu romanı, üçüncü baskıya vermek üzere gözden geçirirken bir düş görüyor gibi oldum ve bana öyle geldi ki, burada hikaye ettiğim devri bir somnambül hali içinde geçip gitmişim.

Fakat, bu halim çok sürmüyor, uyanıyorum ve kendimi toplayarak etrafıma bakıyorum, o devirden bu yana ne kalmış diye... Kitabın Üçüncü bölümünde hayalini kurduğum Türkiye'nin gerçekleşmesine doğru bir gelişme olmuş mudur? *Ben o zamanlar, bir gün gelip öleceğini aklımdan bile geçirmedığım Atatürk'ün öncülüğü ve rehberliğiyle bu ideal Türkiye'ye 20 yıl içinde varacağımızı umuyordum. Şimdi o yirmi yıl üstünden bir yirmi yıl daha geçti, Fakat biz, sosyal, kültürel ve ekonomik devrim şartları bakımından, hala romanımın ikinci bölümünde verdiğim ve karikatürünü yaptığım Ankara'nın içinde tepinip duruyoruz."*

Görüldüğü gibi Yakup Kadri, 1934 te yazdığı bu ütopyadan, kendisi de rahatsız olmakta, 30 sene sonra, romanında önemli değişiklikler yapma gereğini duymaktadır. Demek ki romanın yazıldığı sıralarda, Büyük Şef, Daimi ve Değişmez Genel Başkan, CHF Genel Başkanı ve aynı zamanda Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal, hiç ölmeyecek, ezeli ve ebedi bir varlık olarak düşünülmektedir. Ona, insanüstü ve doğaüstü birtakım vasıflar izafe edilmektedir. Bu bakımdan bir gün ölebileceği akıllardan bile geçirilmemektedir. Ölümü ise, büyük bir şaşkınlık yaratmaktadır. Bu Kadro'nun Şef anlayışı ile çok yakından ilgili bir husustur.

60. Şef ve milli irade kavramlarının özdeşleştirilmesine dikkat etmek gerekir. Şef ve milli irade kavramlarının aynı kapsamda olması veya aynı şeyi anlatması, Türk Tek Parti Sistemi'ndeki "demokrasi", "halk idaresi", "halk egemenliği" anlayışının en önemli özelliklerinden biridir.
61. Kadrocular, Orhun Abidelerinden alınan bu sözün üzerinde sürekli olarak durmuşlardır. Örneğin, Kadro Dergisinin 24. sayısının, 32. sayfasında, Kadro tarafından yapılmış şöyle bir öneri yer almaktadır:
"Cumhuriyetimizin ikinci on yılının sonunda, fütuhatımızın, zafer takı üzerine şu kitabeyi yazalım.
Esir kavmi kurtardın,
Azlık kavmi çoğalttın,
Çıplak kavmi giydirdin
Yoksul kavmi zengin ettin
—Orhun Abidelerinden—"
62. Burada da "kahraman" ile milli irade kavramları aynı değerde, özdeş olarak kullanılıyor. Bk. dipnotu 60
63. Bk. dipnotu 60
64. Yazarın bu yazısını yazdığı sırada, Kürdistan'ı Türk devletinin bünyesine ilhak etmek ve Kürt ulusunu Türk ulusunun içinde eritmek için ordu kullanılıyordu. Kürdistan'da darağaçları eksik olmuyor, Kürtler kütle halinde sürgünlere gönderiliyordu. Kürtçe konuşanlardan para cezası alınıyordu. Lozan emperyalist bölüşümünden sonra, Kürdistan'ın öteki devletlerin denetiminde kalan kesimlerinde de aynı olgular cereyan etmekte idi.
65. "Tek Şef" anlayışı dile getiriliyor. "Şef krizi" denerek, henüz Şefini bulamamış memleketlerin durumu anlatılıyor. Tek Şef anlayışının faşist ideolojinin temel prensiplerinden biri olduğu bilinmektedir.
66. Faşist sistemlerde halk yığınları, daima küçümsenir, horlanır. Önemli olan elit kadrolardır. "Kara halk yığınları" tabiri bu küçümsemeyi dile getirmektedir.
67. Bk. Dipnotu 64
68. Bk. Dipnotu 65
69. Korkut Boratav, *100 Soruda Türkiye'de Devletçilik*, Gerçek Yayınevi, İ-

70. Burhan Asaf, Milli Kurtuluş Davasını Tarih, Mikado'ya Yahut Mussolini'ye Vermemiştir. Sayı 24, s. 42 Burhan Asaf, burada, daha önceki yazılarına da atıfta bulunmaktadır. Bu yazılardan biri, "Faşizm ve Türk Milli Kurtuluş Hareketi, (Sayı 8, s. 36-39) adını taşımaktadır. Bu yazıda, İtalya'nın (Mussolini)'nin kurtuluş savaşlarına öncü olamayacağı belirtilmektedir, Faşizm ile Kemalizm arasındaki farklara işaret edilmektedir. Bu yazıda, İtalyan Yazarı Dr. Rossi'nin yazısına cevap verilmektedir. İkinci yazı, "Milli Kurtuluş Hareketleri ve Bunların İnkılap Nazariyeleri-G. Safarof'a cevaptır" (Sayı 9, s. 38-42) adını taşımaktadır. Safarof, Marx, Lenin ve Stalin'in ulusal kurtuluş savaşları ile ilgili görüşlerini incelemektedir. 1917 devriminin ulusal kurtuluş savaşlarına getirdiği yeni boyutları tahlil etmektedir. Burhan Asaf ise, Safarof'a verdiği cevabi yazıda, Sovyetler Birliğinin, Milli Kurtuluş Hareketlerine öncülük edecek özelliği bulunmadığını, bu özelliği bünyesinde, sadece, Türk Devriminin taşıdığını iddia etmektedir. Burhan Asaf'ın sözünü ettiği üçüncü yazı "İnkılabımızın Sesi" (Sayı 11, s. 33-37) adını taşımaktadır. Burada Türk inkılabının, ulusal kurtuluşçu özelliği belirtilmektedir.
71. Bu konu ile ilgili olarak, yukarıda işaret edilmemiş olan yazılardan bazıları şunlardır: Kadro, Kadro ve Die Tat, Sayı 6, s. 5-8; Şevket Süreyya, Milli Kurtuluş Hareketleri Hakkında Bizim Tezimiz, Sayı 12, s. 38-44; Şevket Süreyya, Emperyalizm Şahlanıyor mu? Sayı 16, s. 5-10; Falih Rıfki, Kuvayı Milliye, Sayı 16, s. 11-14; Burhan Asaf, Liberal Emperyalizmden Dirije Emperyalizme Doğru, Sayı 16, s. 31-39; Şevket Süreyya, İktisadi Devletçilik, Sayı 17, s. 37-45; Vedat Nedim, Milli Kurtuluş Hareketleri ve Buhran, Sayı 18, s. 18-24; Şevket Süreyya, Beynelmillel Fikir Hareketleri Arasında Türk Nasyonalizmi, Sayı 21, s. 5-14; Şevket Süreyya, Büyük Meclis ve Büyük İnkılap, Sayı 25, s. 39-44; Şevket Süreyya, İnkılap Kürsülerinde İnkılap İlmileşmelidir, Sayı 28, s. 5-13; Şevket Süreyya, Sosyal Milliyetçiliğin Zaferi, Sayı 35-36, s. 8-22
72. Naşit Hakkı, Hakimiyeti Milliye Gazetesi teknik müdürüdür. Dördüncü ve Beşinci dönemlerde Kutahya milletvekili olarak TBMM'ne tayin olunmuştur. (1931-1935 ve 1935-1939) 1925 yılı yaz aylarında, Kürt ulusal direnişi sırasında, "Şark Mektepleri" adı altında bir dizi yazı yayınlamıştır. Daha sonra, bu yazıları, *Derebeyi ve Dersim* adlı bir kitapta toplamıştır. (Naşit Hakkı, *Derebeyi ve Dersim*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara 1932)

73. İsmail Hüsrev, makalesindeki bu örneği, Ali Kemali'nin *Erzincan Tarihi* isimli kitabından almaktadır. Ali Kemali, 1930 yıllarında Erzincan Valisidir. (Ali Kemali, *Erzincan Tarihi*, Resimli Ay Matbaası, İstanbul 1932) İsmail Hüsrev, bu alıntının kaynağı olarak, Ali Kemali'nin sözü edilen kitabının 213. sahifesini göstermesine rağmen, gösterilen sahifede benzer bilgilere rastlanmamıştır. Bu tür malumat, kitabın başka yerlerinde de yoktur. İsmail Hüsrev, *Türkiye'de Köy İktisadiyatı*, (İstanbul 1934) isimli kitabında da aynı atıfını tekrarlamıştır. (s. 183)
74. İbrahim Topçuoğlu, *Neden İki Sosyalist Partisi 1946 TKP Kuruluşu ve Mücadelesinin Tarihi 1914-1960 I*, İstanbul 1976, s. 110; Mete Tunçay, *Türkiye'de Sol Akımlar*, Bilgi Yayınları, Ankara 1967 s. 184
75. Bu konuda bk. İbrahim Topçuoğlu a.g.e. s. 109-127; Mete Tunçay, a.g.e. s. 183-190; Şevket Süreyya, Aydemir, *Yön*, Sayı 198, 11 Ocak 1967 s. 6; Aclan Sayılğan, *Solun 94 Yılı, 1871-1965*, Ankara 1968 s. 185-191; Rasih Nuri İleri, *Türkiye Komünist Partisi Gerçeği ve Bilimsellik*, Anadolu Yayınları, İstanbul 1976 s. 120
76. Bu konuda ayrıca bk. Şevket Süreyya, *Ergenekon Efsanesi*, Sayı 13, s. 5-9; İbrahim Necmi, *Türk Dilinin Ana Çizgileri*, Sayı 16, s. 50-51; İbrahim Necmi, *Dil Köşesi: Gene Dede Korkut Kitabından*, Sayı 19, s. 45-52; İbrahim Necmi, *Dede Korkut Hikayeleri Üzerine Bir İki Söz*, Sayı 20, s. 43-46; İbrahim Necmi, *Dede Korkut Hikayeleri Üzerine Bir İki Söz*, Sayı 21, s. 39-46; İbrahim Necmi, *Gene Dede Korkut Kitabından*, Sayı 22, s. 47-54
77. 1935 te toplanan CHF Üçüncü Büyük Kurultayında yeni bir program kabul edildi. 1931 Programı hemen hemen tekrarlanıyordu. Programdaki en önemli yenilik, grevlerin yasak edilmesi idi.
78. Okuyucular, bu tutumu, Türkiye Cumhuriyeti'nin Kürdistan'da uyguladığı eğitim politikası ile karşılaştırmalıdır. Kürt dilinin yok edilmesi, Kürt ve Kürdistan adlarının dillerden ve tarihlerden silinmesi, Kürt çocuklarının, kendi ulusal benliklerine kavuşmalarını engellemek için her türlü tedbirin alınması ve uygulanması vs. Bu örnek Kemalistlerin, iki standartlı düşündüklerini bir kez daha ortaya çıkarmaktadır.
79. Celal Bayar, 21 Eylül 1937'de CHF Genel Başkanı ve Büyük Şef Gazi Mustafa Kemal'in emirleriyle, CHF Genel Başkan Vekilliğine, dolayısıyla-

la, Başbakanlığa tayin edilmiştir. (Fahir Giritlioğlu, *Türk Siyasi Tarihinde Cumhuriyet Halk Partisinin Mevkii*, Cilt 1, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1965, s. 127)

80. Hükümet programı hakkında bk. *Aydın Tarihi*, Sayı 48, İlkkanun 1937, s. 35-61; *Hükümet Programları 1920-1965*, (Derleyen İsmail Arar) Burçak Yayınevi, İstanbul 1968, s. 67-118
81. Bu konuşma için bk. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, I. s. 392-404
82. Mahmut Esat Bozkurt'un, *Atatürk İhtilali*, isimli eseri üzerinde ısrarla durmak gerekir. Zira bu eserin, 1967 yılında yapılan ikinci baskısına (Altın Kitaplar, İstanbul 1967) yazdığı Önsözde, (s. 1-16), Prof.Dr. Cahit Tanyol, Mahmut Esat Bozkurt'un yazdıklarının, Atatürk'ün direktifiyle yazıldığını ve yazılanların, Atatürk'ün tasvibinden geçtiğini ısrarla vurgulamaktadır. (s. 4)
83. Kadro hakkında yapılan değerlendirmeler için bk. Taner Timur, *Türk Devrimi ve Sonrası*, (1919-1946), Doğan Yayınevi, Ankara, 1971 s. 221-219; Korkut Boratav, *Türkiye'de Devletçilik*, (100 Soruda Dizisi) İstanbul 1974, s. 206-226; Doğan Avcıoğlu, *Türkiye'nin Düzeni* (Dün-Bugün-Yarın) Cilt I, Cem Yayınevi, İstanbul 1974 s. 446-449)
84. Karizma, siyasal liderlerin, olağanüstü vasıflara sahip olduklarını, çeşitli eylemleriyle, giyimiyle kuşamıyla, davranışlarıyla kitlelere inandırmaları, anlamında kullanılmaktadır.
85. Bu kitabın iç kapağında, "27-30 Kasım 1976 da toplanan CHP Yirmiüçüncü Kurultayında, 29 Kasım 1976 da kabul edilmiştir" ibaresi vardır.
86. Alpaslan Türkeş, *Temel Görüşler*, Dergah Yayınları, 3 bs. İstanbul, 1976 s. 33 vd.
87. *Kürtlerin Mecburi İskanı*, s. 98-104; "Otuzüç Kurşun" Olayı (1943) dipnotu, 241, 242 ile ilgili metinler; Ayrıca bk. *Hürriyet*, 31 Mayıs, 1977 s. 3 "Dış Türkler ile ilgili görüşünüz nedir?" sorusuna verilen cevap.

İÇİNDEKİLER

I. CHF Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in Görüşleri	8
II. Olgu VII Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Programı (1931)	13
A. Programın Metni	14
B. CHF Genel Katibi Recep Bey'in (Peker) Programı Açıklayan Konuşması	22
C. CHF Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in Düşüncelerinin (CHF Programındaki Görüşlerin) Temel Dayanakları	31
1. İtihat ve Terakki	31
2. Faşizm	33
III. "Kadro"culuk (Sınıfsız, İmtiyazsız, Kaynaşmış Bir Millet Yaramanın İdeolojik Plandaki Yayın Organı)	37
A. Vedat Nedim (Tör) ve Türk Millet İktisadiyatı	39
B. Şevket Süreyya (Aydemir) ve Türk İnkılabının İdeolojisi	43
1. Kadro Fikri	43
2. İdeoloji Anlayışı	45
3. Üçüncü Yol, "Türk Nasyonalizmi"	47
C. İsmail Hüsrev (Tökin) ve Türk Köy İktisadiyatı	58
D. Burhan Asaf (Belge) ve Türk Ulusal Kurtuluş Savaşı	63
E. Yakup Kadri (Karaosmanoğlu) ve Sınıfsız ve Tezatsız Kaynaşmış Topluma Bir Örnek: Ankara	66
IV. Kadro-Şef İlişkileri	69
A. Kadro'nun Kadro Görüşü	69
B. Kadro'nun Şef Anlayışı	73
C. "Kahraman"ın "Destancı"sı Kadro	81

V. Kadro'nun Ulusal Kurtuluş Savaşlarına ve Siyasal Bağımsızlığa Verdiği Önem	85
VI. Kadro'nun Kürt Sorununa İlişkin Görüşü	91
A. Şevket Süreyya (Aydemir)	91
B. İsmail Hüsrev (Tökin)	99
VII. Türk Tarih Tezi, Güneş-Dil Teorisi ve Kadro	106
VIII. Kadroculuğu CHF İçinde Sürdürme Çabaları ve "İmtiyazsız Sınıfsız Kaynaşmış Bir Kütleyiz" Marşı	108
IX. CHF Programı (1931) Hakkında Türk Üniversitesinin ve Profesörlerinin Görüşleri ve Bu Görüşlerin Eleştirisi	118
X. CHF Programı'nın (1931) ve Kadroculuğun Günümüze Etkileri	119
XI. CHP'nin Programı Hakkında Türk "Solu"nun ve Türk "Sosyalist" Hareketinin Görüşleri ve Bu Görüşlerin Eleştirisi	129
XII. Sonuç	130
A. Sınıfsız, İmtiyazsız, Tezatsız, Kaynaşmış Millet Ne Demektir?	130
B. CHF'nin ve Genel Başkanı ve Büyük Şef Gazi Mustafa Kemal'in ve Kadro'nun Halkçılık ve Milliyetçilik Anlayışı	133
Dipnotlar	137